

Міністерство освіти і науки України
Київський університет імені Бориса Грінченка

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Гусар Ангеліна Вікторівна

УДК 811.11'42:821.113.1-343]:82-1(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

МОВНІ ЗАСОБИ ВТІЛЕННЯ ДАВНЬОСКАНДИНАВСЬКИХ МІФОЛОГЕМ У СУЧАСНОМУ ПІСЕННОМУ ДИСКУРСІ

(на матеріалі шведської та англійської мов)

спеціальності 035 Філологія

галузь знань 03 Гуманітарні науки

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ А. В. Гусар

Науковий керівник:

Колесник Олександр Сергійович,
докт. філол. наук, професор

Київ – 2021

АНОТАЦІЯ

Гусар А.В. Мовні засоби втілення давньоскандинавських міфологем у сучасному пісенному дискурсі (на матеріалі шведської та англійської мов) – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія. – Київський університет імені Бориса Грінченка, Міністерства освіти і науки України, Київ, 2021.

Дисертація пропонує сучасний погляд на мову як знакову систему, функціонування котрої здійснюється за універсальними механізмами. При цьому давньоскандинавські міфологеми (концепти-міфологеми) ідентифікуються як інхоативні утворення, навколо яких розбудовуються картини альтернативних світів у контексті попкультури ХХ-ХХІ ст. Вказані концепти-міфологеми, утілені засобами англійської та шведської мов, окреслюють бажані стани речей у проєктованих реальностях і пропонують ціннісні й поведінкові “навігаційні координати” для представника певної субкультури (як музиканта / автора тексту так і адресата – споживача музично-вербального конструкту).

Мета дослідження полягає в багатоаспектному аналізі мовних засобів, що втілюють давньоскандинавські міфологеми в сучасних шведськомовному та англомовному пісенних дискурсах.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає в тому, що вона є першим багатоаспектним інтегративним дослідженням шведськомовних і англомовних засобів вербалізації архаїчних концептів-міфологем. Вперше на основі зіставного аналізу та універсологічно орієнтованих міждисциплінарних інтерпретацій встановлено лінгвoseміотичні та лінгвокультурні особливості номінативних одиниць шведської та англійської мов, що втілюють давньоскандинавські концепти-міфологеми в сучасних шведськомовному та англомовному пісенних дискурсах.

Теоретичне значення роботи зумовлено тим, що результати дослідження мовних засобів вербалізації давньоскандинавських міфологем у сучасних пісенних дискурсах (шведськомовному та англомовному) становлять внесок до теорії номінації, лінгвосеміотики, когнітивної поетики, лінгвокультурології, дозволяють поглибити розуміння комплексних процесів і механізмів категоризації, концептуалізації та омовлення фрагментів досвіду культурної спільноти.

Практичне значення дослідження зумовлене можливістю використання його результатів у курсах лексикології, стилістики шведської та англійської мов, у спецкурсах із проблем когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології та інтерпретації тексту, у наукових дослідженнях із германської філології, під час написання кваліфікаційних робіт, а також у просвітницькій та культурологічно-аналітичній діяльності.

Результатом взаємодії мовної та концептуальної картин світу, що транслюють історичний, культурний, соціальний досвіди індивіда, етноспільноти, суспільства у вигляді понять, образів, відчуттів, норм поведінки та кодують і транслюють їх до смислового поля семіосфери через вербальні інструменти, є картина альтернативного субкультурного світу. Картина світу, що формується в результаті комунікативної діяльності мовних особистостей та лінгвоспільнот, тяжіє до збереження балансу між нормами ядра і периферією з одного боку, і вимогами перемінних реалій з іншого, тобто перебуває у постійній динаміці.

Текстові складники шведськомовного та англомовного пісенних дискурсів становлять вербально-знакову матрицю альтернативних квазі-реальних світів. Ці світи є результатами концептуалізаційної та номінативної діяльності індивіда (автора / виконавця пісні).

Наслідком взаємодії трьох просторів – міфологічного, семіосфери і дискурсивного – є альтернативний світ, генерований у просторі пісенного дискурсу.

Через наявність міфологем у контексті текстів скандинавських пісень, вони є вербальним компонентом вторинного міфологічно орієнтованого пісенного дискурсу із структурою “дискурс у дискурсі”.

Дискурсивний простір як оперативний простір смислотворення виявляється середовищем, у якому породжується своєрідна вторинна міфологія, що поступово перетворюється на основу певної субкультури (попкультури).

Міфологічний простір постає контейнером аксіоматичних інтерпретацій, за допомогою яких відбувається інтерпретація інформації та “конфігурування” похідних смислів. Етноспецифічний сегмент семіосфери, у свою чергу, є контейнером екзистенційних смислів і концептуалізованого досвіду лінгвоспільнот (досвіду практичної діяльності, цінностей, культурних і поведінкових зразків тощо), котрі забезпечують картині створюваного субкультурного світу значущість і властивості “реальності”.

Аналіз мовних картин світу англосаксів і скандинавів з точки зору теорії міфологічно орієнтованого семіозису на матеріалі текстів шведськомовного і англоскомовного пісенних дискурсів демонструє діахронічні і синтагматичні зміни в їхніх системах і пояснює наявність спільних концептів-міфологем з однієї сторони, та різне їх трактування з іншої.

Концепт-міфологема (елемент вторинної міфології) розуміється як фрактальний варіант вихідної інформаційної структури, що включає індивідуально-авторські та соціально- й етнокультурні нашарування; переосмислений у контексті сучасної масової культури, містить ціннісно-валоративний компонент, що алюзивно-метафорично транслюється до картини альтернативного світу, та демонструє ознаки відкритої системи, оскільки у його структурі наявний своєрідний “буферний” шар (контейнер перемінних ознак реальних, нереальних і уявних денотатів), що дозволяє зближення або накладання архаїчної та сучасних картин світу шляхом встановлення концептуальних інтерполяцій і паралелей, віддзеркалених у трансформаціях семантики відповідних мовних одиниць. Концепти-міфологеми, як відкриті

системи, містять елементи структурованого знання, схильні до змін у процесі розвитку лінгвоспільнот та окремих індивідів.

Контури спільно германського міфологічного простору визначаються змістом низки концептів-міфологем і структурованих навколо них концептуальних локусів. Зокрема, у пісенному дискурсі ХХ-ХХІ ст. виявлено такі концепти, “імпортовані” зі скандинавського міфологічного простору: СВІТ, ДІМ, ЛІС, ПОДОРОЖ, БОЖЕСТВО, ВОЇН, ВОГОНЬ, ДУША, ДОЛЯ, ПЕРЕМОГА, СЛАВА, ПІСНЯ, КОРАБЕЛЬ, МЕЧ, ВІЙНА, ЖЕРТВА та інші.

Інвентаризація виявлених вербалізованих концептів міфологем дозволяє співвіднести їх з концептуальними локусами типу: 1. Часопростір, 2. Живі істоти, 3. Неживі предмети, 4. Природні явища, феномени природи, енергії, абстрактні сили, 5. Соціальна сфера, 6. Аксиологічна сфера. Зміст концептів-міфологем, втілених у шведськомовному та англomовному пісенних дискурсах майже завжди співпадає, що підтверджує наявність спільногерманського смислового фонду – яскраву відмінність проте складає патріотичний елемент, наявний у текстах шведських виконавців (концепти СВІТ, ЛІС, ДІМ, ВОЇН, ВОГОНЬ, ДУША, СЛАВА), а також часте звернення та згадування різноманітних явищ природи для підсилення повідомлення (особливо яскраво концепти ПІСНЯ, ПОДОРОЖ);

Аналіз лінгвокультурного підґрунтя номінацій елементів міфологічного простору засвідчив явище “іrrадіації” змісту скандинавського міфологічного простору до картин світу англomовних і неанглomовних спільнот, зокрема, до англomовних картин субкультурних світів. Популярність і “живучість” скандинавських міфів пов'язується із “раціональністю” відповідних сценаріїв, до яких залучені давньоскандинавські концепти-міфологеми. Реалізовані у скандинавських міфах моделі концептуалізації світу пропонують позитивний для первинного адресата міфу (як дискурсу) варіант розбудови стану речей у світі, а також зразки активної взаємодії суб'єкта і світу, що дозволяють реалізувати власні наміри і волевияв. “Іrrадіація” вказаних концептів-міфологем проявляється також як їхня циклічна міграція до периферії картин

світу та реміграція до ядерного сегменту в контексті глобалізованої попкультури ХХ-ХХІ ст.

Мовні знаки, що вербалізують концепти-міфологеми, відповідають різним класифікаційним трихотоміям (у термінах Ч. Пірса): квалісигнуми, синсигнуми та легісигнуми; знаки-ікони, знаки-індекси і знаки-символи; знак-рема, який вказує на сутнісні характеристики власне знаку, дицисигнум (власне знак) і знак-аргумент. Кожен тип знаків репрезентує специфічний досвід, що стосується концептуалізації онтологічних, функційних, темпорально-локативних і аксіологічних (конструктивно-орієнтаційних, у сенсі конфігурування картини альтернативного субкультурного світу) властивостей переосмислених концептів-міфологем.

Функційно-семантичні характеристики номінативних одиниць, які втілюють елементи міфологічного простору притаманні специфічні ознаки і функції дозволяють створити наступну типологію вербалізаторів субкультурного світу: номінатори (позначають фокусні міфологеми), дезігнатори (позначають об'єкт / суб'єкт), акцентуатори (зосереджують увагу на різних ситуативно релевантних ознаках денотату), прескриптори (спрямовують розвиток сценарію), дескриптори (характеризують стан речей, об'єкт або суб'єкт).

За ієрархічно-структурними ознаками, номінативні одиниці поділяються на мікрознаки – морфеми (мінімальні значимі одиниці) / складові частини композитів; катазнаки-1 – прості слова, афіксальні деривати, катазнаки-2 – композити, макрознаки – одиниці фразового рівня, мезознаки – знаки-речення, мегазнаки – тексти.

У кожному конкретному контексті комунікативної діяльності мовні знаки, що вербалізують концепти-міфологеми, реалізують певні функції, які корелюються з тими чи іншими мовленнєвими актами, у процесі побудови яких відбувається співвіднесення вхідної інформації з потрібними знаками-інтерпретантами. В результаті номінативної діяльності відбуваються зміни у референційному плані одиниць на позначення міфологічного простору. Ці

варіації визначають відношення адресанта до і реакції адресата / адресатів на зміст повідомлення, що в свою чергу породжує можливість різних напрямків розвитку міфологічних та міфологічно орієнтованих сценаріїв.

Прагматичне підґрунтя номінацій на позначення скандинавських концептів-міфологем визначається комплексами прагматичних інтенцій, які розподіляються на інтенції *мікрорівня* (спрямовані на співвіднесення підсистеми з відповідними ситуативними потребами), *катарівня (а)* (формування комфортного емоційного стану індивідів); *катарівня (б)* (збалансування оцінок і цінностей відповідно до концептуального простору індивіда); *макрорівня* (оцінка стану системи й “узгодження усіх підсистем в матеріальному, емоційному та раціональному прагматичному планах” суб’єктів); *мезорівня* (приспособлення власної системи до умов комунікативної ситуації і з’ясування спільної мети і загальних векторів поведінки); *мегарівня* (визначення необхідних стратегій і тактик для реалізації комунікативної мети, моделювання й оцінювання бажаного образу світу).

Наявність різнорівневих знакових репрезентацій елементів міфологічного простору дозволяє здійснити як загально-системний, так і мікро-рівневий “тюнінг” концептосистеми, а саме, переосмислити набутий досвід крізь призму універсальних (вихідних, міфологічних, аксіоматичних) структур знань та, навпаки, адаптувати зміст інхоативних структур до контекстуальних реалій сьогодення.

Результати вивчення лінгвокогнітивної та лінгвосеміотичної природи й функціонування номінативних одиниць на позначення давньоскандинавських концептів-міфологем у сучасних шведськомовному та англomовному пісенних дискурсах відкривають перспективи подальших досліджень, які можуть бути пов’язані з розглядом зіставного аспекту, а саме репрезентацій концептів-міфологем у негерманських мовах, а також у дослідженні вербалізацій давньоскандинавських концептів міфологем у текстах / дискурсах інших жанрів.

Ключові слова: альтернативний світ, семіосфера, дискурсивний простір, міфологічно орієнтований семіозис, концепт-міфологема, пісенний дискурс, знакова одиниця, семантика, функція.

ABSTRACT

Husar A.V. Verbal Means of Designating Old Scandinavian Mythic Concepts in Modern Swedish and English Song Discourse – Manuscript.

Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy in Philology. In the field of Humanities 03, speciality Philology 035. – Borys Grinchenko Kyiv University, Ministry of Education and Science of Ukraine. Kyiv, 2021.

This thesis provides the results of integrative analysis of language means of Old Norse mythic concepts in present-day English and Swedish song discourses. The paper exercises the fundamental assumption that a language as a sign system functions according to the universal mechanisms thus turning into a creative tool. Old Norse mythic concepts are identified as inchoative formations, around which alternative worlds and respective worldviews are developed in the context of pop culture of the XX-XXI centuries. These mythic concepts, embodied by means of English and Swedish languages, outline the desired state of affairs in the projected realities and offer value and behavioural “navigation coordinates” for a representative of a particular subculture (both for musician / lyricist and for addressee–consumer of musical-verbal construct).

The thesis aims at a multi-aspectual analysis of language means that embody Old Norse mythic concepts in modern Swedish and English song discourses.

The novelty of the obtained results of the dissertation consists in the fact that it is the first multi-aspectual integrative study of Swedish and English-language verbalisation means of archaic mythic concepts. For the first time, on the basis of comparative analysis and universally oriented interdisciplinary interpretations, linguosemiotic and linguocultural features of designation units of Swedish and English, which embody Old Norse mythic concepts in the said types of discourse have been established.

Theoretical value of the paper stems from the fact that the results of the study of linguistic means of verbalization of Old Norse mythic concepts in modern song

discourses (Swedish and English) contribute to the theory of nomination, linguosemiotics, cognitive poetics, linguoculturology, enhance our understanding of concepts cultures' and subcultures' conceptual premises..

The results of the research can find practical application in academic courses of lexicology, stylistics of Swedish and English, in special courses on cognitive linguistics, linguoculturology and text interpretation, in further research in Germanic and comparative linguistics, as well as in educational and cultural, analytical activities.

The result of the interaction of linguistic and conceptual worldviews, which transmit historical, cultural, social experiences of the individual, ethnic community, society in the form of concepts, images, feelings, norms of behaviour and encode and transmit them to the semantic sphere through verbal instruments, is a picture of alternative subcultural world. Verbally construed alternative worlds and worldviews reflect the results of communicative activity of language personalities and lingual communities tends to maintain a balance between the norms of the core and the periphery on the one hand, and the requirements of variable realities on the other, is in constant dynamics.

The textual components of Swedish and English song discourses constitute a verbal-symbolic matrix of alternative quasi-real worlds. These worlds are the results of conceptualization and nominative activity of the individual (author / performer of the song).

The consequence of the interaction of three spaces unfolding in the mythological, semiospheric and discursive plains appears as an alternative world generated in the space of song discourse.

Due to the presence of mythological elements in the context of Scandinavian song lyrics, they are a verbal component of the secondary myth-oriented song discourse with the structure “discourse in discourse”.

Discursive space as an operative space of meaning-making is an environment in which a kind of secondary mythology is generated, which gradually becomes the basis of a certain subculture (pop or mass culture).

Mythic space is treated as a container of axiomatic interpreters, with the help of which information is processed and “configurations” of derived meanings are made. The ethnospecific segment of the semiosphere, in turn, is a container of existential meanings and conceptualized experience of linguistic communities (experience of practical activities, values, cultural and behavioural patterns, etc.), which provide the picture of the created subcultural world with significance and properties of “reality”.

The "re-calibrated" mythic concept (the element of a certain secondary mythology) is identified as a fractal variant of the original information structure (initial mythic concept). It includes individual-authorial and socio-ethnocultural layers; it undergoes reinterpretations in the context of modern mass culture, it contains a value-valorative component that allusively and metaphorically translates to the picture of the alternative world, and demonstrates the features of an open system, because its structure has a kind of “buffer” layer (container of variables of real, unreal and imaginary denotations), which allows the convergence or superimposition of archaic and modern pictures of the world by establishing conceptual interpolations and parallels, reflected in the transformations of the semantics of the respective language units. Mythic concepts, as open systems, contain elements of structured knowledge, prone to changes in the development of linguistic communities and individuals.

The outlines of the common Germanic mythological space are determined by the content of a number of mythic concepts and the conceptual loci structured around them. In particular, in the song discourse of the XX-XXI centuries, the following concepts, “imported” from the Scandinavian mythological space, were revealed: WORLD, HOME, FOREST, JOURNEY, GOD, WARRIOR, FIRE, SOUL, DESTINY, VICTORY, GLORY, SONG, SHIP and others.

The inventory of identified verbalized mythic concepts allows to correlate them with conceptual loci such as: 1. Space-time, 2. Living beings, 3. Inanimate objects, 4. Natural phenomena, energies, abstract forces, 5. Social sphere, 6. Axiological sphere. The content of mythic concepts embodied in Swedish and

English song discourses almost always coincides, which confirms the existence of a common German semantic fund – a clear difference, however, represents the patriotic element present in the texts of Swedish performers (concepts WORLD, FOREST, HOME, WARRIOR, FIRE, SOUL, GLORY), as well as frequent mentioning of various natural phenomena to enhance the message (especially the concepts of SONG, JOURNEY).

The analysis of the lingual and cultural bases of the nominations of mythological space elements has shown the phenomenon of “irradiation” of the content of Scandinavian mythological space to the world pictures of English-speaking and non-English-speaking communities, in particular, to English-speaking pictures of subcultural worlds. The popularity and “survivability” of Scandinavian myths is associated with the “rationality” of the respective scenarios, which involve ancient Scandinavian mythic concepts. Implemented in Scandinavian myths, models of world conceptualization offer a positive perspective for the primary addressee of the myth (as a discourse) version of the state of affairs in the world, as well as examples of active interaction between subject and world, allowing to realize their own intentions and will. The “irradiation” of these mythic concepts is also manifested as their cyclical migration to the periphery of the world and remigration to the nuclear segment in the context of globalized pop culture of the XX-XXI centuries.

Language signs that verbalize mythic concepts correspond to different classifications (in terms of trichotomies outlined by Charles Peirce). Each type of signs represents a specific experience concerning the conceptualization of ontological, functional, temporal-locative and axiological (constructive-orientational, in the sense of configuring the picture of the alternative subcultural world) properties of reconstructed mythic concepts.

The functional and semantic characteristics of designation units that embody the elements of mythological space with inherent specific features and functions allow creating the following typology of verbalizers of the subcultural world: nominators, disignators, accentors, descriptors.

According to hierarchical and structural features, nominative units are divided into kata-signs, macro-signs, mezo-signs of 2 types, mega-signs.

In each specific context of communicative activity, language signs verbalizing mythic concepts, implement certain functions that correlate with certain speech acts, in the process of construction of which the input information correlates with the necessary interpretative signs. The nominative activity results in changes in the reference plan of units denoting the mythological space. These variations determine the attitude of the addressee and the reaction of the addressee / recipients to the content of the message, which in turn creates the possibility of different development directions of mythological and myth-oriented scenarios.

The pragmatic basis of nominations denoting Scandinavian mythic concepts is determined by complexes of pragmatic intentions, which are divided into *micro-level* intentions (aiming at correlating the subsystem with the corresponding situational needs), *kata-level (a)* (forming comfortable emotional state of individuals); *kata-level (b)* (adjusting evaluations and values to the individual conceptual space); *macro-level* (“coordinating all the subsystems in the material, emotional and rational pragmatic plans” of the subjects); *mezo-level* (adapting the individual system to the communicative situation conditions and clarifying the general purpose and the general vectors of behaviour); *mega-level* (determining the necessary strategies and tactics for the communicative goal realization, modelling and evaluating the desired image of the world).

The presence of multilevel symbolic representations of mythological space elements allows both general-system and micro-level “tuning” of the conceptual system, namely, to rethink the experience through the prism of universal (original, mythological, axiomatic) knowledge structures and, conversely, adaptive structures according to the present-day contextual realities.

The results of studying the linguocognitive and linguosemiotic nature and functioning of nominative units denoting Old Norse mythic concepts in modern Swedish and English song discourses open up prospects for further research that may be related to the considering the comparative aspect, concerning namely mythic units

representations in not only Germanic languages. Also, Old Norse concepts verbalizations in the texts / discourses of other genres may be studied.

Key words: alternative world, semiosphere, discourse space, myth-oriented semiosis, mythic concept, song discourse, designation unit, semantics, function.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікація в періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу

1. Гусар, А. (2020). *Концепт-мифологема ELD/ОГОНЬ в современном шведском песенном дискурсе*. Science and Education a New Dimension. Philology, VIII(68), Issue: 218, 26–31. ISSN 2308-5258 (Print) ISSN 2308-1996 (Online)

Публікації у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії “Б”

1. Гусар, А. (2018). *Лінгвокультурні та лінгвосеміотичні особливості вербалізації давньоскандинавського концепту БИТВА в сучасному англomовному пісенному дискурсі*. “Мовні та концептуальні картини світу” № 2 (66), 59–64. ISSN 2520-6397
2. Husar, A. (2018). *Mythological concept THUNDERSTORM in English, Swedish and Slavonic song discourses*. “Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету” № 36/2018, 35–39. ISSN 2409-1154
3. Husar, A. (2019). *Mythological concept SUNGOD in English, Swedish and Slavonic song discourses*. “Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)”. № 11, 36–42. ISSN 2312-6353
4. Гусар, А. (2021). *Вербалізація давньоскандинавських міфологем в сучасному пісенному дискурсі (на матеріалі шведської та англійської мов)*. Науковий збірник “Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка” № 35. ISSN 2308-4855 (Print) ISSN 2308-4863 (Online)

Публікації, у яких додатково відображені результати дослідження
(*статті в інших виданнях, матеріали конференцій тощо*)

1. Гусар, А. (2018). *Моделювання альтернативних світів у сучасному англomовному пісенному дискурсі*. Збірник “Мова. Культура. Комунікація: здобутки та перспективи сучасних філологічних досліджень. Матеріали ІХ-ї Міжнародної науково-практичної конференції (27 квітня 2018 р.)”, 20–22.
2. Гусар, А. (2018). *Концепт ПОТОЙБІЧЧЯ у сучасному англomовному пісенному дискурсі*. Збірник тез І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку”, 239–241.
3. Гусар, А. (2019). *Концепт ГРОМОВЕРЖЕЦЬ у сучасному германському та слов'янському пісенних дискурсах*. Збірник тез “Таврійські філологічні наукові читання: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції”, 64–68.
4. Husar, A. (2019). *Mythological and linguistic concept “SUNGOD”*. “Сучасна філологія: тенденції та пріоритети розвитку”. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 12–16.
5. Гусар, А. (2019). *Концепт БОГ СОНЦЯ у сучасному германському та слов'янському пісенних дискурсах*. Збірник наукових публікацій “ВЕЛЕС”, V Міжнародна конференція “Наука і сучасність: виклики глобалізації”, 105–116.
6. Гусар, А. (2020). *Давньоскандинавський концепт-міфологема ELD / ВОГОНЬ у сучасному шведському пісенному дискурсі*. Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції “Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук”, 64–67.
7. Гусар, А. (2020). *Концепт-міфологема “ВОГОНЬ” у сучасному шведському музичному дискурсі*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Філологічні й педагогічні студії у вітчизняній та зарубіжній науці ХХІ сторіччя», 24–26.

Зміст

ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МОВНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ДІЙСНОСТІ.....	27
1.1 Динаміка “картин світу” крізь призму нових тенденцій у сучасній лінгвістиці.....	27
1.1.1 Концептуальна та мовна картини світу.....	28
1.1.2 Теорія можливих світів.....	31
1.2 Взаємодія просторів різної етіології як основа моделювання альтернативних світів.....	35
1.3 Вторинна міфологія як основа пісенного дискурсу.....	38
1.4 Мовні картини світу англосаксів і скандинавів в аспекті теорії міфологічно орієнтованого семіозису.....	44
1.5 Методика дослідження засобів вербалізації скандинавського міфологічного простору.....	46
Висновки до розділу 1.....	49
РОЗДІЛ 2 ДАВНЬОСКАНДИНАВСЬКИЙ КОМПОНЕНТ У СМИСЛОВОМУ ПРОСТОРІ ЛІНГВОКУЛЬТУРИ.....	52
2.1 Концепти-міфологеми як основа прецедентних феноменів.....	52
2.1.1 Системна характеристика концептів-міфологем: універсалії та етноспецифічні концепти.....	57
2.1.2 Сміслові трансформації в просторі культури за участю концептів-міфологем.....	62
2.2 Динаміка скандинавського міфологічного простору.....	65
2.2.1 Концептуальна структура архаїчного давньоскандинавського міфологічного простору.....	67
2.2.2 Скандинавські концепти-міфологеми у структурі вербально модельованих альтернативних субкультурних світів.....	72
2.3 Міфологічно забарвлені лінгвокультурні стереотипи в сучасному	

пісенному дискурсі.....	80
2.3.1 Вербалізовані стереотипи у шведськомовній лінгвокультурі.....	86
2.3.2 Вербалізовані стереотипи в англomовній лінгвокультурі...	106
2.3.3 Вербалізовані стереотипи в сучасному пісенному дискурсі	122
Висновки до розділу 2	127
РОЗДІЛ 3 ЛІНГВОСЕМІОТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВНИХ ЗАСОБІВ ВТІЛЕННЯ ДАВНЬОСКАНДИНАВСЬКИХ МІФОЛОГЕМ У СУЧАСНОМУ ПІСЕННОМУ ДИСКУРСІ.....	
3.1 Типологічні характеристики мовних знаків, що вербалізують скандинавські концепти-міфологеми у шведськомовному та англomовному пісенних дискурсах.....	130
3.2 Функціонально-семантичні особливості номінацій давньоскандинавських концептів-міфологем.....	136
3.2.1 Шведськомовні номінації.....	138
3.2.2 Англomовні номінації	139
3.3. Структурні характеристики номінацій давньоскандинавських концептів-міфологем	140
3.3.1 Шведськомовні номінації.....	144
3.3.2 Англomовні номінації	152
3.4 Лінгвопрагматичне підґрунтя номінацій давньоскандинавських концептів-міфологем.....	158
Висновки до розділу 3.....	170
ВИСНОВКИ.....	172
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	178
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ	199
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	201
ДОДАТКИ.....	212
ТАБЛИЦІ.....	234

ВСТУП

Низка трансформацій планетарного масштабу у всіх сферах буття людини XXI ст. спричинюють зрушення в способах концептуалізації та інтерпретації світу. Водночас, з огляду на глибину “викликів”, з якими стикається сучасна цивілізація та кризовий стан практично майже в усіх її галузях, вибір вектора та вихідних аксіом категоризації відбувається в бік ірраціональності. Звідси – відоме явище “реміфологізації” культури (А. Мелетинський) та звернення до національних міфологічних традицій як своєрідних “інхоативних операторів” у ході розбудови національних і субкультурних картин світу.

Зі свою боку “культурна глобалізація”, що характеризується зростанням міжнародної комунікації, уніфікацією цінностей і стиранням міжетнічних відмінностей, виявляється як міграція змісту картин світу певних націй (відповідних концепто- та семіосфер) до структури альтернативних субкультурних (зокрема, попкультурних) реальностей. У сучасному глобалізованому світі явища попкультури вбирають у себе національні концепти і перетворюють їх на інтернаціональні. Так, складники германо-скандинавської міфології вербалізуються в пісенному дискурсі XX–XXI ст., демонструють тенденції до “реміфологізації” культури загалом і попкультури зокрема. Актуальним є аналіз механізмів вербальної трансляції архаїчних ірраціональних смислів до сучасних картин альтернативного світу.

Ступінь розробленості теми. Специфіка об’єкта дослідження і характер визначених завдань зумовлює звернення до доробку представників різних лінгвістичних парадигм. У працях із когнітивної лінгвістики – Дж. Лакофф (2003), В. Еванс (2006; 2007), М. Джонсон (1987), Ч. Філлмор (1985), Л. Талмі (1983), В. Крофт (1991; 2004) і Д. Круз (2004), Ж. Фоконьє (1999; 2002), О. Воробйова (2011), С. Жаботинська (2012), О. Кубрякова (1994; 1996; 1999; 2004), В. Маслова (2004), З. Попова (2007), О. Селіванова (2008; 2017), С. Потапенко (2018) – орієнтованих на експлікацію зв’язків і взаємодії мови та свідомості, дотичних до концептуалізації й омовлення явищ зовнішнього світу,

мовні феномени розглядаються як репрезентанти різних категорій досвіду. Окремий пласт використаних розвідок становлять дослідження, присвячені аналізу явища картини світу: І. Живіцька (2010), І. Заремська (2011), О. Кочмар (2014), К. Красовська (2009), О. Кубрякова (1988), П. Павільоніс (1981; 1983), С. Потапенко (2008), І. Саєвич (2012) та теорії можливих світів: Аристотель (1981), А. Бабушкін (2001), Я. Гінтікка (1980), Р. Карнап (1959), Г. Лейбніц (1982), Д. Льюїс (1986), Ж. Фоконьє (2007).

Лінгвосеміотика – У. Еко (1979), Ч. Пірс (Atkin, 2013), Ч. Морріс (1938), Ф. де Соссюр (1998), Ю. Лотман (2001), О. Колесник (2013; 2016; 2018), О. Селіванова (2008) – тлумачить природу мовного знака як репрезентанта дійсності, що заміщує уявлення людини про неї, але не відображає об'єктивну реальність, поєднує сигнали зовнішнього світу, свідомості індивіда, культури та мови.

Аналіз досліджень із лінгвокультурології та культурної лінгвістики – С. Воркачов (2005), В. Карасик (1996; 2004), Ю. Лотман (2001), В. Маслова (2004), К. Мізін (2015; 2017), Ф. Шаріф'ян (2015) – визначає основні моделі концептуалізації буттєвого досвіду та характеризує явище лінгвокультурного концепту: А. Бабушкін (1996; 1997), С. Воркачов (2003), Н. Єсипенко (2012), О. Колесник (2011; 2016; 2019; 2020), Д. Ліхачов (1997), С. Потапенко (2013; 2017; 2018), О. Троць (2011).

Попри наявність значної кількості розвідок окремих концептуальних утворень, системний інтеграційний опис і аналіз засобів вербалізації давньоскандинавських міфологем у сучасному пісенному дискурсі як одному з маніфестантів сучасної глобалізованої попкультури не були предметом окремого вивчення.

Актуальність роботи визначається спрямуванням лінгвокогнітивних і лінгвокультурних досліджень на міждисциплінарний підхід до розгляду явищ мови та мовлення, антропоцентричним характером дослідження патернів омовлення буттєвого досвіду лінгвокультур, потребою з'ясування когнітивного

базису етноспецифічної категоризації дійсності, системного пояснення взаємодії культурного та мовного вимірів репрезентації буттєвого досвіду.

Об'єктом дослідження є мовні одиниці та мовленнєві конструкції, що втілюють давньоскандинавські концепти-міфологеми в сучасних шведськомовному та англомовному пісенних дискурсах.

Предметом дослідження – лінгвокультурні та лінгвосеміотичні характеристики вказаних одиниць і конструкцій.

Гіпотеза дослідження виходить із припущення, що зрушення в інформаційному просторі (семіосфері) є циклічно поступальними і призводять до того, що елементи давньоскандинавського міфологічного простору мігрують до ядерної частини картин сучасних лінгвоспільнот і виявляються “конфігураторами” картин альтернативних (субкультурних) світів.

Зв'язок праці з науковими темами. Дисертацію виконано відповідно до наукової теми Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка «Розвиток європейських мов і літератур у контексті міжкультурної комунікації», номер державної реєстрації 0116U006607; 07. 2016 – 07. 2021 рр.

Матеріал дослідження становлять сучасні шведськомовний та англомовний пісенні дискурси, генеровані представниками шведськомовної та англомовної лінгвоспільнот, а саме – у фокусі роботи – тексти шведською мовою (47 виконавців) та англійською мовою (загалом 67 американських і британських виконавців), а також додатково, для аналізу частотності вживання імен концептів у різних англомовних дискурсах: пісні англійською мовою шведських виконавців (46 позицій), з інших країн Скандинавії (27) та з інших країн світу (103).

Основним матеріалом дослідження слугували 24870 проаналізованих одиниць, відібраних із пісенних текстів методом наскрізної вибірки, з яких – 9864 з англомовного дискурсу (загальним обсягом 191989 слів) та 15006 з шведськомовного (загальним обсягом 101017 слів). На основі матеріалу, відібраного з інтернет-джерел, скомпільовано авторський корпус, який було оброблено за допомогою програми AntConc 3.19 (c) Larence Anthony.

Пісенний текст реалізується як дискурс у контексті певного музично-вокального твору. Серед сучасних музичних жанрів, що активно залучають елементи давньоскандинавської міфології до відповідних дискурсивних просторів, домінує хеві-метал (та суміжні музичні жанри: вікінг-метал, паган-метал, блек-метал, блек-вікінг-метал, прогресивний фолк-метал, вікінг-фолк-метал, вікінг-блек-метал, фолк-метал, а також рок та хард-рок). Хеві-метал (heavy metal, музичний жанр, що відокремився від жанру рок-музики наприкінці 1960-х – на початку 70-х років) пропонує своєрідний акустичний простір, структурований послідовностями жорстких, підсилених дисторшном гітарних “рифів”, агресивними ритмами на ударних, соло-включеннями і “фольклорними” звуковими ефектами, що створюють ефект асоціативно-сміслового резонансу зі змістом міфологічного простору, передають атмосферу відповідного текстового світу (як власне міфічного, так і альтернативного).

Мета дослідження полягає в багатоаспектному аналізі мовних засобів, що втілюють давньоскандинавські міфологеми в сучасних шведськомовному та англomовному пісенних дискурсах, і передбачає розв’язання таких завдань:

- уточнити поняття “картини субкультурного світу” в міждисциплінарному та типологічному ракурсах і встановити зв’язок між міфологічною, етноспецифічними та субкультурними картинами світу;
- окреслити контури спільногерманського міфологічного простору, ідентифікувати базові концепти скандинавської міфології;
- визначити причини реактивації складників скандинавського міфологічного простору в сучасних культурних (субкультурних, лінгвокультурних) просторах, визначити базові “реактивовані” міфологічні концепти в сучасних лінгвокультурах;
- схарактеризувати пісенну лірику в дискурсивно-типологічному ракурсі та визначити особливості сучасних шведськомовного та англomовного пісенних дискурсів;
- інвентаризувати давньоскандинавські міфологічні концепти, вербалізовані в шведськомовному та англomовному пісенних дискурсах;

- виявити та зіставити лінгвокультурні особливості вербальних репрезентацій давньоскандинавських міфологем у сучасних шведськомовному та англomовному пісенних дискурсах;
- проаналізувати лінгвосеміотичні характеристики номінацій давньоскандинавських міфологем у сучасних шведськомовному та англomовному пісенних дискурсах.

Методи дослідження зумовлені поставленою метою та завданнями. У роботі поєднано загальнонаукові, міждисциплінарні (системний мікро- і макроаналіз, аналогове мапування, елементи проєктивного аналізу, елементи контент-аналізу) та спеціальні лінгвістичні методи дослідження (компонентного, концептуального, зіставного, контекстуального, корпусного аналізів тощо). **Теоретико-методологічну базу** праці становлять постулати лінгвосеміотики, лінгвокультурології, теорії мовних картин світу, теорії можливих світів, когнітивної лінгвістики. “Парасольковим” методологічним орієнтиром, що визначає вектор і ступінь інтеграції теоретичних постулатів і методології різних лінгвістичних напрямів, є теорія міфологічно орієнтованого семіозису та базові положення (нео)антропоцентричної лінгвоуніверсології.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає в тому, що вона є першим багатоаспектним інтегративним дослідженням шведськомовних і англomовних засобів вербалізації архаїчних концептів-міфологем. Уперше на основі зіставного аналізу та універсологічно орієнтованих міждисциплінарних інтерпретацій встановлено лінгвосеміотичні та лінгвокультурні особливості номінативних одиниць шведської та англійської мов, що втілюють давньоскандинавські концепти-міфологеми в сучасних шведськомовному та англomовному пісенних дискурсах.

Наукову новизну одержаних результатів відображено в **положеннях, які винесено на захист**:

1. Тексти шведськомовного і англomовного пісенних дискурсів є вербальними репрезентаціями альтернативних квазі-реальних світів, утворюваних унаслідок концептуалізаційної та номінативної діяльності

індивіда. Сукупність номінативних одиниць, що репрезентують переосмислені давньоскандинавські концепти-міфологеми в пісенному дискурсі, окреслюють контури субкультурного альтернативного світу. Зміст альтернативного світу формується за механізмом плинного ноомогенезу, що спирається на універсальні алгоритми міфологічно орієнтованого семіозису.

2. Дискурсивний простір як оперативний простір смислотворення є середовищем, у якому породжується своєрідна вторинна міфологія, що поступово перетворюється на основу певної субкультури (попкультури). У пісенному дискурсі переосмислені традиційні скандинавські концепти-міфологеми перетворюються на основу (вторинну міфологію) сучасних субкультур, моделей комунікативної поведінки, образів світосприйняття й світоустрою.

3. Концепти-міфологеми вербалізовані в різноманітних дискурсах і текстах різних жанрів. При цьому відбувається адаптація змісту концептів-міфологем до картин світу етносів та субкультур, що їх запозичують, а відповідні мовні знаки-вербалізатори диференційовані в семантичному, структурному та функційному планах.

4. Сукупність вербалізованих скандинавських міфологем у текстах сучасних пісень виявляється вербально-знаковою основою “згорнутого” міфологічного простору, що ідентифікується як “дискурс у дискурсі”.

5. Зміст концептів-міфологем, утілених у шведськомовному та англomовному пісенних дискурсах, часто збігається та є ізоморфним, оскільки закорінений у спільногерманському смисловому фонді. Скандинавські концепти-міфологеми через популярність і “живучість” скандинавських міфів як зразків активної взаємодії суб’єкта і світу внаслідок міграції та реміграції вербалізуються також у неанглomовних лінгвокультурах, де субкультура англomовна, а концепти – скандинавські.

6. У результаті номінативної діяльності відбуваються зміни в референційному плані одиниць на позначення міфологічного простору. Ці варіації визначають ставлення адресанта до реакції адресата / адресатів на зміст

повідомлення, що зі свого боку породжує можливість різних напрямів розвитку міфологічних і міфологічно орієнтованих сценаріїв.

Теоретичне значення роботи зумовлено тим, що результати дослідження мовних засобів вербалізації давньоскандинавських міфологем у сучасних пісенних дискурсах (шведськомовному та англomовному) становлять внесок до теорії номінації, лінгвoseміотики, когнітивної поетики, лінгвокультурології, дозволяють поглибити розуміння комплексних процесів і механізмів категоризації, концептуалізації та омовлення фрагментів досвіду культурної спільноти.

Практичне значення дослідження зумовлене можливістю використання його результатів у курсах із лексикології, стилістики шведської та англійської мов, у спецкурсах із проблем когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології та інтерпретації тексту, у наукових дослідженнях із германської філології, під час написання кваліфікаційних робіт, а також у просвітницькій та культурологічно-аналітичній діяльності.

Апробацію результатів. Основні положення роботи оприлюднено в доповідях на таких наукових конференціях: I Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції “Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку” 15 березня 2018 р. (Україна, м. Переяслав-Хмельницький); IX Міжнародній науково-практичній конференції “Мова. Культура. Комунікація: здобутки та перспективи сучасних філологічних досліджень” 27 квітня 2018 р. (Україна, м. Чернігів); I Міжнародній науковій конференції “Германські мови в міжкультурному контексті (лінгвістика, переклад, лінгводидактика)” 17–18 травня 2018 р. (Україна, м. Київ); Міжнародній конференції Шведського Інституту для викладачів шведської мови у Сковш'єохольмі 23–25 серпня 2018 р. (Швеція, м. Сковш'єохольм); Міжнародній науково-практичній конференції “Таврійські філологічні наукові читання” 25–26 січня 2019 р. (Україна, м. Київ); V Міжнародній конференції “Наука і сучасність: виклики глобалізації” 31 травня 2019 р. (Україна, м. Київ); Міжнародній конференції “Actual Problems of Science and Education APSE –

2020” 2 лютого 2020 р. (Угорщина, м. Будапешт); Міжнародній науково-практичній конференції “Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук” 21–22 лютого 2020 р. (Україна, м. Одеса); Міжнародній науково-практичній конференції “Філологічні й педагогічні студії у вітчизняній та зарубіжній науці ХХІ сторіччя” 19–20 березня 2020 р. (Україна, м. Київ); Науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів та магістрантів “Актуальні проблеми літературознавства та мовознавства” 14 грудня 2017 р. (Україна, м. Київ); II Всеукраїнських наукових читань за участю молодих учених “Філологія початку ХХІ сторіччя: традиції та новаторство” 24–25 квітня 2018 р. (Україна, м. Київ); Науково-методичній конференції “Актуальні питання лінгвістичних студій та перекладу” 31 січня 2019 р. (Україна, м. Київ); III Всеукраїнських наукових читань за участю молодих учених “Філологія початку ХХІ сторіччя: традиції та новаторство” 3 квітня 2019 р. (Україна, м. Київ).

Публікації. Основні результати дослідження відображено в 12 публікаціях: 4 статтях у наукових фахових виданнях України з присвоєнням категорії “Б”, 1 статті в періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, у матеріалах 7 конференцій (міжнародних і всеукраїнських).

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (268 позицій, з яких 76 – іноземними мовами), додатків загальним обсягом 23 сторінки і таблиць загальним обсягом 37 сторінок. Повний обсяг дисертації – 270 сторінок, основний зміст викладено на 159 сторінках.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МОВНОГО
МОДЕЛЮВАННЯ ДІЙСНОСТІ

1.1 Динаміка “картин світу” крізь призму нових тенденцій у сучасній лінгвістиці

Сьогодні ми переживаємо добу змін, що характеризується трансформацією та переосмисленням ціннісних орієнтирів, моделей поведінки, світоглядів, способів та засобів комунікації між людьми, соціальними групами та етносами. Особливість функціонування мовних систем у цей час полягає в активному формуванні нових смислів, а також у “віднайденні” певних історично “затемнених” сенсів, що окреслюють минулий досвід лінгвостільнот взаємодії зі світом у режимі відкритих систем, здатних до саморегуляції та самопідтримки. Зважаючи на таку тенденцію, актуальним є інтегративне дослідження явища реміфологізації культур. По-перше, йдеться про “реміграцію” складників міфологічного простору до ядерного сегмента національних картин світу, пов’язане із цим відродження етнічних культур, формування субкультур і генеза нових схем міжкодової взаємодії. По-друге, цей процес стосується свідомого конструювання вторинних “міфів-симулякрів” (Колесник, 2016, с.33), що за умови розвитку мережі “Інтернет” та інших глобальних засобів комунікації дозволяють особливо активно впливати на суспільну думку та свідомість адресата. Через посилений інтерес до явища реміфологізації культури акцентуються питання, пов’язані з мовною особистістю, зокрема, проблемою “моделювання людиною образів світу та альтернативних реальностей” (Саєвич, 2012, с.93). У результаті в центрі уваги філологічних досліджень опиняється теорія картини світу та особливості ізоморфізму структури і функціонування систем різної етіології, що розглядаються з використанням популярного серед лінгвістів

міжпарадигмального підходу до аналізу явищ мови та мовлення (Колесник, 2016, с.33).

1.1.1 Концептуальна та мовна картини світу

Менталітет кожної нації, етноспільності, індивіда визначається картиною світу, де світ – це “цілісна система, котра об’єднує феномени природи, суспільства і антропологічної сфери та обмежує доступні для людини на сучасному щаблі її розвитку знання і уявлення про основи суцього” (Колесник, 2016, с.33). Отже, картина світу – це результат обробки інформації про середовище і людину. Як глобальний образ, основа світобачення і світовідчуття, вона реалізується в різноманітних формах людської поведінки, до яких належить і людська мова (Живіцька, 2010, с.20), тому бере участь у конструюванні мовної картини світу (Кочмар, 2014, с.177). Водночас скелетом будь-якої картини світу є “мережа уявлень”, яка формується у свідомості кожної людини. Сукупність таких “мереж”, або, іншими словами, “концептів”, утворює “концептуальну картину світу”. Таким чином, у контексті національних лінгвокультур поняття “картини світу” поділяють на два типи: мовну і концептуальну картини (Саєвич, 2012, с.98). Першій як одиниці відповідають значення слова, другій – поняття (Красовська, 2009, с.122).

Мовна картина світу – це зафіксована в мові і специфічна для конкретного мовного колективу схема сприйняття дійсності; “за допомогою цього поняття з’ясовують специфіку буття окремої людини та окремого народу” (Заремська, 2011, с.400). Вона виступає попередником і формувальним чинником спеціальних картин світу. Це пов’язано з тією особливістю, що людина здатна сприймати і розуміти світ, а відтак і саму себе, завдяки мові, в якій закріплюється загальнолюдський і національний досвід. Саме останній визначає призму, через яку людина сприймає світ і, відповідно, формує мовну картину світу (Заремська, 2011, с.400). Мова здатна “передавати думку про реально неіснуюче з такою ж досконалістю та хистом, як і думку про те, що

існує” (Карась, с.13). Як засіб кодування й матеріалізації інформаційних структур вона уможлиблює доступ до досвіду попередніх поколінь і культурних формацій, забезпечує зв’язок реального матеріального світу й надсистемного інформаційного поля, ноосфери загалом (Колесник, 2016, с.32).

Мова – інструмент, що сполучає в слові конкретне (знак) і абстрактне (поняття / концепт). Утворення концептів, концептуальних структур та всієї концептуальної системи в мозку (психіці) людини є результатом процесів пізнавальної діяльності людини, що полягає в усвідомленні інформації, яка надходить до людини.

Формування концептуальної системи починається ще до мови. Із перших днів людина знайомиться зі світом, пізнає його. Завдяки відомим каналам чуттєвого сприйняття світу вона оволодіває певною інформацією про світ, розрізняє й ототожнює об’єкти свого пізнання (Кубрякова, 1988). Таким чином, формується концептуальна картина світу. Остання визначається не лише як система понять про сукупність реалій довкілля, але і як система смислів, утілена в ці реалії через слова-концепти (Кубрякова, 1988).

Концептуальна картина світу – підґрунтя для мовної картини. Вона містить у собі знання, а мовна картина світу є засобом їхнього вираження. Концептуальна картина світу відображається в мовній через лексичні одиниці. Саме в мовній картині можна простежити, як відбувається процес формування концептуальної картини світу в різних народів (Красовська, 2009, с.121). Із цієї причини мова відображає досвід кожного народу і виявляє не тільки спільні знання, а й своєрідність бачення світу.

Таким чином, картина світу – це взаємодія систем мовного і концептуального світів. Як систематичному утворенню, їй властивий принцип ієрархічності, що передбачає наявність гіперо-гіпонімічних відношень між її елементами в значенні реалізації “підсистема” :: “система” :: “надсистема”. “Надсистемою” виступає картина світу, яка диктує внутрішні і зовнішні відношення та характер “системи”, тобто концептуальної картини світу певного етносу та “підсистеми” – мовної картини.

Наступною фундаментальною ознакою картини світу є просторовість. Простір – своєрідна інформаційна система (Колесник, 2016, с.11; Недайнова, 2013, с.401), репрезентована “сутнісними характеристиками об’єктів, що задають його параметри, а також мовні, когнітивні й етнонаціональні особливості представників лінгвospільнот, які надають параметрам простору ціннісних орієнтацій і визначають напрямок поступу концептуальної системи соціуму, призводять до формування національної культури та її історичних варіантів” (Колесник, 2016, с.11). Характерною рисою простору є динамічність, яка виявляється в різноманітних змінах відношень між ядром і периферією. Відтак, унаслідок протиріч між нормою, яка породжується в ядрі культури, та семіотичними практиками її периферій творяться нові форми культури. Це відбувається через те, що в периферії семіосфери тексти, створені відповідно до норм ядра, не відповідають реаліям. Водночас тексти, які задовольняють потреби семіотичного середовища, конфліктують із нормами ядра. У результаті створюється “поле напруги” з інтенсивною енергетичністю. Ця зона впливає на концептуальні локуси, периферія перетворюється на нове ядро (Колесник, 2016, с.14).

Іншою причиною руху в межах простору є намагання систем задовольнити потреби соціуму, продиктовані змінами історичних сценаріїв. Щоб пристосуватися до нових реалій, система вдається до процесів словотворення, запозичення та інших видів змін.

Третій тип змін пов’язаний із нав’язуванням елементам ядра позитивно аксіологічних значень, через те вони перетворюються на джерело вторинних міфів й ідеологічних моделей.

Отже, картина світу – динамічне утворення, схильне до “розширення” і структурного “переаранжування”, тобто, до постійного оновлення. Усі ці зміни відбуваються внаслідок різновекторних взаємодій систем (світів), зумовлених низкою причинно-наслідкових кореляцій.

Існують три види системних відношень: 1) як відкритих систем, 2) як контрарних світів і 3) як егрегора і донора (Колесник, 2016, с.15). Як відкриті,

системи характеризуються властивістю видозмінювати структуру своїх підсистем і способи їхньої взаємодії з метою пристосування до нових реалій. Їм притаманний вільний обмін компонентами, економія засобів реалізації концептуальних структур, компенсаторність тощо.

Другий тип взаємодії властивий культурам із відмінними ціннісними домінантами, мовам, які відзеркалюють концептуальні картини світів у взаємодії, що прагнуть зайняти той самий простір.

Останній тип взаємодій характерний для статичних і закритих систем, здебільшого це регуляторні концептуальні структури з ядра простору, що виконують функції норм. Вони стають “егрегорами”, тобто системами з незмінною конфігурацією, які не відповідають реаліям, однак вбирають елементи інших систем і впливають на них інформаційно поза механізмом “іrrрадіації”.

Таким чином, мовна і концептуальна картини світу – це дві взаємопов’язані системи, у яких зафіксовано історичний, культурний, соціальний досвіди індивіда, етноспільноти, суспільства. Концептуальна картина світу – це система понять, образів, відчуттів, норм поведінки в межах певного соціуму, а мовна картина світу – це система мовних знаків і правил, за допомогою яких відбувається кодування і трансферизація концептуальної інформації. Як результат комунікативної діяльності представників лінгвоспільнот, картина світу не є статичною. Вона перебуває в постійній динаміці. Це пояснюється її прагненням зберегти баланс між нормами ядра і периферією, з одного боку, і вимогами перемінних реалій, з іншого.

1.1.2 Теорія можливих світів

Концептуальна картина світу є не лише відображенням зсумованого і систематизованого пізнавального досвіду індивіда чи представників лінгвоспільноти. Вона також містить “систему власних думок” (Павільоніс, 1983), що репрезентує так званий можливий світ.

Поняття можливого світу – одне з найдавніших понять логічної та філософської теорії модальностей. Ще Аристотель поділив усе “суще” на дві сфери: ту, що існує як дійсність, і ту, що існує як можливість (Аристотель, 2010). Сам термін “можливі світи” перший ужив Г. Лейбніц, який розвинув ідею їх створення у своїх працях “Теодіція” та “Монадологія”. Він стверджував, що “деякі речі можливі, але, не будучи, однак, необхідними, реально не існують” (Лейбніц, 1982, с. 308).

У середині ХХ ст. закладаються основи модальної логіки, або логіки необхідності та можливості, розробленої Д. Льюїсом та його послідовниками. Відповідно до її законів, можливий світ представляється як абстрактна альтернатива реальному світу (Adams, 1999, с.724) і як можливий стан справ та законів природи (Divers, 2005). Розвиваючи ідею можливих світів, Ж. Фоконьє запропонував називати можливий світ “ментальним простором” (mental space), який є певним ментальним утворенням, теоретично обґрунтовуючи, що будь-яка ситуація або подія дійсного світу уявляється тією або інакшою в даний момент часу (2007, с.352). У нашій свідомості завжди наявні декілька альтернативних варіантів щодо вже реального розвитку подій, явищ, реакцій. Існує безліч світів, і оскільки існують численні засоби їхньої репрезентації, то, отже, їх є незліченна кількість. Події в таких світах можуть мати місце одночасно з подіями в нашому реальному житті, раніше або пізніше. Можливі світи не перехрещуються, вони ізольовані один від одного, між їхніми складниками немає ані часових, ані просторових відношень, події, які трапляються в одному світі, не впливають на події в іншому. Виняток становлять повторювальні компоненти, тобто деякі елементи можуть бути складниками різних можливих світів (або всіх) (Lewis, 1986; Нікульшина, 2010).

Таким чином, сформувалася теорія можливих світів, за якою можливе існування великої кількості світів. Реальним є лише один світ, де ми живемо. Інші є “можливими світами” (Бабушкин, 2001, с.6).

Можливий світ, проходячи крізь призму мовної картини світу, народжується як текст певних повідомлень, тобто, світи, представлені лінгвістично, і є можливими світами (Карнап, 1959). Усі можливі світи складаються з певної кількості речень, до складу яких входять “атомарні речення”, що зв’язують можливі світи з реальним світом. Ці атомарні речення відповідають станам справ реального світу, а інші речення розкривають стан справ можливих світів. Про те, що можливі світи відповідають власним думкам, бажанням, сумнівам індивідів, які виражаються за допомогою мовних знаків, згадував у своїх роботах Павільоніс (1981).

Тексти досліджуваних у роботі пісень як результат мисленнєвої діяльності індивідів конкретної лінгвоспільноти (авторів пісень) втілюють уявлення можливого розгортання стану речей, можливого напряму розвитку подій щодо суб’єкта, який знаходиться в реальному світі (автора або слухача) і проєктують себе в інші розумові простори, тобто є можливими світами (Хинтиikka, 1980, с.229).

Науці відомі кілька класифікацій можливих світів (Никольшина, 2011, с.187). Одна з них базується на критерії можливості, фокусом якої є алетична модальність відповідних знакових конструктів. Згідно із цією типологією, можливі світи бувають: реальні (або відносно реальні), які відповідають “здоровому глузду” і мають емпіричне підтвердження; квазі-реальні (умовно-реальні), пов’язані з національно-культурними традиціями, відображені в баладах, міфах, казках і не мають емпіричного підтвердження; нереальні – уявні, існують лише у свідомості дискретного індивіда; фейкові, орієнтовані на “створення ілюзорного образу світу та провокування певної поведінки його носіїв” (Колесник, 2019, с.35).

Тексти використаних нами в дослідженні пісень пропонуємо вважати альтернативними квазі-реальними світами. Обґрунтуванням нашому вибору слугує той факт, що ірреальність можливого уявного світу є відносною через відсутність доказів істинності структури концептуальних систем і співвідносних із ними знакових конструктів. Оскільки не існує чітких критеріїв

та адекватних інструментів дослідження цієї істинності, а також з причин суб'єктивних чинників психофізіологічного або лінгвокультурного плану. Крім того, у цих текстах наявні універсальні, “традиційні” концепти-міфологеми, завдяки яким представлений альтернативний світ стає відомий, знайомий, а отже, відносно “майже” реальний.

Творення альтернативних світів у текстах пісень відбувається в результаті “ноемогенезу” – процесу творення відповідних певній ситуації смислів при інтерпретації одиниць вторинної номінації на позначання контурів світу, фокусних концептів та аксіологічних напрямків “поступу світу” (Колесник, 2019, с.35). В основі ноемогенезу лежить міфологічно орієнтований семіозис – “номінація реального або нереального денотату, осмислення та інтерпретація котрого відбувається з опорою на зміст знаків-інтерпретант, елементів міфологічного простору” (Колесник, 2019, с.35). Він здійснюється шляхом реалізації чотирьох модальностей світу – референтивної, аксіологічної, деонтичної й алетичної.

Перша модальність реалізується шляхом вербалізації відповідних фокусних концептів, що позначають онтологічні, функційні і темпорально-локативні характеристики складників світу. Аксіологічна модальність відповідає за напрям “поступу” світу як системи і характер його взаємодії з іншими світами. Вона передбачає номінацію “аксіологічних концептів, або акцентуацію аксіологічних характеристик згаданих об'єктів”. Третя – деонтична модальність світу – активізується сценаріями-квестами причинно-наслідкового характеру, головне завдання яких полягає в зміні або в підтриманні станів речей у світі, які відображають динаміку поступу світу як відкритої / закритої системи. Алетична модальність світу вказує, наскільки він є “реальний” із позицій суб'єкта-творця (Колесник, 2019, с.35).

З іншого боку, механізм міфологічно-орієнтованого семіозису представлений як взаємодія чотирьох стихій: ВОГНЮ, ЗЕМЛІ, ВОДИ і ПОВІТРЯ. ВОГОНЬ символізує семіосферу – “інформаційну базу”, що містить досвід людства взаємодії зі світом, або надсистему, вплив якої виявляється у

входженні до інформаційного простору лінгвospільнот програми розвитку і визначенні лінгвопрагматичних характеристик вербальних одиниць. ЗЕМЛЯ репрезентує мовний код, який співвідноситься із семантичним аспектом семіозису. Він слугує “ресурсною базою для реалізації програми надсистеми” (Колесник, 2016, с.39–40). ПОВІТРЯ символізує синтагматичні відношення мовних одиниць і відповідає за синтаксичний аспект семіозису. Стихія ВОДИ асоціюється з наслідками міфологічно орієнтованого семіозису, які співвідносяться з різноманітними результатами інтерпретації. Через декодування інформації тексту формуються нові образи, уявлення і поняття, що породжують “вторинний міф” і “поглиблюють відхилення від конфігурації первісної семіотичної матриці світу” (Колесник, 2016, с.39–40).

Отже, тексти англomовного і шведськомовного пісенних дискурсів є альтернативними квазі-реальними світами, які утворюються внаслідок концептуалізаційної та номінативної діяльності індивіда. Механізмом творення цих текстів слугує міфологічно орієнтований семіозис, в основі якого лежить генерація ноем.

1.2 Взаємодія просторів різної етіології як основа моделювання альтернативних світів

Моделювання альтернативних світів відбувається в результаті практичної, перетворювальної та інтерпретативної діяльності людини, у процесі якої здійснюється вербалізація певних смислів і водночас їхнє осмислення й інтерпретація з опорою на зміст знаків-інтерпретант, тобто міфологем. Таким чином, на етапі вербального творення образу світу має місце взаємодія кодів різної природи, що забезпечують функціонування відповідних просторів – семантичного (як основу культури, контейнера смислів, представлених у семіосфері), міфологічного (як контейнера вихідних аксіом інтерпретації) і дискурсивного (як “оперативного простору смислотворення”).

Семіосфера є “інформаційною базою”, що містить досвід людства взаємодії зі світом, визначає універсальні та етноспецифічні риси концептуалізації світу або конструювання альтернативної реальності (тобто альтернативного світу), а також забезпечує входження до інформаційного простору лінгвоспільнот “програми розвитку”.

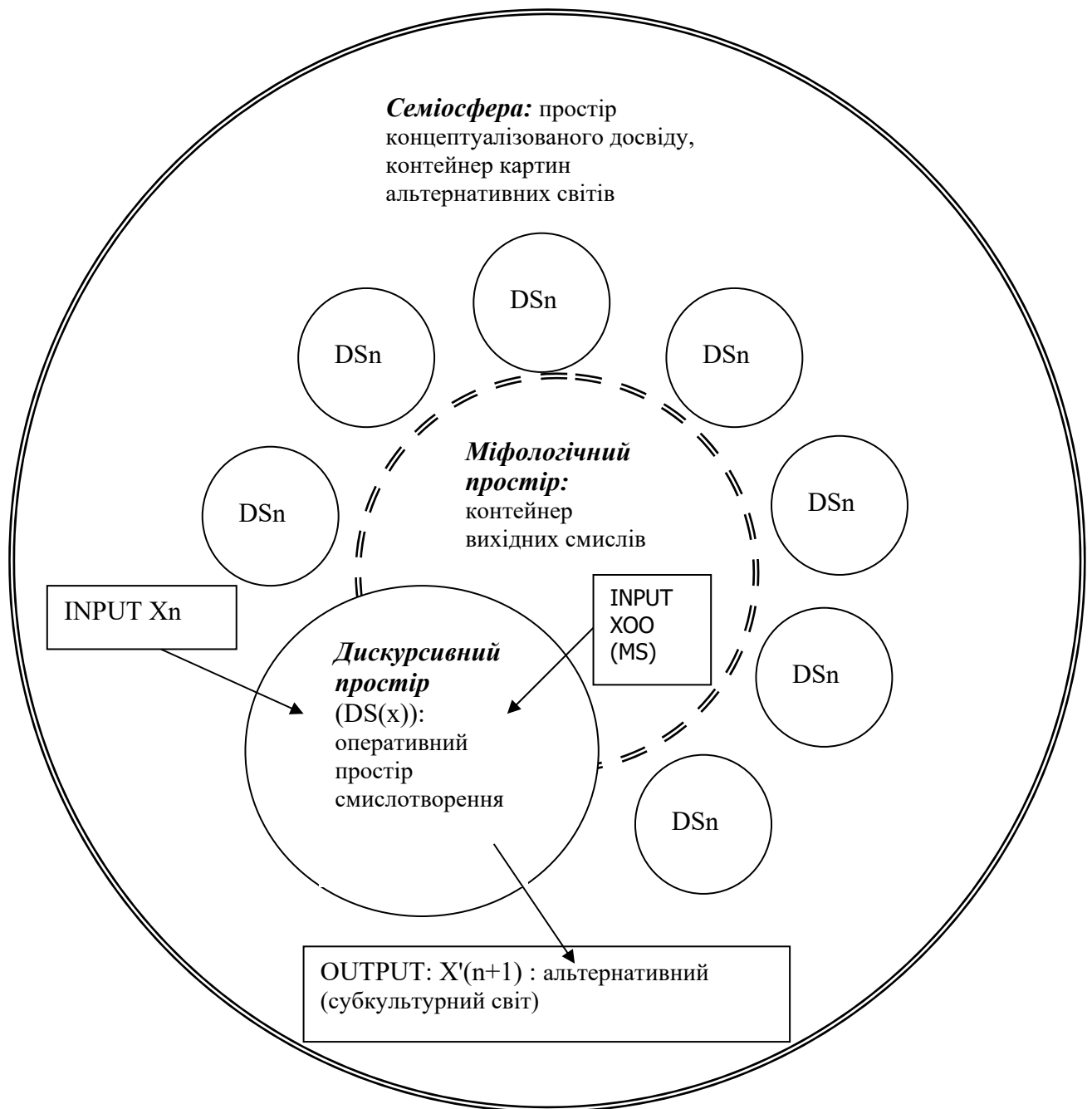


Рисунок 1. Творення альтернативного світу з позицій теорії міфологічно орієнтованого семіозису

Міфологічний простір функціонує як контейнер вихідних моделей конфігурації світу та первинних знаків-інтерпретант. З одного боку, цей простір як вмістилище базових операторів (певних національних, універсальних або наднаціональних міфів) забезпечує “канал входу” свідомості індивіда-інтерпретатора (насамперед її ірраціональної частини, відповідальної за вибір і сприйняття вектора категоризації) до інформаційних утворень надсистемного плану, тобто семіосфери. З іншого боку, перебуваючи у вербальній іпостасі, він стимулює свою інтерпретацію та реінтерпретацію мовними особистостями, створюючи множинні альтернативні світи, адаптуючи їх до своїх стандартів, а також підлаштовуючись під них. Із цієї причини альтернативні світи існують у безкінечних варіантах моделей як у семіосфері, так і у вербальних формах у реальному світі (Колесник, 2016, с.91).

Міфологічний простір і семіосфера як системно організовані феномени перебувають у гіперо-гіпонімічних відношеннях, які в контексті теорії міфологічно орієнтованого семіозису представлені так: семіосфера (як контейнер досвіду) – надсистема, що визначає мету існування системи та специфіку функціонування підсистем, смисловий континуум певної лінгвокультури – система, яка обирає та реалізує тактики поступу, та міфологічний простір як контейнер аксіоматичних інтерпретант – підсистема, головне завдання якої полягає в пропонуванні шляхів реалізації встановленої мети (Колесник, 2016, с.47).

Усі зазначені процеси взаємодії міфологічного простору і семіосфери відбуваються в межах дискурсивного простору. Останній диктує напрям мовленнєвої поведінки мовної особистості і регулює процеси реалізації міжсуб’єктної діяльності (Казыдуб, 2006, с.6), встановлюючи між учасниками спілкування взаємоприйнятні стандарти взаємовідносин і визначаючи зміст дискурсу (Плотникова, 2011, с.155). Дискурсивний простір виникає між учасниками комунікації під час спілкування незалежно від діапазонів його тривалості (Плотникова, 2011, с.154; Moulin, 2005, с.89).

Таким чином, взаємодію всіх просторів у створенні альтернативного світу можна зобразити у вигляді такої схеми, де міфологічний простір взаємодіє із семіосферою в межах дискурсивного простору (див. рис.1).

Отже, альтернативний світ аналізованого нами пісенного дискурсу породжується в результаті взаємодії трьох просторів – міфологічного, дискурсивного і семіосфери. Міфологічний простір забезпечує набір інтерпретант, за допомогою яких відбувається декодування інформації. Семіосфера являє собою вмістилище цієї інформації, що включає досвід попередніх поколінь, цінності, культуру, традиції, правила поведінки. Дискурсивний простір диктує умови здійснення процесу взаємодії міфологічного простору і семіосфери.

1.3 Вторинна міфологія як основа пісенного дискурсу

Тексти досліджуваних у роботі пісень – це квазі-реальні альтернативні світи, породжені в результаті міфологічно орієнтованого семіозису. Як продукт пізнавально-інтерпретативної діяльності, вони є вербально-семіотичною основою дискурсу.

Дискурс у сучасній лінгвістиці трактують як мовленнєвий твір у всій повноті свого вербального й невербального вираження з урахуванням усіх позамовних факторів (соціальних, культурних, психологічних), суттєвих для успішної мовленнєвої взаємодії (Кубрякова, 1994, с.6), і як діяльність, у процесі якої породжується мовленнєво-розумовий продукт (Моделирование языковой деятельности в интеллектуальных системах, с.41). Поняття “тексту” і “дискурсу” та їх співвідношення нами розглядаються як вид і рід (Богданов, 1996, с.5–6). Дискурс є “зв’язним текстом у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними – та іншими формами”; текст, узятий у подієвому аспекті; мовлення, яке розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і механізмів їхньої свідомості (когнітивних процесів), мовлення, “занурене в

життя” (Арутюнова, 1990, с.137). Дискурс – це соціальний процес, до якого залучений текст, а текст – це вербальний продукт, породжений у дискурсі (Hodge та Kress, 1998, с.11). Текст у цьому аспекті – це результат комунікативно-пізнавальної діяльності (Колєгаєва, 1991, с.135), продукт, породжений мовною особистістю і адресований мовній особистості (Красних, 2003, с.120).

Виділяють різні типи дискурсу. За комунікативно-соціальним критерієм розрізняють персональний (особистісно орієнтований, розмовний) та інституційний (статусно орієнтований) дискурси. Перший тип відзначається близькими стосунками комунікантів, які в процесі спілкування реалізують наміри передачі інформації, здійснення впливу та пізнання один одного. Інший тип передбачає формальне спілкування в межах інституційно визначених норм (Карасик, 2002, с.202–203).

Ще один варіант типології ґрунтується на основі сфери спілкування: дискурс буває поетичний, естетичний, науковий, критичний, педагогічний, юридичний, політичний тощо (Миронова, 1997). Також існує класифікація за критерієм національності: англomовний, шведськомовний, українськомовний – та інші типи (Красних, 2003, с.14).

Універсальна класифікація дискурсу ґрунтується на його визначальних категоріях, таких, як: адресат, ситуація, інформаційне повідомлення, інтенції, стратегії й тактики їх реалізації, когезія і когерентність тексту, інтертекстуальність. Також враховуються критерії змісту, форми і функцій (Шевченко та Морозова, 2005, с.235). Отже, типи дискурсу розрізняють за: адресатністю – інституційний і персональний (буттєвий); характером настанов і комунікації – аргументативний, конфліктний та гармонійний дискурси; формою – усний і письмовий; видом мовлення – монологічний або діалогічний; соціально-ситуативним критерієм – діловий, адміністративний, рекламний, юридичний, військовий, релігійний, медійний, медичний, політичний, педагогічний, спортивний, науковий, електронний (інтернет-дискурс) тощо; соціально-демографічними характеристиками адресанта й адресата – дитячий,

підлітковий дискурси, дискурс людей похилого віку, жіночий і чоловічий дискурси, дискурс мешканців міста й села; соціально-професійним критерієм – дискурс моряків, будівельників, шахтарів; соціально-політичним – дискурс комуністів, демократів; функціональними та інформативними складниками: інформативний (емотивний, оцінний, директивний дискурси) і фатичний; формою та змістом з урахуванням функціонального стилю і жанру – художній, публіцистичний, науковий та ін., офіційний і неофіційний (Шевченко та Морозова, 2005, с.233–236).

Ураховуючи згадані вище класифікації дискурсу, текст шведськомовних і англomовних пісень розглядаємо як вербальний компонент пісенного дискурсу. Це своєрідна форма збереження культурних знань і досвіду етноспільноти та його основних цінностей – етичних поглядів, соціальних уявлень, стереотипів, моделей поведінки, норм культури, що передаються з покоління в покоління (Дуняшева, 2015, с.190; Жихарева, 2017, с.281).

Пісенний дискурс – це тип ситуативного спілкування особливого роду, насичений глибинними емоційними переживаннями, “що виражається в естетично маркованих мовних знаках, шляхом фасцінативного (привабливого для читача) тексту” (Рябенська, 2015, с.220). Найчастіше він адресується не конкретному співрозмовнику, а людству в цілому, точніше кажучи, “людині”. Його мета – співпереживання, яке покликане віднайти вербальну форму. Пісенна лірика є найбільш варіативним та відкритим для масового доступу реципієнтів типом художньо-творчої діяльності, а отже, потужним чинником суспільної свідомості (Малахова, 2015, с.1), оскільки музичні композиції впливають на слухача не лише завдяки вербальному компоненту, а й за допомогою мелодії та ритму (Яворська, 2016). Мелодійний компонент забезпечує сприйняття всього тексту пісні, що дозволяє вербальному компоненту виконувати роль віршованого тексту, не досягаючи рівня поезії. Таким чином, мелодійний компонент готує реципієнта до сприйняття вербального компонента на іншому, радше емоційно-чуттєвому, ніж раціонально-аналітичному рівні (Рябенська, 2015, с.219).

Пісенний дискурс виявляє характерні екстралінгвістичні особливості, що визначаються такими аспектами, як: часопростір, учасники, завдання, функції і цінності. За першим аспектом визначається два типи пісенного дискурсу – опосередкований (час і місце виступу виконавця абстрактні) і безпосередній (пісні виконуються під час конкретного концерту в конкретному місці). Учасниками пісенного дискурсу виступають виконавець пісні, її автор та слухач.

Під час виконання пісні ставлять такі комунікативні завдання: поінформувати, донести думку, ідею автора, емоційно вплинути на адресата, сформувані соціальну позицію і нав'язати цінності (любов, відданість, патріотизм та ін.) (Бахтін, 1979). Отже, основними функціями пісенного дискурсу є емотивна (виклик співчуттів та емоцій адресата), конотативна (спонукання до дії), референтна, або інформативна, поетична (образність), фатична (підтримання спілкування), етноконсолідаційна (об'єднання народу) і самоідентифікаційна (позиціонування виконавця як представника певної етноспільноти) (Дуняшева, 2015, с.192–193).

Пісенний дискурс – комунікативний процес, пов'язаний із когнітивною сферою особистості, із соціумом і культурою в цілому. Контейнером культурного та соціального досвіду слугують концепти, тому дискурс, як результат ментальних процесів, слід розглядати як “сукупність апеляцій до концептів” (Шевченко, 2005, с.1–12).

Особливістю досліджуваного нами пісенного дискурсу є відтворення міфологічних сценаріїв, а отже, тут йдеться про дискурс як текст, структурований навколо певних елементів міфологічного простору, зокрема, концептів-міфологем і міфологічних сценаріїв, включених до ситуацій, прямо чи опосередковано співвіднесених із зазначеними сценаріями, орієнтованих на зміну стану речей вербальними засобами (Колесник, 2011, с.141).

Виділяють три види міфологічного дискурсу: 1) просто міфологічний дискурс (власне міфи, клятви, заляття, прокльони, магія); 2) міфологічно забарвлений, пов'язаний із відтворенням різних міфологічних сценаріїв в

сучасних текстах; 3) фентезі-дискурс з елементами міфологічних традицій та індивідуальними авторськими конструктами (Колесник, 2011, с.142).

Відштовхуючись від наведеної класифікації, ми схильні розглядати досліджуваний пісенний дискурс як вторинний міфологічний дискурс або міфологічно забарвлений. Він ґрунтується на реальній картині світу, у якій “латентно” наявні “рудименти первісних вірувань” і “фрагменти національних міфологічних традицій”.

Крім того, відтворення міфологічних сценаріїв у контексті скандинавських пісень припускає той факт, що в їхніх текстах розгортається черговий дискурс – комунікативний процес між героями сценаріїв.

Таким чином, маємо справу із феноменом – дискурс у дискурсі – “текстом, зануреним до контексту мовного спілкування і взаємодії”, тобто “текстом разом з його комунікативно-прагматичним контекстом” (Карасик, 2004, с.11–53).

Отже, тексти пісень, аналізовані в цій роботі, є вербальним компонентом особливого типу – міфологічно орієнтованого пісенного дискурсу з особливою структурою “дискурс у дискурсі”.

Дискурс породжується в результаті комунікативної діяльності двох чи більше індивідів із власними цінностями, світоглядом і світосприйняттям з метою передачі власних ідей або думок за допомогою вербальних знаків. Таким чином, з одного боку, під час творення дискурсу внаслідок реалізації продукту ментальних процесів шляхом мовного інструмента відбувається породження можливого “альтернативного” світу. З іншого боку, у результаті інтерпретативної діяльності іншого індивіда, постає інший світ із новим варіантом декодування ноематичних смислів. Відповідно кількість альтернативних світів, що генеруються, необмежена.

Як відомо, в основі моделювання альтернативних реальностей лежить універсальний спосіб обробки інформації, що полягає в акцентуації в “сильних позиціях” базових концептів. Зі свого боку предметом нашого дослідження є міфологічно орієнтовані, вихідні концептуальні “матриці-еталони”, щодо яких

формується вивідне знання, тобто первинні концепти-міфологеми, які співвідносяться з архетипами і формують позасвідому “базу даних” (Колесник, 2016, с.10). Ці елементи “колективного безсвідомого”, проходячи крізь вербалізоване кодування семіосфери лінгвоспільноти перетворюються на вторинні міфологеми – універсальні та етноспецифічні концепти та мовнознакові конструкти з переосмисленою семантикою (Колесник, 2016, с.91). Таким чином, під час інтерпретаційної діяльності, комунікації і мовно-кодової побудови альтернативних можливих світів відбувається “породження вторинних міфів”, що використовуються як “основа підпорядкованої концептуалізації” певних фрагментів світу чи уточнення певних сценаріїв.

Процес конструювання альтернативного світу на основі ірраціонального міфу має такі базові стадії: 1) “формобудова”, 2) “взаємодія”, 3) “управління”; 4) “синтез”. На першій стадії відбувається вибір потрібних для комунікативної (або смислотворчої, у випадку креативного породження пісенних текстів) ситуації номінацій концепту-міфологеми як базового оператора та інших супутніх фокусних концептів для моделювання певного світу. На другому етапі має місце вербальне кодування концептів, що як одиниці відкритих систем унаслідок взаємодії світів набувають нових номатичних смислів у контексті омовленого сценарію. На третьому – “модельований альтернативний світ “вписується” до поліверсуму, представленого в семіосфері, стає феноменом лінгвокультури та впливає на колективного адресата, а відповідні текстові конструкти набувають характеру вторинних міфів” цитата звідки. На останньому етапі “синтезу” – альтернативний світ-текст постає як певний “енерго-інформаційний квант”, у якому поєднується культурний та історичний досвід попередніх учасників поколінь (Колесник, 2016, с.92).

Отже, в основі міфологічно орієнтованого пісенного дискурсу, вербальним компонентом якого є альтернативний світ-текст пісні, закладені механізми творення вторинної міфології та пов’язані з ними процеси формування нових субкультур, моделей комунікативної поведінки, образів світосприйняття і світоустрою.

1.4 Мовні картини світу англосаксів і скандинавів в аспекті теорії міфологічно орієнтованого семіозису

Мовні картини світу англосаксів і скандинавів мають спільні індоєвропейські складники – загальні, універсальні та етноспецифічні концепти-міфологеми, що пояснюється спільне походження їхніх лінгвокультур. Так, наприклад, спільними для більшості індоєвропейських міфологій є наявність міфів, що описують творення Всесвіту з хаосу через принесення в жертву первісної істоти (велетень Імір) та впорядкування взаємопов'язаних протилежностей: “небо :: земля”, “день :: ніч”, “вода :: суша”, “сонце :: місяць”, “рослини :: тварини :: людина”. Сюди також можна віднести міфи, пов'язані з подвигами першого культурного героя – проходження квесту заради здобування певного магічного засобу чи предмета (мед поезії, вогонь, молодильні яблука тощо), опанування нового ремесла чи присвоєння імені / імен. До спільних тенденцій відносять також об'єднання основних божеств пантеону за трьома головними функціями: магічно-сакральної, яку виконували жреці, військової та господарської, що відповідали трьом основним аспектам соціального життя ранніх індоєвропейських етносів (Іванов и Топоров, 1994). Ці спільні риси успадкованого фонду індоєвропейської міфології пояснюють значну подібність окремих індоєвропейських міфологій, незважаючи на різноманіття пізніх контактів із неіндоєвропейськими народами, що мало також значний вплив на їхній розвиток (у сучасних лінгвокультурах відбиток споріднених міфологій яскраво простежується, наприклад, у назвах днів тижня).

Окрім спільних індоєвропейських міфологем, англосаксонська і шведська мовні картини світу мають елементи, що притаманні лише для германських етносів. Наприклад, важливу роль відіграють концепти ВІЙНА, СМЕРТЬ, часто програвся сценарій КІНЦЯ СВІТУ, міфологічна картина світу змальована в джерелах, що збереглися, наповнена похмурими елементами, які підсилюють загальне невідворотне очікування Рагнарьоку. Водночас відбувається

апелювання до привабливого для сучасної людини образу світу та людини, адже це світ пригод і героїв, де ціняться здобутки активної людини, а також справедливий світ, де за злочин правопорушник отримує відповідне покарання, жорстоке, на погляд сучасника, але справедливе.

Таким чином, у сучасних скандинавських та англійських мовних картинах світу відображаються як універсальні, так і давньогерманські міфологеми (тобто концепти змістовно найбільш наближені до спільногерманського варіанта концептуальних структур) завдяки їхній спільногерманській “міфологічній матриці”, історичній спорідненості та традиціям. Це віддзеркалено в системі мовних знаків у результаті явища вторинної номінації. Концепти-міфологеми різних рівнів абстракції та узагальнення, об’єднані в міфологічні сценарії, вербалізуються і стають знаками-інтерпретантами, що сприяє перетворенню закріплених у свідомості фрагментів узагальненого досвіду і переосмисленої дійсності в мовні знаки і залученню їх до процесів енерго-інформаційного обміну в соціальних групах (Колесник, 2016, с.37).

Оскільки згадані вище фази та стадії знаково-інформаційних трансформацій відбивають універсальні алгоритми системних взаємодій, ми вважаємо, що стадії оперативного етапу з’єднання мовного знака, концепту-міфологеми й денотата аналогічні до процесів міфологічно орієнтованого семіозису, пов’язаними із формуванням альтернативних світів (Колесник, 2016, с.78–79), зокрема:

1) етап “формобудови” передбачає асоціативний вибір знако-носія та пов’язування його з групою значущих інформаційних сигналів. Цей етап стосується кодування первинних концептів-міфологем засобами мовної системи;

2) “взаємодія” інформаційних структур і знако-носіїв розглядається як контакти мовних знаків з іншими знаковими системами. Утворені в результаті такої взаємодії знаки різних рівнів відображають накопичений специфічний досвід, розподіляють та впорядковують його згідно з потребами розвитку системи. Цей процес залежить від контексту, обсягу і структури вербалізованих

сценаріїв. При цьому формування знаків та переосмислення їхнього значення відбувається відповідно до концептуальних, словотвірних і синтаксичних планів, що становлять каркас певних міфологічних картин світу;

3) на етапі “управління” відбувається трансформація узуальних зв’язків у внутрішній структурі знаків та в моделях їхньої взаємодії згідно з контекстуальними умовами. У результаті відбувається зміна сценаріїв, конфігурації світу через поширення змісту вербалізованих елементів міфологічного простору в текстах, що породжуються в процесі лінгвокультурного поступу соціумів;

4) “синтез” – етап, що характеризується узагальненням здобутого досвіду і переосмисленням сигналів самооцінки стану системи; прогнозування майбутнього досвіду. Відбувається перехід на новий рівень / цикл поступу.

Таким чином, зміни в мовних картинах світу англосаксів і скандинавів у результаті їхньої взаємодії відбуваються відповідно до принципів теорії міфологічно орієнтованого семіозису, яка пояснює наявність спільних концептів-міфологем, з одного боку, та різне їхнє трактування, з іншого.

1.5 Методика дослідження засобів вербалізації скандинавського міфологічного простору

Головне завдання нашої дисертаційної роботи полягає у виявленні найбільш характерних для шведськомовного і англomовного пісенних дискурсів номінацій на позначення концептів-міфологем і вивченні їхніх структурних, семантичних і прагматичних особливостей. Із цією метою ми застосували методи семантико-когнітивного, концептуального, дефініційного, компонентного, а також актомовленнєвого, прагмасемантичного і контекстуального аналізів; уклали корпус текстів пісень.

Обов’язковими для дослідження концепту виступають етапи виявлення його ядра та периферії (етнокультурного та соціального шарів), визначення його місця в концептосфері певної мови та збирання фонової інформації. Ще

один етап аналізу виявляє смислові трансформації, що відбуваються в просторі культури за участі досліджуваних концептів.

Метод **семантико-когнітивного аналізу** передбачає перехід “від змісту значень до змісту концептів” та має два напрями: 1) когнітивна семасіологія – повернення до мови (використання когнітивних знань для пояснення явищ і процесів у семантиці мови та поглибленого вивчення лексичної та граматичної семантики); 2) лінгвокогнітивна концептологія – “рух до свідомості” (моделювання концептів як одиниць національної концептосфери) (З. Попова та І. Стернін, 2007). Релевантність цього методу для нашого дослідження пояснюється необхідністю: 1) проведення аналізу лексичного значення та внутрішньої форми номінацій на позначення концептів-міфологем; 2) опису способів категоризації концептів-міфологем у мовній картині світу; 3) встановлення способів концептуалізації як вторинного переосмислення відповідної лексеми; 4) реалізації вказаних вище завдань дослідження сценаріїв.

Наступний метод **концептуального аналізу** має на меті “реконструкцію когнітивних механізмів індивідуальної чи колективної свідомості, які опосередковують формування й упорядкування знань про об’єкти дійсності та результати внутрішнього рефлексивного досвіду” (Маслова, 2004), тобто, цей метод передбачає моделювання й опис концептів у напрямі від думки до слова, від знань до знака. Застосування методу концептуального аналізу сприятиме встановленню смислового обсягу концепту-міфологеми, через що ми плануємо окреслити місце концептів-міфологем у мовній картині світу та в мовній свідомості шведськомовної і англomовної лінгвоспільнот; за допомогою енциклопедичних та лінгвістичних словників, з’ясувавши словникову дефініцію, визначити ядро концептів-міфологем і дослідити їхню етимологічну специфіку.

Крім того, метод концептуального аналізу сприятиме у визначенні закономірностей внутрішньої організації концепту-міфологеми, виявленні його

елементів і синтагматичних та парадигматичних зв'язків між ними, а також у дослідженні наявності цілісного концепту в мисленні.

Одним з етапів концептуального аналізу в нашій роботі є виділення базових понятійних ознак давньоскандинавських концептів-міфологем, які зі свого боку допомагають окреслити ядро досліджуваних концептів. Для цього необхідно вдатися до **дефініційного аналізу**, який полягає у визначенні понятійного складника концепту-міфологеми. Саме в дефініціях лексеми-імені останнього зберігаються результати людського досвіду, отримані внаслідок пізнання світу. У слові закодована “ідеальна сутність концепту” (Бабушкин, 1996; 1997), тому що концепт породжується в результаті взаємодії словникового значення слова з досвідом людини чи громади, у якій вона перебуває (Лихачев, 1997).

Внутрішньомовний метод **компонентного аналізу**, що здійснюється з опорою на дані тлумачних словників, ставить за мету виявити в значеннях слів компоненти (семи), з яких складається їхній зміст. Під компонентним аналізом вчені розуміють процедуру розщеплення значення на складові частини, вичленення яких обумовлено як співвідношенням елементів усередині окремого значення (наявність більш загальних і більш окремих елементів, тобто ієрархічність організації), так і співвідношенням цього значення зі значенням інших мовних одиниць (збіг чи нейтралізація елементів верхніх рівнів і збіг диференційних ознак нижніх рівнів). За наявності перелічених умов застосування компонентного аналізу відповідає дійсній організації значення (Лукач, 2014, с.153).

Компонентний аналіз було обрано одним із методів нашого дослідження та буде використано при розгляді мовних одиниць на позначення досліджуваних концептів-міфологем, оскільки: 1) лексика являє собою систему і, отже, окремі лексико-семантичні варіанти однієї денотативної віднесеності перебувають у відношеннях протиставлення; 2) опозиції, утворені лексико-семантичними варіантами однієї лексико-семантичної групи, дозволяють виділити як загальні, так і диференційні смислові компоненти; 3) надійним

джерелом інформації про семантику слова визнаються словникові тлумачення лексико-семантичних варіантів; 4) співставлення лексико-семантичних варіантів для виявлення загальних і диференціальних компонентів повинно передувати приведенню їхніх словникових тлумачень до одноманітного виду на основі пояснювальних трансформацій; 5) кожному смислового компоненту повинні відповідати певні ключові слова і словосполучення словникових дефініцій (Лукач, 2014, с.153).

Для визначення прагматичного підґрунтя номінацій, що вербалізують концепти-міфологеми, ми обрали методи **актомовленнєвого** та **прагмасемантичного** аналізів. Вони дозволять встановити інтенціональний зміст лексичних одиниць та розкрити їхні комунікативно-прагматичні особливості, а також розкрити комунікативні стратегії і тактики побудови дискурсу міфологічних сценаріїв.

Для проведення дослідження було укладено також **корпус** текстів пісень шведською мовою (47 виконавців) та англійською мовою (загалом 67 американських і британських виконавців), а також додатково для аналізу частотності вживання імен концептів у різних англомовних дискурсах: пісні англійською мовою шведських виконавців (46 позицій), з інших країн Скандинавії (26 виконавців) та інших країн світу (101 позиція). Для створення корпусу було виконано декілька етапів: зібрано публічно доступні тексти (інтернет); адаптовано дані до текстового формату; зроблено попереднє опрацювання текстів та розмітку тексту – метаопис формальних даних, ім'я файлу, що включає назву гурту та країну походження; конвертування текстів. Було використано конкорденс AntConc (розробник Laurence Anthony).

Висновки до розділу 1

1. Картина альтернативного субкультурного світу є результатом взаємодії двох систем – мовної і концептуальної картин світу, за допомогою яких історичний, культурний, соціальний досвіди індивіда, етноспільноти, суспільства фіксуються у вигляді понять, образів, відчуттів, норм поведінки та

кодуються і транслюються до смислового поля семіосфери через вербальні інструменти.

2. Картина світу, що формується в результаті комунікативної діяльності мовних особистостей та лінгвоспільнот, тяжіє до збереження балансу між нормами ядра і периферією, з одного боку, і вимогами перемінних реалій, з іншого, тобто перебуває в постійній динаміці.

3. Тексти шведськомовного і англomовного пісенного дискурсів як результат концептуалізаційної та номінативної діяльності індивіда є альтернативними квазі-реальними світами. Механізмом творення останніх слугує міфологічно орієнтований семіозис, в основі якого лежить генерація ноем, породжуваних крізь інтерпретаційну призму змісту вихідних міфологічних концептів (аксіом).

4. Альтернативний світ, генерований у просторі пісенного дискурсу, породжується в результаті взаємодії трьох просторів: міфологічного (контейнера декодерів інформації), семіосфери (контейнера досвіду попередніх поколінь, цінностей, культури, традицій, правил поведінки) і дискурсивного (оператор процесу взаємодії міфологічного простору і семіосфери).

5. Тексти досліджуваних нами пісень, у контексті яких наявні давньоскандинавські міфологеми, є вербальним компонентом особливого типу дискурсу – міфологічно орієнтованого – з особливою структурою “дискурс у дискурсі”. В основі останнього закладені механізми творення вторинної міфології і пов’язані з ними процеси формування нових субкультур, моделей комунікативної поведінки, образів світосприйняття і світоустрою.

6. Аналіз мовних картин світу англосаксів і скандинавів з погляду теорії міфологічно орієнтованого семіозису на матеріалі текстів шведськомовного і англomовного пісенних дискурсів демонструє діахронічні та синтагматичні зміни в їхніх системах і пояснює наявність спільних концептів-міфологем, з одного боку, та різне їхнє трактування, з іншого.

7. Для розв’язання поставлених у дослідженні завдань необхідно залучити методи семантико-когнітивного, концептуального, дефініційного,

компонентного, а також актомовленнєвого, прагмасемантичного і контекстуального аналізів, корпус текстів пісень.

Основні положення розділу викладено в одноосібних публікаціях авторки:

Гусар, А. (2018). *Моделювання альтернативних світів у сучасному англomовному пісенному дискурсі*. Збірник “Мова. Культура. Комунікація: здобутки та перспективи сучасних філологічних досліджень. Матеріали ІХ-ї Міжнародної науково-практичної конференції (27 квітня 2018 р.)”, 20–22.

Гусар, А. (2018). *Лінгвокультурні та лінгвосеміотичні особливості вербалізації давньоскандинавського концепту БИТВА в сучасному англomовному пісенному дискурсі*. “Мовні та концептуальні картини світу” № 2 (66), 59–64.

РОЗДІЛ 2

ДАВНЬОСКАНДИНАВСЬКИЙ КОМПОНЕНТ У СМИСЛОВОМУ ПРОСТОРІ ЛІНГВОКУЛЬТУРИ

2.1 Концепти-міфологеми як основа прецедентних феноменів

На сьогодні немає усталеного тлумачення поняття “концепт”. Дифузність визначення цього поняття спричинена кількома причинами: різнокультурним тлумаченням, його тісним зв'язком із термінами “поняття”, “уявлення”, “смысл”, а також необмеженим простором функціонування в інших дисциплінах (філософія, логіка, математика, психологія, соціологія, культурологія, семіотика тощо) (Зыкова, 2014, с.82).

У сучасній лінгвістиці одним із загальноприйнятих підходів щодо розуміння природи концепту є когнітивне тлумачення (Потапенко, 2013). Зокрема, акцентується взаємодія свідомості та знань людини: “концепт – це інформація про те, що індивід знає, припускає, думає, уявляє про об'єкти світу” (Павилёнис, 1983, с.101–102); “оперативна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи та мови мозку, усієї картини світу, квант знання” (Кубрякова, 1996, с.90); “інформаційна структура свідомості, певним чином організована одиниця пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості й позасвідомого” (Селіванова, 2008, с.256). Крім того, концепт – це “оперативна одиниця, що постає як гештальт” (Кубрякова, 1999), “багатовимірне культурно значуще соціопсихічне утворення в колективній свідомості, що виявляється в тій чи іншій мовній формі” (Карасик, 1996, с.6–7). Основними диференційними ознаками поняття є зв'язок із мовою, мисленням, пам'яттю та психікою, абстрагування, етнокультурне забарвлення, момент переживання, специфікація, узагальнення, автореферентність, безтілесність, відкритість, вічність, динамічний характер, гнучкість, множинність складників, потенційна суб'єктивність, тривалість і складність

формування, стереотипність і константність, кодованість у чуттєво-образних уявленнях, відображення ментальної дійсності; до того ж концепт виконує пізнавальну функцію, функцію збереження знань про світ, структурування знання, орієнтування у світі (Краснобаєва-Чорна, 2009).

Сучасні підходи до реконструкції концептів (Потапенко, 2017 (б)), а також специфіка міждисциплінарних студій (Потапенко, 2017 (а)), дозволяють співвіднести “концепт” з “універсаліями”, “архетипами” і “міфологемами”. “Універсалія” – це уявлення про річ чи явище, що підсвідомо формується у свідомості людини в процесі соціалізації, і слугує своєрідним “мисленнєвим інструментарієм” для представників кожної конкретної епохи та в ході історії формує “систему координат”, зважаючи на яку, кожний окремий індивід сприймає явища дійсності та систематизує їх у своїй свідомості (Постмодернізм, 2001, с.855). На універсальних структурах базуються традиційні цінності, культурна спадщина етноспільнот (Крымский, 1993, с.38).

Однією з універсальних структур, закорінених у первісних формах мислення, є міф (Турган, 2016) – явище, що описує універсальні моделі індивідуальної та суспільної поведінки, загальні закони соціального та природного космосу. Міф дозволяє вийти за соціально-історичні та просторово-часові межі задля виявлення “загальнолюдського” змісту речей та явищ (Костюк, 2011). Зважаючи на наявність ірраціонального компонента в людській свідомості та необхідність образного сприйняття дійсності й асоціативності мисленнєвих процесів при обробці інформації, міф вважається контейнером образних схем, що транслюють засади буття та “як жива пам’ять про минуле, здатнийвилікувати недуги сучасності” (Барт, 1996, с.283).

Із міфом пов’язані такі категорії, як архетип і міфологема, що також співвідносяться з поняттям концепту. Поняття “архетип” науково обґрунтував і ввів у науковий обіг К. Юнг, який запропонував виділяти шість архетипів (Самість, Тінь, Аніма, Анімус, Персона, архетип Матері, архетип Немовляти). Однак сьогодні кількість архетипів уже вимірюється десятками (як і кількість понять, укладених у зміст самого терміна). Архетип – це універсальна модель

несвідомої психічної активності, що спонтанно визначає людське мислення та поведінку інваріантної природи. Головна ознака архетипу полягає в абстрагуванні ситуації, унаслідок чого вона стає психомоделлю. За К. Юнгом, архетипи – це динамічні, мобільні психічні утворення, що являють собою первинні схеми, початкові вроджені структури, від яких залежить багатство уяви. Це форма колективного несвідомого.

Інша категорія – “міфологема”, термін, також запозичений із психоаналізу К. Юнга, що став одиницею загальноживаної наукової лексики наприкінці ХХ ст. Ю. Курята підсумовує юнгівське розуміння терміна так: “Міфологема – це термін для позначення стійких і повторюваних конструктів народної фантазії, що узагальнено відображають дійсність у вигляді чуттєво-конкретних персоніфікацій, сутностей, істот, які мислилися архаїчною свідомістю як цілком реальні” (2010, с.229). Отже, “міфологема – це уламок міфу, міфема, яка втратила свої автохтонні характеристики та функції, залучена до нового тексту, у якому сприймається як вигадка, образна оздоба чи сюжетна схема, що вже стала традиційною” (Літературознавча енциклопедія, с.54).

На відміну від архетипу, міфологема етноспецифічна. Кожному етносу властивий свій набір міфологем. Міфологема – це не конкретний міф, а реконструкція. Якщо архетип – це постійна незмінна схема численних міфологічних абстрактних сюжетів і мотивів, то міфологема презентує конкретні модифікації, різні вияви, видозміни цього архетипу. Як феномен у рамках масової свідомості, вона є перехідною ланкою від архетипу до сегмента іншої реальності.

Міфологема, як і міф, – носій важливого загальнолюдського досвіду, який частково виражає більш загальний зміст архетипів (Костюк, 2011). Вона визначається як квінтесенція міфу та форма його існування в культурі, а також як ядерна частина архетипних образів, що становлять найдавніші позасвідомі уявлення про світ. Отже, міфологема як певний образ є частковою щодо міфу, а міф є частковим щодо архетипу.

Міфологема універсальна, оскільки поєднує окреме та загальне, елементи предметно-зображувального та символічного планів, відображає асоціативну логіку організації первинного образу реальності; вона набуває дещо різний зміст залежно від емоційної рефлексії, психічних процесів і соціальних відносин. Це не лише компонент своєрідної матриці сприйняття світу у всіх його вимірах, але й концептуально-семіотичний засіб встановлення зв'язку з універсальними цінностями, закодованими в міфотворчих актах (під універсальними цінностями ми розуміємо способи узгодженої взаємодії людини зі світом як системи і надсистеми (людина і Природа), рівнорангових систем, також міжкультурну взаємодію) (Колесник, 2011, с.51). Міфологемою називають як константу міфологічного мислення, так і мінімальну одиницю міфологічного дискурсу, яка зберігає якість міфу. Отже, міфологема є продуктом колективного ірраціонального, що узагальнено й водночас персоніфіковано відображає дійсність.

Міфологему також трактують як своєрідне продовження концепту, оскільки вона зберігає здатність функціонувати в множинній варіативності, у кожному конкретному випадку виражає стабільний зміст, пов'язаний із міфологічною свідомістю (Костюк, 2011, с.413). Із цієї причини в нашому дослідженні ми вважаємо доцільно використовувати термін “концепт-міфологема”, що поєднує в собі підходи до визначення цих двох явищ та визначається “як квант інформації, що відображає певний аспект первісного природно-центричного варіанта світоустрою” (Колесник, 2011, с.51).

Первинні концепти-міфологеми, які є ядреною частиною міфологічного простору, відображають успадкований досвід попередніх поколінь і відзначаються архетиповим характером, через що є основою прецедентних текстів. Останні характеризуються комплексом асоціацій, що породжуються у свідомості індивідів і згодом слугують своєрідними фільтрами категоризації, що впливають на характер інтерпретаційних ментальних процесів і формування нового досвіду при створенні образу світу (Колесник, 2016, с.11). Приклади прецедентних текстів – первинні міфи, легенди, казки, анекдоти, біблійні

сюжети. Кожна лінгвокультура має свій набір прецедентних текстів. Джерелами інформації про скандинавські міфи є: 1) збірка героїчних і міфологічних поем, що відома, як “Старша, чи Поетична, Едда”, яку уклали невідомі автори (початок XIII ст.); 2) довідник правил поетичної композиції традиційної ісландської поезії “Молодша, чи Прозова, Едда”, яку записав Сноррі Стурлусон. Ці міфи відображають первинне уявлення давніх германців про світ, віддзеркалюють каркас вірувань, на яких будувалася давньоскандинавська картина світу. Проте варто зважати на те, що зазначені тексти є сумнівно прецедентними, адже Сноррі вже був християнином, відповідно тут не виключене також переосмислення деяких міфологічних сюжетів крізь призму християнських вірувань.

Отже, концепт-міфологема як базовий елемент міфологічного простору відзначається архетиповістю, слугує основою прецедентних текстів – динамічних структур, що видозмінюються в процесі їхньої інтерпретації й визначають структурні та семантичні особливості наступних взаємодій. Концепт-міфологема постає фундаментом, на основі якого вибудовуються подальші моделі світу або світів. При інтерпретації змісту первинних концептів-міфологем і включенні їх до етнокультурних стереотипних сценаріїв реалізується культурологічний шар концепту-міфологеми. У результаті відбувається нашарування на понятійний сегмент змісту концепту оцінних і ціннісних сем, які, у свою чергу, відбиваються також у структурі концепту-міфологеми. При цьому сам концепт набуває етнонаціональних та індивідуальних рис (Колесник, 2011, с.52; Селіванова, 2017, с.24).

Аналіз таких етнонаціональних та індивідуальних нашарувань, а також структурний і системний аналіз концептів-міфологем зроблено в наступній частині розділу, де також розглянуто класифікації концептів у складі матриці архаїчного давньоскандинавського міфологічного простору, що в процесі осмислення сучасниками зазнає смислових трансформацій у модерному культурному просторі та варіативно виявляється в різних лінгвокультурах.

2.1.1 Системна характеристика концептів-міфологем: універсалії та етноспецифічні концепти

Системні характеристики концептів-міфологем включають їхні структурні і типологічні особливості. Для висвітлення перших розглянемо основні елементи конструкта просто концепту і в порівнянні визначимо особливості структури концепту-міфологеми.

Найчастіше структура концепту представлена у вигляді кола з універсальним складником – ядром у середині, що залишається первинним, спільним для різних культур. Навколо ядра формуються етноспецифічні й індивідуальні шари, наповненість яких варіюється залежно від культури та її носіїв (Воркачев, 2005, с.49).

Структура концепту являє собою взаємодію трьох складників. Перший елемент структури – це значення слова (Антонова, 2010), понятійний субстрат (Приходько, 2008), понятійний компонент (Карасик, 2004), або інформаційний зміст (Попова та Стернін, 2007). Він співвідноситься із словниковим значенням і відтворює його денотативну співвіднесеність із концептуальним референтом – мінімальною самодостатньою ділянкою ментального простору, своєрідним когнітивним згустком. Це універсальний компонент структури, його ядро. Наступний – образний складник (Антонова, 2010; Попова та Стернін, 2007), епістрат (Приходько, 2008), або ціннісний складник (Карасик, 2004). Він пов'язаний зі способом пізнання дійсності, що історично передує понятійному. Сюди належать усі наївні уявлення, закріплені в мові, внутрішні форми слів, які слугують вираженням цього концепту, стійкі розумові картини (Антонова, 2010). Цей компонент визначає ставлення до концепту, що має бути позитивним, бо спирається на ті духовні імпульси, які оживають у свідомості людини завдяки її належності до того або іншого етно- і лінгвокультурного колективу (Приходько, 2013, с.57–62). Отже, ця частина концепту етноспецифічна. Останній складник структури – інтерпретаційне поле (Попова та Стернін, 2007), перцептивно-образний адстрат, тобто знання, образи та

асоціації, що з'являються у свідомості у зв'язку з тим чи іншим денотатом, або смислові шари концепту. Вони можуть бути виявлені через аналіз мовних засобів, її репрезентації. При цьому мовні засоби вираження або імена речей і явищ своїм значенням передають лише частину концепту, що підтверджується існуванням численних синонімів, різних дефініцій, визначень і текстових описів того самого концепту (Антонова, 2010).

Структура концепту-міфологеми відмінна через специфічні системні взаємодії в межах міфологічного простору. По-перше, особливим є розуміння поняттєвої частини, яку називають “ядерною”, або “інтенціональною”. У ній розрізняють дві сфери – ядро (гештальт, інформаційне утворення неконвенційного і нерефлексованого характеру) та імплікаціонал – закріплені в пам'яті рефлексивні зв'язки його денотата, або узагальнене систематизоване уявлення про структуру можливих зв'язків, відношень, залежностей і взаємодій, що прогноуються для подібного класу об'єктів (Никитин 2004, с.59; Потапенко, 2013, с.121). Імплікаціональна частина, що представляє комплекс ознак, які залежно від історичної епохи постійно змінюються, стає центром уваги дослідників при характеристиці концептів-міфологем, варіанти інтерпретації яких залежать від історичних картин світу, конститuentами якої вони є (Колесник, 2011, с.57).

Також відмінністю структури концепту-міфологеми є відсутність валоративного, або ціннісного компонента. Це властиво лише первинним концептам-міфологемам, оскільки в подальшій концептуалізації світу представниками різних лінгвоспільнот з'являється ціннісний складник.

Отже, структура концепту міфологеми має такі складники: інтенціонал, імплікаціонал; передбачається також перехідна зона, яка містить комплекс “мігруючих” ознак, що характеризують концепт-міфологему як систему відкритого типу (Колесник, 2011, с.58).

Залежно від способу існування концепти-міфологеми розглядаються як системний і суб'єктний потенціали та текстові реалізації. У ролі системного потенціалу вони становлять “концептуальний каркас національної картини світу” й аналізуються з огляду на їх представленість у текстах ранніх періодів

існування лінгвокультур різних етносів, а також у лексикографічних джерелах, що стосуються архаїчного періоду функціонування систем національних мов. Як суб'єктний потенціал концепти-міфологеми представляють базовий набір ознак, що визначають хід мисленнєвої діяльності мовних особистостей, а також межі альтернативних світів, які формуються в текстах різних жанрів і визначають вживання відповідних номінативних одиниць. Останній варіант існування міфологем – це знакова репрезентація, що віддзеркалює їхню етнонаціональну специфіку в комунікативних ситуаціях, які розгортаються в міфологічних сценаріях (Колесник, 2011, с.54; Потапенко, 2017 (б), с.332).

Наведена вище класифікація відображає діахронічно-синтагматичні відношення концептів-міфологем, що проєктуються в концептуальних картинах світу відповідно до універсальних закономірностей системних взаємодій на різних рівнях їхньої організації. Так, у ході концептуалізації світу мовні особистості звертаються до “бази даних”, до простору якої входять первинні концепти міфологеми. Ця “база даних” може включати як досвід попередніх поколінь (тоді ми говоримо про діахронічні відношення), так і сучасників (синтагматичні). Відбувається кореляція між семіосферою лінгвоспільноти та колективним безсвідомим, у результаті чого програма світоустрою, закладена в надсистемі, транслюється в систему (поточні знання лінгвоспільноти). Зворотна передача нового емпірично-чуттєвого досвіду до надсистеми зумовлює своєрідне оновлення програми існування світу. Ці зміни в програмі спричиняють світоглядні категорійні зсуви, зміни акцентів в аксіології лінгвоспільнот, розвиток психологічних “аномалій”, переорієнтацію вектора когнітивних практик, творення нових норм (Колесник, 2016, с.11), тобто відбувається зміна ціннісних орієнтацій у концептуальній картині світу.

Концепти-міфологеми, які перебувають у гіперо-гіпонімічних відношеннях та демонструють взаємодію підсистем, систем і надсистем, поділяються на такі види:

1) концепти мегарівня – це ізоморфні інформаційні утворення, притаманні індоєвропейському міфологічному простору. Вони є найбільш узагальнені, абстрактні (ЖИВА ІСТОТА :: НЕЖИВА СУТНІСТЬ);

2) концепти мезорівня (типи 1 і 2) притаманні етнічним групам, наприклад, германцям, кельтам. Вони перебувають у гіперо-гіпонімічних відношеннях із концептами мегарівня; це перехідна ланка між інформаційним полем ноосфери та національною культурою. Наприклад: АНТРОПОМОРФНА ІСТОРА, МІФІЧНА ІСТОТА;

3) макрорівень концептів-міфологем представлений лінгвокультурою окремого етносу, а отже, етноспецифічний. Водночас, будучи достатньо узагальненими, міфологеми цього рівня домінують у відповідних концептуально-семантичних сферах, наприклад: ельф, гном, дракон, валькірія, берсерк;

4) міфологеми катарівня (типи 1 і 2) є більш конкретними. Перебувають у видових відношеннях із макроконцептами; характерні для картини світу двох соціумів; функціонують як елементи національного міфологічного простору і містять інформацію про окремі раси і народи, наприклад: Асгард, Ніфельгейм, Ліс Ходміміра, Вігрід тощо;

5) мікроконцепти є складниками катаконцептів (наприклад, Валаск'яльв – дім Одіна, що розташовується в Асгарді). За структурою вони подібні до катаконцептів, але їхній зміст визначається контекстом.

Ще одна класифікація концептів ґрунтується на врахуванні критерію універсальність / конкретність. Так, А. Приходько розрізняє універсальні та специфічні концепти (Приходько, 2008, с.85). Універсальні концепти відрізняються своєю загальністю та наднаціональним характером, тоді як специфічні концепти прив'язані до певної (суб)культури – соціальної, етнічної, професійної, конфесійної тощо (Приходько, 2008, с.85).

Проаналізувавши тексти шведськомовного і англійськомовного пісенних дискурсів, ми виокремили: 1) універсальні концепти-міфологеми (СВІТ, СВІТОВЕ ДЕРЕВО, ЖИТТЯ :: СМЕРТЬ, ГРОМОВЕРЖЕЦЬ, МЕЧ, ПІСНЯ

тощо); 2) етноспецифічні, що містять у собі серцевину універсального концепту та набуті якості субкультури, у якій вони виявляються (валькірія, норни, Асгард, ейнхерії, Біфрост та ін.); 3) авторські (Аскольдов, 1997, с.267), що, крім двох попередніх складників, містять також індивідуально-особистісний шар, який відображає культурно-духовний стан митця, через творчість якого виявляються обидві попередні категорії. Наприклад, у пісні гурту Manowar “The Gods Made Heavy Metal”: *Crack the walls and shake the ground / Fight tonight for metal one and all / Cause we believe in the power and the might / And the gods who made metal are with us tonight* – номінація “metal” корелює з концептом Залізо / Метал, що метонімічно співвідноситься з універсальним концептом ЗБРОЯ / МЕЧ, який, у свою чергу, є як знаряддям вбивства, так і знаряддям творчості, адже концепт також метафорично співвідноситься з музичним жанром і в такий спосіб містить у собі індивідуально-особистісний шар значень, якими його наділяє митець.

До універсальних концептів належать міфологеми мега- і мезорівнів, що становлять каркас індоєвропейського міфологічного простору. Етноспецифічні міфологеми представлені макро- та катаконцептами, характерними для ментальних структур окремих етносів. Авторські концепти можна співвіднести з концептами-міфологемами мікрорівня, які властиві для окремих індивідуумів певного етносу.

Отже, концепт-міфологема як багатошарова ментальна конструкція, що акумулює в собі, з одного боку, світосприйняття етносистем, з іншого, поєднує індивідуально-авторське розуміння з традиційними нормами загальноприйнятого вживання, – це системотворчий для субкультурної картини світу елемент. Ієрархічні й синергетичні співвідношення концептів-міфологем проєктуються на картину світу, при розбудові якої в субкультурних текстах інтенсифікуються інтерпретовані ознаки імплікаціоналу, наявного у структурі концепту-міфологеми. Крім того, концепт-міфологема є відкритою системою, про що свідчить властивий їй “буферний” шар із перемінними ознаками. Це

слугує підґрунтям для різних семантичних трансформацій, що і буде розглянуто в нашому наступному розділі.

2.1.2 Сміслові трансформації в просторі культури за участю концептів-міфологем

Оскільки форма існування міфу є вербальною, він співвідноситься з системою мови, що “кодує результати пізнавальної та інтерпративної діяльності індивідів і віддзеркалює концептуалізований досвід лінгвоспільноти” (Колесник, 2011). Мова, з огляду на її поліфункційність, постає як засіб модифікації станів речей у світі, засіб творення альтернативної реальності, або, більш широко, – модусом існування світу, тобто мовні системи здатні створювати альтернативні світи (можливі напрями розвитку станів і подій) шляхом визначення різнорівневих параметрів реальності, що моделюється в тексті. Отже, міф – структура мовного плану, тому що будь-які категорії, які становлять основу людського мислення й відображають специфіку етнонаціональної моделі світу, представлені в мові. У свою чергу, міф і мова безпосередньо пов’язані з культурою, що є “сукупністю концептів і відношень між ними”: “базові опозиції культури закріплені у мові та проступають крізь призму мови як найдавніші уявлення, що співвідносяться з культурними архетипами” (Колесник, 2011). Відповідно до сказаного, культура постає концептуалізованим досвідом етносу та лінгвоспільнот, і ми можемо розглядати її як інвентар “трансформаційних моделей”, за якими змінюється конфігурація реальності – емпірично даної, або ж відбувається моделювання реальності альтернативних світів (Колесник, 2011). Цей інвентар моделей організований у формі певного часопростору-семіосфери – багаторівневої структури, що створює ситуації численних трансформацій за допомогою різних кодів. За своїм наповненням семіосфера може дорівнювати культурі етносу, у центрі якого розміщується національна мова етносу.

Елементи змісту міфологічного простору наявні та ситуативно активуються в картинах світу лінгвоспільнот різних історичних періодів і циклічно рухаються від ядра до периферії, залежно від специфіки його взаємодій з іншими компонентами картини світу (Колесник, 2011). Адаптація міфу до реалій інших історичних епох, специфіки буття інших етносів спричиняє також трансформацію міфологічного простору, зокрема, розвиток етнонаціональних особливостей репрезентації його компонентів. Отже, проживання різними етносами в різні історичні періоди тих самих міфологічних сценаріїв, а також вживання в обіг універсалій – концептів-міфологем різного рівня – зумовлює трансформацію не лише суб'єктів взаємодії, а також зміну якісного складу останніх.

Оскільки слово – умовний знак, що позначає певне поняття або концепт та пов'язане з ним зазвичай однією основною асоціацією, його значення може вільно змінюватися – розширюватися та звужуватися. Лексичне значення базових концептів виявляє високу стабільність. Водночас деякі лексеми із часом набувають інших значень і ці зміни проходять у трьох основних трансформаційних напрямках: звуження, розширення, зміщення. При звуженні обсягу значення назва концепту стає конкретнішою. При розширенні – кількість охоплюваних лексемою предметів, явищ зростає. Унаслідок семантичного зміщення лексема може набувати зовсім інше значення. Часом значення може змінитися на протилежне, залишаючись співіснувати в межах одного слова, “покрощуватися” або “погіршуватися”.

Під час реміфологізації, процесу породження текстів на основі національних міфологічних традицій, творення нових зразків мови і модифікація старих значно залежить від “активності” (ступеня виявленості) міфологічного компонента в семіосфері. Вплив на розвиток культури соціуму становить також вибір свідомий чи інтуїтивний, умотивований традиційними архетипами в напрямі, у якому наявний корпус концептів-міфологем інтерпретується і перекомбінується задля текстового “програмування” ситуативно бажаних сценаріїв. Семіотизація різних планів концептів не

передбачає однозначно негативної чи позитивної оцінки, а навпаки, уможливорює співіснування в одному часопросторі паралельних можливих світів. У результаті реміфологізації у складі концепту відбувається затемнення певних ділянок та профілювання інших і, як наслідок, змінюється значення мовного знака, що позначає відповідний концепт (Колесник, 2011).

Наприклад, давньоскандинавський варіант концепту-міфологеми ВІЙНА в процесі реміфологізації та вербалізації в сучасному пісенному дискурсі зберігає аксіологічні ознаки давньої міфологеми – це “сенси життя”, “призначення”, “спосіб досягнення славного життя у Вальгаллі”, “борг перед Одіном” тощо. Однак також у шведськомовному дискурсі набуває додаткового значення: ВІЙНА – це “патріотичний вид діяльності з метою захисту своєї Батьківщини – Швеції”. У свою чергу, пов’язаний із попереднім концепт СМЕРТЬ, що має радше позитивну конотацію у випадку виконання умови “загинути в бою”: “бажане завершення життєвого шляху, перехід на нових рівень існування”, у сучасному пісенному дискурсі під впливом сучасної картини світу виконавців частіше означає “неминучість”, “небажаність”, “невідворотність”, що певним чином модифікує альтернативний реконструйований міфологізований світ.

Отже, зрушення в структурі семіосфери соціуму, виявлені в засобах вербалізації елементів міфологічного простору, постають маркерами історичних моделей буття лінгвоспільноти (людства загалом), що дозволяє нам розглядати зазначені номінативні одиниці як культуротворчі форманти.

Унаслідок різноманітних міжмовних і міжкультурних взаємодій концепти-міфологеми та міфологічні сценарії, що потрапляють до відмінної концептуальної картини світу, адаптуються та зазнають певних видозмін. Інформація, що трансформується в процесі міжмовних взаємодій, які зі свого боку передбачають додаткову інтерпретацію використаних мовних знаків, сприяє також модифікації значень традиційних для міфологічних дискурсів. Таким чином, елементи міфологічного простору (у нашому випадку – давньоскандинавські концепти-міфологеми), що є підґрунтям подібних

міжмовних та міжкультурних взаємодій, зазнають видозмін, пристосовуються до нових контекстів вживання, іноді навіть до особливостей іншої мовної системи, засобами якої вони вербалізуються. Ступінь і вектор такого процесу переосмислення сенсів концептів-міфологем залежить від прагматичних інтенцій мовця-інтерпретатора, від змісту його особистого концептуального простору, що співвідноситься з історичним варіантом його національної концептуальної картини світу (Колесник, 2011, с.160–161).

Адаптація давньоскандинавських концептів-міфологем до картин світу шведськомовних та англomовних субкультур, що формуються навколо відповідних пісенних дискурсів, відбувається у вигляді ремінісценції алюзивного та метафоричного типу, що передбачають багаторазове переосмислення змісту елементів міфологічного простору в процесі їхньої міжжанрової та міжмовної міграції і повторній вербалізації у формі міфологічна традиція – альтернативний світ художнього тексту – вторинний альтернативний світ текстового компонента пісні (Колесник, 2011, с.165).

Таким чином, міжмовні та міжкультурні взаємодії приводять до міграції мовних знаків та їхніх сигніфікатів від одного міфологічного простору до іншого, при цьому окремі їхні аломорфні риси стираються, а концептуальні системи, що беруть участь у взаємодіях, перелаштовуються на універсальні, ізоморфні елементи. Тим часом концепти-міфологеми виявляють здатність до вербалізації в різноманітних дискурсах і текстах різних жанрів. Такі процеси адаптують концепти-міфологеми до картин світу етносів та субкультур, що їх запозичують, а також спричиняють функціональну різноманітність мовних знаків, що їх вербалізують.

2.2 Динаміка скандинавського міфологічного простору

Розвиток етнонаціональних способів осмислення, концептуалізації та категоризації дійсності, що віддзеркалюється в принципах творення образів світу засобами національних мов, говорить про набуття інформаційними

системами, на основі яких ґрунтуються національні культури, достатньо відмінних рис, які засвідчують специфіку взаємодії людини і світу, людини і суспільства, різних етносів, людини та етносу з інформаційним чи міфологічним простором. Міжкультурна взаємодія постає як зіткнення варіантів переосмисленого первинного міфу, моделей раціоналізації дійсності, створених на його основі, а також її результатів. Це зіткнення визначається змістом сфери цінностей картин світу, що взаємодіють при їх утіленні художніми, технічними, вербальними засобами. Основним виявом взаємодії міфологічних просторів культур європейських етносів є обмін інтерпретованими, модифікованими концептами-міфологемами та окремими моделями міфологічних сценаріїв. Результатом таких обмінів є зрушення у “вихідних базах даних”, на основі яких творяться лінгвокультурні образи світу (Колесник, 2011). У свідомості представників лінгвоспільнот відбуваються певні категоріальні зсуви, які, з одного боку, надають картинам світу різних етносів подібних рис, а з іншого, – відновлюють елементи “культурної пам’яті” лінгвоспільнот. Наслідком міжкультурних взаємодій є також зміна оцінок феноменів, що належать до сфери “міфічного” і зумовлюють переосмислення принципів буття у світі та місця людини в ньому, стимулюють та переорієнтують когнітивні зусилля індивідів і наукові пошуки в різних галузях знання. Зворотним боком таких зрушень є поширення механізмів міфічних стереотипів на різноманітні аспекти буття соціуму. Творення “новітньої міфології” як вияв реміфологізації приводить до такої взаємодії етнонаціональних міфологічних просторів, що стимулює творення і розвиток субкультур; відбувається “внутрішня міграція” та уніфікація елементів міфологічного простору. У цьому дослідженні ми розглянемо результат взаємодії давньоскандинавських концептів-міфологем і сучасних лінгвоспільнот, для чого спочатку, спираючись на запропоновані вище типології концептів, визначимо концептуальну структуру давньоскандинавського міфологічного простору та окреслимо зміст концептів-міфологем, що входять до його обігу.

2.2.1 Концептуальна структура архаїчного давньоскандинавського міфологічного простору

У межах підходу до міфологічного простору як вербально втіленого структурованого інформаційного утворення, що історично змінюється, зберігаючи при цьому основні властивості своїх складників, ми уявляємо його як своєрідну матрицю ядра семіосфери національної культури. У рамках матриці концепти-міфологеми об'єднуються в міфологічні сценарії та в контекстуально релевантні кластери, що, у свою чергу, через принципи цілісності, опозитарності, троїстості та фрактальності формують базові такі концептуальні області-локуси, що співвідносяться з категорією мегаконцептів (див. рис. 2):

- Часопростір
- Живі істоти
- Неживі предмети
- Природні явища, феномени природи, енергії, абстрактні сили
- Соціальна сфера
- Аксіологічна сфера

До категорії **ЧАСОПРОСТІР** ми відносимо весь поліверсум (світи, інші простори та пов'язані з простором явища, **СВІТОВЕ ДЕРЕВО** – як вісь світу, **ЛІС**, **ПОЛЕ БИТВИ**, **НІЩО**, **ЧАС**, також джерела, які пов'язують між собою світи, минуле, теперішнє та майбутнє); помешкання богів та інших істот (**ДІМ**, **ПАЛАЦ**, **СВІТЛИЦЯ**); межові стани: **БУТТЯ :: НЕБУТТЯ**, **ЖИТТЯ :: СМЕРТЬ**, **ЛІТО :: ЗИМА**, **ДЕНЬ :: НІЧ**, **СВІТЛО :: ТЕМРЯВА**, **ДОРОГА (ШЛЯХ)**, **МІСТ**, **МОЛОДІСТЬ :: СТАРІСТЬ** тощо.

До локусу **ЖИВІ ІСТОТИ** належать антропоморфні істоти (**ЛЮДИНА**, **ЧОЛОВІК**, **ЖІНКА**, **ДИТИНА**, **НАРОД** тощо), теоморфні істоти (**БОГ ВІЙНИ**, **БОГ-ПЕРЕМОЖЕЦЬ**, **БОГ-ОХОРОНЕЦЬ**, **ГРОМОВЕРЖЕЦЬ**, **БОГ СОНЦЯ**,

БОГИНЯ ЛЮБОВІ / РОДЮЧОСТІ, БОГ МУДРОСТІ, БОГ-ТРИКСТЕР, БОГ ПОЕЗІЇ, БОГ РОСЛИННОСТІ тощо), зооморфні істоти (ВОРОН, ВОВК, КІНЬ, КОЗА, КОРОВА, ЗМІЙ, ДРАКОН, ОРЕЛ, ВЕПР тощо), фітоморфні створіння (ДЕРЕВО, наприклад: дуб, ясень, вільха; КВІТКА та ін.), суб'єкти специфічної етіології (інші раси, істоти: ВЕЛЕТЕНЬ, ЕЛЬФ, ГНОМ, ТРОЛЬ, а також богині долі, божественні діви, валькірії, берсерки, духи природи, морські чудовиська тощо).

До **НЕЖИВИХ ПРЕДМЕТІВ** належать інструменти (БУРАВ, КОВАДЛЮ, інші ковальські інструменти, МОЛОТ, РИБАЛЬСЬКА СІТКА, ВЕРЕТЕНО, МЛИН тощо); побутовий реманент, предмет побуту (наприклад, ЧАША, ГРАЛЬНІ КОСТІ); музичні інструменти та все, що пов'язано з музикою та поетичним мистецтвом (ПІСНЯ, АРФА, БАРАБАНИ); магичні предмети, божественні артефакти (ЯБЛУКА БЕЗСМЕРТЯ, МОЛОТ, БРАСЛЕТ, НАМИСТО, ПОЯС СИЛИ, МАГІЧНІ ЧЕРЕВИКИ, ЗАЛІЗНІ РУКАВИЦІ, ЛАНЦЮГ, РІГ, ЧОВЕН, ЗОЛОТЕ ВОЛОССЯ, СПИС тощо); зброя (МЕЧ, СПИС, МОЛОТ, ЛУК, СТІЛА, СОКИРА, ЩИТ тощо).

У категорію **ПРИРОДНІ ЯВИЩА, ФЕНОМЕНИ ПРИРОДИ, ЕНЕРГІЇ, АБСТРАКТНІ СИЛИ** входять, наприклад, концепти ДОЛЯ, СОНЦЕ, МІСЯЦЬ, ЗІРКИ, ВІТЕР, МОРЕ, ОКЕАН, ЗЕМЛЯ, ВОГОНЬ, ВОДА, КРОВ, МЕД тощо.

СОЦІАЛЬНА СФЕРА: ролі (ГЕРОЙ, ВАРТОВИЙ, КОВАЛЬ, КАМЕНЯР, КУХАР, ТОРГОВЕЦЬ, БАТЬКО, СИН, МАТІР, ДОЧКА, ДРУЖИНА :: ЧОЛОВІК, ЧАРІВНИК, ПРОВИДИЦЯ, СКАЛЬД, ВОЇН, ВОРОГ :: ПОБРАТИМ, ПЕРЕМОЖЕЦЬ :: ТОЙ, ХТО ПРОГРАВ, СЛУЖНИЦЯ, ПОСЛАНЕЦЬ, ЦІЛИТЕЛЬ та ін.); статуси (ЯРЛ, БОНД, РАБ, ЖРЕЦЬ, КОНУНГ тощо); евентиви (ЗУСТРІЧ, ЗРАДА, НАРОДЖЕННЯ, ПОХОВАННЯ, ВЕСІЛЛЯ, КУПУВАННЯ чогось, ГРА, ЗЛОЧИН :: ПОКАРАННЯ, ПОДОРОЖ, ОБРАЗА, БЕНКЕТ, РИЗИК, ПРАЦЯ, ПРОРОЦТВО, ДОГОВІР, РАДА, СУД, УКЛАДЕННЯ МИРУ, ОБМІН, ПОМСТА, ВІЙНА, БИТВА, ТОРГІВЛЯ, ПЕРЕМОГА :: ПОРАЗКА);

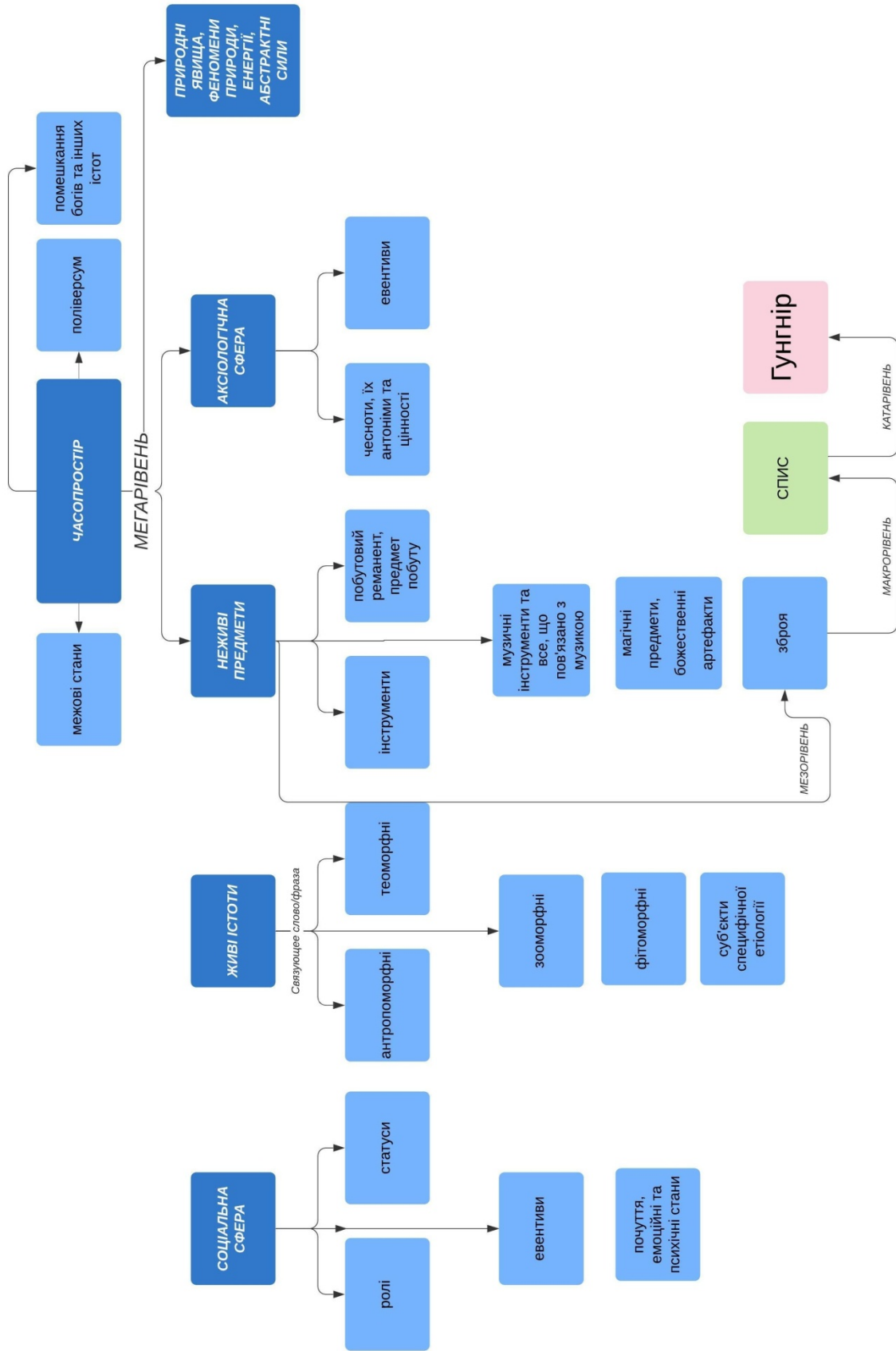


Рисунок 2. Концептуальні локуси міфологічного простору

почуття, емоційні та психічні стани (НЕНАВИСТЬ :: ЛЮБОВ, ШАЛЕНСТВО, АПАТІЯ, СТРАХ, СОРОМ, СУМ :: ЩАСТЯ, ЗЛІСТЬ, РАДІСТЬ :: СУМ, ПЕЧАЛЬ).

До **АКСІОЛОГІЧНОЇ СФЕРИ** відносимо чесноти, їхні протилежності та цінності (ЧЕСТЬ :: БЕЗЧЕСТЯ, МУДРІСТЬ :: НЕВІДАННЯ, СПРАВЕДЛИВІСТЬ, РОЗУМ / ДУХ / ДУША :: ДУРІСТЬ, РІШУЧИСТЬ, ДРУЖБА :: ВОРОЖНЕЧА, КРАСА :: НЕВРОДА, ПРАВДА :: БРЕХНЯ (ІСТИНА), ПАМ'ЯТЬ :: ЗАБУТТЯ, ВОЛЯ / СВОБОДА :: НЕВОЛЯ, МОВА, ГРОШІ (коштовності, золото, багатство :: бідність, злидні), СІМ'Я, УСПІХ :: ПОРАЗКА, ПРОТЕСТ, БАТЬКІВЩИНА, ПОСЛУГА, НАДІЯ :: ЗНЕВІРА, ОBOB'ЯЗОК, МРІЯ, ДОБРО :: ЗЛО, СКРОМНІСТЬ, ТЕРПІННЯ, СИЛА :: СЛАБКІСТЬ, ВВІЧЛИВІСТЬ, ЗДОРОВ'Я :: ХВОРОБА, ДІМ, ЇЖА (харчі, провіант), ПОДАРУНОК, СКАРЬ, ВДЯЧНІСТЬ, СЛУХ, ЗІР, МОЛОДІСТЬ :: СТАРІСТЬ); евентиви (ЖЕРТВА, ОБМАН, ПЕРЕВТІЛЕННЯ / ТРАНСФОРМАЦІЯ, ІНІЦІАЦІЯ, КОНФЛІКТ, СУПЕРЕЧКА, ОСУД, ПОМСТА, ПОКАРАННЯ тощо).

Таким чином, в ієрархічно організованій системі концептів (див. схему 1), що становлять каркас міфологічного простору (Колесник, 2012), найбільш узагальненими / абстрактними мегаконцептами є згадані вище категорії ЧАСОПРОСТІР, ЖИВІ ІСТОТИ, НЕЖИВІ ПРЕДМЕТИ, СОЦІАЛЬНА СФЕРА та АКСІОЛОГІЧНА СФЕРА. Концептом мезорівня щодо мегаконцепту ЧАСОПРОСТІР є концепт СВІТ. Відповідно макроконцептами будуть ДІМ (катарівень: Гладехейм, Глідск'яльв, Вальгалла, Фолькван тощо), ПОЛЕ БИТВИ (катарівень: Віґрід) та ЛІС (Ліс Ходміміра). Мегаконцепту ЖИВІ ІСТОТИ відповідають теоморфний мезоконцепт БОЖЕСТВО і макроконцепти, що відповідають йому, – ГРОМОВЕРЖЕЦЬ, БОГ СОНЦЯ, БОГ ВІЙНИ (катаконцепти: Тор, Фрейр, Одін, Тюр); також зооморфний мезоконцепт КІНЬ, на катарівні – це Слейпнір, Свадільфарі, коні бога дня Дага – Скінфаксі та Хрімфаксі. Мегаконцепту НЕЖИВІ ПРЕДМЕТИ відповідають мезоконцепт

ЗБРОЯ / БОЖЕСТВЕНИЙ АРТЕФАКТ, макроконцептом якого є МОЛОТ (молот Тора – Мйольнір), СПИС (спис Одіна – Гунгнір), МЕЧ (меч Фрейра, Суртра, Хеймдаля тощо), ЧОВЕН / КОРАБЕЛЬ (Скідбрандір, Нагльфар, Рінгхорн). Стосовно тлумачення універсального концепту ВОГОНЬ можливими є два шляхи тлумачення – через парадигму мегаконцепту ЖИВА ІСТОТА, так само через протиставлений йому концепт НЕЖИВА ІСТОТА. Концептами мезорівня щодо мегаконцепту ЖИВА ІСТОТА є антропоморфна істота / істота нелюдського походження, тобто “міфологічна істота” (шв. *vätte* – дух природи в скандинавській міфології, мн. *vättir*; давн.-сканд. *vættir*). Локус СОЦІАЛЬНА СФЕРА заповнюють мезоконцепти евентиви ПОМСТА, ПЕРЕМОГА, ВІЙНА, пов’язаний з останнім концепт, що характеризує належність до соціальної ролі – ВОЇН, а також концепт-почуття СОРОМ. У категорії мегаконцептів АКСІОЛОГІЧНА СФЕРА знаходяться мезоконцепти СЛАВА, ПЕРЕМОГА.

Варто відзначити, що рівні мега-, мезо- та макроконцептів є дифузними і можуть перетинатися, так само сфери значень концептів мають властивість переходити з однієї категорії в іншу. Так, наприклад, концепти МОЛОДІСТЬ :: СТАРІСТЬ ми відносимо як до межових станів локусу ЧАСОПРОСТІР, так і до АКСІОЛОГІЧНОЇ СФЕРИ, так само, як і концепт ДІМ.

Крім того, представлені вище елементи міфологічного простору схильні до “внутрішньої міграції” та уніфікації в процесі творення “новітньої міфології” як вияв ре міфологізації. Це спричиняє взаємодію етнонаціональних міфологічних просторів, що стимулює творення і розвиток субкультур й альтернативних світів.

2.2.2 Скандинавські концепти-міфологеми у структурі вербально модельованих альтернативних субкультурних світів

Частотність вживання імен концептів (див. табл. 3а) у шведськомовному та англomовному пісенних дискурсах, що становлять основу модельованих світів аналізованих субкультур, демонструє багато в чому спільні риси, так само, як і певні відмінності у вербальній побудові реальностей шведами, англійцями, американцями та носіями інших мов.

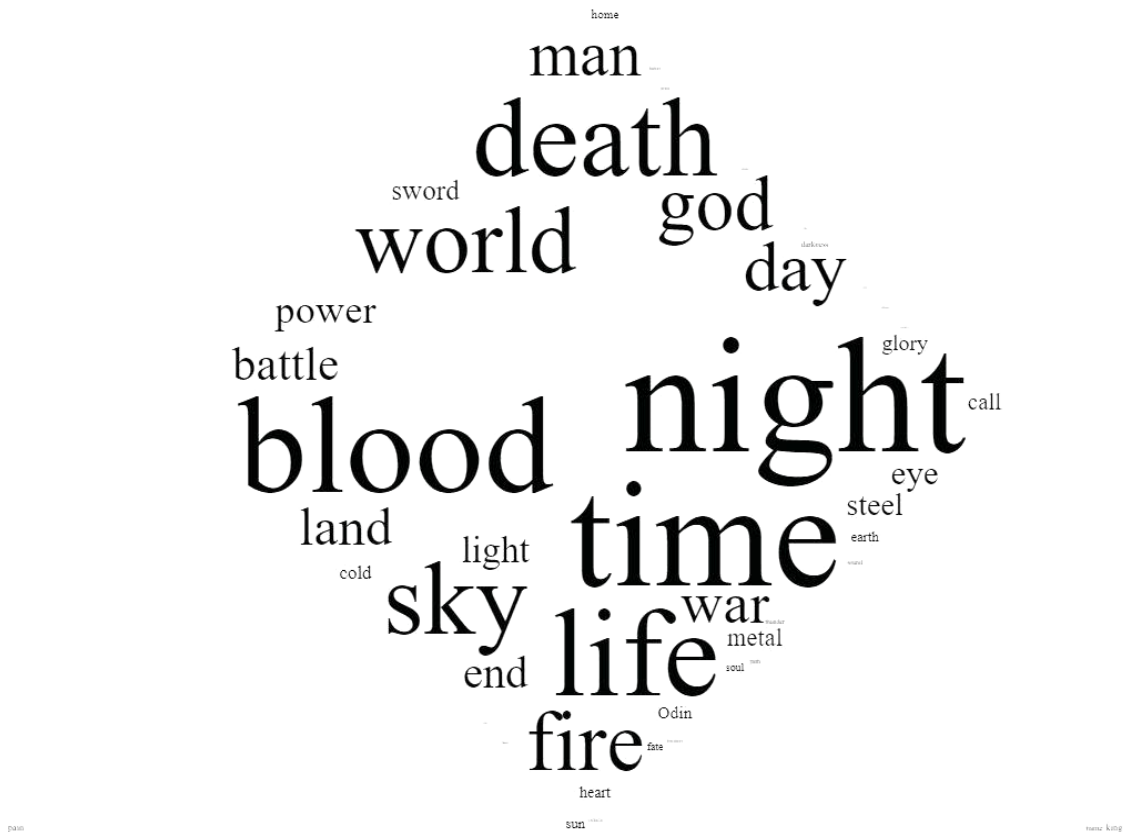


Рисунок 3. Англomовний дискурс (Велика Британія, США)

Шведськомовні та англomовні відповідники імен концептів “кров”, “час”, “життя”, “смерть”, “світ”, “вогонь”, “бог”, “день”, “ніч”, “людина / чоловік”, “кінець”, “земля”, “світло”, “око”, “меч”, “країна / край” трапляються серед

найбільш частовживаних лексем (перші 25) в усіх дискурсах (рис. 3, 4, 5, 6, 7); “сонце”, “боротьба” – майже в усіх. Ім’я концепту “небо” згадується в американських, британських (див. рис. 3) та інших нескандинавських текстах (крім шведів) (див. рис. 4). “Темрява” найчастіше функціонує в англomовному дискурсі шведських виконавців (див. рис. 6) та виконавців з інших скандинавських країн. Незважаючи на секулятивну природу шведського суспільства, а також сучасного скандинавського світогляду загалом, широке використання лексем на позначення концепту “душа” властиве саме шведськомовному пісенному дискурсу (див. рис. 7) і англomовному дискурсу шведських виконавців (див. рис. 6) та виконавців з інших скандинавських країн. Відсутність у давніх скандинавів поняття “душа” дозволяє припускати, що цей концепт належить до шару світоглядного, привнесеного сучасним сприйняттям картини світу виконавцями пісень. Імена концептів “слава” та “Одін” найчастіше трапляються саме в британському та американському дискурсах; “сила” – також у шведськомовному. Найбільше відрізняється шведськомовний дискурс. Тут функціонують такі імена концептів, як: “земля”, “ліс”, “жертва”, “слово”, “пісня”, “дім”, “печаль”, “шлях”.

У розширеній добірці імен шведськомовний пісенний дискурс вирізняється наявністю значної кількості мовних репрезентацій концептів, що належать до категорії ПРИРОДНІ ЯВИЩА, ФЕНОМЕНИ ПРИРОДИ, ЕНЕРГІЇ, АБСТРАКТНІ СИЛИ: *vind* “вітер”, *regn* “дощ”, *måne* “місяць”, *jord* “земля”, *skog* “ліс”, *berg* “гора”, *storm* “буря”, *dimma* “туман”, *sten* “камінь”, *å* “річка”, *sol* “сонце”, *sjö* “озеро”, *fjäll* “гора”, *träd* “дерево”, *naturen* “природа” тощо, що вказує на авторську етноспецифічність концептів, адже шведській культурі притаманне шанобливе ставлення до природи та її виявів, а також віра в природу як у щось божественне.

Це підтверджується добіркою англomовних імен концептів шведських виконавців, серед яких також часто трапляються лексеми на позначення природних явищ: *wind, sun, sea, earth, thunder, storm, ice, moon, mountain, stars, rain, stone, ocean, tree, water, nature* тощо.



Рисунок 4. Англомовний дискурс (скандинавські країни, крім Швеції)

Як в англомовному американсько-британському пісенному дискурсі, так і у шведськомовному для реконструювання давньоскандинавської картини світу часто використовуються імена концептів на позначення холоду, зими, темряви: *cold, darkness, ice, winter, snow, frost, north* – англомовний дискурс; *köld* “холод”, *snö* “сніг”, *kyla* “холод”, *natt* “ніч”, *is* “лід”, *mörker* “темрява”, *vintersorg* “зимовий смуток”, *nord* “північ”, *snö* “сніг” – шведськомовний.

Гендерний аспект виявляється рівномірно для шведськомовних і англомовних виконавців: домінують маскулінні репрезентації концептів типу *man, king, brothers, father, son, lord* в англомовних піснях та відповідно у шведськомовних – *man* “чоловік”, *kung* “король”, *son* “син”, *fader* “батько”, *konung* “конунг”, *gosse* “хлопчик”.



Рисунок 5. Англомовний дискурс (інші країни)

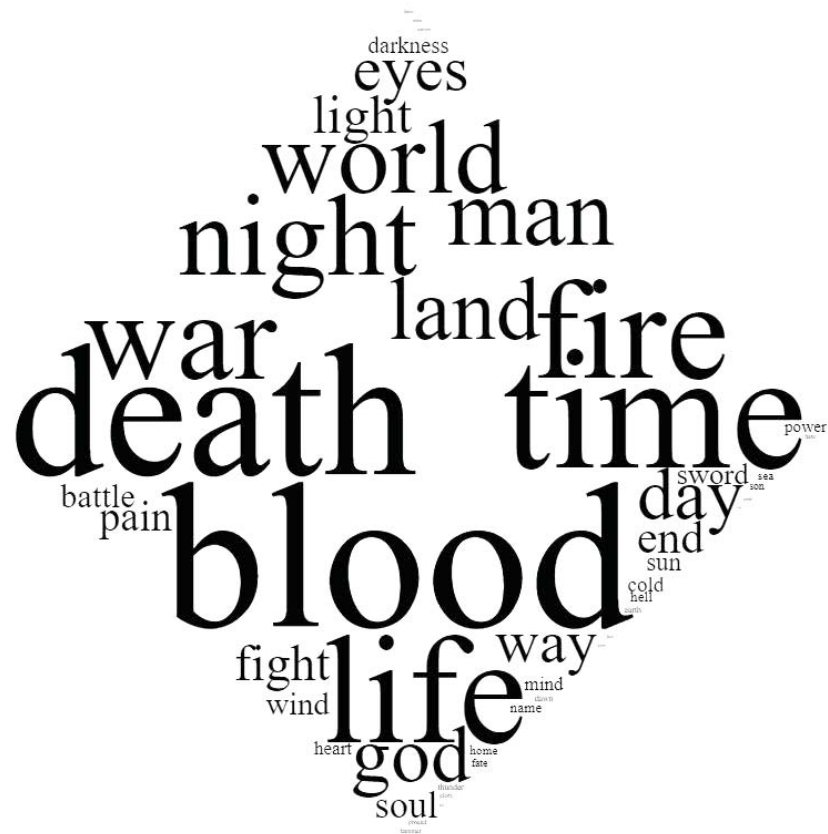


Рисунок 6. Англомовний дискурс (Швеція)

Фемінінні репрезентації концептів, хоч є рідше вживаними, однак представляють ширший спектр соціальних ролей і статусів: *mother, queen, valkyries, woman, girl, lady, princess, witch*; у шведськомовному дискурсі: *kvinna* “жінка”, *moder* “мати”, *fru* “дружина”, *dotter* “дочка”, *mor* “мати”, *drottning* “королева”, *syster* “сестра”, *trollkvinnan* “чарівниця”, *valkyrior* “валькірії”.

Часте вживання субконцепту *heathen* властиве саме англомовним пісням.

Водночас шведи схильні вносити патріотичний складник у свої тексти, часто звертаючись до *Sverige* “Швеції”, *nord* “півночі”, *fosterland* “Батьківщини”, *Moder Svea* “Швеції Матері”, *Svealand* “землі свеїв”, *Svea Rike* “королівства свеїв”, наголошуючи на своєму походженні.

Шведськомовному дискурсу властиве також апелювання до більш пізнього фольклору, який фактично віддалено стосується давньоскандинавської дійсності, проте виконавці сублімують та переплітають сюжети належного їм культурного спадку.

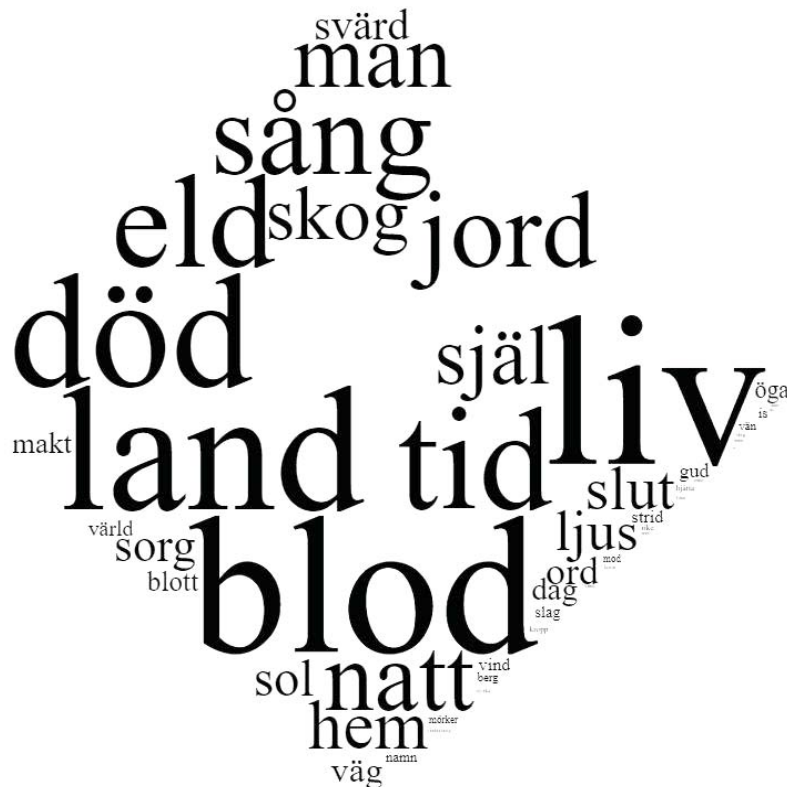


Рисунок 7. Шведськомовний дискурс

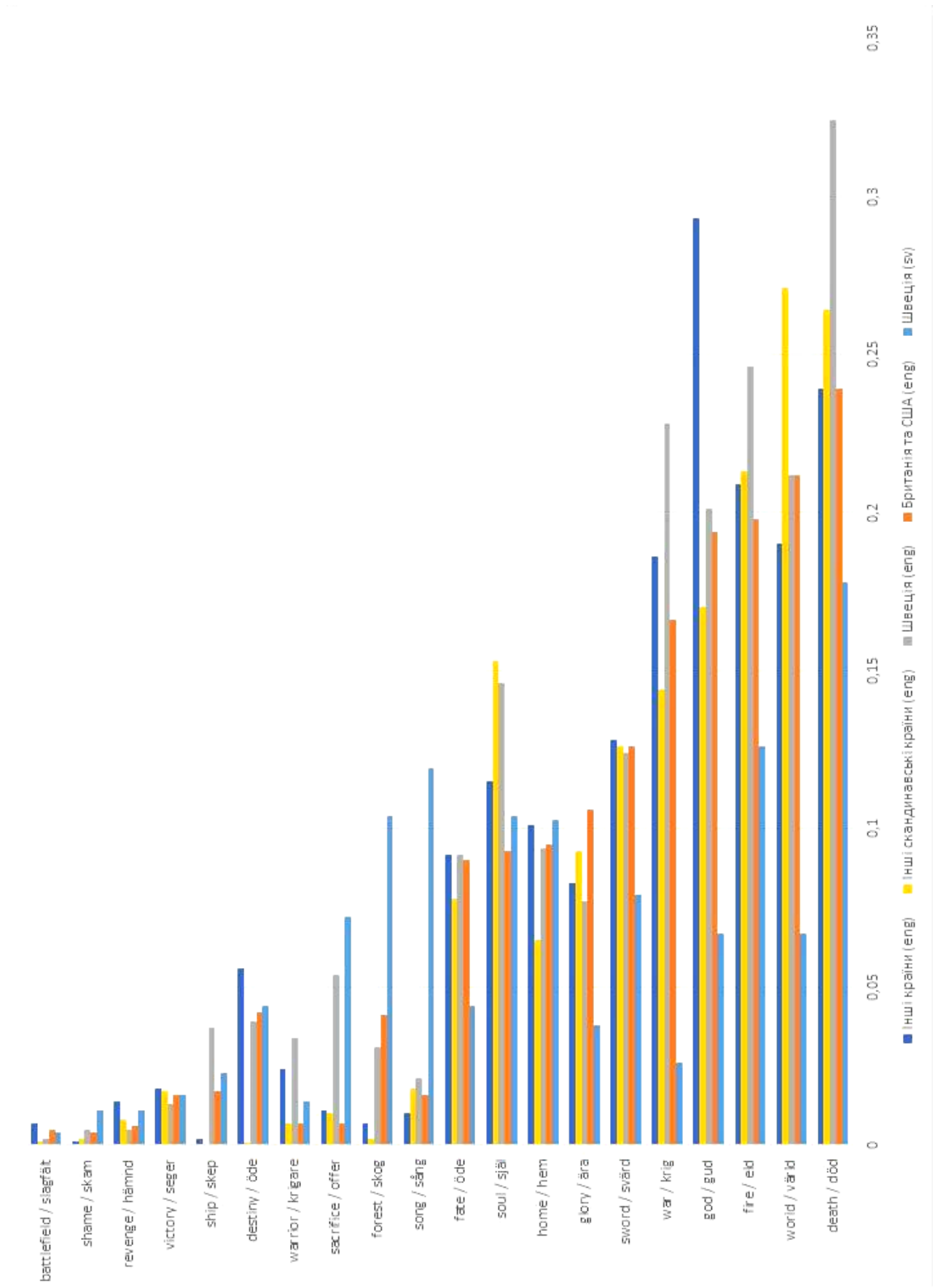


Рисунок 8. Частотність вживання імен фокусних концептів-міфологем, %

Наприклад, часто вживається лексема *väsen* “дух природи” на позначення персонажа з фольклорних легенд та казок.

Для англomовного дискурсу характерним є вживання лексем на позначення холоду, холодної погоди, зими, темряви, що, ймовірно, демонструє стереотипне уявлення щодо скандинавських кліматичних умов.

Серед імен богів у шведськомовному дискурсі часто згадуються Один, Тор, Локі, Бальдр та Фрейр, тоді як в англomовному дискурсі – лише Один, Тор та Локі, один раз бог-стрілець, пасерб Тора, Улль.

Представлені імена концептів та спосіб їхньої організації підтверджує наявність спільного германського смислового фонду. Міжмовні контакти етносів, до яких включені взаємодії таких номінативних одиниць і типові комунікативні ситуації за їхньої участі, є виявом знаково опосередкованого обміну інтерпретацій концептів, що, у свою чергу, дозволяє вести мову про безперервні модифікації семіосфери, результатом яких є створення картин світу нових субкультур.

Імена концептів СМЕРТЬ, ВОГОНЬ, ВІЙНА, КОРАБЕЛЬ найчастіше вживаються в англomовному дискурсі шведських виконавців, ПІСНЯ, ЛІС, ЖЕРТВА та СОРОМ – у шведськомовному пісенному дискурсі (рис.8., табл. 3.1). Концепти ДУША та СВІТ в англomовному дискурсі інших країн (окрім Швеції); ЧЕСТЬ в англomовних піснях американців і британців. У піснях інших країн превалює вживання імен концептів ДОЛЯ та БОЖЕСТВО. Майже однаково представлені концепти МЕЧ, ПЕРЕМОГА, ПОМСТА в усіх пісенних дискурсах.

Інший графік демонструє співвідношення частотності вживання імен концептів-міфологем у шведськомовному дискурсі та в англomовному дискурсі американців і британців (рис. 9., табл. 3.2). Глобальна різниця наявна у вживанні імен концептів СВІТ, БОЖЕСТВО, ВІЙНА, СЛАВА, ВОГОНЬ, ДОЛЯ, ПІСНЯ, ЛІС, ЖЕРТВА. Майже збігаються показники для імен концептів ДІМ, ДУША, ДОЛЯ, ПЕРЕМОГА, ПОЛЕ БИТВИ.

Крім того, таке співвідношення імен концептів визначається змістом сфери цінностей картин світу, що взаємодіють при їх вербалізації. Основним виявом взаємодії міфологічних просторів культур європейських етносів є обмін модифікованими міфологемами та моделями міфологічних сценаріїв.

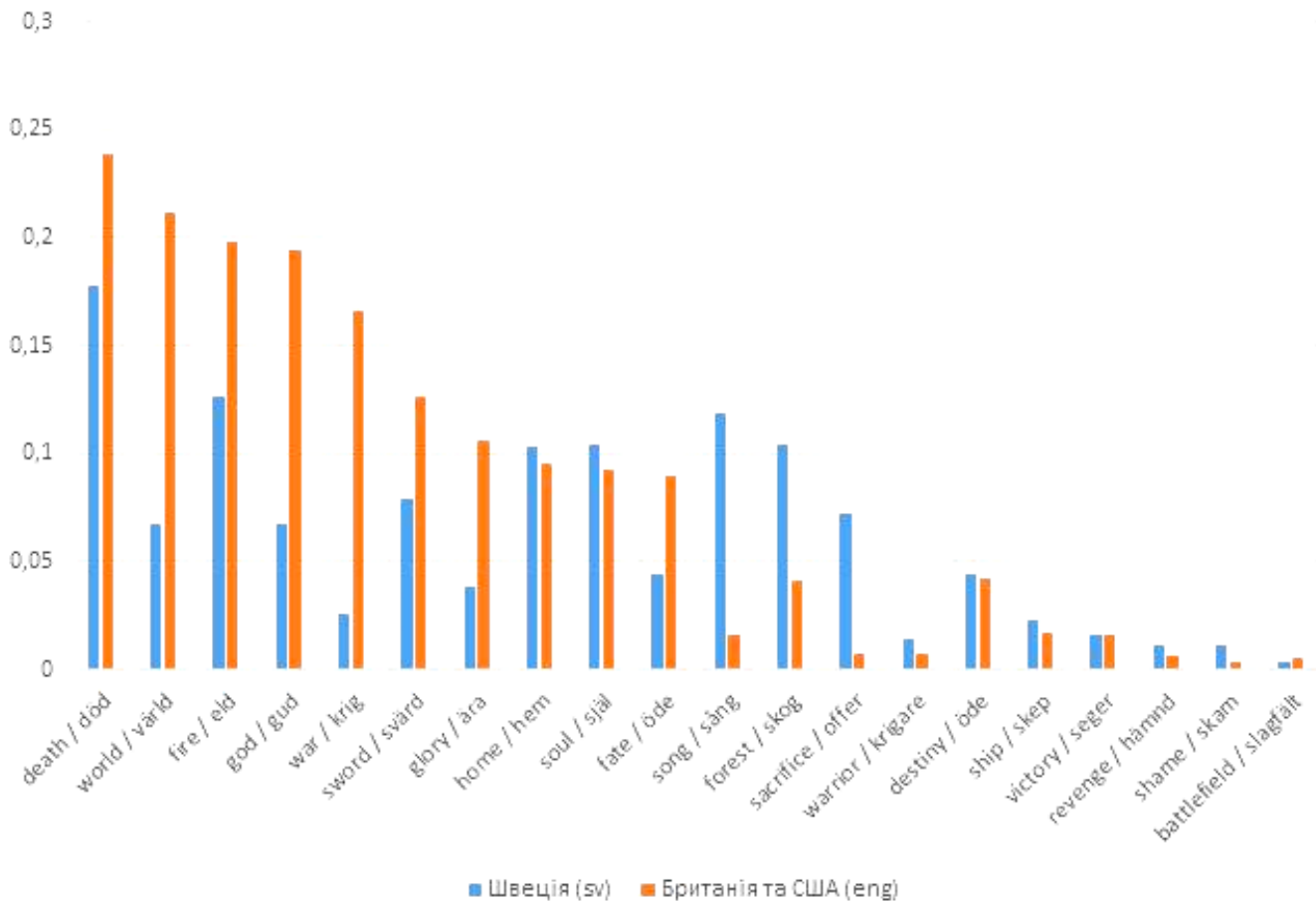


Рисунок 9. Частотність уживання імен фокусних концептів-міфологем у шведськомовному та в англomовному пісенних дискурсах, %

У результаті модифікуються “вихідні бази даних”, на основі яких творяться лінгвокультурні образи світу. У свідомості представників лінгвоспільнот відбуваються певні категоріальні зсуви, які, з одного боку, надають картинам світу різних етносів подібних рис, а з іншого, відновлюють елементи “культурної пам’яті” лінгвоспільнот – лінгвокультурні стереотипи. Докладніше процес і результат взаємодії та адаптації до сучасних дискурсів

давньоскандинавських концептів-міфологем, що функціонують також у вигляді міфологічно забарвлених стереотипів, розглянемо далі.

2.3 Міфологічно забарвлені лінгвокультурні стереотипи в сучасному пісенному дискурсі

Поняття стереотипу (від грецького *stereos* – відбиток) походить із соціології та позначає суспільно встановлені уявлення і переконання, які передаються через учасників певних спільнот, тобто соціальний стереотип – це схематичне стійке уявлення про людину, об’єкт чи явище, що складається на основі обмеженого минулого досвіду (Лазарович, 2002). Про такий обмежений минулий досвід ідеться також при аналізі давньоскандинавських міфологем, адже лінгвокультурний шар останніх складається з неповної доступної інформації, наявної в обмежених джерелах.

У мовознавстві стереотипи виступають як “репродуковані з пам’яті зв’язки слів”, мовні конструкти або специфічні особливості суспільної дійсності, які існують у свідомості мовців. В етнокогнітивному контексті стереотип пов’язують із мовною картиною світу: стереотип у мові – це спрощене, схематичне, узагальнювальне зображення певної категорії осіб, звірів, інституцій, подій, яким притаманні позитивні або негативні риси (Лазарович, 2002). Є. Бартмінський та Й. Панасюк виділяють чотири типи стереотипів: 1) зразок = “такий, який повинен бути”; 2) реальність = “такий, який є”; 3) міфічне зображення (уявне) = “такий, який може бути”; 4) зображення ідеологічне = “такий, який може і повинен бути” (1998, с.43, с.86). При реконструкції концептів-міфологем у сучасних дискурсах виявляється третій тип мовного стереотипу, де події та дійові особи зображуються такими, якими вони можуть бути, адже творці дискурсу спираються на обмежені відомості про міфологічну картину світу давніх германців.

Стереотип існує у свідомості і підсвідомості людей та встановлюється в мові: в етимологічному і переносному значенні, в ідіомах, у синтаксичних конструкціях. Повна характеристика стереотипу складається з його змісту, ступеня подібності, оцінки (позитивної або негативної), інтенсивності оцінки. Емпірична реконструкція стереотипу спирається або на психологічні дослідження, або на аналіз словників і текстів. Для аналізу та визначення змісту й ступеня подібності міфологічно забарвлених стереотипів та їхніх адаптацій у модерному пісенному дискурсі ми будемо використовувати реконструйовані уявлення про давньоскандинавську картину світу, які в сконденсованому вигляді подаються нижче (докладніше див. додаток Б).

Лінгвістичне розуміння стереотипу можна звести до трьох основних напрямів: 1) репродукований зв'язок слів (стереотип лінгвальний); 2) специфічний ментальний конструкт (стереотип ментальний); 3) ментальний конструкт, який утверджується у свідомості через мовний знак (стереотип лінгвоментальний) (Bartmiński, 1985, с.32). Лінгвальноментальний стереотип найбільш точно співвідноситься зі значенням концепту-міфологеми.

Так само, як і міфологема, стереотип не є ригідним, хоч і повільно, він змінюється в часі і просторі під впливом культурних змін. Трансформується насамперед зміст стереотипу. Ці зміни можуть мати як кількісний, так і якісний характер. Центр стереотипу залишається порівняно без змін, риси, які менш поширені, можуть змінюватися залежно від того, хто говорить, про кого і коли.

Таким чином, стереотипи, пов'язані з мовою і культурою, є джерелом знань про минуле, у цьому контексті поняття міфологічно забарвленого лінгвокультурного стереотипу співзвучне з міфологемою та збігається за її складом та спроможністю до трансформацій.

Далі розглянемо ознаки міфологічно забарвлених давньоскандинавських стереотипів, які відповідають фокусним концептам-міфологемам, що є необхідними для творення і розуміння концептуальної структури давньоскандинавського міфологічного простору, а також виступають, на нашу

думку, показовими при подальшому розгляді здійснених у сучасних дискурсах трансформацій.

У межах локусу ЧАСОПРОСТІР розглянемо концепти СВІТ (давн.-півн. *ver-öld, ver-öld*), *värld*, world; ЛІС (давн.-півн. *skógr*), *skog*, forest; ДІМ (давн.-півн. *heima, bý*), *hem*, home; ПОДОРОЖ (давн.-півн. *ferð*), *färd*, journey.

Давньоскандинавському концепту-міфологемі СВІТ притаманні такі ознаки: 1) *онтологічні*: змінний / динамічний, має свій початок і кінець; 2) *аксіологічні*: “олюднений” (пов’язаний із часом або віком існування людей або “заселений”) = Мідгард / ворожий для людини, світ, де мешкають сили хаосу та чудовиська = Йотунхейм / недоступний для людини, світ богів = Асгард / світи інших істот; своє царство, дім; приречений на загибель та відродження; упорядкований / безпечний = світи богів та людей / небезпечний, хаотичний – світи велетів, чудовиськ; 3) *функціональні*: пов’язаний із землею, яка комусь належить = огорожена територія, фортеця, укріплення, що захищається від сторонніх; світи живих / світи мертвих; 4) *темпорально-локативні*: світ існує в певних часових і просторових межах.

У категорію часопросторових концептів потрапляє також міфологема ЛІС. У різних міфологіях ліс пов’язаний насамперед із тваринним світом, це місце, де мешкають ворожі людині сили (зазвичай протиставляється місцю безпечному, населеному людьми). Серед ознак, властивих міфологемі, виділяємо такі: 1) *онтологічні*: Ліс Ходміміра – збереження людського життя наприкінці світу, відновлення людського життя на землі; 2) *функціональні*: захисна, провідна – через ліс проходить шлях у світ мертвих; 3) *аксіологічні*: ліс – місце, де можна знайти цінні скарби, ресурси, а також сховатися від ворогів; 4) *темпорально-локативні*: тут проходить межа між світами, Залазний ліс розташований за межами людського світу.

Ознаками концепту ДІМ є такі: 1) *онтологічні*: царство, окремий світ, де мешкають ті чи інші істоти, також у протиставленні ворожим світам, дім = світ людей; Вальгалла = дім загиблого воїна-героя; 2) *функціональні*: захист, відновлення сил, місце проживання; 3) *аксіологічні*: надійне місце, місце сили;

4) *темпорально-локативні*: початок і кінець (подорожі, життєвого шляху), місце, куди повертаються.

Давньоскандинавський концепт ПОДОРОЖ має такі ознаки: 1) *онтологічні*: життєвий шлях, подорож до інших світів, СМЕРТЬ, відродження; 2) *функціональні*: спосіб досягнення мети, реалізація квесту, завоювання, відкриття, здобування мудрості, цінних артефактів; 3) *аксіологічні*: спосіб самореалізації, самоствердження, здобуття слави, звитяги, перемоги, матеріальних та магічних цінностей; 4) *темпорально-локативні*: переміщення з одного простору в інший, переміщення між світами.

У локусі ЖИВИ ІСТОТИ розглянемо концепт БОЖЕСТВО (давн.-півн. goð, guth, áss), gud, god, що має такі ознаки: 1) *онтологічні*: створення, руйнування світу, визначення меж буття; 2) *функціональні*: креативна, захисна, руйнівна, воїна, чаклуна, функції природних явищ; 3) *аксіологічні*: притаманні людські слабкості, вплив на життя людини, вершителі долі; 4) *темпорально-локативні*: приречені на загибель, усі мають свої палаци, обителі, що символізують сферу впливу божества.

Серед концептів категорії НЕЖИВИ ІСТОТИ розглянемо концепти-міфологеми МЕЧ (давн.-півн. sverð), svärd, sword; ПІСНЯ (давн.-півн. sǫngr), sǫng, song; КОРАБЕЛЬ (давн.-півн. skip), skepp, ship.

Реконструйованими ознаками давньоскандинавського концепту МЕЧ є: 1) *онтологічні ознаки*: завершує життєвий шлях, буття людини на землі, меч Суртра – кінець світу; 2) *функціональні ознаки*: відділяє душу, життя від тіла; переносить в інший вимір; вказує на належність до того чи іншого соціального статусу; руйнує світ; 3) *аксіологічні ознаки*: сила, достоїнство, влада, лідерство, вища справедливість, світло / вогонь, мужність, захист, розум, сила інтелекту, проникливість, божественна мудрість, правда.

Серед ознак, властивих концепту-міфологемі ПІСНЯ, виділяємо: 1) *онтологічні ознаки*: оповідає про буття; 2) *функціональні ознаки*: передача дійсності, як вона є; бойова пісня; пісня-прокляття; пісня-возвеличення (подвигів); 3) *аксіологічні ознаки*: спосіб збереження історії, пам'яті,

возвеличення подвигів, натхнення воїнів; божественний дар таланту; 4) *темпорально-локативні ознаки*: властивість зберігати пам'ять поколінь, вічне мистецтво не схиляється перед часом.

Концепт КОРАБЕЛЬ у реконструйованому давньоскандинавському світогляді має такі ознаки: 1) *онтологічні*: передвісник кінця світу; 2) *функціональні*: поєднує землі та світи; відкриває нові горизонти; збагачення, захоплення скарбів; подорож; 3) *аксіологічні*: можливість збагачення матеріального та світоглядного; 4) *темпорально-локативні*: шлях кораблів пролягає між країнами і світами; море – мінлива стихія.

У локусі ПРИРОДНІ ЯВИЩА, ФЕНОМЕНИ ПРИРОДИ, ЕНЕРГІЇ, АБСТРАКТНІ СИЛИ розглянемо ознаки концептів ВОГОНЬ (давн.-півн. eldr), eld, fire; ДОЛЯ (давн.-півн. ørlög, örlög), öde, destiny; ДУША (давн.-півн. sál, sála), själ, soul.

Серед значень, властивих давньоскандинавській міфологемі ВОГОНЬ, спостерігаємо два шляхи тлумачення: 1) “жива істота”: дух природи, домашній помічник vätte, велетень Суртр (початок та кінець Всесвіту), велетень Логі (уособлення “неприрученого” дикого вогню), бог Локі (взаємодіє з двома попередніми персонажами, має стосунок до стихії вогню); 2) “нежива істота”: вогонь як початок і кінець життя; побутовий вогонь, що використовується в господарстві та ремеслі; вогонь як символ домашнього затишку, місця, де збирається родина, щоб радитися, де тепло і надійно; священний вогонь: а) вогонь = очищення (наприклад, ритуал із вогнем, який проводили для очищення нової землі, або eldsprov = перевірка вогнем), б) вогонь = кремація (поховання), вогонь = жертвоприношення (спосіб передачі / досягнення жертви до богів шляхом її спалення). Указані пропозиції інвентаризовані за критерієм віддзеркалення: 1) *онтологічних ознак*: з вогню почався світ, вогнем і закінчиться; 2) *функціональних ознак*: побутовий, сакральний, лікувальний, руйнівний вогонь тощо; 3) *аксіологічних ознак*: вогонь – це тепло, надійність, їжа, безпека тощо; 4) *темпорально-локативних ознак*: біля вогню збирається рада, родина, вирішуються питання.

Як такого поняття “душі” в давніх скандинавів не було, найбільш наближеним у цьому значенні до концепту ДУША вбачаємо концепт ДОЛЯ, що має такі ознаки: 1) *онтологічні*: на початку створення світу боги вдихнули в людину дух і душу = долю; норни відповідають за долю людей і богів; 2) *функціональні*: вказує на шлях, веде по життю; 3) *аксіологічні*: доля = душа = призначення.

У категорії СОЦІАЛЬНА СФЕРА буде розглянуто концепт, що виконує соціальну роль у суспільстві – концепт ВОЇН та евентив ВІЙНА (також може належати до категорії АКСІОЛОГІЧНА СФЕРА).

Ознаки концепту ВОЇН: 1) *онтологічні*: полегли воїни беруть участь в останній битві; воїн бере участь у процесі припинення людського життя через волю богів; 2) *функціональні*: війна, захист дому, Батьківщини, насилля, помста; 3) *аксіологічні*: слава, честь, геройські звитяги, вічне життя у Вальгаллі; 4) *темпорально-локативні*: вияв функцій і цінностей під час битви, війни на полі битви.

Ознаки давньоскандинавського концепту-міфологеми ВІЙНА: 1) *онтологічні*: спосіб проживання життя; 2) *функціональні*: ремесло, спосіб самовираження, наближення до божественного, можливість потрапити до Вальгалли; 3) *аксіологічні*: сенс життя воїна, можливість розбагатіти, стати героєм; 4) *темпорально-локативні*: поле битви.

У локусі АКСІОЛОГІЧНА СФЕРА для аналізу обрані такі концепти: ЖЕРТВА (давн.-півн. blót), offer, sacrifice; ПЕРЕМОГА (давн.-півн. sigr), seger, victory; СЛАВА (давн.-півн. ágæti), ära, glory.

Давньоскандинавському концепту ЖЕРТВА властиві такі ознаки: 1) *онтологічні*: з космічної жертви починається побудова світу, руйнування та відбудова нового світу; 2) *функціональні*: креативна, очищувальна, функція відплати, сплати боргу; 3) *аксіологічні*: плата за мудрість, за продовження життя, відтермінування кінця світу; 4) *темпорально-локативні*: межові стани.

Ознаки взаємопов'язаних концептів ПЕРЕМОГА та СЛАВА подібні: 1) *онтологічні*: загинути звитяжно в бою = потрапити до Вальгалли;

2) *функціональні*: спосіб здобуття цінних речей, визнання, прославлення богів (зокрема Одіна), мета подорожі чи квесту; 3) *аксіологічні*: бенкет, святкування, тріумф, успіх, пам'ять поколінь.

Зазначені вище концепти-міфологеми за умов взаємодії кількох концептуальних картин світу та відповідних міфологічних просторів виявляються лінгвокультурними маркерами, що задають координати реальності, відповідно різнорівневі номінативні одиниці на позначення концептів-міфологем визначають мовну реальність задіяних лінгвостільнот.

Далі буде розглянуто, як досліджувані концепти-міфологеми, що в нашому випадку також є міфологічною забарвленими мовними стереотипами, беруть участь у реконструкції давньоскандинавської картини світу під впливом сучасних уявлень лінгвостільнот та яких змін вони зазнають.

Також для зручності сучасні та міфологічні значення концептів, що реконструюються або добудовуються в модерних шведськомовному та англomовному дискурсах, зібрано та систематизовано в таблиці 2.

2.3.1 Вербалізовані стереотипи у шведськомовній лінгвокультурі

СВІТ / VÄRLD (давн.-шв. värld)

Серед міфологічних значень, що виявляються у шведськомовному пісенному дискурсі, виокремлюємо такі:

1) **СВІТ – це частина поліверсуму, один із багатьох світів (Ніфельгейм, Асгард, Мідгард):** *Omvälvd av sång ur dödens kör / Från springor de stiga bland mörka berg / Jag såg en skog och en brinnande härd / Där fann jag mitt hem / I skuggornas värld... / Från fjärran lät en vinande vind, ett sus / Och en sång ur rymdens ändlösa brus / ... / Dödsfärd!* “Оповитий пісню з хору смерті, / З тріщин вони піднімаються серед темних гір. / Я бачив ліс і палаюче вогнище, / Там я знайшов свій дім / У світі тіней ... / Здалеку пролунав свистячий вітер, шипіння / І пісня нескінченного космосу / ... / Подорож смерті!” (тут і далі переклад наш. – А. Г.) (20) – крім описового зображення катарівня концепту

СВІТ (Ніфельгейм), бачимо також його кореляцію з концептами СМЕРТЬ, ДІМ і ПОДОРОЖ;

2) олюднена територія (Мідгард), на противагу іншому світу (Муспельхейм та ін.), де мешкають небезпечні істоти: *Elden stiger upp mot skyn / Dräpta krigare i dyn / Se Muspels flammor sprider sig / I allt som en gång var / Här i människornas värld / Skall vi mötas, skall de dö / Eld och is de ger och tar* “Вогонь піднімається до неба, / Загинули воїни в дюнах, / Дивіться, як поширюється полум’я Муспельхейма. / У всьому, що колись було / Тут, у людському світі. / Якщо ми зустрінемося, вони загинуть. / Вогонь і лід вони дають і беруть” (39);

3) упорядкована територія, за межами якої панує хаос: *Horisonten syr ihop dessa polariserade strimmor / Ordning istället för kaos och kvalm / Förlösta mellan stjärnhopars glitterdimmor / Medan jag vilar i skuggan av en belövad alm* “Обрій зшиває ці поляризовані смуги, / Порядок замість хаосу та нудоти, / Викуплений між блискучих туманів зоряних скупчень. / Поки я відпочиваю в тіні обіцяного в'язя” (128);

4) існування світу обмежене, він приречений як на загибель, у цьому контексті концепт корелює зі сценарієм КІНЦЯ СВІТУ, так і на відродження після Рагнарьоку: *Där var slut men också början, / ty lycktas strid skall komma frid / Vet det gyllenblankt som gräset dolt, / åter funnit vägen hit / Och där de fordom ägda bräden, / bådär ny och grönskön värld / Åter örnen vingfar fjället, / och kniper fisk i nyfödd sjö* “Був кінець, але також початок, / бо за битвою настане мир / Знайте! Золото, приховане у траві, / знову віднайдене / І там, де раніше була смерть, / буде новий і зелений світ / Знову орел пурхає над горою, / і ловить рибу в новонародженому озері” (104) – корелює з концептами СМЕРТЬ, ВІЙНА (БИТВА) :: МИР, ДОРОГА, сценаріями ПЕРЕМІЩЕННЯ, ТРАНСФОРМАЦІЇ, зооморфними концептами ОРЕЛ, РИБА, які в поєднанні символізують відновлення світового порядку (взаємозв'язок царств небо-вода), тут також наявна концептуальна алюзія на “золоте сяйво / блиск, яке сховала трава” = золоті тавлеї, які суджено віднайти молодим богам після відродження

світу, як символ повернення золотого віку і так само налагодження порядку, балансу; **сценарій створення / відродження світу**: *Ur grå aska och svart sot / Skapas en ny värld på ödslig mo* (Із сірого попелу та чорної сажі / Створюється новий світ на спустошеній піщаній землі) (127);

5) **окреме царство, місце проживання істот, богів чи людей = ДІМ, захищена територія, на противагу чужому небезпечному світу**: *Det är dags, låt oss vandra mot Muspelheim / Låtom oss dräpa varje son / Tiden är nu, låt mig höra er / För Asgård och Midgård, för vår värld* “Пора, підемо проти Муспельхейму, / Давайте вб'ємо кожного сина. / Зараз час, дозвольте мені почути вас. / За Асгард та Мідгард, за наш світ” (39).

Серед сучасних значень, що наявні в картині світу виконавців пісень, з'являються такі значення:

1) **СВІТ = Батьківщина (Швеція)**: *Mitt land, mitt land / Mitt kära fosterland / En värld av is och snö* “Моя країно, моя країно, / Моя мила Батьківщино, / Світ льоду та снігу” (109);

2) **уявний світ = світ сну, фантазій, мрій, минуле = світ спогадів (зв'язок із концептом ЧАС)**: *Naturbålets magi / Skänker liv till drömbilders värld / Från åskvädrets logi / Och följer luftströmmars färd* “Магія природного вогню / Дає життя світові образів, мрій / З помешкання грози / І слідує за повітряними потоками” (121) – взаємодіє з концептами ВОГОНЬ і ПОДОРОЖ (= рух природних феноменів); **минуле – інший час, інший світ**: *För länge sen så hände detta / En annan tid, en annan värld / Då fanns det män som ville veta / Och gav sig ut på upptäcktsfärd* “Це сталося дуже давно / Інший час, інший світ / Тоді жили люди, які хотіли отримати знання, / І вирушили у плавання за відкриттями” (101); **світ майбутнього = надія на кращий світ, за який треба боротися**: *Nu ska vi sjunga om dom män som försvann. / Som mötte äran så sann. / Dom kämpade för sina liv på sin färd. / Dom kämpade för en bättre värld* “Зараз ми будемо співати про тих, хто зник, / Хто з честю зустрів свою долю, / Вони боролися за своє життя на своєму шляху, / Вони боролись за кращий світ” (2);

Серед значень, що збігаються: **СВІТ = ПОТОЙБІЧЧЯ, світ живих, на противагу світу мертвих**: *För mig hemåt igen, Valkyria / Öppna porten och låt mig passera / I en hiskelig värld, låt mig finna / Vägen till det som har gått förlorat* “Забери мене знову додому, Валькірія, / Відчини ворота і пропусти мене / У жахливий світ, дозволь мені знайти / Шлях до втраченого” (136) – сучасне значення про СМЕРТЬ як про щось жахливе накладається на значення міфологічне – Вальгалла = бажаний світ.

ЛІС / SKOG (давн.-шв. skogher)

Незважаючи не те, що в різних міфологіях ліс – це зазвичай місце, де мешкають ворожі людині сили, у сучасному шведськомовному пісенному дискурсі трапляється більше позитивних конотацій:

1) **дім, Батьківщина (Швеція)**: *Jag älskar mark och skog / En gåva blev mig given / Ger mig tröst och skänker ro / Mina rötter djupt i myllan / Och vet min plats är här* “Я люблю землю і ліс, / Мені даровано дарунок, / Дає мені втіху та спокій, / Моє коріння глибоко в ґрунті. / І знай, моє місце тут” (112). Тут концепт ЛІС взаємодіє з концептами ЛЮБОВ, ДАРУНОК, імпліцитно з концептами БАТЬКІВЩИНА, ДІМ; *Tog till vapen, tog till sköld, ett hav av illvillig dödlös man. / Hatets och sotets arme. / De fann min väg de springa min skog. / Under månens röda glöd* “Берись за зброю, берись за щит, море злісних безсмертних, / Армія ненависті й кіптяви. / Вони знайшли мою дорогу, вони топчуть мій ліс / Під червоним сяйвом місяця” (21) – своя земля, яку потрібно захищати з МЕЧЕМ у руці, корелює також із концептами ВІЙНА, СМЕРТЬ / ПОТОЙБІЧЧЯ, НЕНАВИСТЬ, ЗБРОЯ;

3) **корені традицій, основа, походження**: *Han är född av denna jorden / Han är avlad av dess skog / Kommen fram ur älven / Och bland fjällen syns han bo / Hör här kallar enögd vän / Valhall väntar krigaren* “Він народився від цієї землі, / Він з’явився на світ з її лісу, / Вийшов з річки. / І видно, як він серед гір живе, / Чути тут, як кличе одноокий друг. / Вальгалла чекає на воїна” (110) – де

початок, там і кінець; зв'язок із концептами ПОТОЙБІЧЧЯ, БОЖЕСТВО (одноокий друг = Одін), ВОЇН;

4) **Ліс Ходміміра = збереження, відродження життя:** *Livet själv ur askan stiga / blickar ut mot det öde landskap / som den nyfödda solen värmer upp / barnastrålar skina över skog och mark / Liv och Livtrasir skola här vara / och övervara och bliva far och mor till / släktet allt!* “Життя саме піднімається з попелу, / дивиться у бік пустельного ландшафту, / який зігриває новонароджене сонце, / незрілі промені сяють над лісом і землею / Лів та Лівтрасір мають бути тут, / прийти та стати батьком і матір'ю для всього роду!” (13);

5) **проте через ліс також проходить шлях у світ мертвих, тут мешкають тролі та інші небезпечні істоти:** *Omvälvd av sång ur dödens kör / Från springor de stiga bland mörka berg / Jag såg en skog och en brinnande härd / Där fann jag mitt hem / I skuggornas värld...* “Збентежений піснею хору смерті / З тріщин вони піднімаються серед темних гір / Я побачив ліс і палаюче вогнище / Там я знайшов свій дім / У світі тіней ... ” (20); **місце, де мешкають злі духи:** *Om natten kan man se dem gå / Genom träsk och skog / Diffusa väsen, gastar, maror / Av banemän som dog* “Вночі можна побачити, як вони простують / Через болота й ліси / Невиразні створіння, привиди, мара, / душі загиблих убивць” (82).

ДИМ / НЕМ (давн.-шв. heem)

Утілені у шведськомовному пісенному дискурсі міфологічні профілі: **дім = окремий світ (наприклад, Муспельхейм):** *Av gudar är han fruktad / Han som kan ge död till allt / Jätten som är mäktigast av alla varelser / Hans hem det står i ständig brand / En överjordlig hetta / Bara eld kan överleva i hans Muspelheim* “Його бояться боги / Той, хто може знищити все / Велетень, наймогутніший за всіх істот / Його дім палає у вічному вогні / Надзвичайна спека / Лише вогонь здатен вижити в його Муспельгеймі” (41); **створення дому як створення окремого світу:** *Sedan det stora intet och sedan mina bröder och jag / Skapade detta hem, det hem som ni håller så kärt / Har även krafter funnits som svärtar ner*

vår själ / Varelses som ämnar sätta våra världar i brand “Після Великого Ніщо, після того, як ми з братами / побудували цей дім – дім, що нам так дорогий, / Знайшлися сили, що засмучують наші душі / Істоти, що хочуть увергнути наші світи у полум’я” (43) – тут наявний зв’язок із концептами СВІТ, ВОГОНЬ, із сценарієм КІНЕЦЬ СВІТУ;

Спільні сучасні та міфологічні значення:

1) **дім, це місце домашнього вогнища і затишку, яке слід захищати:** *Jag ger mitt liv för mitt fosterland / Men vem saknar mig? / Så se mig som den / En make, en vän / Fader och son som aldrig kommer hem / Men vem sörjer mig?* “Я віддаю своє життя за Батьківщину / Хто ж сумуватиме за мною? / я чоловік, я друг / Я батько і син, який ніколи не повернеться додому / Хто ж тужитиме за мною?” (80);

2) **місце народження, вихідний пункт, звідси все пішло:** *Då ska vi vända hem / då vill vi dit igen / Till det ställe som / vi ifrån en gång kom* “Тож ми повертаємось додому, / тож знову кортить туди, / туди, звідки ми колись прийшли” (77);

3) **північ = дім, Батьківщина:** *Nordens kalla skugga som finns hos oss. / Det är den som får oss att bli starka / och friska hela livet ut. / Hur skulle vi klara oss / utan våran kalla nord på denna jord. / Den är som gjord för oss. / Så vi blir tuffa och härdade. / Det här är ingen lekplats / Det här är vårat hem* “Наша холодна тінь Півночі. / Саме вона робить нас сильними / і здоровими на все життя. / Як би ми впорались / без нашої холодної півночі на цій землі. / Її наче саме для нас створено. / Щоб нас загартувати та зміцнити. / Тут місця немає забавам. / Це наш дім” (10);

4) **сценарій повернення додому:** *Hem till Svealand och Svitjod, / Hem till Svealand och Nord / Ser hur drakskepp återvänder hem igen* “Додому до Швеції (Svealand – фольклорна назва країни), до королівства свеїв, / Додому до Швеції, додому на Північ / Подивись, як дракари повертаються додому знову” (107); пов’язаний також із концептами КОРАБЕЛЬ і ПОДОРОЖ.

ПОДОРОЖ / FÄRD (давн.-шв. färþ)

1) **морська подорож вікінга = життєве призначення** *Jag såg blotplats där och drakskepp som vid stranden stilla låg, / Uti vila inför nästa vilda färd.* “Я побачив там місце жертвоприношення та дракар, що нерухомо лежав біля берега. / Він спочивав перед наступним диким плаванням, / подорожжю” (100) – корелює з концептами-міфологемами ЖЕРТВА, ДОЛЯ, КОРАБЕЛЬ, ПОТОЙБІЧЧЯ;

3) **про природні явища (рух хмар, місяця, рух повітря, рух струмка):** *När Måne begynner sin färd över himlen / Dimma och molnstråk skymmer hans sikt / Den lövklädda mossmarken dämpar din galdsång / I nattmörkets våld vi lämnade äro* “Коли місяць починає свою подорож небом, / Імла та хмари затуляють йому краєвид. / Вкриті листям болото гамує твою чарівну пісню. / Ми залишились на самоті з безчинством нічної темряви” (130);

4) **перехід, ДОРОГА в інших світ чи Вальгаллу = СМЕРТЬ:** *Rök famnar natten sval / Likbål i vågor / Färd går mot högans sal* “Дим оповив прохолодну ніч / Смертельне вогнище взялося полум’яними хвилями / Шлях пролягає до високої зали” (119); **подорож до Ніфельгейма:** *En dunkel väg, genom dimhöljda klippor / Skuggor och silhuetter följer min färd / Svart är vattnet färgat av synd / Långt bortom mänsklig värld* “Темною дорогою, крізь покриті імлою скелі, / Тіні й силуети переслідують мене. / Чорніє вода, забарвлена гріхом. / Далеко за межами людського світу” (83); *En dimhöljd färd, en becksvart resa / Genom nattens mörka skog / Såg granskogar täta, lövskogar glesa / När jag mig genom natten tog* “Подорож, оповита імлою, смолисто-чорна мандрівка. / Крізь темний нічний ліс / Я побачив густі ялинові ліси, рідкі листяні ліси. / Поки я мчав крізь плин ночі” (81);

5) **про поширення хвороби або про навалу вікінгів:** *Digerdöd över land och hav, som vådaeld mellan by och gård / Sprider sig med sitt grymma tarv, dräpa allt i sin onda färd* “Пішла пошесть суходолом та морем, наче пожежа між селом та садибою / Шириться, справляючи свою лиху нужду, вбиває все на своєму лихому шляху” (5);

б) **загалом про життєву подорож = життєвий шлях:** *Nu ska vi sjunga om dom män som försvann. / Som mötte äran så sann. / Dom kämpade för sina liv på sin färd. / Dom kämpade för en bättre värld.* “Заспіваймо ж про зниклих воїнів, / Що зустріли свою справжню честь. / У своїй подорожі вони боролись за свої життя. / Вони боролись за кращий світ” (2) – поряд із концептами ЖИТТЯ :: СМЕРТЬ, ЧЕСТЬ, СВІТ.

БОЖЕСТВО / GUD (давн.-шв. guḁ)

У шведськомовному пісенному дискурсі міфологема БОЖЕСТВО згадується:

1) у порівнянні старих богів Асгарду з новим християнським богом, який приречений на поразку, адже він *en falsk gud* “фальшивий бог” (94): *Lange har de vilat ut i Asgards starka famn / Lange de glomda varit av Midgards nya folk / Inga boner hjälper deras nya gud / Tu han har frusit ihjal* “Довго вони відпочивали в міцних обіймах Асгарду. / Давно забуті були новим народом Мідгарду. / Жодні молитви не допоможуть їхньому новому богу, / Тому що він замерз до смерті” (97) – тут присутня також концептуальна алюзія на забутих богів минулого, які все одно врешті мають перемогти;

2) згадується також **Одін – бог смерті та інші боги (Тор, Локі, Бальдр):** *Total förintelse / Mitt liv vigt åt dödens gud, Oden / Mitt liv vigt åt krigets gud, Oden* “Повне знищення. / Моє життя присвячене богу смерті, Одіну. / Моє життя присвячене богу війни, Одіну” (58).

МЕЧ / SVÄRD (давн.-шв. svärḁ)

Крім сучасного позначення виду зброї, у шведськомовному пісенному дискурсі меч набуває багато міфологічних значень, що співвідносяться з концептами: СИЛА, ПОМСТА, ЗАХИСТ, ПЕРЕМОГА, СМЕРТЬ, це також спустошення, пам’ять поколінь, меч Суртра = кінець світу: *Med sitt svärd av lågor / Är han Jordens baneman / Surt, den svarte stiger vid början på Ragnarök / På sin tron i Muspelheim / Sitter han och väntar / På den dag då elden skall släcka alla*

liv “Зі своїм полум’яним мечем / Він – мучитель Землі. / Люто, чорний підніметься на початку Рагнарьока. / На своєму троні в Муспельхеймі / Сидить він і чекає / На день, коли вогонь спалить всіх життя” (41), тут наявна також кореляція з концептом ВОГОНЬ.

ПІСНЯ / SÅNG (давн.-шв. sanger)

Зважаючи на те, що пісня в давніх скандинавів мала лише декілька жанрів і основною її функцією був переказ фактів, історії, практично всі значення згадані у шведськомовному пісенному дискурсі є сучасними художніми надбудовами:

1) **опис природних явищ (багаття, річка, дерева, ліс, море, хвилі, прихід весни):** *Hör du ekot av skogens sång / Av skogens sång, ännu ej förbi / Där älvorna dansar natten lång / Ja natten lång till dess melodi* “Чи чуєш ти відгомін пісні лісу, / пісні лісу, що ще не минула, / Де ельфи танцюють всю ніч. / Так ніч проходить під її мелодію” (129); **пісня вітру і хвиль = смерть:** *Jag hör vinden och vågornas sång / Jag hör älvor som sjunger i smyg / Jag ser min avbild i alger och tång / Och de kära jag lämnat vid strand* “Я чую вітер і пісню хвиль, / я чую, як ельфи співають потай, / Я бачу свій образ в водорослях і водоростях, / І дорогі серцю люди, що я залишив біля берега” (54);

2) **для підсилення або змалювання почуттів (сум, радість):** *Aldrig skall alder förtvina eller sälta sina spår / Ni ska dit varken sol eller måne når / Där sång blir till klagan och skratt blir till gråt / Där smarta är evig och dagar är år* “Ніколи його вік не зів’яне і не заховає його слідів, / Ти не досягнеш ні сонця, ні місяця, / Де пісня стає плачем і сміх стає слізьми, / Де розум вічний, а дні – це роки” (89) – наявні також концепти РАДІСТЬ :: СУМ, ЧАС;

3) **прощальна пісня смерті, пісня валькірій:** *Hans sorger funnit frid i jord, en hjältes grav han skänks / En sista sång bör vinden bort, i regn en viskning dränks / En resa lång jag ändat nu, min kropp den sjönk ihop / Livet gav och livet tog hör hjältars sorgerop* “Його скорботи знайшли спокій у землі, могилу героя йому дають. / Останню пісню забирає вітер, під дощем тоне шепіт. / Закінчена

подорож, моє тіло знесилене. / Життя наділило і забрало плач героїв” (47) – ПОТОЙБІЧЧЯ, СМЕРТЬ, ПОДОРОЖ, ГЕРОЙ, ВОЇН; **пісня валькірій = смерть:** *Sorgen brinner i hans bröst, / segerns söttma ger ej tröst. / Liv han ger och liv han tar, skuld till döden allt han har. / Hör valkyriors sång i rus, / väntar mörker, väntar ljus* “Сум горить у грудях, / Солод перемоги не дає розради. / Життя, яке він дарує, і життя, яке він забирає, провина до смерті – все, що він має. / Почуй пісню валькірій в сп’янінні, / чекаючи темряви, чекаючи світла” (53) – ПЕРЕМОГА, СМЕРТЬ :: ЖИТТЯ, СВІТЛО :: ТЕМРЯВА;

4) **патріотична бойова пісня = мужність, сила, братерство:** *En för alla, Alla för en / Vår sång får luft och vingar blott för er* “Один за всіх, всі за одного / Наша пісня дихає і дає крила вам” (105); **бойова пісня додає мужності:** *Så sjung nu min kära av sång ge dem mod / Våra bröder och systrar i slag / När striden har tysnat och dom tappra fått luft / Till vår oskuld får fria i dag* “Тож заспівай тепер, моя дорога пісне, додай їм мужності. / Наші брати та сестри в бою, / Коли битва стихне і хоробрі отримають свободу, / Невинні мають звільнитися сьогодні” (49) – МУЖНІСТЬ, ВІЙНА, сценарій БИТВА, СВОБОДА;

5) **пісня СВІТОВОГО ДЕРЕВА = створення світу, здобуття МУДРОСТІ Одіном:** *Jag funnit sanning i kvistars sång / Jag lystrat visdom i vindars gång / Mitt skrik nu eka mellan håll och fura / Jag funnit sanning i kvistars sång* “Я знайшов правду в пісні гілочок. / Я слухав мудрість на вітрі. / Мій крик зараз лунає між скелею і сосною. / Я знайшов правду в пісні гілочок” (17);

6) **хвалебна пісня героя:** *Ett sår i ryggen där livet rinner ut / Dock än jag kämpar i ära till mitt slut / Vackra kvinnor med spjut väntar mig tyst / De tar min hand och bär mig varligt ut / Ingen smärta plågar mig, jag hör en märklig sång / Ett kväde ägnat hjältar som kämpat striden lång / Till en hall av guld där jag genast bjudas mjöd* “Рана в спині, з якої витікає життя. / Але я борюсь за честь до кінця. / Прекрасні діви зі списками чекають на мене тихо. / Вони беруть мене за руку і ніжно виводять мене. / Ніякий біль не мучить, чую пісню, чую. / Приспів присвячений героям, які довгий час вели битву. / До золотої зали, де мені

пропонують мед” (61) – присутні концепти ЖИТТЯ :: СМЕРТЬ, ЧЕСТЬ, ПОТОЙБІЧЧЯ, ГЕРОЙ;

7) історія = оповідь = пам’ять поколінь: *Det mäktiga folk som vi tillhört en gång / Har nu tynat bort i glömskemoln / Till de fallnas ära vi nu sjunga en sång / För de män som i Valhall ännu strida* “Могутній народ, до якого ми колись належали, / Тепер зник у забутті. / На честь полеглих ми зараз співаємо пісню. / Для людей, які все ще воюють у Вальгаллі” (46) – СМЕРТЬ, ЗАБУТТЯ, ЧЕСТЬ, ПОТОЙБІЧЧЯ; **пісня прашурів = пам’ять поколінь = патріотична пісня:** *Jord som mig fostrat har / Och Fädrens aska gömmer / Folk som ärvt hjältars land / Och deras dygder glömmet / Ur skuggan av min dal / Jag ägnar dig en sång* “Земля, яка мене виховала. / І що приховує прах батьків. / Люди, які успадкували землю героїв / І забувають свою честь. / З тіні моєї долини / Я присвячую вам пісню” (108) – кореляція з концептами ЧЕСТЬ, ЗЕМЛЯ;

8) життя = радість, пробудження, оновлення з приходом весни: *Här i vårens och naturen sköte / Dit jag flytt från stadens kvalm och tvång / Här jag stämt med dig, min lyra, möte / Här du åter klinga må, min sång!* “Ось і весна та турбота про природу. / Коли я втік від міської нудоти та примусу, / Тут я домовився з тобою, моя ліро, про зустріч. / Тут ти можеш звучати знову, моя пісню!” (126);

9) магічне заклинання відьом, духів природи альвів: *Älvor dansar vilt på måndränkta ängar / Silvertäckt är mark u trolldomens skrud / En fågring utav ljus som hänför och lockar / Toner av en sång med vädjande ord* “Альви шалено танцюють на луках, наповнених місяцем. / Вкрита сріблом земля, чарівний одяг. / Забарвлення світла, що захоплює і приваблює. / Мелодії пісні із привабливими словами” (3) – зв’язок із концептами ТАНЕЦЬ, ЕЛЬФ; **відьомська пісня:** *Blåkullafärdens pakt / Hör de fallna änglarnas sång / Trolldomens andemakt / Är bäransmorans hales fång / Blåkullafärdens pakt / I vindburen trolsk gestalt / Trolldomens andemakt* “Подорож до Відьминої гори. / Послухайте пісню проклятих ангелів. / Духовна сила чаклунства” (72) – ВІДЬМА, ПОДОРОЖ, МАГІЯ;

10) **пісня ворона, вовка (вовчиці) = знамення, символ Одіна:** а) **пісня ворона = передвісник смерті:** *Ur fragment från livet som sveps förbi / Hör de ylande minnenas virvlande / Insup så odören av de fallna / Förena luft med ljuden från förtvinande kropp / Kärr och gytta varda en enslig grav / Lera som med likstelhet snart förenas / Flockandet av larver, maskar och flugor / Bekräftelsen av domen från klagande korpars sång “З фрагментів життя, що проходять повз, / Чутно спогади, що кружляють, / Вдихніть так, щоб запах минулого / Об’єднати зі звуками зникаючого тіла. / Болота та бруд перетворилися на самотню могилу. / Глина, що нагадує закам’янілість, / Купа личинок, хробаків та мух. / Підтвердження вироку з пісні ворона” (98); б) **вовча пісня = передвісник змін:** *Tro rätt tro fel, / hör du vargars sång de ylar tungt i natt / Tro rätt tro fel, / Din hand bär / vattnet till det frö jag satt* “Вірте правді, вірте неправді, / Чи чуєте ви пісню вовків, як вони сьогодні голосно виють, / Вірте правді, вірте неправді, / Ваша рука несе / воду для насіння, що я посадив” (55).*

КОРАБЕЛЬ / SKERP (давн.-шв. skip)

У шведськомовному пісенному дискурсі наявні такі міфологічні значення:

1) **ритуал поховання, спалення на дракарі = перехід у Вальгаллу:** *Rök skall stiga / Upp mot skyn / Minnesrunor ristas för en tapper man / Ett skepp av eld ner mot / havets famn försvinner nu / En resa väntar nu ty ännu är det inte slut “Дим в’ється вгору, / До неба. / Пам’ятні руни вирізають сміливцю, / Вогняний корабель в / Обійми моря тепер впадає. / Подорож чекає зараз, бо це все – ще не кінець” (35) – наявний зв’язок із концептами-міфологемами ВОГОНЬ, ПОТОЙБІЧЧЯ, ПОДОРОЖ;*

2) **Нагельфар = кінець світу:** *Mitt skepp av nagel och tand / Segel av död mans hår / Roddare från krigsgravar* “Мій корабель із нігтів і зубів, / Вітрила з волосся мерця, / Гребці з воєнних могил” (20);

3) **морський похід = виконання волі богів:** *Natten faller som löven från träden / Vi har lång tid kvar innan vårt mål är nått / Som bröder vi ror vårt skepp*

mot ett främmande land / Låt gudarnas ljus leda oss mot det vi vill ha “Ніч спадає, як листя з дерев. / До мети все ще багато часу. / Ми всі брати, ми веслуємо на нашому кораблі до чужої країни. / Нехай світло богів нас веде до наших цілей” (38) корелює з концептами БОЖЕСТВО, ДОЛЯ, ПОДОРОЖ;

4) **корабель вікінгів = смерть, розруха, розплата:** *Efter strid i Österled / Har det fallit mången man / Då våra skepp hade funnit strand / Vid ett okänt, främmande land / Yxor dragna, svärd i hand / Över marker vandrar vi fram / Galdrar ljuder, blodad tand / Nu fienden skall falla man för man* “Після битви під Естерледом / Багато людей полягло. / Тоді наші кораблі пристали до берега, / Невідомого, чужого краю. / Сокири наготові, оголені мечі. / Полями маршуємо ми, / Лунає гальд, очі горять. / Віднині ворог падатиме рядами” – наявні концепти СМЕРТЬ, ЗБРОЯ (МЕЧ), ВІЙНА, ПІСНЯ (35);

Також на межі із сучасними значеннями:

1) **проживання життя:** *Sitter som på vakt / På en väg förutan ände / Vaklar över allt som blivit sagt / Skådar över hav / Land och vida stränder / Blickar över skepp som gå i kvav* “Ходжу, наче на варті, / На шляху без кінця, / Пильную за всім, що сказали, / Спозираю на море, / Суходіл та широкі береги, / Спостерігаю за кораблетрощами” (30);

2) **культурний обмін:** *Tungomålen skiljer sig som havet från en sjö / Stränder sjuder utav liv som den fagraste av mö / Viken fylld av ädel last från fjärran land de bragts / Jarlar idkar byte slag när skepp i hamn har lagts* “Мови – різні, як моря і озера, / Береги, сповнені життям, як найпрекрасніші з дівчат / Затока, усипана дорогоцінними скарбами з далеких країв, / Ярли прийняли розбирати здобич, поки кораблі пришвартовуються в порту” (51);

3) **кораблебудування = достаток, нові світи, нові горизонти:** *Jag är till att härska / Tygla hav och storm / Jag är till att bygga / Bekräfta skepp och form / Ständigt skall jag söka / Var havet tager slut / Finna nya vägar / Rista runor med mitt spjut* “Я тут, аби володарювати, / Володіти морем і штормом. / Я тут, аби будувати, / Ухвалювати кораблі та будівництво. / Завжди буду я шукати, / Де

закінчується море, / Знаходити нові шляхи, / Вирізати руни своїм списом” (102) – корелює з концептами ЗБРОЯ, ПОДОРОЖ, БОЖЕСТВО.

ВОГОНЬ / ELD (давн.-шв. elder)

Серед глибинних лінгвокультурних ознак давньоскандинавського концепту-міфологеми спостерігаємо такі декодовані у шведськомовному пісенному дискурсі смислові складники:

1) **початок і кінець життя та світу:** *Vid askens rot, mot himmelen. / Ur ett gap, malströmmars djup, / is och eld, storm och hav. / Begynnens tid, urvärldar två, / sol och måne, liv och död. / Urds väv, eldens glöd, / månens ljus, vid trädets fot* “Від підніжжя ясеня, до неба. / З прірви, глибини вирів, / крига та вогонь, шторм та море. / Час початку, два первісні світи, / сонце і місяць, життя і смерть. / плетиво Урд, сяйво вогню, / світло місяця, біля підніжжя дерева” (66) – корелює з концептами ЖИТТЯ :: СМЕРТЬ, ПОЧАТОК :: КІНЕЦЬ, СВИТОВЕ ДЕРЕВО;

2) **символ домашнього затишку, місце, де збирається родина, щоб радитись, де тепло і надійно, де розповідаються історії про давні часи:** *Horn sjunger samman i vinden, / sorgesånger och minnen kväds, / binds samman vid eldens värme, / vävs in i folkets hjärtan* “Роги співають разом на вітрі, / скорботні пісні та спогади, / сплітаються разом біля тепла вогню, / влітаються в серця людей” (64) – поряд також розкриваються концепти ПІСНЯ, ПАМ'ЯТЬ та СУМ;

3) **очищення, звільнення від кайданів:** *Odins glittrande öga, / förlöst ur vargstenen. / Förening av själen, / själers rening i eld. / Fogade samman i ödets väv, / själers rening i eld* “Блискуче око Одіна, / народжене з вовчого каменю. / Союз душі, / очищення душ у вогні. / Об'єднані в павутину долі, / очищення душ у вогні” (67) – ДОЛЯ, БОЖЕСТВО, ДУША;

4) **кремація (поховання), спалення човна = шлях до Вальгалли:** *Tärd till aska av elden, / hans sista färd över himlens rand / på Bifrost fram mot Odens hall* “Засмолений вогнем до попелу, / його остання подорож через край неба /

через Біфрост до залу Одіна” (64) – корелює з концептами ПОДОРОЖ, СМЕРТЬ, ПОТОЙБІЧЧЯ, МІСТ, БОЖЕСТВО;

5) **вогонь присутній там, де вирішується ДОЛЯ:** *Blickarna sänks / Då marken den dränks / Stillsam är / Ödets sång / I eldarnas sken till / Skuggornas dans / Se slutet i korpögas blick* “Очі опущені, / Коли тоне земля. / Тихо. / Пісня доли / У світлі вогнів. / Танець тіней. / Побач кінець в очах ворона” (63);

6) **магія, руни** *Runor står att finna, i bladens skuggor. I barken restad, en linje av eld, I ovan och nedan, blinder den sig själv* “Руни можна знайти в тіні листя. Вирізана в корі, лінія вогню, угорі та внизу вона засліплює себе” (66) – корелює з концептом СВІТОВЕ ДЕРЕВО;

7) **щит, захист:** *Jag finns där om du ber att bära elden som vår sköld, / Bringa värme åt din brynja låta vargen känna köld* “Я там, якщо ти попросиш нести вогонь як наш щит, / Принеси тепло до твоїх обладунків, нехай вовк відчує холод” (52);

Крім того, ми бачимо також ознаки, які підсвідомо додаються до декодованих мовною особистістю виконавців, зважаючи на значення та внутрішню форму сучасної лексеми “eld”:

1) **вогонь = ЖИТТЯ, життєва сила, відповідно відсутність вогню = СМЕРТЬ:** *Snön har fallit över tysta landskap / Inga eldar i landet brinner / Inga människor på heden synas / Endast vargens yl i fjärran hörs* “Сніг впав на тиху землю. / Не горять на хуторі вогні. / Людей на болоті не видно. / Чується лише вовче виття вдалині” (135);

2) **вогонь = мудрість:** *Frödrivna väsen, visdomens eld, / I den svartaste jord* “Істоти природи та насіння, вогонь мудрості, / На найчорнішій землі” (66);

3) **емоції та почуття (кохання, лють, помста, надія, біль)** *När som jag dina ögon fick se / Det tändes upp en kärlekseld i mig* “Коли я побачив твої очі, / У мені запалився любовний вогонь” – кореляція з концептом КОХАННЯ (29);

4) **любов до Батьківщини:** *Där brinner jag förutan glöd, där växer jag mig stark / Brynjan min för motstå slag å aldrig tar jag mark / Kärlek till vårt fosterland ger kraft och mod till män / Heder till vårt kära folk där eldar brinner än* “Там я

горю без вуглинок, там я міцнію. / Моя броня витримує удари, і я ніколи не впаду. / Любов до нашої Батьківщини дає силу і мужність людям, / Честь нашому народу, в душі ще горить вогонь” (47) – виявляються концепти-міфологеми ЧЕСТЬ, ЛЮБОВ, НАРОД, БОРОТЬБА.

ДОЛЯ / ÖDE (давн.-шв. öfa)

Міфологічні значення, що втілюються в сучасному шведськомовному пісенному дискурсі:

1) **долю плетуть норни, можуть передбачити вьольви та руни:** *Se nornorna spinna vår tråd, / Vårt öde styra de / Till Gniphålan går vår färd / Likt Balder då vi dö* “Дивись, як норни прядуть нашу нитку, / Виплітають нашу долю. / До Гніпахолу (Вхід до царства Хель) веде наша подорож, / Як Бальдр, ми тоді помремо” (86) взаємодія з концептами СМЕРТЬ та ПОДОРОЖ, також присутня концептуальна алюзія на світ Хельхейм та міфологічний сценарій загибелі Бальдра = безславна смерть; *Runorna är kastade, völvan spådde vårt öde / Ristat i sten, skrivet i blod, galdrar ljuder, skänker oss mod* “Руни вже кинуто, вьольва нашу долю віщує. / Висічена в камені, написана кров’ю, магічними звуками додає нам сміливості” (40);

2) **доля воїна – загинути в бою, це величніша і краща доля, ніж звичайна смерть, протиставляється звичайна смерть смерті достойного воїна:** *Nornorna säger att Hel jag redan nått, / för fiendens hand jag dog efter mången slag jag fått. / Från valkyrior jag sprang för min älskade att nå. / Därför har jag kommit till mimers gröna land / För att finna den jag sökt / innan tiden blir till sand / Men nornan säger: / Sänd Vidfarne till Midgård åter, hans öde är större än så* “Норни кажуть, що Хель я досяг, / загинув від ворога рук. / Від валькирій я побіг за коханою. / Тому я прийшов у зелену землю Міміра, / Щоб знайти ту, кого я шукав / до того, як час перетвориться на ніщо. / Але норна каже: / Відправте Мандрівника назад до Мідгарду, його доля більша за цю” (62);

3) **доля світу = загинути, Рагнарьок:** *Vårt öde beseglas när vi glömmer vårt kall / Själars vinter, ljusets fall / Djupt nere i jorden hörs urbergets sång /*

Elddagsjämning, Vedergällning, Undergång / Våra sår i brand, de av värsta sort / Himlen rämnar, liv rycks bort / Djupt nere i jorden hörs urbergets sång / Elddagsjämning, Vedergällning, Undergång “Наша доля визначена, коли ми забуваємо поклик, / Душа замерзне, світло геть. / Глибоко в землі чується пісня стародавніх гір, / Вогняне рівнодення, Відплата, Загибель, / Наші рани у вогні, найгірші з них. / Небо розколюється, життя перервано. / Глибоко в землі лунає пісня стародавніх гір. / Вогняне рівнодення, Відплата, Загибель” (91), поряд реалізуються також концепти ВОГОНЬ, ПОМСТА, СМЕРТЬ, ДОЛЯ, ДУША.

ДУША / SJÄL (давн.-шв. siäl, sial, siel, sel)

Оскільки як такого уявлення про душу в давніх скандинавів не було, у шведських піснях превалює шар сучасних добудованих значень та запозичені з християнського міфу конотації про гріховну, прокляту, загублену душу: *Irrbloss tändes i myrar och kärr / De spöklika söker din vilsna själ* “Блукаючі вогні в торф’яниках і болотах, / Блідолиці шукають твою загублену душу” (130), очищення душі, душа і тіло, за які потрібно молитися: *Bed för din själ / Av ondo du fräls / Bed för sin själ / Sona ditt brott inför Gud* “Молися за свою душу, / Від зла рятуйся, / Молися за свою душу, / Спокутуй свій злочин перед Богом” (4). Крім того, ДУША пов'язана з вираженням почуттів та емоцій, це також місце, звідки береться сила духу, сила волі, бойовий дух, патріотичний дух.

ВОЇН / KRIGARE (давн.-шв. kriger)

Серед наявних міфологічних значень концепту, виявлених у шведських піснях, є такі:

1) зв'язок із концептом **ПОТОЙБІЧЧЯ (Вальгалла)**: *Nu ljuda Gjallarhornet, skakar dal och berg / Ett dån som utav Mjölner hörs när kämpars klingor dricker blod och mærg / En sägen begynner nu, då slaget nått sitt slut / Vingar i fjärran skymtas mot solnedgångens glöd / Valfaders utsända skall på slagfält välja ut / Bland de krigare som tappert föll mot sin död* “Лунає риг Г'ялларгорн, тремтить долина і гори, / Чути гуркіт Мйольніра, коли леза бійців

п'ють кров і мозок. / Оповідь нехай почнеться тепер, коли вже битва завершилась. / Десь далеко видніються крила, що купаються у заході Сонця. / Посланці Всебатька оберуть полеглих на полі битви / Воїнів, які хоробро загинули” (42) – сценарій КІНЦЯ СВІТУ, СМЕРТЬ, БОЖЕСТВО, ЗБРОЯ, імпліцитно ЧЕСТЬ;

2) усім гордим воїнам судилося брати участь в останній битві: *Elden stiger upp mot skyn / Dräpta krigare i dyn / Se Muspels flammor sprider sig / I allt som en gång var / Här i människornas värld / Skall vi mötas, skall de dö / Eld och is de ger och tar* “Вогонь піднімається до неба. / Убиті воїни в дюнах, / Дивіться, як палає Муспельгейм. / Тут, де все було колись / світом людей, / Ми зустрінемося, вони помруть. / Вогонь та лід вони віддадуть й заберуть” (39);

3) **воїн-берсерк**: *Nu svärden svingas av krigare med vargasjäl / vi stenen reser ty den är ett farväl / av våra bröder i gudars sal / ett arv till ättlingar / ett monument som står emot, tidens vingslag* “Тепер мечами рублять воїни з вовчими душами, / ми камінь зводимо, тому що він – прощання / з нашими братами в залі богів, / спадщина нащадкам, / пам'ятник, що стійко витримає випробування часом” (44) – тут наявні також концепти МЕЧ, ПОТОЙБІЧЧЯ (Вальгалла), СМЕРТЬ, ЧАС.

Серед сучасних значень – **воїн-захисник Батьківщини Швеції**: *Svea rikes krigare / Vilja av stål / Hat ger styrka / Styrka ger mod / Mod ger makt / Vi är Svea Rikes krigare / Oövervinnelig kamratskap / Obesegrad armé / Vi är Svea Rikes krigare* “Воїни королівства свеїв, / Сталева воля, / Ненависть дає силу. / Сила дає мужність. / Мужність дає владу. / Ми – воїни королівства свеїв, / Непереможне братство, / Непереможна армія, / Ми – воїни королівства свеїв” (28), тут співвідноситься також із концептами ВОЛЯ, СИЛА, МУЖНІСТЬ, ВЛАДА.

ВІЙНА / KRIG (давн.-шв. krih)

Міфологічні значення у шведських піснях:

1) **війна = провідник до Вальгалли = найвища нагорода ГЕРОЯ**, зв'язок з концептами СМЕРТЬ та ПОТОЙБІЧЧЯ, ДОЛЯ (призначення), ВОГОНЬ та КРОВ (ВІЙНА): *En hjältes väg är en snårig stig / Som få finner slutet utav / Den går genom blod, genom eld och krig / Och leder till hjältarnas grav / Han ser inte bakåt, han ser inte framåt / Han begynner sitt sista anfall / Se vanmakten faller, valkyrior kaller / Han dräper – på väg mot Valhall! / En hjälte på väg mot Valhall!* “Шлях героя – важкий шлях, / Кінець якого не кожен знайде, / Шлях пролягає через кров, через вогонь і війну / І веде до могили героїв. / Він не дивиться назад, не дивиться вперед. / Йде в свою останню атаку. / Безсилля одразу зникає, валькірії кличуть. / Він шаленіє – на шляху до Вальгалли! / Герой на шляху до Вальгалли!” (79);

2) **сценарій КІНЦЯ СВІТУ, останньої битви = СМЕРТЬ, загибель усього живого**: *I köldens spår härjar slag och krig / Dödens anleten är många / Bröder skall vada i bröders blod / I vrede och smärta de dog* “Услід за холодом лютують битви та війни, / Багато облич має смерть, / Брати переходили убрид братню кров, / У гніві та в болях вони загинули” (70);

3) **війна = СМЕРТЬ, остання битва = звільнення**: *När allt är slut, striden förbli / Jag bindes, fångslas med bojor av stål / Men då dä krig nalkas, kedjor må falla / Då hornens ton till drabbning kalla* “Коли все позаду, битва все ще триває, / я скований, скутий в сталеві кайдани. / Але коли війна стоятиме на порозі, кайдани тяжкі впадуть. / Тоді ріг до бою засурмить” (14);

4) **війна = справа Одіна**: *Vårt hat känner ej smärta / Ett krig, ett slag, ett mörker...Oden* “Наша ненависть не відчуває болю / Війна, битва, темрява ... Одін” (59).

ЖЕРТВА / OFFER (давн.-шв. offer)

У шведськомовному пісенному дискурсі втілюються такі міфологічні сенси:

1) **жертва богам, духам (смерть воїна = жертва Одіну, загиблий корабель = жертва богу моря)**: *Ett sista offer för Njors / Ett sista blot för välgång*

pa färden / En hemlighet som skall bli min / Ingen ånger, vad böljorna give
 “Остання жертва Ньйорду, / Останнє жертвоприношення заради успішної
 подорожі, / Таємниця, що стане моєю, / Ніякого жалю, чого чекати від хвиль”
 (99);

2) **перша жертва Іміра:** *Död! Välkomna hans offer / Blod! Livnär Yggdrasil*
/ Stungen! Han blickar ned / Is och Eld! Sargar hans hamn “Смерть! Вітай його
 жертву / Кров! Живи Іггдрасілля / Вжалений! Він дивиться вниз / Лід і Вогонь!
 Нищать його гавань” (27) взаємодіє також з концептами СМЕРТЬ ::
 НАРОДЖЕННЯ, СВІТОВЕ ДЕРЕВО, КРОВ, ВОГОНЬ :: ЛІС та сценарієм
 КІНЦЯ і ПОЧАТКУ СВІТУ;

Серед базових сучасних значень, що збігаються з міфологічним, –
ЖЕРТВА як СМЕРТЬ окремої людини: *Döden hans offer hälsar / Han lämnar*
Ljusets värme / Stiger ner i det kalla / Tanke-lösa Djupet “Смерть зустрічає його
 жертву, / Вона залишає тепло Світла, / Сходить в холодну, / бездумну глибину”
 (27).

ПЕРЕМОГА / SEGER (давн.-шв. sisher)

У шведськомовному дискурсі, крім загального, актуальне й значення
 “подолання супротивника”, також міфологічне – присвята перемоги Одіну, що
 відповідно передвіщає перемогу ворон: *De stred till seger för en slutlig ära. / Ty*
denne seger än korpen bära. / En kamp det blev, en sista gång. / Brödrarna stod där
sida vid sida “Вони з честю боролися за перемогу. / Та цю перемогу ворон несе.
 / Це була остання битва. / Брати стояли поряд” (21) корелює з концептами
 СЛАВА, ВОРОН, ПОБРАТИМ, ВІЙНА; втрачений молот Тора – поразка.

СЛАВА / ÄRA (давн.-шв. æra)

Загалом у контексті протиставлення честь = загинути героєм, безчестя =
 не брати участь у бойових діях, жити мирним життям, померти звичайною
 смертю: *Vi firar vår seger vid bloddränkt bord / I Valhall finns ära, mjöd, fest och*
strid / Och du talar om synd och förlåtelse / Vi faller med glädje, det finns ingen synd

“Ми святкуємо свою перемогу за просоченим кров’ю столом. / У Вальгаллі слава, мед, бенкет і битва, / А ви говорите про гріх і прощення. / Ми помираємо з радістю, немає гріха” (33) зв’язок з концептами ПЕРЕМОГА :: ПОРАЗКА, СУМ :: РАДІСТЬ, ГРІХ; також коли йдеться про помсту, відплату, кару за щось, як обов’язок воїна відстояти свою честь; крім того, у контексті вираження патріотичних почуттів до Скандинавії, до Швеції.

2.3.2 Вербалізовані стереотипи в англомовній лінгвокультурі

СВІТ / WORLD (давн.-анг. weoruld)

В англомовному пісенному дискурсі трапляються такі міфологічні профілі:

1) часто згадуваний сценарій **КІНЦЯ СВІТУ та СТВОРЕННЯ нового СВІТУ після Рагнарьоку**: *Ragnarok has Come / Ragnarok is Gone / Soon New World will Emerge / Norns' Prophecy Foretold* (213);

2) **світ порядку на протипагу первинному мороку, що існував до початку світу; світ людей на протипагу іншим царствам**: *I know a place outside of this world / Beneath the serpent, beyond the reach of gods / A black tunnel, it's door facing north / Only the helblind, can see into its darkness* (176) – йдеться про ворожий для людини світ Йотунхейм, що як катарівень концепту СВІТ співвідноситься також із концептами ЗМІЙ, БОЖЕСТВО, СМЕРТЬ; **світ темряви – світ первинного мороку, з якого народжується нове життя**: *Dark World, home of Hvergelmir / Source of eleven rivers strong / Frozen ice reaching the south / To meet the warming winds* (251) – корелює з концептами ВОГОНЬ :: ЛІД, ДІМ;

3) **світове дерево, вісь світу**: *It's fools that size their saddles for this planet's back / A wild beast forever cursed to turn / You must drag the stallion's fearful shadow to the sun / Then take the reins and rightly mount the world* (200);

4) **світ живих на протигагу світу загиблих:** *Fellowship from clan to clan without a single fight. / In envy of our brothers, we drank to hours absurd, / 'Cause the mead of Valhall awaits true warriors of this world!* (190).

Серед сучасних проявів трапляється згадка про марнотність світу. Також наявне значення чогось непізнаного, що потрібно вивчати, подорожуючи.

ЛІС / FOREST (давн.-анг. *fythþ*)

В англomовному пісенному дискурсі також превалюють позитивні значення: ЛІС – це щось первинне, неприборкане, святе місце, місце сили, джерело сили, прихисток, надійне місце: **сакральне місце, свята земля, початок роду:** *This sacred land is forever ours, / Inheritance of the legendary Viking gods. / This stretch of frozen forest / and beyond Hov as far as the eyes can see, / are the birthplace / of our holy civilization* (180) – наявний зв'язок із концептами ЗЕМЛЯ, СПАДОК, БОЖЕСТВО, ДАР, ПОЧАТОК :: КІНЕЦЬ.

Але водночас також це **місце, де мешкають злі духи, велетні, відьми:** *Power of the falls, silence of the stream. / Fierce and calm in harmony. / In the balance of all things, I receive an / Offering. In the forest hall, whisper of the / Leaves. Peace of mind comes over me. / Dwelling with the spirits in the / Kingdom of eternal green* (187); **Утград-Локі:** *In truth, I am the forest giant / You struck mountains with your blows / Wildfire burned and mind did run / Thus came defeat to your friends / Though you drank you did not see* (253); **помешкання духів, місце влади Одіна:** *No tombstone marks this place / The common deities of the haunted forest / Cover us over with Wotan's grace / And follow the path that manifests* (182); **зачарований ліс, населений відьмами:** *Witch Of The Enchanted Forest / Deep in a forest in a magic world / There lived a witch who heard the certain call* (311); **Залізний ліс:** *No one saw more the moon and sunlight, / dark was the day and night. no one ever saw more than one star. / Sköll and Hati, the wicked wolves, the iron forest deserted. / They have always chased the stars, and finally found them* (160) – кореляція зі сценарієм КІНЦЯ СВІТУ та концептами ВОВК, СМЕРТЬ, МІСЯЦЬ, СОНЦЕ.

ДІМ / HOME (давн.-анг. ham)

В англomовному пісенному дискурсі профілюють такі міфологічні значення:

1) **дім Одіна = дім полеглих воїнів, Вальгалла:** *All the Einherjar / in Odin's home fields / fight among themselves each day (254); Rise now my brother, you're not alone / Farewell my brother, Odin calls you... home (296);*

2) **СМЕРТЬ = перехід до ПОТОЙБІЧЧЯ:** *Army of the heavens, my army waits in hell / ... / Seven gates to pass until I reach my home / Across the bridge of death, beyond the gates of light / Into the heart of darkness, into the black of night (231);*

3) **початкова, як і кінцева точка, корелює з концептом ДОЛЯ:** *We rode the endless tide / from frozen fjörds of home / and as the raven flies / the seeds of fate are sewn (283); Aegir, lead us through the waves / Head of the dragon carved into our prow / Sailing into our destiny / To no man we bow / Until land we stand upon / The dragon's eye sees us on / If we should survive the day, / Vegvisir will guide us home (258) – також наявний зв'язок із концептами КОРАБЕЛЬ, БОЖЕСТВО;*

4) **місце істинної сили, кровна належність:** *Mother, father, sister / I'm sorry for what I've done / For the man I've become / Finally knows the true power in home (152); домашній вогонь, дім, Батьківщина: *Cast out from the lands of their births / Banished from hearth and home (305);**

5) **дім необхідно захищати, зв'язок із концептом ВІЙНА:** *We ride into the fields of war / To keep our kingdoms home / And in our blood (166), також прив'язка до концепту ПОДОРОЖ – покинути дім, відправитися в подорож: *As the shores of my home disappear / sail over the sea without fear / Dragon ships are charging through the waves / Just want to sail away, far away, into the sea (260).**

Серед сучасних значень, крім сценарію повернення додому, що співвідноситься з концептом СМЕРТЬ (загинути в морі): *You'll be sailing home before the storm / Through the night into the dawn / On the wind I hear your voice calling / Sailing home before the storm (275) – прослідковується також концептуальний оксиморон, накладання сучасного світосприйняття: смерть*

перешкоджає поверненню додому на противагу міфологічному світогляду, де СМЕРТЬ = Вальгалла, тобто повернення до істинного дому: *I struggled endlessly / through the pain / but never reach my home / Bifröst came for me / on the road / to northern lights* (287).

ПОДОРОЖ / JOURNEY (давн.-анг. faru)

1) **життя = ДОЛЯ = призначення**, що корелює з концептами СЛАВА, СМЕРТЬ, ВОГОНЬ :: ЛІД, сценарієм КІНЦЯ СВІТУ: *You must journey across the sea / Find the secret destiny / Burning sand scorching sun / So I'll journey afar, for there's glory to find / And I'll fill out my entry in the annals of time* (281); **усе життя – наперед передбачена подорож**: *Fate Foreseen by the Norns / Journey Towards No Return / Ymir's Spirit Embodied Within / Naglfar Anchored / at Vigrior's Shore / Fire and Ice Marches Forth* (212);

2) **битва = життєва подорож, визначена Одіном**, наявні також концепти БОЖЕСТВО, ВІЙНА, ВОГОНЬ, СМЕРТЬ: *Odin's Opus / The journey has begun / Wars have been lost and won / Tearing in my brain* (161); *Before the flame dies / No fear for your journey / Let Odin be your guide* (149);

3) **СМЕРТЬ = остання подорож до Вальгалли**, корелює з концептами ВОЇН, ДУША, МІСТ, СВОБОДА: *The Final Journey / Away, a warrior soon will ride / To find Bifrost, for he has died; Just take the shackles from your soul / Imagination soaring to the skies / Journey to the rainbow's end / Searching for the freedom in your heart* (249); *Many a voyage brought / spoils of battle home / His final journey bears / a trophy to behold* (214) – ДІМ, БАГАТСТВО;

4) **подорож думки та уяви**: *Immortal journey of the chainless mind, control and shape your doom* (267).

БОЖЕСТВО / GOD (давн.-анг. goda)

1) **одноокий бог Одін, також повелитель рун**: *Master of runes in your eternal core, become your god alone* (267), **бог війни**: *Odin, mighty Odin – raise our horns to the war god / Northwind, mighty northwind – take our song to the war*

god (298) – ВІЙНА, ПІСНЯ; **руни здобув бог зі списом:** *Scream out to the wind, fell from mighty Yggdrasil / Bolthor taught me nine songs of might / Horn filled with mead, mixed with Odrerir / Runes you will find, earned by the spear god* (306) – СВИТОВЕ ДЕРЕВО, ЗБРОЯ, ПІСНЯ;

2) **найсмівліший із богів Фрейр:** *Absence of the mighty sword / Will be the bane of Frey / Slain by that which shines so bright / Hel's hound, great and fell / Challenges the bravest God / Together they fall* (255) – кореляція з концептом МЕЧ;

3) **бог зими Ульль:** *Wuldor, the winter God, / Reigns his winter realm, / Ice and fire, ash and elm, / A dawning age of man* (148) – ВОГОНЬ :: ЛІД, ЗИМА :: ЛІТО;

4) **бог вогню Локі**, Слейпнір, син Локі, бога вогню: *He is descended from giants. His father Loki / God of fire, is the sworn blood brother to / Odin himself* (236) – ВОГОНЬ;

5) **бог грому, дощу, блискавки – Тор:** *Enemy charge to no avail, the shield wall stands fast / Kill the giants with our swords, each one to the last / Thunder rolls across the sky, the hammer god is here / Mjollnir cracks on giants heads and Odin throws his spear* (299) – взаємодія з концептом ЗБРОЯ.

6) **боги смерті = боги війни:** *The Death God Baelyg lifts his spear / Over a burning church and sets his wolves free / I hear the sound of grim wardrums crash / I see, heaven's kingdom turned to ash / Aesir, Vanir, Wargods Rise! / ThursarJotnar, Helvaettir!* (177) – ЗБРОЯ, ПОТОЙБІЧЧЯ, ВОВК;

7) **бог, що звивається = світовий змії:** *Writhing God! / Seditious Thurswyrn! / Beyond the howling dark where no life dwells / I summon for the final time! / To bring the end of Aesir, / The end of Eons* (175) – ЖИТТЯ :: СМЕРТЬ, ЧАС, ЗМІЙ;

8) **сценарій здобуття рун та вбивство Бальдра**, також присутній сценарій КІНЦЯ СВІТУ, де загинуть і люди, і боги: *I am the Beast! Chaos in monstrous form! / Harbinger of the end! Death to God and Man! / No more tomorrow! No more life! / All will die!* (178) – кореляція з концептуальною

алюзією на Йормунганда = концепт ЗМІЙ, також із концептами СМЕРТЬ :: ЖИТТЯ, ХАОС;

9) суперечка богів, Тор, Локі, Одін: *Thunder God and his old foe / Are each other's bane / And finally the ancient wolf / Swallows the Old Wise One* (255).

МЕЧ / SWORD (давн.-анг. *sweord*)

В англomовному дикурі МЕЧ – це помста, ненависть, руйнування, а також:

1) СМЕРТЬ = шлях до Вальгалли, ПОТОЙБІЧЧЯ, корелює з концептами БОЖЕСТВО, ГОРДІСТЬ: *Died in battle and with pride, brothers at our side / We lay there and await for Odin's sign / Death by sword and by spear, no man did we fear / Odin's maidens they are drawing near* (297);

2) запорука ОБІТНИЦІ: *On the sword, oaths are sworn* (295);

3) уособлення ВОЇНА, його ДУШІ: *As my sword is my soul / Then let all who stand before me know* (240); *I fought and died / Lived many lives before / I am immortal like my sword / I kneel to no one except the lord / And my lord is steel* (241) – СМЕРТЬ, ГОРДІСТЬ, ЖИТТЯ :: СМЕРТЬ;

4) атрибут богів війни, Одіна *He wears a golden helmet and a golden ring, at his side sit two wolves. / His weapons a magic sword and a spear called Gungnir, they are carved with runes* (238) – ЗОЛОТО, МАГІЯ, ВОВК; ЗБРОЯ (молот і меч) – атрибути богів війни: *Come the Viking hordes / Screaming down with terror / With battle-axe and sword / Gods of war / Straight from Hell / Strike you down / With the hammer of the gods / Hammer of the gods* (274);

5) атрибут поховання героїв = ПОТОЙБІЧЧЯ: *We shall build you a cairn beyond the Black River / Where no one will disturb you rest / There you shall lay in your helm and your harness / With your sword across your breast* (304);

6) меч Суртра = кінець світу, СМЕРТЬ: *The ship of nails is come / Bane of gods unbound / Sons of Muspell ride behind / A sword as of the Sun* (257);

7) **традиція давніх поколінь, СМІЛИВІСТЬ, ГОРДІСТЬ:** *No room for these doubts / I'll cast them far away and / Take up my father's sword / History favors the daring / And only the brave will receive the eternal reward (152).*

ПІСНЯ / SONG (давн.-англ. sang, song)

1) **історія, оповідь, пам'ять поколінь:** *Fate of these lands, now to decide / To be told of in song and in tale / Many men fell by sword and spear / Fiercely we fought, never to yield (262),* співвідноситься також із концептами ДОЛЯ, ЗБРОЯ (МЕЧ та СПИС), ВІЙНА;

2) **БЕНКЕТ, ПЕРЕМОГА, РАДІСТЬ:** *We laugh and shout in victory, a testament of might. / Clans had come from all around to share in song and mead. (190);*

3) **бойова пісня надихає бути мужнім у бою:** *Heed Our song and / know your time has come / we stand strong / and not afraid to fight / for our homes / you'll pay with your life / taste our steel / and feel our revenge (293) – ЗБРОЯ, ДІМ, ПОМСТА, ЖИТТЯ :: СМЕРТЬ;* *They took no sleep / The tour rolled on / To hammersmith / Their battle song (279); Now we're all together / Let's sing a fighting song / One hundred thousand riders / We can't all be wrong / Comin' at us no stopping / Always Carry On (223);*

4) **передвісник смерті, сценарій ПОЛЕ БИТВИ:** *Come to the reaper sing the song, bringing death to everyone / Once the earth was calm and safe, but now the land's a battle place / Firing shells into the air, where they land, no-one cares / Now the blood flows like a stream (271); **пісня смерті:** Hear the song of death / silent and constant / watch as it steals life from all that breathes (288);*

5) **пісні, присвячені богам:** *We shall hail the gods of old / for our kin / song are sung and stories told / we will fight and we will win (292) –* концепти ПЕРЕМОГА, БОЖЕСТВО, сценарій БИТВА;

6) **пісня шторму, присвячена Торю** – кореляція з концептами БОЖЕСТВО, ПОДОРОЖ, КОРАБЕЛЬ: *Behold and witness the power of Thor /*

behold and sing with me the song of storms / Listen and watch and as he hammers the sky / not long now / its three days as the raven flies (284);

7) **пісня Валькірії = смерть:** *Odin's daughters carry us to the hall / We wait at the gate for Odin's sign, knowing it won't be long / Til mead and ale flow to the Valkyrie song (297);*

8) **пісня МЕЧА = смерть (ПОТОЙБІЧЧЯ):** *When my sword song sings for the last time / And ravens call for me, (my) hammer amulet tells of my future company (164);*

9) **пісня барабанів = належність спільній справі:** *Does your heart still stir at the beat of the drum? / Does the song still echo in your mind? /.../ Is the fight and fire still alive? (205) – наявний сценарій БИТВА та концепт ВОГОНЬ.*

КОРАБЕЛЬ / SHIP (давн.-анг. *bát*)

1) **ритуал поховання = спалення на човні = перехід до Вальгалли:** *Place my body on a ship / And burn it on the sea / Let my spirit rise / Valkiries carry me / Take me to Valhalla (237); That night, as Solen shied the land / A hearty dinner was to them prepared / A celebratory feast on ship and sand / For fallen allies the victory was shared (154) – ПЕРЕМОГА, БЕНКЕТ; Constructing his ship / Made from the bow / They fill it with treasure / From the around the land / They set him adrift one last time / Vigilant as the flames caress his face / Once again brought to the gates of Midgard / Greeted by the ravens and eagle cries (214) – СМЕРТЬ, ВОГОНЬ, ВОРОН, СВІТ, БАГАТСТВО;*

2) **життєвий ШЛЯХ = ПОДОРОЖ на човні:** *Forever on I take this song across the sea and lands far off / Even if I'm only one I would sail this ship alone / Ever on I take this song across the sea and land far off (208);*

3) **Нагльфар = сценарій КІНЕЦЬ СВІТУ:** *The ship of nails is come / Bane of gods unbound / Sons of Muspell ride behind / A sword as of the Sun (255);*

4) **кораблі вікінгів, Ormrinn Langi (The Long Serpent) = передвісник СТРАХУ, СМЕРТІ та розрухи:** *We see your land, your scared holy shore / We see your fear, a fear of what will be / Our Strongest believe terrorises your half souls*

/ *This Serpent ship is all you'll ever know / No mercy show for this green and pleasant land / We're from the ice and all is cold now* (262) – кореляція з концептом ДУША.

ВОГОНЬ / FIRE (давн.-анг. bÆl)

Утілені в англomовному сучасному пісенному дискурсі міфологічні значення такі:

1) **світло, що освічує шлях:** *Build a fire a thousand miles away to light my long way home / I ride a comet / My trail is long to stay* (230) – взаємодія з концептами ДІМ, ПОДОРОЖ;

2) **очищення:** *Hide with me from the light my child / I'll show you another way / Burn away your sorrow in the cleansing fire of power* (152) – наявні також посилання на концепти СВІТЛО :: ТЕМРЯВА, ВЛАДА, СУМ;

3) **виготовлення зброї:** *My Fathers' sword was passed to me, like it was passed to him / Inscribed with runes of Odins will, power of Thor lives within / A gift to men from gods up high, forged by dwarves of Nifelheim / Baptised in blood of fallen men, it was made from fire and ice* (295) – тут також програвється сценарій “передачі цінної речі в спадок”, що корелює з концептами з локусів СОЦІАЛЬНА СФЕРА та АКСІОЛОГІЧНА СФЕРА, з концептами БАТЬКО та СПАДОК відповідно, а також імпліцитно з концептами КОВАЛЬ, ГНОМ (істота з іншого СВІТУ) та експліцитно зі сценарієм “отримання благословення” і концептом БОЖЕСТВО; крім того, очевидний безпосередній зв'язок із концептом МЕЧ, який народжується в процесі зіткнення протилежностей ВОГОНЬ :: ЛІД, та потенційно взаємодіє з концептами СМЕРТЬ та КРОВ;

4) **боги грому, вогню та дощу:** *Gods of thunder, fire and rain / Cut into the earth till none shall remain / Sons of demons I command you to fly / Ride on from hell into the sky / We'll fight until we die* (226) – концепти СМЕРТЬ, КІНЕЦЬ СВІТУ, ПЕКЛО, БОЖЕСТВО;

5) **битва і розруха, ВІЙНА:** *Enemies shall scream in pain / And burn by flash of fire / By spear and axe they'll meet their fate / Boundless age of Yggrasil / Such is our strenght to win / From glen to glen, great war-cries shall begin* (193) – наявні також концепти-міфологеми СМЕРТЬ, ЗБРОЯ, СВІТОВЕ ДЕРЕВО, ЧАС.

5) **Локі = Логі:** *He is the god of fire / Burning higher / God of fire / Into the sky The father of a wolf / And the serpent of the sea / The ruler of hell / A giant is he* (233);

6) **життя; енергія:** *Ride / For a fire burns / Inside / Before the flame dies / No fear for your journey / Odin will provide / Ride / For a fire burns / Inside / Before the flame dies / No fear for your journey / Let Odin be your guide* – корелює з концептами ЖИТТЯ :: СМЕРТЬ, БОЖЕСТВО (149);

Сучасні значення, фольклорні нашарування:

1) **магічні істоти (дракон, фенікс):** *Wait for me dragon, we'll meet in the sky by fire and magic I am sworn / Hell is calling! We cannot be denied fly to the blackness of the storm / We must die to be reborn* (235) – концепти ЖИТТЯ :: СМЕРТЬ, МАГІЯ, ДРАКОН; *My hatred is fuelled by / Your pathetic attempts at impunity / With malice I rise spewing hate / Phoenix from fire, I fly again / Immortal I walk this earth / Vengeance and wrath are mine to claim!* (259) – концепти БЕЗСМЕРТЯ, ПОМСТА, НЕНАВИСТЬ;

2) **почуття: страх, гнів, лють, жага до ПОМСТИ:** *Soaked from head to foot / With the enemy's blood / The Iceman has risen again / Cold fire in his eyes / Vengeful sword in his hand* (155);

3) **крізь лід та полум'я = крізь усі перешкоди:** *We rule the night / We ride the sky / Through frost and fire... we rise* (204);

4) **сила, мужність, безстрашність, загартований характер, внутрішнє завзяття, запал, вогонь духу, що супроводжує воїна на битву = священний вогонь:** *Fire of spirit / Sword by my side / It's a good day to live / A good day to die / Into the kingdom of steel. I shall ride* (240) – перехід до ПОТОЙБІЧЧЯ, кореляція з концептами ЖИТТЯ :: СМЕРТЬ, МЕЧ; **сильна воля, сильний характер:** *As*

the dawn breaks through the clouds, a woman child born / with a will of fire she walks the earth / a curse for a mortal's scorn (252);

5) **Heavy Metal: The Gods Made Heavy Metal** / *In the beginning there was silence and darkness / All across the earth / Then came the wind and a hole in the sky / Thunder and lightning came crashing down / Hit the earth and split the ground / Fire burned high in the sky / From down below fire melted the stone / The ground shook and started to pound (221);*

6) зображення “традиційного” (християнського) пекла: *No road back, I never will return / Into the fire of hell I will burn (231);*

7) співати пісні біля багаття = пам'ять поколінь: *Stories fraught with war and fear / with a mug of frosty beer / flames are roaring through the night / singing songs by fire light (286) – взаємодіє з концептами ВІЙНА, ПІСНЯ.*

ДОЛЯ / DESTINY (давн.-анг. orlæg)

1) доля воїна загинути в бою: *We Embrace Death For A Chance to Live / We Vow Our Allegiance For Thy Alfather / We Have Accepted Our Fate / We Await Destiny / Under the roof of great gold shields / I shall drink with the Gods / 'Til the end of times / Valhall is my destiny (209) корелює з концептами СМЕРТЬ :: ЖИТТЯ, БОЖЕСТВО (алюзія на Одіна), з катарівнем концепту СВІТ (Вальгалла) та імпліцитно з концептом ГЕРОЙ;*

2) доля ворогів загинути: *Death is their only destiny / My blades are dancing in perfect unity / releasing my rage for what seems like eternity (150) – СМЕРТЬ, ЗБРОЯ, ШАЛЕНСТВО;*

3) доля воїна – ПОМСТА: *Join me now my sons and find your destiny / Vengeance will be ours and we'll rule eternally (207);*

4) світовий ЗМІЙ – управитель долі СВІТУ: *Lord of destiny / The serpent and the king / Appropriated me / Fangs of fate, pierce my veins (200);*

5) норни плетуть долю СВІТУ: *The sisters of fate have woven / The destiny of gods and men; Keepers of all destiny / They carve the ancient runes / Spinning the threads of all time / They foresee your every move (265);*

6) **руни передбачають долю** *Kenaz burned into our hands / We swore an oath not to fall / The grip of destiny held fast / Visions profound / Not of this realm / Walking the inbetween / Of the world tree* (145) – СВІТОВЕ ДЕРЕВО;

7) **перемога і поразка – наперед визначені:** *With the gods beside us / In victory, our destiny is met / A tale of glory unfolding / A journey to never forget* (188) – БОЖЕСТВО, СЛАВА, ПОДОРОЖ;

8) **світ, боги та люди приречені на загибель:** *Wanderer, Asator / Twilight has Come / Slain Aesir / Your Destiny is Here / Ragnarok* (141).

ДУША / SOUL (давн.-анг. *sáwol*)

Так само, як і у шведськомовному дискурсі, в англomовному – наявні сучасні уявлення про душу:

1) **виявник почуттів та емоцій (СТРАЖДАННЯ, ЖАЛЬ, СУМНІВИ), безсмертність душі:** *Trapped in mystic dimension / Soul deathless yet suffering / Enraptured by torment / Regret fills his heart / Yet the circle's incomplete, that I can't deny. / The my soul cries out, spread my wings and cry!* (223);

2) **позначення особи** *One more dead soul and you'll lose self control cause you have no more ways to defend* (203);

3) **ДУША = ДОЛЯ:** *Though, there's a reason you were chosen long ago / When the prophecy was written on your soul* (201);

4) **християнське уявлення про ДУШУ:** *Have you ever thought about your soul and can it be saved?* (156);

5) **душу як життя присвячують богам, корелює з концептами ПОТОЙБІЧЧЯ, СМЕРТЬ:** *I surrender my soul / Odin hear my call / One day I'll sit beside your throne* (237); *But I will show no fear / On this bloodied battlefield / As I know my soul will rest / In Asgard's hall* (264);

6) **душа ГЕРОЯ потрапляє до Вальгалли:** *I was born with a hero's soul / If you got one then you know / Reach my hand where the eagles fly / I feel so tall I can touch the sky* (246).

ВОЇН / WARRIOR (давн.-анг. dreng)

1) **ШЛЯХ воїна** – це шлях **ВІЙНИ**, що веде до **Вальгалли (ПОТОЙБІЧЧЯ)**, корелює з концептом **ЗБРОЯ**: *The Path of the warrior, nomadic the life / Path of the warrior, the law of the knife / Path of the warrior, and warrior's deeds / Path of the warrior, to Valhalla it leads* (198); **шлях воїна** – його **призначення**, **ДОЛЯ**: *Find the strength of warrior-kind, your destiny / Is waiting* (193);

2) **воїн = син Одіна**, його **доля** – **загинути в бою**: *You sailed across the seven seas / You brought the mighty to their knees / Sons of Odin, a warrior creed / Trained from birth for strength and speed* (277);

3) **правитель має бути воїном** *A mighty King and warrior. / I am a true son of Odin!* (138).

ВІЙНА / WAR (давн.-анг. camp)

В англомовному дискурсі концепт-міфологема **ВІЙНА** представлений широким спектром реалізованих значень, серед них активізуються:

1) **сценарій переходу, трансформації, перехід до Вальгалли**: *With their / Last bit of strength they raised their arms into the air pointing / Blood stained weapons to the sky. They called upon the god / Of war and made ready to die* (227) – **СМЕРТЬ**, **СМІЛИВІСТЬ**, **СИЛА**;

2) **сценарій кінця світу, остання битва**: *And finally, from the west, / a rider who wielded a great hammer of war. / With them came their soldiers of death, followed / by an army of immortals* (244) – корелює з концептами **ЗБРОЯ**, **СМЕРТЬ**; *Cosmic law and violent war, / Bind us by oath to this fate, / Runes are dealt, justice felt, / Honour and strength, they won't wait. / Spears of ice, sacrifice, / The eye must be lost for true sight. / When chaos crawls, Tyrants fall, / The North Star will guide to the light* (269) – **ОБІТНИЦЯ**, **ДОЛЯ**, **ТЕМРЯВА** :: **СВІТЛО**, **ЧЕСТЬ**, **ЖЕРТВА**;

3) **квест у пошуках щастя:** *We seek our fortune and glory / we have been baptised in gore / for years they'll retell our stories / when we ride forth on the tides of war* (291) – взаємодіє з концептами СЛАВА, БАГАТСТВО;

4) **захист дому, Батьківщини, рідних:** *Onward we march to war / Family and friends we are fighting for / To face indestructible foes / Give me the strength to wield my sword* (196) – поряд з концептами ВОРОГ, МЕЧ, СИЛА; *We ride into the fields of war / To keep our kingdoms home / And in our blood* (166) – ДІМ, КРОВ;

5) **війна це те, що об'єднує проти когось:** *Battles Have Been Fought / Enemies In Our Previous Lives / As We Awake / We Unite for the Great War* (209) – ВОРОГ :: ПОБРАТИМ, ПОТОЙБІЧЧЯ; **побратимство:** *Northern Conquest / Awaken brothers of war, gaulish blood stains the shore. / The legions have past the wall, they've come to destroy us all. Germania the tribes must unite, for family for honor we'll fight* (143) – ДІМ, ЧЕСТЬ, БРАТ, КРОВ;

6) **гордість, слава, хоробрість, велич, бойовий ріг:** *Pride and glory, bravery in war! / On this day they leave as heroes. / Legends of war, / homelands await their return. / Revenging their fallen ones / As the great war horn did sound / They fought with all their might* (191) – ДІМ, ПОМСТА, БОЙОВИЙ РІГ;

7) **повелитель війни – Одін, відповідно воїни – нащадки Одіна і Тора, богів війни:** *All hail to the gods of war / All hail to the power of Thor / Swords raised and blood oaths are sworn / Brothers from the day we were born* (165) – кореляція з концептами МЕЧ, ОБІТНИЦЯ, ПОБРАТИМ; *Courage in battle, bravery in war! / Battle honors ancient Gods, far from home for death and glory* (191) – ВІЙНА –це ГОРДІСТЬ, СЛАВА, хоробрість, велич, свобода, пам'ять поколінь, але також спустошення, холод, бідність, корелює з концептами СМЕРТЬ, ПОМСТА, ОБІТНИЦЯ, ПОТОЙБІЧЧЯ; протиставлення ВІЙНА :: МИР; ПОРАЗКА :: ПЕРЕМОГА.

ЖЕРТВА / SACRIFICE (давн.-анг. blót)

В англomовному дискурсі: жертва богам (найчастіше Одіну), переможени вороги = жертва, присвячена Одіну; жертва Одіна заради отримання мудрості, рун у взаємодії з концептом СВІТОВЕ ДЕРЕВО: *Ah.. Speared hung upside down / Nine days and nights no food nor mead / The will to be a sacrifice / Of myself unto myself (234). Також у значенні кровної плати за мир = ВІЙНА.*

ПЕРЕМОГА / VICTORY (давн.-анг. sige)

1) **СМЕРТЬ** (співвідноситься з концептами **ПОТОЙБІЧЧЯ, ВОГОНЬ**) – також перемога для героя: *Stand tall Viking, cry Victory! / A final prayer with dying breath / Rise through the flames in morning mist / Rise to Valhalla, your place for eternity* (206);

2) **тріумф битви, пов'язаний із концептами ЗБРОЯ, ВІЙНА, ПОДОРОЖ, КОРАБЕЛЬ**: *By triumph of sword and shield / The war-cries sound / By triumph of axe and spear / Victory abound / By triumph on seas and plain / Returneth proud* (194);

3) **виконання волі богів, свого призначення; перемога = ДОЛЯ**: *With the gods beside us / In victory, our destiny is met / A tale of glory unfolding / A journey to never forget / Strike together! With deadly iron! / We claim victory!* (188) – кореляція з концептами **БОЖЕСТВО, ЗБРОЯ, ВІЙНА, ПОДОРОЖ, СМЕРТЬ = ПОТОЙБІЧЧЯ, СЛАВА**;

4) **Тюр (концепт БОЖЕСТВО) пожертвував руку заради перемоги = концепт ЖЕРТВА**: *Tiwaz / Leavings of the wolf be called / Tiwaz / One hand to victory bestow* (310);

5) **Одін = бог перемоги**: *Mighty Odin, hear our song / Mighty Odin, it won't be long / Guide our ships thru the stormy sea / To distant lands and to victory* (153) – концепти **ПІСНЯ, КОРАБЕЛЬ**; *see how the drakkars rise and fall / upon the rolling sea / courage and strength in body and mind / for fortune shall favor the free / victory found when honor is won / as Odin foretold in my dreams* (285) – **ПОДОРОЖ**,

КОРАБЕЛЬ, СВОБОДА, СМЛИВІСТЬ, ЧЕСТЬ, БОЖЕСТВО, ПРОРОЦТВО, УДАЧА;

6) **перемога оспівується в піснях та оповідях, корелює з концептами БЕНКЕТ, ПІСНЯ:** *There was a great feast / With music and mead / As we drank to our great victory (293); And in the halls / That once housed song and victory / Was now host to constant dusk / Where echoes of joy were all that remained (146) – ПІСНЯ, ДІМ, РАДІСТЬ;*

7) **перемога = слава, віра у спільну справу, випробування, гордість та тріумф, також це передбачено в пророцтвах та присвячується богам:** *With the gods beside us / In victory, our destiny is met / A tale of glory unfolding / A journey to never forget / Strike together! With deadly iron! / We claim victory! (190) поряд із концептами БОЖЕСТВО, ДОЛЯ, ПОДОРОЖ, ЗАЛІЗО (= ЗБРОЯ).*

СЛАВА / GLORY (давн.-анг. ar)

1) **СЛАВА здобувається в бою, БЕЗЧЕСТЯ = жити звичайним життям:** *give me beer or give me death / wait no..... just give me beer / I've no time to waste my breath / on glory death or fear (290) – взаємодіє з концептами ЖИТТЯ :: СМЕРТЬ, СТРАХ;*

2) **сценарій подорожі, квесту в пошуках СЛАВИ, наявні також концепти КОРАБЕЛЬ, ПОДОРОЖ:** *Wind fills the sail, oars pound the water. / Under sun and rain's flight, glory and fame. / A rewarding horizon, time will proclaim (192);*

3) **ДОЛЯ, призначення, дароване Одіном і Тором, відповідно корелює з концептами СМЕРТЬ, МЕЧ, ВОГОНЬ, БОЖЕСТВО (Одін, Тор-Громовержець) та сценарієм БИТВА:** *Lord of battle I pray on bended knee conquest by the rising sun / I'll wait for thy command with flame and blood at hand glory and a broken sword (243); Pagan blood runs through our veins / Let pride and glory be our destiny / Make your stand, no turning back (140) – а також, ГОРДІСТЬ; Down from the sky into the fight / Clutched full of rage!! / full of thunder and glory / Swords in the wind / crossing the sky / Lords of doom bring an end to their story (228);*

4) слава, здобута в бою (сценарій БИТВА), вірний шлях до Вальгалли (ПОТОЙБІЧЧЯ): *Glory in battle / Glory for all / Glory in battle / Claim your seat in the hall* (214)!

5) слава здобувається в боротьбі за свободу: *Rise my son! / Rise for glory! / Rise my son! / Ride for steel! / Night by night, / we fought for freedom, to the last* (216) – СМЕРТЬ, ЗБРОЯ, СВОБОДА;

6) слава здобувається в бою на чужині заради Батьківщини: *On a voyage to outlands, glory beyond the waves. / With hammers high we'll blast and hail the North. / Leaving homeward shores behind. / To horizons abound, our sails filled with Northern breeze* (192) – ПОДОРОЖ, КОРАБЕЛЬ, ЗБРОЯ.

2.3.3 Вербалізовані стереотипи в сучасному пісенному дискурсі

У результаті зіставлення вербальних репрезентації концептів-міфологем у шведсько- та англomовному пісенних дискурсах, ми прийшли до висновку, що їхній зміст найчастіше збігається або виявляє ізоморфні риси.

1. Спільною для шведсько- та англomовного дискурсів буде репрезентація концепту-міфологеми СВІТ як частини поліверсуму, одного з дев'яти світів; представлення СВІТУ, приреченого на загибель, та як наслідок – відродження; в обох дискурсах світ людей протиставляється світу “за межами”, а також світ порядку протиставляється хаосу.

2. В обох дискурсах концепт-міфологема ЛІС представлений частіше позитивно: у шведських піснях – це улюблене місце, дім, Батьківщина (Швеція), корені традицій та Ліс Ходміміра, тобто уособлення центру збереження та відродження життя; проте через ліс також проходить шлях у світ мертвих, тут мешкають тролі та інші небезпечні істоти. В англomовному дискурсі ЛІС зображається як щось первинне, неприборкане, святе місце, місце сили, джерело сили, прихисток, надійне місце; Батьківщина, місце, яке потрібно захищати; голос лісу – це голос, що веде по життю. Але так само, як і

у шведськомовному дискурсі, це місце, де мешкають злі духи, велетні, відьми, уособлення смерті, Залізний ліс.

3. Як для шведськомовного, так і для англomовного дискурсів властиві такі міфологічні смислові реконструкції концепту-міфологеми ЖЕРТВА: жертва богам, духам (смерть воїна – жертва Одіну, корабель, що потонув, – жертва богу моря); перша жертва Іміра; жертва Одіна заради мудрості.

4. Концепт-міфологема ДІМ має такі спільні для обох дискурсів значення: це місце домашнього вогнища і затишку, яке слід захищати; місце народження, вихідний пункт, звідси все пішло і сюди повертається.

5. В обох дискурсах простежується зв'язок концепту ВОЇН із концептом ПОТОЙБІЧЧЯ (Вальгалла): доля воїна – загинути. Як в англomовних піснях, так і у шведських, концепт ДОЛЯ реалізує однакові значення: доля воїна – загинути в бою та потрапити до Вальгалли; долю плетуть норни, можуть передбачити вольви та руни; світ приречений на загибель.

6. Оскільки в уявленнях давніх скандинавів не існувало як такого феномену ДУШІ, в обох дискурсах превалює шар сучасних значень концепту та запозичені з християнського міфу конотації про гріховну, прокляту душу, очищення душі, душу і тіло тощо; ДУША – це також місце, де народжуються почуття та емоції, сила духу, сила волі, бойовий дух, патріотичний дух; ДУШУ як життя присвячують богам; ДУША героя потрапляє до Вальгалли.

7. В обох дискурсах концепт-міфологема КОРАБЕЛЬ має такі спільні значення: це частина ритуалу поховання, спалення на дракарі – перехід у Вальгаллу; корабель Нагльфар запускає сценарій КІНЦЯ СВІТУ; морський похід є виконанням волі богів; корабель вікінгів – це також смерть, розруха, розплата.

8. Зважаючи на те, що ПІСНЯ в давніх скандинавів мала лише декілька жанрів і основною її функцією був переказ фактів, історії, практично всі значення, згадані в обох пісенних дискурсах, – сучасні художні конструкти. Спільним є вживання концепту-міфологеми ПІСНЯ в значенні прощальної пісні смерті, “пісні валькірій”; патріотичної, бойової; пісня вселяє мужність та

силу, спонукає до єднання, імпліцитно вказує на братерство; також наявне значення ПСНІ як оповіді, пам'яті поколінь; це уособлення життєдайної сили, радості. Для обох дискурсів властиве вживання концепту-міфологеми ПОДОРОЖ у значенні “смерть”, тобто остання подорож до Вальгалли, перехід до іншого світу.

9. Для обох дискурсів СЛАВА – це те, що здобувається в бою, безчестя = жити звичайним життям. Як у шведськомовному, так і в англomовному пісенних дискурсах концепт ВОГОНЬ означає початок і кінець життя та світу; вогонь – це очищення, звільнення від кайданів, а також життєва сила, емоції та почуття.

Водночас результати зіставного аналізу дозволили виділити такі аломорфні риси концептів-міфологем:

1. Відмінним для шведських пісень у процесі вербалізації концепту СВІТ є вживання надбудованих сучасних значень типу “світ мрій”, “світ сну”, “світ спогадів”, а також уявлення про світ як про Батьківщину – Швецію.

2. Відмінним у шведськомовному дискурсі є, наприклад, вживання концепту ДІМ у значенні “окремий світ” (наприклад, Муспельхейм), створення дому як створення окремого світу; Північ як дім, Батьківщина. Натомість в англomовному: дім Одіна – це дім полеглих воїнів, Вальгалла; також місце сили, кровна належність; зв'язок із міфологемою ВІЙНА. Крім того, у піснях англomовних виконавців часто простежується зв'язок концепту ДІМ з концептом ПОДОРОЖ: покинути дім, відправитися в подорож.

3. У шведськомовному дискурсі концепт БОЖЕСТВО вживається в порівнянні старих давніх богів Асгарду з новим християнським богом, який приречений на поразку; згадується також Один як бог смерті та інші боги (Тор, Локі, Бальдр). В англomовному дискурсі найчастіше функціонує одноокий бог Один, найсміливіший із богів Фрейр, бог зими Уль, бог вогню Локі, бог грому, дощу, блискавки Тор, боги смерті, вони ж – боги війни (Тор, Один, Тюр), а також сценарій здобуття рун та вбивство Бальдра.

4. У піснях представників шведськомовної лінгвокультури, на відміну від англословної, часто згадується ВОЇН-берсерк, а також ВОЇН-захисник Батьківщини Швеції; тоді як в англословному дискурсі ВОЇН виступає сином Одіна, а також підкреслюється важливість соціальної ролі правителя-воїна, тобто хороший правитель має бути насамперед воїном.

5. У шведськомовному дискурсі концепт-міфологема МЕЧ, крім сучасного позначення виду зброї, набуває багато міфологічних значень: “сила”, “спустошення”, “помста”, “смерть”, “перемога”, “захист”; “пам’ять поколінь”, меч Суртра запускає сценарій КІНЦЯ СВІТУ. В англословному пісенному дискурсі концепт МЕЧ втілює такі значення: помста, ненависть, руйнування, смерть, кінець світу. Однак МЕЧ – це заповідь обітниць, уособлення воїна, його душі; атрибут богів війни, Одіна; традиція давніх поколінь, що передається від сина до батька.

6. У шведськомовному дискурсі на межі із сучасними значеннями подорож на КОРАБЛІ уособлює проживання життя, культурний обмін; у свою чергу, кораблебудування є ознакою достатку, можливості відкривати “нові світи”, “нові горизонти”. У шведів концепт-міфологема ПІСНЯ використовується найчастіше, описуючи звуки природних явищ (багаття, річка, дерева, ліс, море, хвилі, прихід весни); або для підсилення, змалювання почуттів (сум, радість); пісня світового дерева розповідає про створення світу, здобуття мудрості Одіном; це також магичне заклинання відьом, духів природи альвів; пісня ворона, вовка (вовчиці) – це знамення, символ Одіна. В англословному дискурсі пісня меча обіцяє смерть.

7. Концепт-міфологема ПОДОРОЖ у шведських піснях часто використовується про морську подорож вікінга як його життєве призначення; про природні явища (рух хмар, місяця, рух повітря, рух струмка); про поширення хвороби, або навалу вікінгів; загалом про життєву подорож. В англословному дискурсі ПОДОРОЖ – це життя = доля = призначення; битва = життєва подорож, визначена Одіном; також подорож – це квест із метою здобування трофеїв.

8. У шведськомовних піснях концепт ПЕРЕМОГА реалізується загалом у контексті протиставлення: честь – загинути героєм, безчестя – не брати участь у бойових діях, жити мирним життям, померти звичайною смертю; також коли йдеться про помсту, відплату, кару за щось, як обов'язок воїна відстояти свою честь; патріотичні почуття за Скандинавію, за Швецію. В англomовному дискурсі концепт-міфологема ПЕРЕМОГА має такі значення: смерть – також перемога для героя; Один є богом перемоги; перемога оспівується в піснях та оповідях; перемога – це слава, віра в спільну справу, випробування, гордість і тріумф, також ПЕРЕМОГА передбачається в пророцтвах і присвячується богам.

9. У шведськомовному дискурсі концепт-міфологема СЛАВА використовується, коли йдеться про помсту, відплату, кару за щось, як обов'язок воїна відстояти свою честь; також коли йдеться про патріотичні почуття за Скандинавію, за Швецію. В англomовному пісенному дискурсі концепт СЛАВА наявний у сценарії подорожі, квесту в пошуках слави; також СЛАВА – це доля, призначення, дароване Одіном.

10. У піснях шведськомовних виконавців концепт-міфологема ВОГОНЬ – це символ домашнього затишку, місце, де збирається родина, щоб радитись, де тепло і надійно, де розповідаються історії про давні часи; кремація (поховання), спалення човна = шлях до Вальгалли, вогонь присутній там, де вирішується доля, це також = магія, руни; щит, захист; вогонь – це відродження, але також і передвісник Рагнарьоку, руйнація; ВОГОНЬ = любов до Батьківщини. В англomовному дискурсі ВОГОНЬ – це світло, що освічує шлях; очищення; процес виготовлення зброї, пам'ять поколінь; боги грому, вогню та дощу; битва і розруха, війна; Локі = Логі; життя; енергія; випробування вогнем; ритуальний вогонь, оберіг; магичні істоти: дракон, фенікс; сила, мужність, безстрашність, загартований характер, внутрішнє завзяття, запал.

Таким чином, проаналізувавши шведсько- та англomовний пісенні дискурси, ми прийшли до висновку, що зміст концептів-міфологем, утілених у шведсько- та англomовному дискурсах часто збігається, що підтверджує наявність спільногерманського смислового фонду. Варто відзначити, що

суттєву відмінність становить патріотичний елемент, наявний у текстах шведських виконавців (концепти СВІТ, ЛІС, ДІМ, ВОЇН), що говорить про функціональне використання шведами інструменту пісні не лише для творення нових світів, а також для маніфестації власної належності до культури й лінгвокультури давніх скандинавів та важливості продовження національної традиції.

Висновки до розділу 2

1. Концепт-міфологема – це багат шарова ментальна конструкція, яка акумулює в собі моделі ірраціонального сприйняття та інтерпретації світу, співвіднесені з історично віддаленим, емпірично не підтверджуваним, однак концептуалізованим і вербально репрезентованим досвідом лінгвоспільноти. З іншого боку, переосмислений концепт-міфологема (елемент вторинної міфології) розуміється як фрактальний варіант вихідної інформаційної структури, що включає індивідуально-авторські та соціально- й етнокультурні нашарування.

2. На відміну від первинного концепту-міфологеми, у структурі якого наявний лише понятійний сегмент, переосмислений у контексті сучасної масової культури концепт-міфологема містить ціннісно валоративний компонент, що алюзивно метафорично транслюється до картини альтернативного світу.

3. Переосмислений концепт-міфологема демонструє ознаки відкритої системи, оскільки в його структурі наявний своєрідний “буферний” шар (контейнер перемінних ознак реальних, нереальних і уявних денотатів), що дозволяє зближення або накладання архаїчної та сучасних картин світу шляхом встановлення концептуальних інтерполяцій і паралелей, віддзеркалених у трансформаціях семантики відповідних мовних одиниць.

4. Зрушення в структурі семіосфери соціуму, виявлені в засобах вербалізації елементів міфологічного простору, виступають маркерами історичних моделей буття лінгвоспільноти (людства загалом), що дозволяє нам

розглядати зазначені номінативні одиниці як культуротворчі форманти. Концепти-міфологеми як відкриті системи містять елементи структурованого знання, здатні до змін у процесі розвитку лінгвоспільнот та окремих індивідів.

5. Концептуальна структура давньоскандинавського міфологічного простору містить такі складники-локуси: ЧАСОПРОСТІР (1. Поліверсум, світ; інші простори та пов'язані з простором явища; 2. Помешкання богів та інших істот; 3. Межові стани); ЖИВІ ІСТОТИ (1. Антропоморфні; 2. Теоморфні; 3. Зооморфні; 4. Фітоморфні; 5. Суб'єкти специфічної етіології (інші раси, істоти)); НЕЖИВІ ПРЕДМЕТИ (1. Інструменти; 2. Побутовий реманент; 3. Музичні інструменти та все, що пов'язане з музикою; 4. Магічні предмети, божественні артефакти; 5. Зброя); ПРИРОДНІ ЯВИЩА, ФЕНОМЕНИ ПРИРОДИ, ЕНЕРГІЇ, АБСТРАКТНІ СИЛИ; СОЦІАЛЬНА СФЕРА (1. Ролі; 2. Статуси; 3. Евентиви; 4. Почуття, емоційні та психічні стани); АКСІОЛОГІЧНА СФЕРА (1. Чесноти, їх антоніми та цінності; 2. Евентиви).

6. Давньоскандинавські концепти-міфологеми в сучасному пісенному дискурсі постають лінгвокультурними стереотипами, своєрідними “еталонними матрицями”, на основі яких відбувається моделювання альтернативного світу в тексті пісні.

7. Серед імен досліджуваних концептів-міфологем, уживаних виконавцями англо- та шведськомовних пісень, фокусними було обрано такі: СВІТ, värld, world; ЛІС, skog, forest; ЖЕРТВА, offer, sacrifice; ПОДОРОЖ, färd, journey; ДІМ, hem, home; БОЖЕСТВО, gud, god; ВІЙНА, krig, war; ПІСНЯ, sång, song; КОРАБЕЛЬ, skepp, ship; МЕЧ, svärd, sword; ВОГОНЬ, eld, fire; ВОЇН, krigare, warrior; СЛАВА, ära, glory; ДОЛЯ, öde, destiny; ДУША, själ, soul; ПОМСТА, hämnd, revenge; ПЕРЕМОГА, seger, victory.

8. Зміст концептів-міфологем, утілених у шведсько- та англomовному дискурсах, часто збігається. Проте яскраву відмінність становить патріотичний елемент, наявний у текстах шведських виконавців (концепти СВІТ, ЛІС, ДІМ, ВОЇН), а також час звернення та згадування різноманітних явищ природи для

підсилення повідомлення (особливо яскраво виражені концепти ПІСНЯ, ПОДОРОЖ).

Основні положення розділу викладено в одноосібних публікаціях авторки:

Гусар, А. (2020). *Концепт-мифологема ELD/ОГОНЬ в современном шведском песенном дискурсе*. Science and Education a New Dimension. Philology, VIII(68), Issue: 218, 26–31.

Гусар, А. (2018). *Концепт ПОТОЙБІЧЧЯ у сучасному англомовному пісенному дискурсі*. Збірник тез I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку”, 239–241.

Husar, A. (2019). *Mythological concept SUNGOD in English, Swedish and Slavonic song discourses*. “Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)”. № 11, 36–42.

Husar, A. (2018). *Mythological concept THUNDERSTORM in English, Swedish and Slavonic song discourses*. “Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету” № 36/2018, 35–39.

РОЗДІЛ 3

ЛІНГВОСЕМІОТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВНИХ ЗАСОБІВ ВТІЛЕННЯ
ДАВНЬОСКАНДИНАВСЬКИХ МІФОЛОГЕМ У СУЧАСНОМУ ПІСЕННОМУ
ДИСКУРСІ

У результаті практичної, інтерпретаційної та мовно-мовленнєвої діяльності кожна окрема людина творить навколо себе альтернативні світи з відповідним набором цінностей і правил. Вербально втілені образи світу, що функціонують у різних дискурсах, становлять вербально-семіотичні кореляти безкінечної кількості світів, сконструйованих у різних смислових координатах. У процесі взаємодії кількох світів утворюються нові явища, по-новому переосмислюються попередні форми. Для кожного нового учасника взаємодії з конкретною системою, сконфігурованою в межах певних координат, породжуваний у результаті такої взаємодії альтернативний світ моделюється по-новому, з урахуванням попереднього досвіду цього учасника. Такий процес є нескінченним та всеохопним явищем, закодованим у мові та культурі; йому властиве повторення та ускладнення первинних структур. Результатом такого процесу є утворення концептів-міфологем.

У третьому розділі нашої дисертаційної роботи описані типологічні, функціонально-семантичні і прагматичні характеристики мовних знаків на позначення концептів-міфологем.

3.1 Типологічні характеристики мовних знаків, що вербалізують скандинавські концепти-міфологеми у шведськомовному та англomовному пісенних дискурсах

Про наявність семіотичних характеристик у мовних одиниць на позначення міфологем свідчить той факт, що вони є учасниками знакового процесу, тобто семіозису, що являє собою взаємодію трьох складників, які є невід'ємними конститuentами знака: щось (репрезентамен, або знаконосій, те,

що виступає як знак), що заміщає щось інше (об'єкт, або десигнат, – те, до чого відсилає знак) чимось третім (інтерпретанта – те, що перетворює річ в знак для інтерпретатора). Чарльз Морріс також наголошував на обов'язковій наявності четвертого чинника цього процесу – інтерпретатора – і наголошував, що щось може стати знаком лише в тому випадку, якщо інтерпретується як знак чогось певним інтерпретатором (Morris, 1938, с.1–59). Так, наприклад, вербалізатор концепту МЕЧ / SVÄRD, що є закононосієм, десигнатом якої є “зброя”, може набувати залежно від контексту та інтерпретатора різних значень: це “руйнівна сила”, вогняний меч Суртра, що знищить світ: *Med sitt svärd av lågor / Är han Jordens baneman / Surt, den svarte stiger vid början på Ragnarök / På sin tron i Muspelheim / Sitter han och väntar / På den dag då elden skall släcka alla liv* “Зі своїм полум'яним мечем / Він – мучитель Землі / Люто, чорний підніметься на початку Рагнарьока. / На своєму троні в Муспельхеймі / Сидить він і чекає / На день, коли вогонь запалить всіх життя” (41); або “втілення сили, перемоги воїна”: *Så vakna anden ny ilska alla får / Med spjut och svärd vi på krigsstigen går / Hög era stop för fiendens död / Krigsrus nu väckas med sötat mjöd* “Нехай дух воскресне з новою люттю для всіх. / Списами та мечами ми прокладаємо шлях війни. / Підніmemo ж кубки за смерть ворога. / П'янкий смак війни від меду” (19).

Для аналізу мовних знаків, що вербалізують міфологеми в шведсько- та англomовному пісенних дискурсах, використана синтетична універсологічна типологія мовних знаків, яка базується на теорії Пірса про тріадичні відношення між системами та їхніми елементами: відношення порівняння (у значенні логічних можливостей), представлення (взаємодія дійсних фактів) та думки (розгортання як закон / закономірність). Відповідно виділяють три трихотомії.

Перша трихотомія представлена квалісигнумами, синсигнумами та легісигнумами, тобто знаком-якістю, знаком-подією і знаком-законом. Характерною рисою першого є якість, яка стає знаком у момент його вживання. При ототожненні знака і денотата в контексті етнонаціонального міфологічного

простору обов'язково актуалізуються його якості креативної сутності. Наступний, синсигнум, репрезентує одиничну подію, актуалізація якої зумовлена специфічною комбінацією квалісигнумів. Це наявний в єдиному вияві варіант утілення концепту міфологеми. І останній знак, легісигнум, відображає розгортання певного етнокультурного міфологічного сценарію, до якого включено певну кількість синсигнумів, у схожому, але дещо іншому, прообразному варіанті (Колесник, 2011, с.33–34).

Так, наприклад, міфологема МЕЧ / SVÄRD може виступати квалісигнумом *hämnares svärd* “меч месника”, що набуває в контексті також додаткового значення “гіркої розплати” та пов'язаний із концептами ПОМСТА / HÄMND, СИЛА / МАКТ, ОБІТНИЦЯ (“*hämnden den bittra sig lovat*”): *En öga skådade ner på den man / Som till hämnden den bittra sig lovat / Han skänkte sin makt till hämnares svärd / För priset som alltid betalas* “Одноокий поглянув на чоловіка, / Який поклявся гірко помститися. / Він подарував свою силу мечу месника. / Ціну, яку завжди буде сплачено” (137); одночасно міфологема виступає також синсигнумом = Один наділяє своєю силою меч месника; та легісигнумом: воїн дає непорушну обітницю помститися. *Förfäders svärd* “меч прадідуся” є квалісигнумом, що вказує на належність меча минулим поколінням, а легісигнумом – меч передається в спадок під обітницю продовжувати справу пращурів: *I urminnes tid, mossen den aldrig låg / Förfäders svärd vikta mot klingans hjalt / Skära i torv, hängas i spjutens valv / Viskar en ed händerna slöts, runorna vilar nu* “Там в давнину лежало болото старе, / Мечі предків там брязчали, / Торфом уроблені списи стоять, / Шипляча клятва руки замикає, руни тепер відпочивають” (7). У наступній ситуації проілюстровано функціонування низки синсигнумів СМЕРТЬ, ЧЕСТЬ, СЛАВА, квалісигнум *die in the fight*, легісигнум: гинеш у бою – потрапляєш до Вальгалли: *Today is the day we / Die in the fight / None shall remain.. / till last one for night / now Valhalla's calling us immortal* (228).

Згідно з другою трихотомією, знаки поділяються на знаки-ікони, знаки-індекси і знаки-символи. Перша група знаків у контексті міфологічного

простору представлена магічними формулами, власними іменами, які імпліцитно репрезентують бажаний варіант розгортання біографії носія, номінації окремих елементів міфологічних сценаріїв, утворених за методом ономапопеї тощо. Наприклад, *Odin's home fields* (254), *Golden Hall* (158) = Вальгалла, *ship of nails* (255), *skepp av nagel och tand* “корабель із нігтів та зубів” (20), *segel av död* “човен смерті” (20) = Нагльфар, *Odin's Opus* (161) = війна, *Valfaders utsända* “посланці Всебатька” (42) = валькірії; *the father of the wolf* (139) = Локи; *Lightning god* (217) = Тор, *Great son of Loki* (217), *Brother to the wolf* (217) = Йормунганд.

Наступна група, знаки-індекси, представляє переважну більшість номінативних одиниць, що вербалізують елементи міфологічного простору. Забезпечуючи референційні зв'язки між собою і денотатом, вони надають змогу інтерпретаторові розуміти зміст послання і стати частиною сценарію міфологічного простору. Знаки-індекси пов'язані з об'єктом, який вони позначають, не за ознакою схожості, а за ознакою спільних рис. Вони набувають певної “переосмисленої іконічності” і вказують на денотат “у сенсі реалізації орієнтаційних моделей” у межах міфологічного простору, тобто знак і предмет пов'язані між собою так само, як причина і наслідок. Прикладами знаків-індексів можуть слугувати мовні знаки на позначення концептів ЖЕРТВА / OFFER = перша жертва велетня Іміра: *Välkomna hans offer / Blod! Livnär Yggdrasil / Stungen! Han blickar ned / Is och Eld!* “Вітаємо його жертву, / кров, / живи, Ігдрасиль, / зарублений, / він дивиться вниз, / лід та вогонь” (27), що відсилає нас до сценарію СТВОРЕННЯ СВІТУ; знак-індекс КРИЛА / VINGAR = ВАЛЬКІРІЇ: *En sägen begynner nu, då slaget nått sitt slut / Vingar i fjärran skymtas mot solnedgångens glöd / Valfaders utsända skall på slagfält välja ut / Bland de krigare som tappert föll mot sin död* “Легенда починається зараз, коли битва добігла кінця, / Крила вдалині проти сьйва заходу сонця, / посланці Всебатька повинні вибрати на полі битви / Серед воїнів, які хоробро загинули” (42) вказує на концепт СМЕРТЬ, а також пов'язані з ним міфологеми ЧЕСТЬ, СЛАВА.

Останнім типом знака другої трихотомії є знак-символ. Він безпосередньо не пов'язаний із параметрами денотата. Інтерпретанта цього знака породжується внаслідок появи певного досвіду в результаті своєрідного прецеденту, тобто певних подій або їх послідовностей в історії міфологічної культури, який закріпився в інтерпретатора. Наприклад, вовк є знаком-символом, що позначає Одіна: *By the spirit of the wolf, / and One-Eye's will, our legions show no fear (195); Swords raised, raised horns / Blood oaths are sworn / Men hearts wolf skin / Wolves of Odin (299)*; а також може бути знаком-символом кінця світу (вовк Фенрір): *Tyr made the deal and lost his arm to the wolf / Now without his freedom / He is bound until ragnarök / Then he will be set free / And devour all the world (220)*.

Таким чином, у контексті *Lord of destiny / The serpent and the king / Appropriated me / Fangs of fate, pierce my veins (200)* – “Lord of destiny” = знак-ікона на позначення світового змія; *serpent* – знак індекс, що відсилає до сценарію КІНЦЯ СВІТУ та концептів-міфологем ДОЛЯ, СМЕРТЬ та одночасно є знаком-символом змія Йормунганда.

Третя трихотомія знаків демонструє специфіку їхньої взаємодії між собою на синтагматичному рівні. Серед них розрізняють знак-рему, децисигнум (*decent sign*) і знак-аргумент. Так, рема – це знак “якісної можливості” і його завдання полягає в передачі інтерпретантові сутнісних характеристик власне знака. О. Колесник співвідносить рему із квалісигнумом у прагматичному аспекті. Децисигнум, що є власне знаком, трактується як “знак дійсного існування для свого інтерпретанта, що охоплює рему/ реми)”, “синсигнумом, реалізованим у синтагмі” (Колесник, 2011). Але децисигнум актуалізується для інтерпретатора лише при вживанні знака-аргумента. Якщо уявити децисигнум як “препозитивно оформлений еліптизований національно-культурний текст”, то знаки-аргументи будуть представляти фрагменти цього тексту, що спрямовують розгортання певного міфологічного сценарію та відповідної комунікативної ситуації.

Як приклад розглянемо такий міфологічно забарвлений сценарій: *Wolf's in chains and will remain, / The Leavings of the Wolf will be thy name. / Lost thy hand to teeth divine, / Lost and found through sacrifice* (269). Знаком-аргументом буде міф про те, як Тюр пожертвував свою праву руку, щоб боги закували вовка Фенріра в кайдани; у свою чергу, тут втілюються міфологеми ЖЕРТВА, БРЕХНЯ, ВОВК, що є дицисигнумами, тоді як “teeth divine” (божественні зуби) є ремою до останньої міфологеми та вказує на божественне походження вовка Фенріра (син Локі).

Слід відзначити поліфункціональність мовних знаків, через що в різних контекстах вони можуть реалізувати свої неоднакові властивості і позначати різноманітні іпостасі концептів-міфологем, а також активувати різні напрями розвитку міфологічних сценаріїв, комбінації сценаріїв тощо. Це пояснює наявність опозицій знаків, таких, як кваліфікатор :: дейктик (з одного боку, реалізується функція означення, а з іншого, імпліцитно знак вказує на фоновий сценарій), акцентуатори :: прескриптори (одні є передумовою, а інші – наслідками передумов розвитку сценарію), констататори :: сигнали (як змістилище всіх можливих у міфологічних контекстах іпостасей і ролей денотата і як “автоматизовані операції цих денотатів) й оцінка :: реакція (властивості елементів системи та особливості їх функціонування протиставлені причинам і наслідкам їхньої діяльності).

Також відзначаються певні системні трансформації. Знаки вищих рівнів за певних умов можуть розглядатися як конектори. Наприклад, дейктики посилають до наявних у міфологічному просторі фонових сценаріїв. Знак-символ мегарівня (художній текст) може відігравати роль дейктика, виконуючи функцію “базового оператора”, вказуючи на особливості конфігурації якогось альтернативного світу (Колесник, 2011, с.33–34).

Таким чином, модель мовних знаків, що вербалізують скандинавські концепти-міфологеми в шведсько- та англомовному пісенних дискурсах включає три плани. Перший представляє структурні особливості знака, другий демонструє принципи взаємодії знака і денотата, третій характеризує спосіб

представлення і відношення знаків до інтерпретатора. Відповідно до сказаного, далі в нашому дослідженні потрібно описати структурні, функціонально-семантичні та прагматичні характеристики номінації скандинавських міфологем у шведсько- та англomовному пісенних дискурсах.

3.2 Функціонально-семантичні особливості номінацій давньоскандинавських концептів-міфологем

У результаті практичної інтерпретативної діяльності представників лінгвоспільнот відбувається вплив змісту певних фрагментів культури на функціонування мови. Аналіз семантичних характеристик номінативних одиниць на позначення елементів скандинавського міфологічного простору шведсько- й англomовного пісенних дискурсів дозволяє дослідити кореляції між їхніми зовнішньою і внутрішньою формами і відкрити варіанти нового змісту, якого вони набувають у конкретних контекстах. Оскільки вербалізовані форми міфологем є знаками мовної системи, вони виконують низку функцій, частина з яких корелюється з основними функціями цієї мовної системи, а отже, постає необхідність дослідження семантичних особливостей номінативних одиниць скандинавського міфологічного простору крізь призму запитань їхнього функціонування у шведсько- й англomовній картинах світу.

На основі універсальної багатовимірної синтетичної моделі номінативні одиниці, що вербалізують скандинавські міфологеми шведсько- й англomовного дискурсів, можна поділити на функціонально-семантичні типи.

Перший тип мовних знаків розглядається як номінатори, оскільки вони беруть активну участь у позначенні процесів категоризації та трансформації дійсності в мовну форму. Їхнє значення представлене базовими параметрами референтних предметів міфологічного простору, а план змісту є “певним інформаційним підґрунтям орієнтаційної “сітки координат”, у якій у різні історичні епохи на основі вторинних міфів відбувається розбудова інтерпретованих образів світу” (Колесник, 2016, с.34). Номінатори

використовуються на позначення фокусних елементів міфологічного простору і реалізують функцію констататорів, що співвідноситься з когнітивною функцією мовної системи як засобу творення образу світу (там само). Прикладом можуть слугувати номінації *sisters of fate* (265) = норни, *Corpse hall* (296) = Вальгалла, оскільки вони називають важливі для формування давньоскандинавського простору світоглядні явища.

Дезігнатори – позначають об'єкт / суб'єкт досвіду: *en tid av blod, död och terror* “час крові, смерті та жаху” (116).

Наступний тип мовних знаків – це акцентуатори, які зосереджують увагу на різних “ситуативно релевантних ознаках денотата”, що з'являються в результаті переосмислення концептів-міфологем. При їх вживанні під час здійснення певного мовленнєвого акту, прикладом якого в нашому випадку слугує текст пісні, з'являється позитивна або негативна оцінність, яка спрямовує розвиток сценарію (Колесник, 2016, с.34). Наприклад, номінації *final journey* (214), *journey to Valhalla* (250), *final battle* (219), що імпліцитно співвідносяться з концептами СМЕРТЬ, ПОДОРОЖ, ПОТОЙБІЧЧЯ та в ситуації *Go now, great wanderer, don't look back / You cannot succumb to their attacks / Your journey to Valhalla will be your last / Your final battle has come and now passed* (249) вказують на незворотність майбутньої долі, а також на те, як далі буде розвиватися сценарій.

Розрізняють акцентуатори за ознакою якості, що є кваліфікаторами (*final battle* (219)), ознакою кількості – квантифікатори (*the nine worlds* (183)) та за особистісними параметрами – ідентифікатори та імена (*Odin's Opus* (161), *Asgard* (264), *Ragnarok* (213)). Прескриптори – знаки, які є експліцитним регулюючим інструментом, що спрямовує розвиток сценарію: *valkyriors sång* “пісня валькірій” (249). Ще один називний знак – дескриптор – знак, який характеризує стан речей, об'єкт або суб'єкт. Неназивні типи знака представлені дейктиками і конекторами. Наприклад, дейктиктиком є номінація *en värld av is och snö* “світ з льоду та снігу” (109) = Швеція.

Крім того, вербалізовані концепти міфологеми розглядаються як модальні функтори або модальні оператори, які визначають істинність чи хибність висловлювань про стан речей. Для них характерні два види модальності – алетична (можливість і необхідність) і деонтична. Перша відповідає за акт номінації, при якому відповідна мовна одиниця втілює “алгоритм існування й функціонування відповідних референтів”, наприклад, *skepp av nagel och tand* “човен із нігтів та зубів” (20) = Нагльфар. Уважається, що всі мовні знаки, які репрезентують елементи міфу, є представниками базових алетичних операторів. Друга модальність зобов’язує учасників міфологічного сценарію чинити певні дії, використовувати якісь артефакти, взаємодіяти з певними істотами тощо. Мовленнєвим структурам із деонтичним модусом притаманні маніпулятивні стратегії. Наприклад: *Runorna är kastade, völvan spådde vårt öde / Ristat i sten, skrivet i blod, galdrar ljuder, skänker oss mod / Mot jättars land, för att finna urgamla skatter / I varghamn vi ylar, med björnram vi strider likt bestar* “Руни вже кинуті, вольва нашу долю віщує, / Висічена в камені, написана кров’ю, магічними звуками додає нам сміливості. / Назустріч країні велетнів, щоб знайти давні скарби, / У вовчій гавані ми виємо, з ведмежою силою б’ємося, наче звірі” (40) – тут сценарій наперед передбаченої долі зобов’язує воїнів бути сміливими в бою.

Отже, під словесними знаками, що втілюють елементи міфологічного простору, ми розуміємо номінативні одиниці, яким притаманний специфічний набір ознак і функцій. Далі розглянемо детальніше приклади знаків у шведсько-англомовному пісенних дискурсах.

3.2.1 Шведськомовні номінації

Функціонально-семантичні типи номінативних одиниць у шведськомовному пісенному дискурсі реалізуються так: прикладами номінаторів виступають, наприклад, знаки *Fenris ulven* “Фенрір вовк” (106), *krigets gud* “бог війни” (58), *dödens gud* “бог смерті” (58), *Valfaders utsända*

“посланці всебатька” (42), вони також виступають дезигнаторами, адже позначають певні об’єкти та суб’єкти досвіду. Мовні одиниці на зразок *den nyfödda solen* “новонароджене сонце” (13) – саме те сонце, яке буде світити після Рагнарьоку, *ny och grönskön värld* “новий зелений світ” (104) – позитивна ознака та *en rämnad värld* “світ, що тріснув” (8) є акцентуаторами, кваліфікаторами, тут увага зосереджується на релевантних для конкретної ситуації ознаках денотата. За особистісними параметрами акцентуатори представлені нульовими іменами *Ågirs vrede* “гнів Егіра” (78), загальними / власними *Trädens Sång* “пісня Дерева” (18) (Ідрасілл), *den enögdes ära* “честь одноокого” (32). Ще одним типом мовних одиниць є прескриптори, наприклад, звучання *valkyriors sång* “пісні валькірій” (53) передбачає подальшу смерть воїна та його подорож у Вальгаллу. Дейктиком може слугувати номінативний знак *Valfaders utsända* “посланці Всебатька” (42), що вказує на валькірій. Прикладом дескриптора може бути одиниця *jarlens land* “земля ярла” (131), тобто Швеція, Скандинавія.

3.2.2 Англомовні номінації

Аналіз мовних знаків на позначення концептів-міфологем виявив такі функціонально-семантичні типи.

Номінаторами та десигнаторами виступають, наприклад, мовні знаки, що позначають фокусні елементи міфологічного простору: *Odin’s home fields* (254) = Вальгалла, *Thunder God* (255) = Тор, *Final Son of Loki* (263) = Фенрір, *Death God* (177) = Одін, *Lightning god* (217) = Тор, *Brother to the wolf* (217) = Їормунганд, що також є дейктиками. За ознакою якості акцентуатори представлені кваліфікаторами *final Journey* (249), *true son of Odin* (138), *immortal journey* (267), *wicked wolves* (160); за ознакою кількості – *source of eleven rivers* (251), *the nine worlds* (177), *eight-legged steed* (248), *seven gates* (231); за особистісними параметрами – нульові імена *Ymir* (211), *Naglfar* (212), *Odin’s home* (254), *hammer of Thor* (199), *Odin’s Opus* (161).

Прескрипторами, у свою чергу, виступають фразові одиниці *Odin's sign* (297) = знак, що спонукає до дії, або тлумачить дійсність і спонукає до дії, або *the wolf's revenge* (142) передбачає розвиток сценарію кінця світу.

3.3 Структурні характеристики номінацій давньоскандинавських концептів-міфологем

Відповідно до структурних характеристик, рівня мовної системи, на якому функціонує мовний знак, та виходячи із класифікації текстових концептів О. Кагановської (Кагановська, 2003, с.2–15; с.61; с.45), мікрознаки – морфеми (мінімальні значущі одиниці) / складові частини композитів; катазнаки-1 – прості слова, афіксальні деривати, катазнаки-2 – композити, макрознаки – одиниці фразового рівня, мезознаки – знаки-речення, мегазнаки – тексти (Стрельченко, 2018, с.165). У нашому дослідженні доцільним вважаємо деталізований розгляд категорій катазнаків (1, 2), макрознаків та мезознаків.

I. Катазнаки-1

Знаки катарівня-1 класифікуємо, у свою чергу, так:

- 1) антропоморфні феномени, що демонструють ідентифікацію людини в межах лінгвоспільноти, її соціальні ролі: *sorcerer, viking, witch, maiden; brud* “наречена”, *fru* “дружина”, *krigare* “воїн”, *fiende* “ворог”, *hjalte* “герой”;
- 2) на позначення сукупності людей: *nation, people; folk* “народ”;
- 3) антропоморфні феномени, що демонструють ідентифікацію людини в певній сфері життєдіяльності, статуси: *king, lord; härskare* “правитель”, *bonddräng* “селянин”;
- 4) номінативні одиниці на позначення міфічних постатей: *troll, giant; vinterväsen* “зимовий дух”, *asar* “аси”;
- 5) фізичні феномени, географічні місцевості, розташування, напрями, орієнтири: *Asgard, battlefield; Svealand* “країна свеїв”, *hem* “дім”, *boning* “житло”;

6) номінативні одиниці на позначення предметів, інструментів, матеріалів, речовин, зброї, транспортних засобів: *steel, metal, blood; draksskepp* “дракар”, *svärd* “меч”, *trollhammaren* “чарівний молот”;

7) номінативні одиниці на позначення психоемоційних феноменів, що включають також психоемоційні стани: *pain, love; älgskog* “пристрасть”, *raseri* “лють”, *begär* “пожадливість”;

8) номінативні одиниці на позначення онтологічних феноменів і часових проміжків: *eternity, Ragnarok; vargavinter* “вовча зима”, *vargtimmen* “вовча година”;

9) номінативні одиниці на позначення зооморфних істот: *wolf, dragon, ormar* “змії”, *korpar* “ворони”;

10) номінативні одиниці на позначення фітоморфних істот: *tree, oak; frö* “насіння”, *blomma* “квітка”;

11) евентиви: *war, farewell; blott* “жертвопринесення”, *strid* “битва”, *lek* “гра”;

12) феномени природи: *sky, ocean, fire; dimma* “туман”, *å* “річка”, *blixt* “блискавка”;

13) номінативні одиниці на позначення міфологем аксіологічної сфери: *glory, victory, hope, destiny; mod* “мужність”, *styrka* “сила”, *arv* “спадщина”.

Приклади номінативних одиниць катарівня-1 на позначення давньоскандинавських міфологем тут і далі (пункти 3.3.1 та 3.3.2) взято із текстів пісень, зазначених у списку джерел ілюстративного матеріалу.

II. Катазнаки-2: *wargods* (177); *blodregn* “кривавий дощ” (116); *Norrskenskronan* “корона північного сяйва” (125); *dödsfärd* “подорож смерті” (20).

III. Макрознаки (переважно конструкції фразового рівня з гіпотасичною внутрішньою організацією):

1) дво- та трикомпонентні номінативні одиниці фразового рівня із субстантивним компонентом та ад’єктивним модифікатором, зі структурою у

формальному вигляді [... + ADJ + N + ...]: *true warriors* (190), *the blind God* (266); *en falsk gud* “фальшивий бог” (94);

2) трикомпонентні номінативні одиниці із займенниковим та ад’єктивним модифікатором [... PRO + (prep) + ADJ + N + ...]: *Thunder God and his old foe* (255); *to Odin himself* (236); *skuggan av hans vingar* “тінь його крил” (116); *mitt kära fosterland* “моя рідна Батьківщина” (109);

3) дво- та трикомпонентні номінативні одиниці із субстантивним компонентом та дієприкметниковим модифікатором [... + PTCP1 + N + (prep) + N ...]: *a dawning age of man* (148); *Writhing God* (175); *a fighting song* (223); *en befriande värld* “світ, що звільняє”; *jagande drake* “дракон, який полює” (102);

4) номінативні одиниці із субстантивним компонентом та дієприслівниковим модифікатором [... N + PTCP2 + (prep) + N + ...]: *the sworn blood brother* (236), *the Earth-born God* (257); *destiny written of wood and blood* (257); *en rämnad värld* “світ, що тріснув” (8); *den nyfödda solen* “новонароджене сонце” (13);

5) номінативні одиниці із субстантивним компонентом та субстантивним модифікатором [... N + (ADJ) + N ...]: *Viking gods* (180), *Valkyrie song* (297); *sanningen en dyster väg* “похмурий шлях правди” (26);

6) номінативні одиниці із субстантивним компонентом та субстантивним модифікатором у посесивній формі [... N’s + (ADJ) + N + (prep + N) ...]: *Odin’s home fields, the wolf’s revenge* (142); *Asgard’s hall* (264); *Odin’s daughters* (297); *nordens sanna ande ära* “справжній дух півночі” (95); *svenskarnas frihet och ära* “свобода і слава шведів” (113);

7) номінативні одиниці з вербальним компонентом та адвербіальним модифікатором [... (prep) + N + V + ADV ...]: *round the fire dancing high* (278); *journey waiting just ahead* (282); *män som aldrig kom hem* “чоловіки, які ніколи не повернулись додому” (35);

8) номінативні одиниці з вербальним компонентом та субстантивним компонентом [... V + (prep) + N ...]: *Earthshaker who feels no pain* (245); *the*

power to be free to die and live again (242); *att dö med ära* “померти із честю” (88);

9) номінативні одиниці із субстантивним та прийменником компонентами [... (prep) + N + (prep) + N ...]: *world beneath the serpent, beyond the gates of light* (231); *på väg mot Valhall* “по дорозі до Вальгалли” (79);

10) номінативні одиниці з прийменником of / av [... N + of + N ...]: *the mead of Valhall* (190); *Final Son of Loki* (263); *demons of the North* (309); *nine songs of might* (306); *God of fire* (233); *the gods of old* (292); *the hammer of the gods* (274); *en sång av tomhet* “пісня порожнечі” (74), *skepp av nagel och tand* “корабель із нігтів і зубів” (20);

11) фрази з паратактичною організацією [... N + N ...]: *hearth and home* (305); *king and warrior* (138); *thunder and lightning* (221); *mark och skog* “земля та ліс” (112); *eld och stål* “вогонь і сталь” (36).

IV. Мезознаки (а)

Сюди належать предикативні конструкції рівня клаузи (у традиційній класифікації – підрядного речення), або комплементарного типу, які поділяємо на:

- 1) атрибутивні підрядні речення (означають суб'єкт, який виконує дію);
- 2) експлікативні конструкції (з'ясовують інформацію щодо дії, що виконується в головній частині);
- 3) об'єктні конструкції (позначають об'єкт дії / впливу);
- 4) адвербіальні підрядні речення, що, у свою чергу, поділяються на: локативні, темпоральні, інтенціональні, пресупозитивні, конклюдивні, компаративні, каузальні, кондиціональні.

V. Мезознаки (б)

До цієї категорії відносимо предикативні конструкції рівня речення, які вважаємо такими знаками, що вербалізують в іконічній формі фрагмент досвіду як завершену сценарну програму. Номінативні одиниці такого рівня обов'язково посиляють до певної дії, сукупності процесів або операцій. При

цьому їхнє прагмалінгвістичне забарвлення дозволяє вести мову про їхній статус як засіб структурування картини світу або зміни станів речей у ньому. Відповідно, знаки рівня речення при дискурсивній реалізації можуть ідентифікуватися як констативні, квеситивні, імперативні висловлювання.

3.3.1 Шведськомовні номінації

Катазнаки-1:

1) антропоморфні феномени, що демонструють ідентифікацію людини в межах лінгвоспільноти, її соціальні ролі: *man* “чоловік”, *barn* “дитина”, *kvinna* “жінка”, *människor* “люди”, *gosse* “хлопчик”, *son* “син”, *bröder* “брати”, *fader* “батько”, *moder* “мати”, *fränder* “друзі”, *dotter* “дочка”, *mor* “мати”, *syster* “сестра”, *brud* “наречена”, *fru* “дружина”, *baneman* “вбивця”, *vikingar* “вікінги”, *krigare* “воїн”, *fiende* “ворог”, *hjalte* “герой”, *älskling* “коханий”;

2) на позначення сукупності людей *folk* “народ”;

3) антропоморфні феномени, що демонструють ідентифікацію людини в певній сфері життєдіяльності, статуси: *härskare* “правитель”, *kung* “король”, *herr* “пан”, *konung* “король”, *drottning* “королева”, *bonddräng* “селянин”;

4) номінативні одиниці на позначення міфічних постатей, богів: *trollkvinna* “відьма”, *valkyria* “валькірія”, *väsen* “дух природи”, *troll* “троль”, *jätte* “велетень”, *vinterväsen* “зимовий дух”, *Oden* “Одін”, *asar* “аси”, *allfader* “всебатько”, *Tor* “Тор”, *Loke* “Локи”, *Balder* “Бальдр”, *Frej* “Фрейр”;

5) фізичні феномени, географічні місцевості, розташування, напрями, орієнтири: *värld* “світ”, *rike* “королівство”, *nord* “північ”, *Sverige* “Швеція”, *fosterland* “Батьківщина”, *Svea* “Свеа”, *landskap* “область”, *Svealand* “країна свеїв”, *land* “країна”, *hem* “дім”, *boning* “житло”, *sal* “зал”, *borg* “замок”, *gård* “хутір”, *hall* “зала”, *slott* “замок”, *stad* “місто”, *by* “село”, *nejd* “місцевість”, *väg* “дорога”, *färd* “подорож”, *hel* “пекло”, *evighet* “вічність”, *intet* “ніщо”, *tomhet* “порожнеча”, *gränser* “кордони”, *kaos* “хаос”, *Valhalla* “Вальгалла”, *Nifelheim*

“Ніфельхейм”, *Midgård* “Мідгард”, *Muspelheim* “Муспельхейм”, *Yggdrasil* “Ітдрасіль”, *brunn* “криниця, джерело”;

б) номінативні одиниці на позначення предметів, інструментів, матеріалів, зброї, транспортних засобів: *stål* “сталь”, *guld* “золото”, *järn* “залізо”, *skepp* “корабель”, *segel* “вітрильник”, *draksskepp* “дракар”, *svärd* “меч”, *trollhammaren* “чарівний молот”, *spjut* “спис”, *vapen* “зброя”, *ухан* “сокира”, *mjöd* “мед”, *blod* “кров”;

7) номінативні одиниці на позначення психоемоційних феноменів, що включають також психоемоційні стани: *sorg* “смуток”, *vintersorg* “зимовий смуток”, *smärta* “біль”, *hat* “ненависть”, *vrede* “гнів”, *ont* “біль”, *kärlek* “любов”, *vredesmod* “злість”, *älgskog* “пристрасть”, *raseri* “лють”, *begär* “пожадливість”, *fasa* “жах”, *ångest* “тривога”, *skam* “сором”, *lust* “пожадливість”, *rädsla* “страх”;

8) номінативні одиниці на позначення онтологічних феноменів та часових проміжків: *tid* “час”, *framtid* “майбутнє”, *timme* “година”, *natt – dag* “ніч – день”, *ljus – mörker* “світло – темрява”, *liv – död* “життя – смерть”, *slut* “кінець”, *Ragnarök* “Рагнарьок”, *vargavinter* “вовча зима”, *vargtimmen* “вовча година”;

9) номінативні одиниці на позначення зооморфних істот: *djur* “тварини”, *ulven* “вовки”, *varg* “вовк”, *ormar* “змії”, *korpar* “ворони”, *lejon* “леви”;

10) номінативні одиниці на позначення фітоморфних істот: *träd* “дерево”, *frö* “насіння”, *blomma* “квітка”;

11) евентиви: *blott* “жертвопринесення”, *strid* “битва”, *kamp* “боротьба”, *rus* “сп’яніння”, *krig* “війна”, *offer* “жертва”, *trolldom* “чаклунство”, *väntan* “очікування”, *lek* “гра”, *mord* “вбивство”;

12) феномени природи, елементи природи: *sol – måne* “сонце – місяць”, *vind* “вітер”, *is* “лід”, *berg* “гора”, *skog* “ліс”, *storm* “буря”, *vatten* “вода”, *himlen* “небо”, *dimma* “туман”, *å* “річка”, *havet* “море”, *stjärnor* “зірки”, *sjö* “озеро”, *snö* “сніг”, *vågor* “хвилі”, *ffjäll* “гори”, *klippor* “скелі”, *natur* “природа”, *skymning* “сутінки”, *vinter* “зима”, *höst* “осінь”, *regn* “дощ”, *våren* “весна”, *flod* “річка”, *sommaren* “літо”, *ö* “острів”, *blixt* “блискавка”, *eld* “вогонь”, *glöd* “вуглинка”, *brand* “вогонь”, *flamnor* “полум’я”, *hård* “вогнище”, *köld* “холод”, *kyla* “холод”;

13) номінативні одиниці на позначення міфологем аксіологічної сфери: *makt* “сила”, *vän* “друг”, *fränder* “друзі”, *mod* “мужність”, *styrka* “сила”, *öde* “доля”, *frid* “мир”, *arv* “спадщина”, *ro* “мир”, *rätt* “право”, *frihet* “свобода”, *lag* “закон”, *hopp* “надія”, *runor* “руни”, *minnen* “спогади”, *sanningen* “правда”, *tanke* “думка”, *visdom* “мудрість”, *mål* “мета”, *dröm* “мрія”, *hård* “вогнище”, *gåva* “подарунок”, *god* “добро”, *lycka* “щастя”, *fana* “прапор”, *hjälp* “допомога”, *mat* “їжа”, *viljan* “воля”, *bröd* “хліб”, *leende* “усмішка”, *stolthet* “гордість”, *svek* “зрада”, *nöd* “страждання”, *skuld* “провина”, *ondska* “зло”, *ond* “зло”, *fel* “помилка”, *fordom* “упередження”, *lögn* “брехня”, *våld* “насильство”;

Катазнаки-2: *domedagssång* “пісня кінця світу” (45); *sorgesång* “пісня жалоби” (134); *vargbroder* “брат-вовк” (65); *norrskensdåd* “полярне сяйво” (15); *vinterväsen* “зимовий дух” (75); *blodregn* “кривавий дощ” (116); *Norrskenskronan* “корона північного сяйва” (125); *dödsfärd* “подорож смерті” (20); *krigartramp* “туркіт війни” (50).

Макрознаки:

1) дво- та трикомпонентні номінативні одиниці із субстантивним компонентом та ад’єктивним модифікатором: *en hiskelig värld* “жахливий світ” (136); *en ny värld* “новий світ” (127); *ny och grönskön värld* “новий і зелений світ” (104); *en åldrig skog* “давній ліс” (25); *en slutlig ära* “остання слава” (21); *en förförisk sång* “спокуслива пісня” (11); *en sista sång* “остання пісня” (47); *ädla skepp* “кораблі знаті” (48); *svärd och lans och sköld* “мечі, списи та щити” (48); *ett oblitt öde* “незламна доля” (92), *en falsk gud* “фальшивий бог” (94), *enögd vän* “одноокий друг” (110); *fana vacker gul och blå* “прапор гарний жовто-блакитний” (109); *ett gravfäst öde* “похована доля” (92);

2) трикомпонентні номінативні одиниці із займенниковим та ад’єктивним модифікатором: *vår hårda värld* “наш жорсткий світ” (103); *min vargbroder* “мій брат-вовк” (65); *skuggan av hans vingar* “тінь його крил” (116); *mitt kära fosterland* “моя рідна Батьківщина” (109); *min forna ätts hem* “мій колишній сімейний дім” (25); *lilla vännen min* “мій маленький друг” (6);

3) дво- та трикомпонентні номінативні одиниці із субстантивним компонентом та дієприкметниковим модифікатором: *denna förbannade värld* “цей проклятий світ” (116); *den skyddande sång* “пісня, що захищає” (76); *en brinnande härd* “палаюче вогнище” (20); *den kommande eonen* “прийдешній еон” (116); *en befriande värld* “світ, що звільняє” (122); *jagande drake* “дракон, який полює” (102);

4) номінативні одиниці із субстантивним компонентом та дієприслівниковим модифікатором: *en rämnad värld* “світ, що тріснув” (8); *den nyfödda solen* “новонароджене сонце” (13); *vilsna själ* “загублені душі” (130); *förtappade själ* “загублена душа” (4); *slocknade liv* “згасле життя” (84); *fallna fränder* “полеглі друзі” (33); *spillda liv* “змарноване життя” (35);

5) номінативні одиниці із субстантивним компонентом та субстантивним модифікатором: *Fenris ulven* “вовк Фенрір” (106); *sanningen en dyster väg* “похмурий шлях правди” (26);

6) номінативні одиниці із субстантивним компонентом та субстантивним модифікатором у посесивній формі: *ljusets makter* “сили світла” (68); *mörkrets härskare* “правитель темряви” (41); *tidens sista slag* “остання битва часів” (85); *Surts söner* “сини Суртра” (85); *medvetandets värld* “світ свідомості” (133); *dödens kör* “хор смерті” (20); *Muspels flammor* “полум’я Муспеля” (39); *ödets sång* “пісня долі” (63); *visdomens eld* “вогонь мудрості” (66); *Surts eld* “вогонь Суртра” (85); *nordens sanna ande ära* “справжній дух півночі” (95); *svenskarnas frihet och ära* “свобода і слава шведів” (113); *enögdes ära* “слава одноокого” (32); *den eviga nattens sång* “вічна пісня ночі” (31); *vinden och vågornas sång* “пісня вітру та хвиль” (54); *valkyriors sång* “пісня валкирій” (53); *fornfäders sång* “пісня предків” (23); *jordens sång* “пісня землі” (9); *brasans sång* “пісня вогню” (120); *Trädens Sång* “пісня дерева” (18); *skogens sång* “пісня лісу” (129); *urbergets sång* “пісня недр гір” (91); *eldens sång* “пісня вогню” (21); *kvistars sång* “пісня гілочок” (17); *vargars sång* “пісня вовків” (55); *korpars sång* “пісня ворона” (98); *förfäders svärd* “меч предків” (7); *hämnnarens svärd* “меч месника” (137); *banemannens själ* “душа вбивці” (132); *nordens själ* “душа півночі” (96);

Ägirs vrede “гнів Егіра” (78); *Valfaders utsända* “посланці Всебатька” (42); *frostens gud* “бог морозу” (75); *dödens gud* “бог смерті” (58); *krigets gud* “бог війни” (58); *Asgards starka famn* “міцні обійми Асгарда” (97); *Nordens kalla skugga* “холодна тінь Півночі” (10); *nordens rike* “північне царство” (131); *jarlens land* “земля ярла” (131); *dödens kör* “хор смерті”; *drömbilders värld* “світ образів мрій” (121); *Vintergatans kungadöme* “Королівство Чумацького Шляху” (125); *minnets gråa värld* “сірий світ пам’яті” (125); *dimmornas värld* “світ туманів” (87); *gudars sal* “зала богів” (44);

7) номінативні одиниці з вербальним компонентом та адвербіальним модифікатором: *drömmen som andlöst flödar* “сон, який бездиханно плине” (125); *män som aldrig kom hem* “чоловіки, які ніколи не повернулись додому” (35); *eld som glöder, värmer, bränner* “вогонь, який світить, гріє, горить” (37); *frost som kyler* “мороз, який заморожує” (37);

8) номінативні одиниці з вербальним компонентом та субстантивним компонентом: *att dö med ära* “померти з честю” (88);

9) номінативні одиниці із субстантивним та прийменниковим компонентами: *en värld i aska* “світ у попелі” (82); *genom blod, genom eld och krig* “через кров, через вогонь і війну” (79); *på väg mot Valhall* “по дорозі до Вальгалли” (79); *till de fallnas ära* “на честь полеглих” (46); *mot ära och död* “(на шляху) до честі та смерті” (79); *till gudamakers ära* “на честь богів” (123); *för viking liv, blod, jord och ära* “за життя вікінгів, кров, землю і славу” (1); *till den enögdes ära* “на честь одноокого” (32); *i forna gudars ära* “на честь давніх богів” (90); *en sång från djupet* “пісня з глибини” (16); *en sång om födsel, begynnelse* “пісня про народження, початок” (18); *med spjut och svärd* “зі списом та мечем” (19); *en hjälte med klar och enkel själ* “герой з ясною і простою душею” (108); *en ode över ett gravfäst öde* “ода похованій долі” (92); *hem till jarlens land* “додому до землі ярла” (131); *krigare med vargasjäl* “воїни з вовчими душами” (44); *i trollberg och skog* “у тролевій горі та лісі” (73); *i furstiga nord* “на князівській півночі” (73); *en port till en evig njutning* “ворота, що ведуть до вічного задоволення” (60); *ett arv till ättlingar* “спадщина для нащадків” (44);

10) номінативні одиниці з прийменником *av*: *en tid av blod, död och terror* “час крові, смерті та терору” (116); *en sång av tomhet* “пісня порожнечі” (74), *skepp av nagel och tand* “корабель із нігтів і зубів” (20); *ett skepp av eld* “корабель із вогню” (35); *svärd av lågor* “меч із полум’я” (41); *en värld av is och snö* “світ льоду та снігу” (109); *värld av urskog och bergskedjor* “світ первісних лісів та гірських хребтів” (125); *omvälvd av sång* “огорнутий піснюю” (20);

11) фрази з паратактичною організацією: *mark och skog* “земля та ліс” (112); *eld och stål* “вогонь і сталь” (36); *ära, mjöd, fest och strid* “честь, мед, бенкет та битва” (33); *frihet och ära* “свобода і честь” (113); *hem och hård* “дім і вогнище” (124); *Is och Eld* “Лід і Вогонь” (27); *krig och fasa* “війна і жах” (26).

Мезознаки (а)

1) атрибутивні підрядні речення: *Drömmen / Som andlöst flödar genom tystnad* “Сон / який, затамувавши подих, пливе через тишу” (125);

Nu ska vi sjunga om dom män som försvann. / Som mötte äran så sann “Зараз ми будемо співати про тих, хто зник, / Хто з честю зустрів свою долю” (2);

För blod som har runnit och fallit mot mark / Av män så tappra gjort mig så stark / Mark som dånar av krigartramp / Svärd som klingar i kamp “За кров, що потекла і впала на землю, / Такі хоробрі люди зробили мене таким сильним. / Земля, що гримить від гуркоту війни. / Мечі, що дзвенять у бою” (50);

2) експлікативні конструкції: *Då lögners ersätts av begär / Låt lögnarnas ledare falla på knä / Be till ett ljus som de tror de kan nå* “Тоді брехня замінюється пожадливістю. / Нехай ватажки брехні падають на коліна. / Моліться за світло, яке вони думають, що можуть досягти” (118);

3) об’єктні конструкції: *Vägen till det som har gått förlorat* “Шлях до того, що втрачено” (136);

4) адвербіальні підрядні речення:

- локативні: *Jag ska där finna frid / I ett fuktigt, mörkt sköte* “Я знайду там спокій / В сирому, темному краю” (25);

Vårt öde kallar oss till spegeln / Där himmelns anlete syns / Må Oden skona oss Ägirs vrede / Må vågorna vila inatt “Наша доля кличе нас до дзеркала води, / Туди, де видно неба лик. / Хай Одін захистить нас від гніву Егіра, / Хай хвили спочинуть сьогодні вночі” (78);

I mörker och terror / Denna era skall frodas / En ny tid stundar / Där orderns ord är lag / Där vi höjer våra kalkar Dödshymner nu ljuda “У темряві та жаху / Ця ера розквітне, / Новий час чекає / Там, де слово наказу – закон, / Де ми піднімаємо наші чаші, / Сьогодні звучать гімни смерті” (115);

- темпоральні: *När vi ska ut och härja, på någon plundringsfärd / Ska vi oss kunna värja, uti vår hårda värld* “Коли ми вирушаємо спустошувати та грабувати, / Чи повинні ми бути в змозі захистити себе, у нашому суворому світі” (103);

En sägen begynner nu, då slaget nått sitt slut “Оповідь най почнеться тепер, коли вже битва завершилась” (42);

Så vi renar vår skog / Tills ingen kristen finns kvar “Ми будемо очищати наш ліс, доки не лишиться жодного християнина” (19);

Långt innan mörkret tog vår värld / Skapades grunden till vår makt “Задовго до того, як темрява захопила наш світ, / Було створено основу для нашої влади” (71);

När en knekt till kriget går / Så farväl till torp och skog “Коли воїн йде на війну / це прощання із домівкою та лісом” (114);

- інтенціональні: *Norrskenskronan prålar över stjärnhimlen / Ännu en gång att svepa mig i drömmen* “Над зоряним небом пишається корона Північного сьйва / Ще раз, щоб затягнути мене в сон” (125);

Näcken spelar / En domedagssång / För att fira människans undergång “Водяник (мавка) грає / Пісню Судного дня, / щоб святкувати падіння людини” (45);

Runorna är kastade, völvan spådde vårt öde / Ristat i sten, skrivet i blod, galdrar ljuder, skänker oss mod / Mot jättars land, för att finna urgamla skatter / I varghamn vi ylar, med björnram vi strider likt bestar “Руни вже кинуто, вольва

нашу долю віщує, / Висічена в камені, написана кров'ю, магiчними звуками додає нам смiливостi / Назустріч країні велетнів, щоб знайти давні скарби. / У вовчій гавані ми виємо, з ведмежою силою б'ємося наче звірі” (40);

- **компаративні:** *Se nornorna spinna vår tråd, / Vårt öde styra de / Till Gnipahålan går vår färd / Likt Balder då vi dö* “Дивись, як норни прядуть нашу нитку, / Виплітають нашу долю, / До Гніпахолу веде наша подорож, / Як Бальдер, ми там помремо” (86);

- **каузальні:** *Inga boner hjälper deras nya gud / Ty han har frusit ihjal* “Жодні молитви не допоможуть їхньому новому богу / Тому що він замерз до смерті” (97);

Där var slut men också början, / ty lycktas strid skall komma frid “Був кінець, але також початок, / бо за битвою настане мир” (104);

Hermod till Hel nu rida / För att Balders död bestrida “Гермод направляється до Хель, / Щоб оскаржити смерть Бальдра” (12)

- **кондиціональні:** *Skall vi mötas, skall de dö* “Якщо ми зустрінемося, вони помруть” (39);

Vandraren har ingenstans att gå, om han går vid sista slaget “Мандрівнику нікуди подітися, якщо він йде в останній бій” (69);

Hel förkunnar gudaretur / Om allt guden begråta “Хель може дозволити повернення бога, / якщо всі його будуть оплакувати” (12).

Мезознаки (б) поділяються на:

1) **констативні:** *En port till en evig njutning är krig* “Воротами до вічного блаженства є війна” (60);

En gammal bonde / En man som levt ett stilla liv / Han står nu vettskrämd inför hon som bringar död / Han var utan ära / Aldrig greppat om ett hjalt / Sällan hört ljudet av svärd som klingar “Старий фермер, / Чоловік, який прожив спокійне життя, / Він тепер переляканий стоїть перед тою, яка приносить смерть. / Слави він не зазнав, / Ніколи не хапав шолома, / Рідко чув, як дзвенять мечі” (34);

2) **квеситивні:** *Kan du se min eld kan du se vår glöd / Kan du känna deras längtan mina vargar vittrar död / Kan du se min värld så ödelagt / Nu väntar seger*

väntar hämnden av de liv som du har bragt “Якщо ти можеш побачити мій вогонь, ти можеш побачити наше сяйво, / Відчуваєш тугу моїх вовків, що почули смерть, / Ти бачиш мій зруйнований світ? / Тепер чекає перемога, чекає помста за життя” (56);

När elden i din själ bränner tårar gör dig blind / Är det mörkt är det vitt? “Коли вогонь у твоїй душі горить, сльози тебе засліплюють, / Стає темно чи світло” (52);

3) **імперативні:** *Låt den ej för evigt sova! / Känn dess återkomst, likt något som saknats / En del av den du är, ett kall från ditt blod / Känn ditt arv, och hur nordens själ flyter genom dina ådror* “Не дай йому заснути навечно! / Відчуй її повернення, як те, за чим сумуєш, / Частина того, хто ти є, прохолода від твоєї крові, / Відчуй своє надбання, і те, як душа Півночі тече твоїми жилами” (96);

Så farväl till torp och skog / Säg farväl till vän och jord “Попрощайся із домівкою та лісом, / попрощайся з другом та землею” (114).

3.3.2 Англомовні номінації

Катазнаки-1:

1) антропоморфні феномени, що демонструють ідентифікацію людини в межах лінгвоспільноти, її соціальні ролі: *human, man, woman, baby, mankind, child, girl, father, son, warrior, brother, enemy, prisoner, sorcerer, viking, witch, maiden;*

2) на позначення сукупності людей: *nation, people;*

3) антропоморфні феномени, що демонструють ідентифікацію людини в певній сфері життєдіяльності, статуси: *king, lord, mother, queen, lady, princess;*

4) номінативні одиниці на позначенням міфічних постатей: *Odin, Thor, Loki, Wuldor, beast, spirits, troll, giant, monster;*

5) фізичні феномени, географічні місцевості, розташування, напрями, орієнтири: *world, universe, dominion, land, kingdom, realm, Asgard, Midgard,*

Jotunheim, Yggrasil, forest, battlefield, home, house, Valhalla, heaven, throne, journey, quest, path, rainbow, bridge, void, abyss, chaos;

6) номінативні одиниці на позначення предметів, інструментів, матеріалів, речовин, зброї, транспортних засобів: *steel, metal, iron, silver, wheel, ring, ship, sword, hammer, blade, axe, shield, spear, knife, mead, blood;*

7) номінативні одиниці на позначення психоемоційних феноменів, що включають також психоемоційні стани: *pain, love, rage, sorrow, wrath, hatred, despair, lust, desire, hunger, greed, madness, regret;*

8) номінативні одиниці на позначення онтологічних феноменів і часових проміжків: *night – day; life – death; light – darkness; future – past; time, eternity, end, Ragnarok;*

9) номінативні одиниці на позначення зооморфних істот: *wolf, dragon, raven, horse, Fenrir, lion, serpent, eagle;*

10) номінативні одиниці на позначення фітоморфних істот: *tree, oak;*

11) евентиви: *war, battle, feast, birth, farewell, crime, oath, fighting, sacrifice, vengeance, revenge, mercy, prophecy;*

12) феномени природи: *sky, earth, desert, air, cloud, ocean, fire, water, river, sun – moon, thunder, storm, lightning, rain, mountain, dawn, midnight, ice, winter, snow, frost, star, nature;*

13) номінативні одиниці на позначення міфологем аксіологічної сфери: *power, glory, pride, cause, spirit, victory, hope, destiny, strength, truth, dream, honor, faith, knowledge, force, secret, friend, peace, wisdom, law, spell, magic, freedom, justice, courage, fame, help, thought, chance, wish, beauty, fortune, history, trust, work, legacy, warmth, promise, memory, family, wealth, gold, choice, curse, sin.*

Катазнаки-2: *wargods* (177).

Макрознаки:

1) дво- та трикомпонентні номінативні одиниці із субстантивним компонентом та ад'єктивним модифікатором: *true warriors* (190), *the world*

ablaze (183), *the old world* (303); *sacred land* (180); *one-eyed god* (159); *immortal journey* (267); *chainless mind* (267); *the ancient wolf* (255); *the Old Wise One* (255); *heathen beasts* (309); *eight-legged steed* (248); *the valiant dead* (238); *the bravest God* (255); *The Final Journey* (249); *Immortal journey* (267); *a magic sword* (238); *the wicked wolves* (160); *final prayer* (206); *the blind God* (266);

2) трикомпонентні номінативні одиниці із займенниковим та ад'єктивним модифікатором: *Thunder God and his old foe* (255); *this eight-legged steed* (236); *the sworn blood brother to Odin himself* (236); *this Serpent ship* (262); *his father Loki* (236); *our fortune and glory* (291); *this blade for slaying giants* (307); *this song of courage* (224); *our northern home* (261); *this oracle of souls* (184);

3) дво- та трикомпонентні номінативні одиниці із субстантивним компонентом та дієприкметниковим модифікатором: *a dawning age of man* (148); *Writhing God* (175); *a fighting song* (223); *dying breath* (206); *living fire* (239); *consuming sin* (163); *the cunning wolf* (278); *the running bear* (278); *searching for the freedom* (249); *dying time* (184);

4) номінативні одиниці із субстантивним компонентом та дієприслівниковим модифікатором: *frozen fjörds* (283), *the sworn blood brother* (236), *the Earth-born God* (257); *Fate Foreseen* (212); *buried spoils of glory* (268); *born of the ice* (171); *inscribed with runes of Odins will* (295); *taken by Valfather* (193); *destiny written of wood and blood* (257);

5) номінативні одиниці із субстантивним компонентом та субстантивним модифікатором: *Viking gods* (180), *the war god* (303), *Thunder God* (255), *The Death God* (177), *the spear god* (306), *Lightning god* (217), *the winter God* (148), *Corpse-Father* (175); *Serpent ship* (262); *Corpse hall* (296); *the rainbow bridge* (236); *world tree* (145); *the fire demon Surt* (142); *Valkyrie song* (297);

6) номінативні одиниці із субстантивним компонентом та субстантивним модифікатором у посесивній формі: *Odin's home fields* (254), *God's weakness* (266), *God's Valhalla* (277); *the wolf's revenge* (142); *Odin's Opus* (161); *Odin's sign* (297); *the stallion's fearful shadow* (200); *Asgard's hall* (264); *Odin's daughters* (297); *death's maidens* (154); *hero's soul* (246);

7) номінативні одиниці з вербальним компонентом та адвербіальним модифікатором: *round the fire dancing high* (278); *journey waiting just ahead* (282);

8) номінативні одиниці з вербальним компонентом та субстантивним компонентом: *Earthshaker who feels no pain* (245); *a magic sword and a spear called Gungnir* (238), *they are carved with runes* (238); *the power to be free to die and live again* (242); *our strenght to win* (193);

9) номінативні одиниці із субстантивним та прийменником компонентами: *the world above* (225); *this world beneath the serpent* (176), *beyond the reach of gods* (176); *Inheritance of the legendary Viking gods* (180); *death to God and Man* (178); *from the battlefield to Valhalla* (236); *by wolf by fire by blade* (142); *across the bridge of death* (231); *beyond the gates of light* (231); *into the heart of darkness* (231); *into the black of night* (231); *warmth from the fire* (151); *keys from the past* (186);

10) номінативні одиниці з прийменником *of*: *the mead of Valhall* (190); *true warriors of this world* (190); *home of Hvergelmir* (251); *source of eleven rivers* (251); *the people of the old world* (303); *frozen fjörds of home* (283); *head of the dragon* (258); *the hall of one-eyed god* (159); *army of the heavens* (231); *immortal journey of the chainless mind* (267); *the gods of yore* (267); *the stars of God* (207); *the dawn of time* (215); *Harbinger of the end* (178); *Final Son of Loki* (263); *demons of the North* (309); *nine songs of might* (306); *God of fire* (233); *land of the living* (236); *land of the dead* (236); *bringer of the valiant dead* (238); *God of rain* (245); *the powerhead of the universe* (245); *Great son of Loki* (217); *Brother to the wolf* (217); *the hammer of Thor* (199); *a dawning age of man* (148); *the son of Corpse-Father* (175); *the kingdom of steel* (247); *the sword of hate* (222); *the ship of nails* (255); *sons of Muspell* (255); *a sword as of the Sun* (255); *bane of gods* (255); *the song of storms* (284); *the beat of the drum* (205); *Gods of battle* (202); *a true son of Odin* (138); *the way of the warrior* (280); *the battlefield of life* (232); *the sisters of fate* (265); *the destiny of gods and men*; *the army of the damned* (144); *the gods of the seas and of war* (147); *a Sword of fire and an axe of cold* (302); *triumph of sword*

and shield (194); the bane of Frey (255); fangs of fate (200); absence of the mighty sword (255); the power of Thor (284); halls of golden splendor (272); mystery of ages (272); the vales of time (168); director of the wind (268); tears of fire (300); testament of might (190); the gods of old (292); the hammer of the gods (274); the colours of the night (173); Children of Ymir (211); Crusaders of Despair (211);

11) фрази з паратактичною організацією: *hearth and home (305); king and warrior (138); thunder and lightning (221).*

Мезознаки (а)

До цієї категорії належать предикативні конструкції, які поділяємо на:

1) **атрибутивні підрядні речення:** *Take our song to Odin who awaits us way up high (167);*

Absence of the mighty sword / Will be the bane of Frey / Slain by that which shines so bright (255);

Drink to your brothers who are never to fall / We're all brothers of metal here in the hall (221);

2) **експлікативні конструкції:** *I realized, life is just lies... (172);*

3) **об'єктні конструкції:** *Blood oaths that we swore, brothers one and all / Mead horns that we raised, swords to the sun (166);*

4) **адвербіальні підрядні речення:**

- **локативні:** *We shall build you a cairn beyond the Black River / Where no one will disturb you rest / There you shall lay in your helm and your harness / With your sword across your breast (304);*

Voices together / This is your song / Here is the spirit / Where we all belong / When we stand together / The bands will play on (276);

But in the heart, where the fire burns forever / Where life goes on, for those who fell in battle (270);

- **темпоральні:** *Seven gates to pass until I reach my home (231);*

*When chaos crawls, Tyrants fall, / The North Star will guide to the light;
Battles Have Been Fought / Enemies In Our Previous Lives / As We Awake / We
Unite for the Great War (269);*

*When my sword song sings for the last time / And ravens call for me, (my)
hammer amulet tells of my future company (164);*

*I gathered up the runes / As I forever fall back into the past. / Take possession
of the ancient heritage / As I step into the bloodlines of my ancestors / I grasp the
spear into my bloody hand / I'm waiting for you... Father Wotan!! (181);*

*Aegir, lead us through the waves / Head of the dragon carved into our prow /
Sailing into our destiny / To no man we bow / Until land we stand upon / The
dragon's eye sees us on (258);*

- інтенціональні: *We ride into the fields of war / To keep our kingdoms home
/ And in our blood (166);*

*Army of the heavens, my army waits in hell / To battle on the earth, for all the
souls who fell (231);*

*Onward we march to war / Family and friends we are fighting for / To face
indestructible foes / Give me the strength to wield my sword (196);*

- пресупозитивні: *Forever on I take this song across the sea and lands far
off/ Even if I'm only one I would sail this ship alone / Ever on I take this song across
the sea and land far off (208);*

- конклюзивні: *Their chasing you now and theres no place to hide / Youve
become afraid of your shadow / Because of your deeds now your honor has died /
Your space has been saved in the gallows (170).*

- компаративні: *The new god does nothing / When the old ride by our side
(309);*

*You hide the tears, throughout the years to try and keep the peace / As a sailor
never leaves his ship, a true soldier never retreats (204);*

*Those who accept change / Will be blessed with good fortune / While others
cannot assume the same reward (308);*

The new god does nothing / When the old ride by our side (309);

- **каузальні:** *In envy of our brothers, we drank to hours absurd, / 'Cause the mead of Valhall awaits true warriors of this world!* (190);

So I'll journey afar, for there's glory to find / And I'll fill out my entry in the annals of time (281);

- **кондиціональні:** *If we should survive the day, / Vegvisir will guide us home* (258);

I was born with a hero's soul / If you got one then you know / Reach my hand where the eagles fly / I feel so tall I can touch the sky (246).

Мезознаки (б)

1) **констативні:** *After the war the north winds blow / The blankets of ice begins to thaw / Those that survived now all know / What is a God, the one true force* (197);

2) **квеситивні:** *Are you standing on your seat / Can you feel the beat / The flames are getting higher / Look into the fire / Can you feel it in your head / We're gonna wake the dead / You gotta raise your voices high / Rock will never die, let it out* (273);

3) **імперативні:** *Aesir, Vanir, Wargods Rise! Arise from the hellspawned realms / And set the nine worlds on fire; Stand tall Viking, cry Victory!* (177);

Draw your swords and raise your shields / for now we go to war / the deaths of our foes await upon a foreign shore / we will claim their lives as payment for their vicious crimes / death or triumph now awaits as Odin prophesized; Rise now in war! Hail final war! (179).

3.4 Лінгвопрагматичне підґрунтя номінацій давньоскандинавських концептів-міфологем

Розглядаючи прагматичний компонент номінацій міфологем, зауважимо, що як матеріальні кореляти міфологічного простору, вони становлять своєрідну вихідну “базу даних” для дискурсивних практик різної спрямованості. Відповідно, при залученні до певного комунікативного процесу, міфологічно

співвіднесені смисли впливають на формування прагматичних інтенцій суб'єктів дискурсивної взаємодії. У зв'язку з тим, що дискурс міфологічного простору розуміється як “текст, занурений до контексту мовного спілкування і взаємодії”, тобто “текст разом з його комунікативно-прагматичним контекстом” (Карасик, 2004, с.11–53), як останні ми розглядаємо не автора чи виконавця пісні та її аудиторію, а безпосередніх учасників міфологічних сценаріїв, так званих “модельних особистостей”, – прототипових представників етносоціальної групи із специфічною вербальною та невербальною поведінкою та власною ціннісною системою (Карасик, 2004, с.99–112), учасників стереотипних соціокультурних ситуацій, тобто міфологічних сценаріїв.

Мовленнєвий акт – це “цілеспрямована мовленнєва дія, двобічний процес передавання повідомлення від мовця (автора, адресанта) сприймачеві (адресатові) за допомогою мовних знаків” (Данильчук).

За іллокутивним критерієм розрізняють такі мовленнєві акти, як: *констативи* (твердження), *директиви* (вказівки), *квеситиви* (питання), *комісиви* (обіцянка й інші зобов'язання, наприклад, клятва, присяга), *експресиви* (емоційні твердження), *декларативи* (промовляння), *локативи* (вказівки місця) (Макаров, 1999, с.38).

Класифікація мовленнєвих актів, запропонована В. Карасиком, побудована на принципі статусних відносин комунікантів. Мовленнєві акти поділяються на два класи: статусно марковані й статусно нейтральні. До останніх автор відносить констативи, наративи і дескриптиви. До статусно маркованих мовленнєвих актів належать *ін'юктиви* (накази), *реквестиви* (прохання), *інструктиви* (інструкції).

Набір комунікативних актів для реалізації комунікативного наміру адресанта визначає комунікативні або дискурсні ходи – методи і прийоми, які окремо або в комплексі ведуть до розв'язання надзадачі (Иссерс, 2003, с.110). Вони є конститuentами комунікативних тактик, через які реалізуються комунікативні стратегії – комплекс мовленнєвих дій, спрямованих на досягнення комунікативної мети (Иссерс, 2003, с.54).

Отже, під час здійснення комунікативних актів відбувається номінативна й інтерпретативна діяльність, які, у свою чергу, призводять до змін у референційному плані одиниць на позначення міфологічного простору. Ці варіації визначають ставлення адресанта і до реакції адресата / адресатів на зміст повідомлення, що породжує можливість різних напрямів розвитку міфологічних і міфологічно орієнтованих сценаріїв.

Усі дії комунікативної діяльності особистостей, а саме: інтерпретації, реакції на повідомлення, взаємні впливи один на одного – регулюються інформаційним полем міфологічного простору, ядром якого він є. Важливим тут є прагматичний аспект номінацій елементів міфологічного простору, який визначає, як будуть взаємодіяти різноспрямовані за своєю конфігурацією системи мовних (модельних) особистостей, цілеспрямовані на оволодіння єдиним фізичним простором, “вступають у конфлікт і виводять одна одну зі стану відносного балансу” (Колесник, 2003, с.20).

Особливістю модельної особистості, мовної зокрема, є узгодження з відкритою системою, що визначає наявність трьох характерних планів.

1. **Ціннісний план** представлений етичними цінностями й утилітарними нормами поведінки; у ньому активізований аксіологічно-модальний аспект концептуальної картини альтернативного світу, елементи якої моделюють альтернативний світ, слугують “призмою інтерпретації” та визначають прагматичні інтенції модельної особистості:

Långt bortom Midgårds berg och dalar / skyddade från stormen i gyllene salar / Allfader plötsligt tömmer välfyllt krus / tvinnar skägget fundersamt i behagligt hus / Låt dryckeskvädet eka i forna gudars ära / Drick ur, inte tveka, i minnet jag er bära.
 “Далеко від гір і долин Мідгарду, / захищений від шторму в золотих залах, / Всеотець раптом випиває наповнений келих, / Задумливо бороду гладить у затишку свого дому [наратив]. / Підійміть келихи за славу давніх богів, / Пийте, не вагайтеся, в пам'ять про них [директив]” (90).

У зображеній ситуації зачіпається ціннісний план: згадуються властиві суспільству давніх германців норми поведінки – бенкетування, розпивання

алкогольних напоїв для вшанування богів, унаслідок виконання яких відбувається синхронізація світу божественного та світу людей.

2. **Когнітивний план** модельної особистості відзначається наявністю базового концепту-міфологеми, аксіологічна забарвленість якого приводить до зближення ціннісного та когнітивного планів особистості та певною мірою “розмиває” між ними межі. Зміст цього концепту лежить в основі картини міфологічного уявного світу, яка ситуативно співвідноситься з кінцевою метою пошуку / місії. Наприклад, фокусний концепт-міфологема СЛАВА в англomовному дискурсі є кінцевою метою місії воїна та поєднує когнітивний і ціннісний плани модельної особистості: *Glory in battle / Glory for all / Glory in battle / Claim your seat in the hall* [експресив] (214)!

Wind fills the sail, oars pound the water [дескриптив]. / *Under sun and rain's flight, glory and fame. / A rewarding horizon, time will proclaim* [експресив] (192).

3. **Поведінкові характеристики** визначаються обраними стратегіями і тактиками для реалізації прагматичних інтенцій. Таким чином, для здобуття ПЕРЕМОГИ, що визначається волею богів та ДОЛЕЮ, необхідно об'єднуватися з побратимами, брати до рук ЗБРОЮ та йти в бій:

With the gods beside us / In victory, our destiny is met [констатив] / *A tale of glory unfolding / A journey to never forget / Strike together! With deadly iron! / We claim victory!* [експресив; директив] (188).

Усі наведені плани модельної особистості втілюються за допомогою вербальних індексів – номінативних одиниць різного рівня (перелічених у попередньому пункті) на позначення ситуативно релевантних концептів.

Залежно від спрямованості когнітивної та практичної діяльності суб'єкта, що визначається критеріями “вхід :: вихід” і “агентивність :: сприймання”, прагматичні інтенції та оцінки поділяються на такі види:

1) **намір отримати предмет (вербальне повідомлення) / виступити реципієнтом або пацієнсом дії :: позбутися / передати предмет; виступити агенсом або ефектором з метою фізичного впливу на об'єкт.**

Наприклад, модельна особистість повинна “отримати” чуже життя, тобто виявляє інтенцію вбивати (кореляція з концептами ЖИТТЯ :: СМЕРТЬ, ВОЇН): *Jag måste ta ett liv / för att känna mig levande!* “Я повинен забрати життя, / щоб почуватися живим!” [констатив] (57);

2) перейти в бажаний емоційний стан :: висловити відповідні емоції:

Ingenting kan nu lindra / Mina fränders plågsamma död. / Ingenting kan förhindra / Nornornas runor och mitt skrik i nöd. “Тепер ніщо не може полегшити / болісну смерть моїх побратимів. / Ніщо не може завадити / Рунам норн і моєму крику у біді” [експресив] (24).

Тут реалізується намір висловити почуття суму, страждання за втраченими побратимами (СМЕРТЬ, ВОЇН, ДОЛЯ);

3) обрати / визначити оцінку :: сформувати / декларувати оцінку.

У разі вияву власної мужності модельна особистість оцінює свою смерть як славу (СМЕРТЬ, СТРАХ, МУЖНІСТЬ, СЛАВА): *I will show no fear / I will die a glorious death* [комісив] (264).

Так само Один безстрашно йде у бій, наперед знаючи про свій фатальний кінець, що визначається як достойний вчинок (СМЕРТЬ, БОЖЕСТВО): *He rode away on eight-legged steed / To face his death, a noble deed* [дескриптив; констатив] (248);

4) здійснити оптимальну конфігурацію системи в сенсі збалансування всіх підсистем, накопичити енергію / отримати, розвинути, покращити навички та вміння :: користуватися власними здібностями при включенні до певних сценаріїв:

I paid an eye for a drink of mead / And was given wisdom supreme / Granted to me the secrets / Of magic, of life and death [наратив, констатив] (234).

Таким чином, Один віддає щось цінне в жертву та збалансовує системи з метою отримання інших цінностей – мед поезії, мудрість, знання (ЖЕРТВА, БОЖЕСТВО);

5) звертати увагу на наявні в навколишніх просторах системи, елементи яких мають подібні або протилежні властивості та можуть увійти

до структури сценарію як партнери або антагоністи :: посилати сигнали до інших систем як потенційних партнерів / супротивників:

My father was a wolf / I'm a kinsman of the slain / Sworn to rise again [наратив] / *I will bring salvation, punishment and pain* [комісив] / *The hammer of hate is our faith* [констатив] (229);

б) сприймати інформацію та впливи систем-партнерів, адаптуватися до колективної діяльності :: тиражувати певні моделі взаємодії, привносити до системи колективної діяльності деякі визначальні елементи:

Fight for Odin / death draws near / fight for Asgard / show no fear [ін'юктив] (289);

7) інтенції, що стосуються прогнозування (зокрема, омовлення) взаємодії різних систем / картин світу або світів :: інтенції, орієнтовані на стратегічну взаємодію різних систем, їх перехід на новий рівень (цикл) буття:

Lost keys, humans now shut an eye / to the truth. / From the forests, light and wisdom, / darkness and triumph. / The past holds secrets, time withers / true power. / Time, withers humans' wisdom. [констатив] / *Only time without wisdom from the past / From the sea, within our northern home, / washing away, keys from the past. / Will our future mend time lost without the past? / Will we begin again and regain wisdom of the past?* [квеситив] (186).

Тут перетинаються світи минулого і майбутнього з метою віднайдення втраченої мудрості забутих поколінь.

Ще одна класифікація враховує критерії конформіст (донор) :: домінатор (егрегор), ієрархію прагматичних установок мовної особистості, що здійснює категоризацію світу з опорою на зміст міфологічного простору. Відповідно до цих умов інтенції поділяються на такі, що реалізуються з метою:

1) отримати наявний предмет :: нав'язати предмет іншому суб'єкту / використати предмет на ньому або проти нього.

Програється сценарій кінця світу, залучаються міфологеми СМЕРТЬ, СВІТ; з метою отримання дозволу мовна особистість звертається до вищих сил:

Det är dags [констатив], *låt oss vandra mot Muspelheim* / (*Låt oss dräpa varje son*) [реквестив] / *Tiden är nu, låt mig höra er* / (*För Asgård och Midgård, för vår värld*) “Пора, дозвольте нам піти до Муспельхейма / (Дозвольте нам вбити кожного сина) / Зараз час, дозвольте мені почути вас / (За Асгард та Мідгард, за наш світ)” [комісив] (39);

2) відчутти дещо в “дозволеному” емоційному діапазоні :: викликати у візаві конкретну емоцію:

Repentance once consumed my mind / Agony was all I could find [наратив] / *Finally warm after the end / Living in the realm of peace / Free from the pain of reality / No more regret to haunt me / Silently I rest / Freed from my distress and regret / Quietly I rest in an unending death* [констатив] (162);

3) сформувати оцінку під впливом іншої системи / здійснити вибір оцінки із запропонованих :: нав'язати власну оцінку референта (референтної ситуації) партнерові або опонентові в певному сценарії:

Others might judge you / And they might begrudge you / Don't let them spite you [директив] / *Cause I will stand by you* [комісив] / *Be true to yourself* [інструктив] / *In all you do / I'll be there / To stand beside you* [комісив] (261);

4) сформувати стабільні зв'язки між елементами системи в тому обсязі, що дозволяє контекст, інші системи або специфіка сценаріїв, до яких залучений суб'єкт :: структурувати власні підсистеми у вигляді, доцільному з суб'єктивного погляду у вигляді “профільованої фігури” на тлі інших явищ, процесів, стану речей загалом.

При реалізації концептів ПОДОРОЖ, ДІМ, ДОЛЯ програється сценарій подорожі з метою участі в битві та можливого бажаного повернення додому, звернення до бога моря = налагодження, формування стабільних зв'язків між учасниками системи з метою забезпечення вдалої подорожі:

Aegir, lead us through the waves [реквестив] / *Head of the dragon carved into our prow* / *Sailing into our destiny* / *To no man we bow* [експресив] / *Until land we stand upon* / *The dragon's eye sees us on* / *If we should survive the day, / Vegvisir will guide us home* [сугестив] (258);

5) інтенції віднайти інші системи (особистості, групи, колективи тощо), вплив яких може бути корисним для системи :: інтенції віднайти інші системи (особистості, групи, колективи тощо), вплив на котрих може бути корисним для системи / стабілізувати її стан тощо:

Darkness and light entwine / *Everything is all the time* / *All around you points align* / *Everything is all the time* / *You want to live for eternity* / *To see behind the veil* / *Everything comes around again* / *The serpent eats its tail* [наратив; констатив] (301);

6) інтенції обрати найбільш оптимальну стратегію й тактики взаємодії з іншими системами, адаптуватися до них :: прагнення нав'язати найбільш ефективну стратегію й тактики взаємодії.

У наступній комунікативній ситуації з англomовного пісенного дискурсу активізуються концепти ПОТОЙБІЧЧЯ, ВОГОНЬ, СВІТОВЕ ДЕРЕВО, ГНІВ, що виражають намір нав'язати найбільш ефективну для певної ситуації стратегію дій: *Arise from the hellspawned realms* [директив] / *And set the nine worlds on fire* / *An invitation to the blackened wrath* / *The eternal burning of Yggdrasil* (183), та через заклик до дії реалізують сценарій кінця світу = ДОЛЯ СВІТУ;

7) наміри вписатися до моделі світу (лінгвокультури) / обрати потужну надсистему й розвиватися разом із нею, під її впливом, у руслі визначених нею пріоритетів і цінностей :: наміри змінити конфігурацію світу й змусити інші системи адаптуватися до нав'язаної моделі.

Наприклад, у шведськомовному пісенному дискурсі реалізується інтенція відчувати власну належність та пережити / отримати почуття, певні емоції, що виявляється через концепти ЛІС, ЛЮБОВ, БАТЬКІВЩИНА, ДІМ:

Jag älskar mark och skog / En gåva blev mig given / Ger mig tröst och skänker ro / Mina rötter djupt i myllan / Och vet min plats är här “Я люблю землю і ліс, / Мені був дарований дар [констатив], / Що дає мені затишок і дарує спокій. / Моє коріння глибоко в ґрунті. / І знай, моє місце тут” [експресив; локатив] (112).

В англомовних піснях також наказ збігається з інтенцією вписатися в модель системи = бути мужнім, перемогти або загинути в бою:

Stand tall Viking, cry Victory! [ін’юктив] / A final prayer with dying breath / Rise through the flames in morning mist / Rise to Valhalla, your place for eternity (206), що забезпечують міфологеми СМЕРТЬ, ПЕРЕМОГА, ПОТОЙБІЧЧЯ, ВОГОНЬ.

Наведена ієрархія прагматичних установок може бути деталізована шляхом залучення додаткових критеріїв, зокрема, за ознаками конструктивний :: деструктивний. Утім, цей критерій відносний і набуває смислу в ситуаціях безпосередньої взаємодії контрарно конфігурованих систем при визначенні фокусу концептуалізації суб’єктом однієї з них.

Ураховуючи критерії абстрактності / узагальнення (Кагановська, 2002), універсологічні принципи тріадичності й фрактальності відношень систем, підсистем і надсистем (Поляков, 2004), інтенції розглядають як показник рівня системи, що здійснює категоризаційну та практичну діяльність та виділяють сім відповідних груп:

1) **інтенції мікрорівня** – реалізуються з метою співвіднести підсистеми з відповідними ситуативними потребами. Вони є тактичними і достатньо рефлекторними, діють за біхевіористським принципом “стимул → реакція”. На цій фазі розгортаються мікроскрипти, обрані для задоволення комунікативних потреб системи (модельної особистості):

Ingen nåd skall ges eller tas / I evighet ett mörkrets rike / Leds mot mänsklighetens undergång / Acceptera eller dö. “Жодного милосердя не слід давати чи приймати [директив]. / У вічності царство темряви веде до загибелі людства [констатив]. / Прийміть або помріть [декларатив]” (115);

2) **катарівень (а)** – комплекси інтенцій спрямовані на формування комфортного емоційного стану індивідів як систем. Ідеться як про адресанта, так і адресата.

Men med järnhand han greppar sitt svärd / Klingan är dragen / Vargtimman slagen / Framåt – mot ära och död! “Але залізною рукою він хапається за меч [дескриптив]. / Лезо витягнуто. / Час вовка настав [констати]. / Вперед – до слави та смерті! [експресив]” (79) – тут виражається інтенція катарівня (а) – заклик до битви налаштовує учасника сценарію та дозволяє йому перейти комфортний емоційний стан;

3) **катарівень (б)** – реалізація інтенцій відбувається з метою збалансування оцінок і цінностей відповідно до концептуального простору індивіда, що взаємодіє з міфологічним простором і етнонаціональною семіосферою. Під час реалізації цих інтенцій визначаються й розподіляються пріоритети інтерпретативної і практичної діяльності:

Bring me my impending death [реквестива] / *My fate I accept* / *Brought on by my own wrath* / *The words I have kept* / *Bring me my eternal rest* / *My fate I accept* [декларатив] (162).

Seconds or days have no meaning now [констатив] / *Cause every life fades into death, somehow... Moments come – moments go* (174);

4) метою інтенцій **макрорівня** є оцінка стану системи й узгодження всіх підсистем у матеріальному, емоційному та раціональному прагматичному планах.

Det mäktiga folk som vi tillhört en gång / Har nu tynat bort i glömskemoln / Till de fallnas ära vi nu sjunga en sång / För de män som i Valhall ännu strida. “Могутній народ, до якого ми колись належали, / Тепер зник в забутті. / На честь полеглих ми зараз співаємо пісню, / Для мужів, які у Вальгаллі воюють і нині [констатив; наратив]” (46) – наявні інтенції макрорівня, відбувається оцінка стану системи та її елементів, а також налагодження між ними зв'язку – вшанування полеглих героїв у ПІСНІ допомагає відродити пам'ять народу, а отже, поєднати минуле з майбутнім і відновити рівновагу. У такий спосіб тут

реалізується також інтенція здійснити оптимальну конфігурацію системи в сенсі збалансування всіх підсистем;

5) **мезорівень (а)**: інтенції мовної особистості спрямовані на розширення меж власного концептуального простору, що продиктовано вимогами ситуації, а також прагнення узгодити свою систему із системами інших суб'єктів:

Vårt öde kallar oss till spegeln / Där himmelns anlete syns / Må Oden skona oss Ägirs vrede / Må vågorna vila inatt. “Наша доля кличе нас до дзеркала води [констатив], / Туди, де видно неба лик [дескриптив; локатив]. / Хай Одін захистить нас від гніву Егіра, / Хай хвилі спочинуть сьогодні вночі [реквестив]” (78), що залучає концепти ДОЛЯ, БОЖЕСТВО, ЖИТТЯ :: СМЕРТЬ також для вираження наміру віднайти інші системи (особистості = БОЖЕСТВА), вплив яких може бути корисним для власної системи модельної особистості;

б) інтенції **мезорівня (б)** реалізуються з метою співвіднести системи з різною етіологією і досягнути комфортного стану всіх учасників комунікативної ситуації. Це означає необхідність змінити і підлаштувати власну систему і з'ясувати спільну мету та загальні вектори поведінки.

У наступній ситуації наявна інтенція мезорівня (б), де модельна особистість стикається з необхідністю підлаштувати власну систему до спільної мети та загального вектора поведінки:

Till ett vägskaäl i livet tiden mig fört / Vet ej vilken stig att vandra / Att dö som en unkrygg och fly från allt / Eller att dö med ära.”До роздоріжжя в житті мене привів час [констатив]. / Не знаю, яким шляхом пройти, / Померти, як боягуз, від усього втекти/ Або померти із честю [квеситив]” (88).

Таким чином, реалізується інтенція обрати найбільш оптимальну стратегію й тактику взаємодії з іншими системами та адаптуватися до них, задіюються концепти ЧЕСТЬ, ЖИТТЯ :: СМЕРТЬ, ПОДОРОЖ;

7) інтенції **мегарівня** полягають в усвідомленні необхідності динамічних міжколективних взаємодій, визначенні їхньої стратегічної мети (наприклад, здійснення міфологічного квесту мегарівня), а також вибір необхідних

стратегій і тактик, передбачення результатів / наслідків такої взаємодії, моделювання й оцінювання бажаного образу світу:

På bröstet vi dig stolt skall bära / Evigt trotsande världslig fara / Vi som nordens sanna ande ära / Vi som en dag till Valhall fara. “На серці ми з гордістю понесемо тебе, / Небезпеку, що вічно протистоїть світу. / Ми як справжній дух честі Півночі, / Ми, що одного дня вирушимо до Вальгалли [експресив; комісив]” (95) – імпліцитно представлений сценарій КІНЦЯ СВІТУ, що активізує концепти СМЕРТЬ, ЧЕСТЬ, ПОТОЙБІЧЧЯ, ПОДОРОЖ та реалізує інтенцію мегарівня, який виявляється в усвідомленні необхідності динамічних взаємодій елементів системи та визначення їхньої стратегічної мети – загинути із честю, щоб потрапити до Вагалли та взяти участь в останній битві; а також намір вписатися в модель світу та рухатися в руслі, визначеному потужною надсистемою.

У наступній ситуації залучено всі плани модельної особистості – ціннісний (активізується аксіологічний аспект концептуальної картини давніх германців), когнітивний (за допомогою базових концептів-міфологем ВІЙНА, БОЖЕСТВО, ЖИТТЯ :: СМЕРТЬ відбувається зближення ціннісного та когнітивного планів) і поведінковий, спричинений двома попередніми планами (триматися разом, воювати, щоб загинути героєм та потрапити до Вальгалли):

We swear to Odin and mighty Thor, stand together, chant for war [комісив] / Ancestors blood runs through our veins, power of Odin, power of Thor [констатив] / By the blood of Sleipnir we will swear, none shall live, all will die [комісив] / Earn our place by Odin's side, Asgards hall, way up high (294).

Тут реалізуються інтенції мегарівня, відбувається усвідомлення модельною особистістю міжсистемних взаємодій планів божественного і людського, а також здійснюється вибір відповідних тактик і стратегій; крім того, інтенції, що стосуються прогнозування (*none shall live, all will die*) та інтенція сформувати стабільні зв'язки між елементами системи в тому обсязі, що дозволяє контекст.

Висновки до розділу 3

1. Запропонована модель мовних знаків, що вербалізують скандинавські концепти-міфологеми в англо- та шведськомовному пісенних дискурсах, віддзеркалює структурні особливості знака, принципи взаємодії знака і денотата та спосіб представлення і відношення знаків до інтерпретатора (у функціональному та прагмасемантичному аспектах).

2. У проаналізованому корпусі мовного матеріалу в обох вибірках зареєстровано мовні знаки на позначення концептів-міфологем, які відповідають різним класифікаційним трихотоміям (у термінах Ч. Пірса): квалісигнуми, синсигнумоми та легісигнуми; знаки-ікони, знаки-індекси і знаки-символи; знак-рема, який вказує на сутнісні характеристики власне знака, дицисигнум (власне знак) і знак-аргумент. Кожен тип знаків репрезентує специфічний досвід, що стосується концептуалізації онтологічних, функційних, темпорально-локативних і аксіологічних (конструктивно орієнтаційних, у значенні конфігурування картини альтернативного субкультурного світу) властивостей переосмислених концептів-міфологем.

3. За функційно-семантичними характеристиками номінативні одиниці, що втілюють елементи міфологічного простору, поділяються на *номінатори* (позначають фокусні міфологеми), *дезигнатори* (позначають об'єкт / суб'єкт), *акцентуатори* (зосереджують увагу на різних ситуативно релевантних ознаках денотата), *прескриптори* (спрямовують розвиток сценарію), *дескриптори* (характеризують стан речей, об'єкт або суб'єкт).

4. За структурними характеристиками вербалізатори концептів-міфологем поділяються на: катазнаки-1, катазнаки-2, макрознаки, мезознаки, мегазнаки. У структурі мовних одиниць на позначення давньоскандинавських міфологем виявляється граматична особливість обох мов. У шведськомовному дискурсі відзначене вживання номінативних одиниць зі субстантивним компонентом та субстантивним модифікатором у посесивній формі, тоді як в англomовному дискурсі – номінативні одиниці з прийменником *of*. Інша відмінна риса полягає

в наявності у шведськомовному дискурсі мовних одиниць, що утворилися шляхом словоскладання, а в англomовному – одиниць із субстантивним модифікатором.

5. У процесі комунікативної діяльності в кожному конкретному контексті мовні знаки, що вербалізують концепти-міфологеми, реалізують певні функції, які корелюються з тими чи іншими мовленнєвими актами, у процесі побудови яких відбувається співвіднесення вхідної інформації з потрібними знаками-інтерпретантами.

6. У результаті номінативної діяльності відбуваються зміни в референційному плані одиниць на позначення міфологічного простору. Ці варіації визначають ставлення адресанта і до реакції адресата / адресатів на зміст повідомлення, що, зі свого боку, породжує можливість різних напрямів розвитку міфологічних та міфологічно орієнтованих сценаріїв.

7. Прагматичне підґрунтя номінацій на позначення скандинавських концептів-міфологем визначається комплексами прагматичних інтенцій, які розподіляються на інтенції *мікрорівня*, *катарівня (а)*; *катарівня (б)*; *макрорівня*; *мезорівня*; *мегарівня*. Також враховуються інтенції, спрямовані на реалізацію когнітивної та практичної діяльності суб'єкта, які розподіляються з урахуванням критеріїв “вхід :: вихід” і “агентивність :: сприймання”, а також інтенції категоризації світу з опорою на зміст міфологічного простору, при розподілі яких враховується критерій “конформіст (донор) :: домінатор (егрегор)”.

Основні положення розділу викладено в одноосібній публікації авторки:

Гусар, А. (2021). *Вербалізація давньоскандинавських міфологем в сучасному пісенному дискурсі (на матеріалі шведської та англійської мов)*. Науковий збірник “Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка” № 35.

ВИСНОВКИ

З огляду на тенденції міждисциплінарних студій, притаманні сучасній лінгвістиці, у нашому дослідженні було встановлено, що результатом взаємодії мовної та концептуальної картин світу, які транслюють історичний, культурний, соціальний досвіди індивіда, етноспільноти, суспільства у вигляді понять, образів, відчуттів, норм поведінки та кодують і транслюють їх до смислового поля семіосфери через вербальні інструменти, є картина альтернативного субкультурного світу.

Картина світу, що формується унаслідок інтерпретативної, номінативної та комунікативної діяльності мовних особистостей та лінгвоспільнот, віддзеркалює універсальний механізм прагнення відкритої системи до збереження балансу (аналогічно до гомеостазу). У випадку альтернативного міфологічно орієнтованого світу йдеться про певний (змінний) баланс між змістом ядерної та периферійної частин картини світу. Перша є контейнером вихідних конфігуративних аксіом, а друга – простором породження контекстуальних ноематичних смислів. Обидві частини картини альтернативного світу перебувають у постійній динаміці.

Текстові складники шведськомовного і англomовного пісенних дискурсів становлять вербально знакову матрицю альтернативних квазі-реальних світів. Ці світи є результатами концептуалізаційної та номінативної діяльності індивіда (автора / виконавця пісні).

Унаслідок взаємодії трьох просторів – міфологічного (контейнера декодерів інформації), семіосфери (контейнера досвіду попередніх поколінь, цінності, культуру, традиції, правила поведінки) і дискурсивного (оператора процесу взаємодії міфологічного простору і семіосфери) – постає альтернативний світ, генерований у просторі пісенного дискурсу.

Установлено, що зміни в мовних і концептуальних картинах світу англосаксів і скандинавів відбуваються відповідно до універсальних закономірностей поступу відкритих систем, що спричиняє міграцію складників

міфологічного простору до периферії картин світу та їхньої реміграції до відповідних ядерних сегментів у XX–XXI ст.

Наявність міфологем у текстах скандинавських пісень свідчить про те, що ці тексти є вербальним компонентом вторинного міфологічно орієнтованого пісенного дискурсу із структурою “дискурс у дискурсі”.

Дискурсивний простір як оперативний простір смислотворення являє собою середовище, у якому породжується своєрідна вторинна міфологія, що поступово перетворюється на основу певної субкультури (попкультури).

Міфологічний простір постає контейнером аксіоматичних інтерпретацій, за допомогою яких відбувається інтерпретація інформації та “конфігурування” похідних смислів. Етноспецифічний сегмент семіосфери, зі свого боку, є контейнером екзистенційних смислів і концептуалізованого досвіду лінгвоспільнот (досвіду практичної діяльності, цінностей, культурних і поведінкових зразків тощо), які забезпечують картині створеного субкультурного світу значущість і властивості “реальності”.

Аналіз мовних картин світу англосаксів і скандинавів з погляду теорії міфологічно орієнтованого семіозису на матеріалі текстів шведсько- та англійського пісенних дискурсів демонструє діахронічні та синтагматичні зміни в їхніх системах і пояснює наявність спільних концептів-міфологем, з одного боку, та різне їхнє трактування, з іншого.

У дослідженні було використано методи семантико-когнітивного, концептуального, дефініційного, компонентного, а також актомовленнєвого, прагмасемантичного і контекстуального аналізів, укладено корпус текстів пісень.

Концепт-міфологему (елемент вторинної міфології) витлумачено як фрактальний варіант вихідної інформаційної структури, що включає індивідуально-авторські та соціально- й етнокультурні нашарування.

Концепт-міфологема, переосмислений у контексті сучасної масової культури, містить ціннісно валоративний компонент, що алюзивно метафорично транслюється до картини альтернативного світу, та демонструє

ознаки відкритої системи, оскільки в його структурі наявний своєрідний “буферний” шар (контейнер перемінних ознак реальних, нереальних і уявних денотатів), що дозволяє зближення або накладання архаїчної та сучасних картин світу шляхом встановлення концептуальних інтерполяцій і паралелей, віддзеркалених у трансформаціях семантики відповідних мовних одиниць.

Концепти-міфологеми як відкриті системи містять елементи структурованого знання, схильні до змін у процесі розвитку лінгвоспільнот та окремих індивідів.

Контури спільногерманського міфологічного простору визначаються змістом низки концептів-міфологем і структурованих навколо них концептуальних локусів. Зокрема, у пісенному дискурсі ХХ–ХХІ ст. виявлено такі концепти, “імпортовані” зі скандинавського міфологічного простору: СВІТ, ДІМ, ЛІС, ПОДОРОЖ, БОЖЕСТВО, ВОЇН, ВОГОНЬ, ДУША, ДОЛЯ, ПЕРЕМОГА, СЛАВА, ПІСНЯ, КОРАБЕЛЬ, МЕЧ, ВІЙНА, ЖЕРТВА та ін.

Інвентаризація виявлених вербалізованих концептів міфологем дозволяє співвіднести їх з концептуальними локусами типу: 1. Часопростір; 2. Живі істоти; 3. Неживі предмети; 4. Природні явища, феномени природи, енергії, абстрактні сили; 5. Соціальна сфера; 6. Аксиологічна сфера. Також було встановлено, що зміст концептів-міфологем, утілених у шведсько- та англomовному пісенних дискурсах майже завжди збігається, що підтверджує наявність спільногерманського смислового фонду. Відмінний патріотичний елемент, наявний у текстах шведських виконавців (концепти СВІТ, ЛІС, ДІМ, ВОЇН, ВОГОНЬ, ДУША, СЛАВА), а також частотне звернення та згадування різноманітних явищ природи для підсилення повідомлення (особливо яскраві концепти ПІСНЯ, ПОДОРОЖ).

Аналіз лінгвокультурного підґрунтя номінацій елементів міфологічного простору засвідчив явище “іррадіації” змісту скандинавського міфологічного простору до картин світу англо- і неанглomовних спільнот, зокрема, до англomовних картин субкультурних світів. Популярність і “живучість” скандинавських міфів пов'язуємо насамперед із “раціональністю” відповідних

сценаріїв, до яких залучені скандинавські концепти-міфологеми. Реалізовані в скандинавських міфах моделі концептуалізації світу пропонують позитивний для первинного адресата міфу (як дискурсу) варіант розбудови стану речей у світі, а також зразки активної взаємодії суб'єкта і світу, що дозволяють реалізувати власні наміри і волевиявлення. “Іррадіація” вказаних концептів-міфологем виявляється також як їхня циклічна міграція до периферії картин світу та реміграція до ядерного сегмента в контексті глобалізованої попкультури ХХ–ХХІ ст.

У дослідженні зареєстровано мовні знаки, що вербалізують концепти-міфологеми, які відповідають різним класифікаційним трихотоміям (у термінах Ч. Пірса): квалісигнуми, синсигнумоми та легісигнуми; знаки-ікони, знаки-індекси і знаки-символи; знак-рема, який вказує на сутнісні характеристики власне знака, дицисигнум (власне знак) і знак-аргумент. Кожен тип знаків репрезентує специфічний досвід, що стосується концептуалізації онтологічних, функційних, темпорально-локативних і аксіологічних (конструктивно-орієнтаційних, у значенні конфігурування картини альтернативного субкультурного світу) властивостей переосмислених концептів-міфологем.

Функційно-семантичні характеристики номінативних одиниць, які втілюють елементи міфологічного простору притаманні специфічні ознаки і функції дозволяють створити наступну типологію вербалізаторів субкультурного світу: *номінатори* (позначають фокусні міфологеми), *дезигнатори* (позначають об'єкт/суб'єкт), *акцентуатори* (зосереджують увагу на різних ситуативно релевантних ознаках денотату), *прескриптори* (спрямовують розвиток сценарію), *дескриптори* (характеризують стан речей, об'єкт або суб'єкт).

За ієрархічно-структурними ознаками, номінативні одиниці поділяються на мікрознаки – морфеми (мінімальні значимі одиниці) / складові частини композитів; катазнаки-1 – прості слова, афіксальні деривати, катазнаки-2 – композити, макрознаки – одиниці фразового рівня, мезознаки – знаки-речення, мегазнаки – тексти.

У кожному конкретному контексті комунікативної діяльності мовні знаки, що вербалізують концепти-міфологеми, реалізують певні функції, корелятивні до тих чи інших мовленнєвих актів, у процесі побудови яких відбувається співвіднесення вхідної інформації з потрібними знаками-інтерпретантами. У результаті номінативної діяльності відбуваються зміни в референційному плані одиниць на позначення міфологічного простору. Ці варіації визначають ставлення адресанта і до реакції адресата / адресатів на зміст повідомлення, що, зі свого боку, породжує можливість різних напрямів розвитку міфологічних і міфологічно орієнтованих сценаріїв.

Прагматичне підґрунтя номінацій на позначення скандинавських концептів-міфологем визначається комплексами прагматичних інтенцій, які поділяються на інтенції *мікрорівня* (спрямовані на співвіднесення підсистеми з відповідними ситуативними потребами), *катарівня (а)* (формування комфортного емоційного стану індивідів); *катарівня (б)* (збалансування оцінок і цінностей відповідно до концептуального простору індивіда); *макрорівня* (оцінка стану системи й “узгодження всіх підсистем в матеріальному, емоційному та раціональному прагматичному планах” суб’єктів); *мезорівня* (пристосування власної системи до умов комунікативної ситуації і з’ясування спільної мети і загальних векторів поведінки); *мегарівня* (визначення необхідних стратегій і тактик для реалізації комунікативної мети, моделювання й оцінювання бажаного образу світу).

Наявність різнорівневих знакових репрезентацій елементів міфологічного простору дозволяє здійснити як загальносистемний, так і мікрорівневий “тюнінг” концептосистеми, зокрема, переосмислити набутий досвід крізь призму універсальних (вихідних, міфологічних, аксіоматичних) структур знань та, навпаки, адаптувати зміст інхоативних структур до контекстуальних реалій сьогодення.

Таким чином, ми встановили, що “механізм” інформаційного картування нового світу використовує певні міфологічно закорінені концептуальні “матриці-еталони”, щодо яких формується вивідне знання.

Під час інтерпретаційної діяльності, комунікації і мовно-кодової побудови альтернативних можливих світів відбувається “породження вторинних міфів”, що використовуються як “основа підпорядкованої концептуалізації” певних фрагментів світу чи уточнення певних сценаріїв.

На етапі “синтезу” альтернативний світ-текст постає як прецедентний феномен, “фокус зібрання” лінгвальної та екстралінгвальної інформації, який поєднує діяхронічно віддалені та культурно неспоріднені фрагменти ноосфери в єдиному потоці.

Нарешті, у результаті такого синтезу давня міфологема отримує друге життя, пройшовши довгий шлях переосмислення і трансформацій, відродившись у новому текстовому світі та поєднавши реальний світ із безліччю можливих світів-дискурсів.

Результати вивчення лінгвокогнітивної та лінгвосеміотичної природи й функціонування номінативних одиниць на позначення давньоскандинавських концептів-міфологем у сучасних шведськомовному та англomовному пісенних дискурсах відкривають перспективи подальших досліджень, які можуть бути пов’язані з розглядом зіставного аспекту, а саме репрезентацій концептів-міфологем у негерманських мовах, а також у дослідженні вербалізацій давньоскандинавських концептів міфологем у текстах / дискурсах інших жанрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адорно, Т. 1998. *Избранное: Социология музыки*. М.; СПб.: Университетская книга.
2. Александрук, І. 2012. *Роль теорії можливих світів у сучасній лінгвістиці*. Проблеми семантики слова, речення та тексту : зб. наук. праць. К. : Вид-во Київськ. держ. лінгв. ун-ту. Вип. 28. С. 21–26.
3. Алефиренко, Н. 2009. *“Живое” слово: проблемы функциональной лексикологии* : монографія. Москва : Флинта : Наука.
4. Алефиренко, Н. 2016. *Лингвокультурология: ценностно-смысловое пространство языка* : учеб. пособие. 5-е изд., стер. М. : Флинта. Режим доступу: <https://rucont.ru/efd/244031> [Дата звернення: 15.04.2017].
5. Антонова, О. 2010. *Структура концепту та способи його вербалізації*. Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського. Вип. 11. С. 10–13. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kdsm_2010_11_4 [Дата звернення: 15.04.2017].
6. Апресян, Ю. и Бабаева, Е. 2006. *Языковая картина мира и системная лексикография*. М.: Языки славянских культур.
7. Аристотель. 1981. *Физика* : в 4 т. [пер. В. П. Карпова]. М. : Мысль., Т. 3. С. 59–260.
8. Арнольд, И. 1999. *Семантика. Стилистика. Интертекстуальность: Сборник статей*. СПб.: Издательство СПб. университета.
9. Арутюнова, Н. 1990. *Дискурс*. Лингвистический энциклопедический словарь. М : Советская энциклопедия. С. 136–137.
10. Арутюнова, Н. 1999. *Язык и мир человека*. 2-е изд., испр. М.: Языки русской культуры. I-XV.
11. Асвинн, Ф. 2003. *Руны и мистерии северных народов* : [пер. с англ.]. Москва : Гранд ; [Б. м.] : ФАИР-пресс.

12. Аскольдов, С. 1997. *Концепт и слово*. Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антропология. Под ред. В.П. Нерознака. М.: Academia. С. 262–269.
13. Бабушкин, А. 1996. *Типы концептов в лексико-фразеологической системе языка*. Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та.
14. Бабушкин, А. 1997. *Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка, их личностная и национальная специфика* : дис. докт. фíl. наук : 10.02.19. Воронеж.
15. Бабушкин, А. 2001. *“Возможные миры” в семантическом пространстве языка*. Воронеж : Воронежск. гос. ун-т.
16. Балатова, С. 2007. *Сучасне розуміння концепту*. Актуальні проблеми германської філології в Україні та Болонський процес : матеріали II міжнародної наукової конференції. Чернівці : Книги XXI. С. 38–46.
17. Барт, Р. 1996. *Мифологии*. М.: Изд-во им. Сабашниковых.
18. Бахтин, М. 1979. *Проблема речевых жанров*. М.: Академия.
19. Богданов, В. 1996. *Моделирование семантики предложения*. Прикладное языкознание. СПб. : Изд-во СПб ун-та. С.161–200.
20. Болдырев, Н. 2001. *Концепт и значение слова*. Методологические проблемы когнитивной лингвистики. Воронеж: Воронежский гос. ун-т. С. 25–36.
21. Бурков, В. 2002. *К истории скандинавской группы государственных эмблем и символов*. Скандинавские чтения 2000 года : Этнографические и культурно-исторические аспекты: [Доклады]. Санкт-Петербург : Наука. С. 162–172.
22. Виноградов, В. 1977. *Вступительное слова*. Вопросы терминологии. М.
23. Вишницкая, Ю. *Мифологемы Александра Блока в русском этнокультурном Пространстве*. Режим доступа: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/20661/1/Vyshnytska_Dissertation_PHD_of_20philology%20science.html [Дата звернення: 15.04.2017].
24. Воркачев, С. 2003. *Концепт как “зонтиковый термин”*. Язык, сознание, коммуникация. М. С. 4–12.

25. Воркачев, С. 2005. *Вариативные и ассоциативные свойства телеономных линвоконцептов : монография*. Волгоград : Парадигма.
26. Воробйова, О. 2011. *Концептологія в Україні: здобутки, проблеми, прорахунки*. Вісник КНЛУ. Сер. Філологія. №2. С. 53–64.
27. Вуек, О. 2020. *Засоби вербалізації екзистенційних феноменів у англomовній ірландській поезії ХХ століття: лінгвокультурний аспект : дис. канд. філ. наук : 10.02.04*. Львів.
28. Головенко, К. 2005. *Внутрішня форма метафори в українській та англійській мовах*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, Вип. 59. Серія: Філол. науки (мовознавство). С. 240–247.
29. Гусар, А. 2018 (а). *Концепт ПОТОЙБІЧЧЯ у сучасному англomовному пісенному дискурсі*. Збірник тез I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку”. С. 239–241.
30. Гусар, А. 2018 (б). *Лінгвокультурні та лінгвосеміотичні особливості вербалізації давньоскандинавського концепту БИТВА в сучасному англomовному пісенному дискурсі*. “Мовні та концептуальні картини світу” № 2 (64). С. 59–64.
31. Гусар, А. 2018 (в). *Моделювання альтернативних світів у сучасному англomовному пісенному дискурсі*. Збірник “Мова. Культура. Комунікація: здобутки та перспективи сучасних філологічних досліджень. Матеріали ІХ-ї Міжнародної науково-практичної конференції (27 квітня 2018 р.)”. С. 20–22.
32. Гусар, А. 2019 (а). *Концепт БОГ СОНЦЯ у сучасному германському та слов'янському пісенних дискурсах*. Збірник наукових публікацій "ВЕЛЕС", V Міжнародна конференція “Наука і сучасність: виклики глобалізації”. С. 105–116.
33. Гусар, А. 2019 (б). *Концепт ГРОМОВЕРЖЕЦЬ у сучасному германському та слов'янському пісенних дискурсах*. Збірник тез “Таврійські філологічні наукові читання: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції”. С. 64–68.

34. Гусар, А. 2020 (а). *Давньоскандинавський концепт-міфологема ELD / ВОГОНЬ у сучасному шведському пісенному дискурсі*. Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції “Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук”. С. 64–67.
35. Гусар, А. 2020 (б). *Концепт-міфологема ELD/ОГОНЬ в современном шведском песенном дискурсе*. Science and Education a New Dimension. Philology, VIII(66), Issue: 218. С. 26–31.
36. Гусар, А. 2020 (в). *Концепт-міфологема “ВОГОНЬ” у сучасному шведському музичному дискурсі*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Філологічні й педагогічні студії у вітчизняній та зарубіжній науці XXI сторіччя”. С. 24–26.
37. Гусар, А. 2021. *Вербалізація давньоскандинавських міфологем в сучасному пісенному дискурсі (на матеріалі шведської та англійської мов)*. Науковий збірник “Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка” № 35.
38. Данильчук, Д. *Акт мовленнєвий*. Велика українська енциклопедія. Режим доступу: <https://vue.gov.ua/Акт-мовленнєвий> [Дата звернення: 28.02.2021].
39. Делёз, Ж. и Гваттари, Ф. 1998. *Что такое философия?*. Пер. с фр. и послесл. С.Н. Зенкина. М.: Институт экспериментальной социологии, Спб.: Алетейя.
40. Дротянко, Л. 2002. *Філософські проблеми мовознавства* : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Навчальна книга.
41. Дунышева, Л. 2015. *Песенный дискурс как объект изучения лингвокультурологии*. Актуальные проблемы романских языков и современные методики их преподавания. Материалы Международной научно-практической конференции (22-23 октября 2015 года). Казань. С. 190–197.
42. Єсипенко, Н. 2012. *Вербальний профіль і концептуальна структура англосаксонських культурних концептів*. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. : Філологія. Т. 15, № 2. С. 187–189.

43. Жаботинська, С. 2012. *Синтаксична метафора у світлі граматики конструкцій (багатозначність структури NP2 of NP1)*. *Studia Philologica*, Вип. 1. С. 43–51.
44. Живіцька, І. 2010. *Мовна картина світу як відображення реальності*. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. Вип. 4. С. 20–25.
45. Жихарева, О. 2017. *Екопоетика англомовного біблійного дискурсу: концепти, образи, нарації*. Київ: Вид. центр КНЛУ. С. 281–311.
46. Жуковська, В. 2013. *Вступ до корпусної лінгвістики*. Навчальний посібник. Вид-во ЖДУ ім. І.Франка Житомир.
47. Заремська, І. 2011. *Мовна картина світу як об'єкт лінгвістичних досліджень*. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. Вип. 7. С. 396–402.
48. Зусман, В. 2003. *Концепт в системі гуманітарного знання*. Вопросы литературы. № 2. Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/voplit/2003/2/zys.html> [Дата обращения: 19.11.2018].
49. Зыкова, И. 2014. *Роль концептосферы культуры в формировании фразеологизмов как культурно-языковых знаков* : дис. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.19. М.
50. Иванов, В. и Топоров, В. 1994. *Индоевропейская мифология*. Мифы народов мира. Энциклопедия. Москва; Смоленск, Т. 1. С. 527–533. Режим доступу: <http://philologos.narod.ru/myth/indeurmyth.htm> [Дата обращения: 09.10.2019].
51. Ильинова, Е. 2008. *Вымысел в языковом сознании и тексте*. Волгоград.
52. Ильинова, Е. 2012. *Мифологема как эвристический прием интерпретации когнитивной картины мира*. *Studia Linguistica*. Вып. XXI. Антропоцентрическая лингвистика: проблемы и решения. Сб. научных трудов. СПб.: Политехника-сервис. С. 184–194.
53. Иссерс, О. 2003. *Коммуникативные стратегии и тактики русской речи*. М.: УРСС.

54. Кагановська, О. 2002. *Текстові концепти художньої прози (на матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя)*. К. : КНЛУ.
55. Кагановська, О. 2003. *Текстові концепти художньої прози: когнітивна та комунікативна динаміка (на матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя)* автореф. дис. д-ра філол наук : 10.02.05 Київський національний лінгвістичний ун-т . К.
56. Казыдуб, Н. *Дискурсивные матрицы в методологии лингвистической науки*. Режим доступа: <http://www.nsu.ru/xmlui/bitstream/handle/nsu/2113/21.pdf> [Дата обращения: 8.12.2020].
57. Калашников, В. 2001. *Асы. Асгард легендарный. Асгард исторический*. Атлас тайн и загадок : Средневековые цивилизации. Виктор Калашников. Москва : Белый город, Кн. 3 : Великие правители, герои и маги средневековой Европы, легенды и предания, дошедшие до нас. С. 52–57.
58. Карасик, В. 1996. *Культурные доминанты в языке. Языковая личность: культурные концепты*: сб. научн. трудов. Волгоград-Архангельск. С. 3–16.
59. Карасик, В. 2002. *Языковой круг: личность, концепты, дискурс*. Волгоград : Перемена.
60. Карасик, В. 2004. *Языковой круг : личность, концепты, дискурс*. М. : Гнозис.
61. Карась, А. *Реальність, репрезентація, семіоз і філософія*. Режим доступу: <http://prima.franko.lviv.ua/teachers/file.php?file=821> [Дата звернення: 05.10.2017].
62. Караулов, Ю. 1976. *Общая и русская идеография*. М.
63. Карнап, Р. 1959. *Значение и необходимость*. Исследование по семантике и модальной логике. М.
64. Карпіловська, Є. 2010. *Вторинна номінація в сучасній українській мові: тенденції розвитку*. Лінгвістичні студії: зб. наук. праць. К. Вип. 20. С. 28–32.
65. Кашкин, В. 2000. *Этнонимы и территория национальной души*. Русское и финское коммуникативное поведение. Под ред. И.А. Стернина. Воронеж : ВГТУ. С. 62–70.

66. Клушина, Н. 2014. *Теория идеологем*. Политическая лингвистика. № 4 (50). С. 54–58.
67. Ковалюк, М. 2016. *Актуалізація концепту LANGUAGE в сучасному англійськомовному публіцистичному дискурсі* : автореферат дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04; Запоріж. нац. ун-т. Запоріжжя : [б. и.].
68. Колегаева, И. 1991. *Текст как единица научной и художественной коммуникации*. Одесса: Изд-во ОГУ.
69. Колесник, О. 2003. *Мовні засоби творення міфологічної картини світу: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі давньоанглійського епосу та сучасних британських художніх творів жанру фентезі)* : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ.
70. Колесник, О. 2010. *Реміфологізація культур індоєвропейських етносів в аспекті лінгвосеміотики*. Мовні та концептуальні картини світу. К.: Вид.-полігр. центр “Київський університет”. Вип. 29. С. 3–9.
71. Колесник, О. 2011. *Міфологічний простір крізь призму мови та культури: монографія*. Чернігів: РВВ ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchnugf_2011_551-552_28 [Дата звернення: 09.10.2018].
72. Колесник, О. 2013. *Теорія міфологічно орієнтованого семіозису: термінологічний етюд*. Теоретична і дидактична філологія. Вип. 15. С. 221–231.
73. Колесник, О. 2016. *Вторинна номінація і вторинна міфологія у творенні альтернативних світів*. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. Вип. 10(2). С. 33–40.
74. Колесник, О. 2016 (а). *Мова та міф у вимірі міждисциплінарних студій* : Монографія. Чернігів: Десна Поліграф.
75. Колесник, О. 2016 (б). *Неологическая ноэмати́ка в аспекте мифосеміотики*. Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції Мова. Культура. Комунікація. С. 3–6.
76. Колесник, О. 2018. *Лінгвосеміотика світоконструювання*. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія “Філологія” № 32(1). Одеса : Вид. дім “Гельветика”. С. 192–196.

77. Колесник, О. 2019. *Типологія альтернативних світів в аспекті міфосеміотики*. *Studia philologica Філологічні студії* (12). С. 30–37.
78. Колесник, О. 2020. *Концепт Вальгала у мові та картині субкультурного світу*. Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство): зб. наук. праць. Дрогобич. № 14.
79. Колум, П. 2010. *Боги и герои Севера* : [рассказы]. Патрик Колум ; [пер. с англ. И. Е. Полоцка]. Москва : Центрполиграф.
80. Колшанский, Г. 1976. *Некоторые вопросы семантики языка в гносеологическом аспекте*. Принципы и методы семантических исследований. Москва: Наука. С. 5–31.
81. Колшанский, Г. 1977. *Лингво-гносеологические основы языковой номинации*. Языковая номинация: Общие вопросы. М.: Наука. С. 101–168
82. Кононова, И. 2010. *Структура и языковая репрезентация британской национальной морально-этической концептосферы (в синхронии и диахронии)*: дис. ... д-ра филол. наук : спец. 10.02.04. СПб : СПбГУЭФ.
83. Костюк, І. 2011. *Міфологема: історія поняття в науковому дискурсі*. Вісник Львівської національної академії мистецтв. Вип. 22. Львів, С. 405–416.
84. Кочмар, О. 2014. *Проблема співвіднесення концептуальної та мовної картин світу*. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 9. С. 173–178.
85. Краснобаєва-Чорна, Ж. 2009. *Концептуальний аналіз як метод концептивістики (на матеріалі концепту ЖИТТЯ в українській фраземіці)*, Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/6002> [Дата звернення: 20.10.2020].
86. Красных, В. 2003. *“Свой” среди “чужих” : миф или реальность?* М. : ИТДГК “Гнозис”.
87. Красовська, К. 2009. *Зв'язок концептуальної та мовної картин світу з етнічною ментальністю*. Культура народів Причорномор'я. № 154. С. 120–123.
88. Крымский, С. 1993. *Эпистемология культуры*. Киев : Наук. думка.

89. Кубрякова, Е. 1977. *Об определении границ ономаσιологических исследований*. Проблемы ономаσιологии: Научные труды Курского пед.института. Курск.
90. Кубрякова, Е. 1978. *Части речи в ономаσιологическом освещении*. Москва: Наука.
91. Кубрякова, Е. 1984. *Типы языковых значений*. М., Наука.
92. Кубрякова, Е. 1988. *Роль словообразования в формировании языковой картины мира*. Роль человеческого фактора в языке : Язык и картина мира. М. : Наука, No 5. С. 142–172.
93. Кубрякова, Е. 1994. *Начальные этапы становления когнитивизма: лингвистика – психология – когнитивная наука*. Вопросы языкознания. №4. С. 34-47.
94. Кубрякова, Е. 1996. *Части речи с когнитивной точки зрения*. М. : Ин-т языкознания РАН.
95. Кубрякова, Е. 1999. *Семантика в когнитивной лингвистике (о концепте контейнера и формах его объективации в языке)*. Известия АН. Сер. лит. и яз.
96. Кубрякова, Е. 2004. *Язык и знание*. На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. М. : Языки славянской культуры.
97. Кулидж, О. 2002. *Легенды Севера* : [пер. с англ.]. Москва : Центрполиграф.
98. Курята, Ю. 2010. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: Збірн. наук. праць, Т. XII. Ч. 4. С. 225–232.
99. Лазарович, О. 2002. *Мовні стереотипи і мовна картина світу*. Культура народів Причорномор'я, № 32. С. 79–81.
100. Левицкий, А. 1998. *Функциональные подходы к классификации единиц современного английского языка*. Киев. гос. лингв. ун-т.
101. Левицкий, А., Потапенко, С. и Воробьева, О. 2013. *Лингвоконцептология: перспективные направления* : монография под. ред. А. Э. Левицкого, С. И. Потапенко, И. В. Недайновой. Луганск : Изд-во ГУ “ЛНУ имени Тараса Шевченко”.

102. Левицький, А. 2011. *Категоризація і номінація нечітких сутностей та їх ознак*. Вісник КНЛУ. Серія Філологія. Том 14, №1. С. 69–76.
103. Лейбниц, Г. 1982. *О свободе : в 4 т.* [пер. с лат. Н. А. Федорова ; ред. и сост., авт. вступ. ст. и примеч. В. В. Соколов]. М. : Мысль, Т. 1. С. 307–317.
104. Лихачев, Д. 1997. *Концептосфера русского языка*. Русская словесность. От теории словесности к структуре текста : антология. М. : Академия. С. 280–287.
105. Лосев, А. 1982. *О понятии языковой валентности*. Изв. АН СССР, Сер. лит. и яз. Т. 40. № 4. С. 403–412.
106. Лотман, Ю. 2001. *Семиосфера*. СПб: “Искусство–СПб”.
107. Лукач, М. 2014. *Компонентний аналіз як метод дослідження семантики дієслів української мови*. *Studia Methodologica*. С. 150–155.
108. Ляпин, С. 1997. *Концептология: к становлению подхода*. Концепты : научн. труды. Архангельск. Вып. 1. С. 11–35.
109. Макаров, М. 1990. *Коммуникативная стратегия текста*. Тверь: Изд-во ТГУ.
110. Макарова, И. 2015. *Образ корабля в германо-скандинавской мифологии*. Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. № 175. С. 16–22.
111. Маслова, В. 2004. *Когнитивная лингвистика*. Минск: ТетраСистемс.
112. Мелетинский, Е. 1977. *К вопросу о применении структурно-семиотического метода в фольклористике*. Семиотика и художественное творчество : сборник статей. АН СССР, Институт мировой литературы им. А. М. Горького. Москва: Наука.
113. Миронова, Н. 1997. *Оценочный дискурс*. Проблемы семантического анализа. Изв. АН СЛЯ. Т. 56. № 4. С. 52–59.
114. Мізін, К. 2015. *Місце зіставної лінгвокультурології серед інших лінгвістичних і нелінгвістичних дисциплін*. Теоретична і дидактична філологія. Випуск 20. С. 276–287.
115. Мізін, К. 2017. *Методологічні “слабини” лінгвокультурології на тлі поширення лінгвопрофанації, лінгвоепігонства та лінгвонарцисизму*. Поміж мов

в культур: методологічний еклектизм і міждисциплінарність сучасного мовознавства. Переяслав-Хмельницький: ПП Щербатих О.В. С. 117–133.

116. *Моделирование языковой деятельности в интеллектуальных системах*, 2002. Под ред.: А. Е. Кибрика, А. С. Нариньяни. М. : Наука

117. Морозова, Е. 2005. *Ложь как дискурсивное образование: лингвокогнитивный аспект*. Харьковський національний університет ім. В.Н. Каразіна. Харьков : Экограф.

118. Мунтян, Л. 2015. *Актуалізація концепту GLOBALISATION в науковому та мас-медійному дискурсах* : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 Германські мови. Чернівці.

119. Нахимова, Е. 2011. *Идеологема “Сталин” в современной массовой коммуникации*. Политическая лингвистика. № 2 (36). С. 152–156.

120. Недайнова, И. 2013. *Концептуальная картина мира антиглобализма*. Лингвоконцептология: перспективныенаправления : монография. Луганск : Изд-во ГУ “ЛНУ имени Тараса Шевченко”. С. 401–417.

121. Николаева, Н. 2014. *О хронологии древнейшего слоя в индоевропейской мифологии*. Индоевропейское языкознание и классическая филология. Т.ХVIII. С. 355–367.

122. Никульшина, Т. 2011. *Функционально-семантическое пространство “ирреальное неживое” (на материале английского и украинского языков)*. Язык и пространство : проблемы онтологии и эпистемологии : монография. Нежин: Издательство НГУ имени Николая Гоголя. С. 186–213.

123. Ніка, О. 2005. *Можливі світи і мовна концептуалізація*. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. Вип. 12.

124. Ортега-і-Гассет, Х. 1994. *Вибрані твори*. К.: Основи.

125. Павилёнис, Р. 1981. *Философия языка: проблема анализа предложений мнения*. Вопросы языкознания. № 10.

126. Павилёнис, Р. 1983. *Проблема смысла*. Современный логико-философский анализ языка. М. : Мысль.

127. Пассов, Е. 1991. *Коммуникативный метод обучения иностранному языку*. М., Просвещение.
128. Петрухин, В. 2005. *Мифы древней Скандинавии*. М.: “Астрель”.
129. Пименова, М. 2011. *Концептуальные исследования. Введение* : учеб. пособие.
130. Плотникова, С. 2011. *Дискурсивное пространство: к проблеме определения понятия*. *Magister Dixit* – научно-педагогический журнал Восточной Сибири. Иркутск. №2(06). С. 153–159.
131. Полюжин, М. 2005. *Концептуальна система як базове поняття когнітивної семантики й теорії мовної особистості*. Проблеми романогерманської філології: Зб. наук. праць. Ужгород: Ліра. С. 5–20.
132. Полюжин, М. 2009. *Типологія й аналіз концептів*. Іноземна філологія. Вип. 121. С. 80–89.
133. Поляков, В. 2004. *Универсология*. М. : Амрита–Русь.
134. Попова, З. и Стернин, И. 2007. *Когнитивная лингвистика*. М. : АСТ: Восток–Запад. С. 91–110.
135. Потапенко, С. 2008. *Орієнтаційний простір сучасного англомовного медіадискурсу (досвід лінгвокогнітивного аналізу)* : автореф. дис. ... доктора філол. наук : спец. 10.02.04. К.
136. Потапенко, С. 2013. *Концепт как объект когнитивно-дискурсивных студий*. Лингвоконцептология: перспективные направления : монография. Луганск : Изд-во ГУ “ЛНУ имени Тараса Шевченко”. С. 117–144.
137. Потапенко, С. 2017 (а). *Междисциплинарные подходы в лингвистике: когнитивная медиа-риторика*. Поміж мов в культур: методологічний еклектизм і міждисциплінарність сучасного мовознавства. Переяслав-Хмельницький: ПП Щербатих О.В. С. 133–144.
138. Потапенко, С. 2017 (б). *Синхронная реконструкция концептов в англоязычном масс-медийном дискурсе: между концептуализацией и категоризацией*. Концепты и контрасты : монография. Одесса : Издательский дом “Гельветика”. С. 331–339.

139. Потапенко, С. 2018. *Лингвоконцептология: что дальше? Doctrina multiplex, veritas una. Учень багато, істина одна.* К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. С. 242–260.
140. Потебня, А. 1976 (а). *Мысль и язык.* М.
141. Потебня, А. 1976 (б). *Эстетика и поэтика.* М.
142. Почепцов, Г. 2009. *Избранные труды* : монографія сост., общ. ред. и вступ. статья И. С. Шевченко. Харьков : ХНУ имени В. Н. Каразина.
143. Приходько, А. 2008. *Концепти і концептосистеми в когнітивнодискурсивній парадигмі лінгвістики.* Запоріжжя: Прем'єр.
144. Приходько, А. 2013. *Концепты и концептосистемы.* Днепропетровск : Белая Е. А.
145. Приходько, О. 2011. *Концепт “СМЕРТЬ” в песенном дискурсе музыкального направления метал.* Вестник Челябинского государственного университета. № 11 (226). Филология. Искусствоведение. Вып. 53. С. 109–111.
146. Садыкова, М. 2007. *Сопоставление понятий “Картина мира” и “Модель мира” : архетип – миф – религия – наука.* Современные проблемы науки и образования. № 3. С. 45–57.
147. Саєвич, І. 2012. *Картина світу і модель світу в лінгвістичних студіях.* Мова і культура. Вип. 15, т. 7. С. 93–99.
148. Сафрон, Е. 2013. *Образ эльфа в скандинавской фольклорно-мифологической традиции.* Ученые записки Петрозаводского государственного университета. Сер.: Общественные и гуманитарные науки. Т. 7 (136): (136), вып. 2 (Т. 2). С. 74–77.
149. Седова, О. В. 2017. *Цветовая символика сословий в средневековой Скандинавии (на материале поэмы “Старшая Эдда”).* История: факты и символы. № 1 (10). С. 50–56.
150. Селиверстова, Е. 2010. *Русская пословица в паремиологическом пространстве : стабильность и вариативность (лингвистический аспект) :* автореф. дисс. на соискание научн. степени докт. филол. наук : спец. 10.02.01 “Русский язык”. СПб.

151. Селіванова, О. 2008. *Сучасна лінгвістика : напрямки та проблеми*. Полтава : Довкілля.
152. Селіванова, О. 2017. *Когнітивно-ономасіологічне підґрунтя концептуального моделювання. Концепты и контрасты : монографія*. Одеса : Издательский дом “Гельветика”. С. 21–30.
153. Слухай, Н. 2005. *Етноконцепти та міфологія східних слов'ян в аспекті лінгвокультурології*. К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”.
154. Слышкин, Г. 2000. *Лингвокультурные концепты прецедентных текстов*. М.: Academia.
155. Соколов, О. 1972. *Вопросы морфемно-семантической соотносительности в лексике русского языка : Материалы для спецкурса*. Томск: Изд-во Томск. ун-та.
156. Сосюр, Ф. де. 1998. *Курс загальної лінгвістики*. [пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко]. К.: Основи.
157. Старко, В. 2004. *Концепт ГРА в контексті слов'янських і германських культур (на матеріалі української, російської, англійської та німецької мов)*: автореф. дис. на здобуття наук, ступення канд. філол. наук: спец. 10.02.15 “Філологічні науки”. К.
158. Степанов, Ю. 1997. *Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования*. М. : Языки славянской культуры.
159. Степанов, Ю. 2005. *Методы и принципы современной лингвистики*. М. : URSS.
160. Степанов, Ю. 2007. *Концепты. Тонкая пленка цивилизации*. М.: Языки славянских культур.
161. Стернин, И. та Быкова, Г. 1998. *Концепты и лакуны. Языковое сознание. Формирование и функционирование*. М.
162. Стрельченко, К. 2018. *Номінативний простір MYSTERY: лінгвокогнітивний та лінгвосеміотичний аспекти (на матеріалі англомовних*

художніх творів ХХ-ХХІ ст.) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ. Ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ.

163. Стрільчук, А. 2009. *Синтаксична організація текстів сучасної американської поезії: когнітивно-семіотичний та синергетичний аспекти* : дис... канд. філол. наук: 10.02.04, 2009. Київ. нац. лінгв. ун-т. К.

164. Стурлусон, С. 1979. *Младшая Эдда*. М.: Наука.

165. Телия, В. 2002. *Номинация*. Лингвистический энциклопедический словарь, гл. ред. В.Н. Ярцева. 2-е изд., доп. М. : Большая Российская энциклопедия.

166. Тодорова, С. 1999. *Орнаментика рунических камней: от символов к образу (на материалах Швеции. XI век)*. Скандинавские чтения 1998 г. : Этнографические и культурно-исторические аспекты. Санкт-Петербург : Наука. С. 35–40.

167. Троць, О. 2011. *Міфологічна картина світу давніх германців та скандинавів: просторова та часова моделі*. Нова філологія. № 46. С. 70–72. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2011_46_22 [Дата звернення: 07.04.2021].

168. Турган, О. 2016. *Універсалія в системі онтологічної поетики*. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство. № 1. С. 218–223. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufll_2016_1_42 [Дата звернення: 19.04.2019].

169. Уфимцева, А. 1977. *Лингвистическая сущность и аспекты номинации*. Языковая номинация. Общие вопросы. М. : Наука.

170. Уфимцева, А. 2010. *Лексическая номинация (первичная нейтральная)*. 2-е изд. М. : ЛИБРОКОМ.

171. Фесенко, Т. 2000. *Концептуальное моделирование как метод изучения ментальной реальности человека*. Язык, сознание, коммуникация : сб. статей, ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. М. : Диалог- МГУ. Вып. 12. С. 5–8.

172. Философов, И. 2010. *Волчи, вороньи и змеиные мотивы в древнескандинавской символике оружия*. Известия Саратовского университета. Новая серия. Сер.: История. Международные отношения. Вып. 2. С. 7–12.

173. Фролов, А. 2018. *Энциклопедия древнескандинавской мифологии и культуры*. Том. 1.
174. Хайрулина, О. 2006. *Миф как имя и имя в мифе*. Вестник Поморского университета. Сер. Гуманитарные и социальные науки. N 4. С. 121–124.
175. Хинтиikka, Я. 1980. *Логико-эпистемологические исследования*. Ред. : В. Н. Садовский, В. А. Смирнов. М. : Прогресс.
176. Хлезов, А. 2003. *О географии мифологического пространства архаической Скандинавии*. *Philologica Scandinavica* : сборник статей к 100-летию со дня рождения М. И. Стеблин-Каменского [отв. ред. Б. С. Жаров]. Санкт-Петербург : Филологический факультет Санкт-Петербургского государственного университета. С. 217–232.
177. Хлезов, А. 2016. *Предвестники викингов*. Северная Европа в I – VIII вв. Санкт-Петербург : Евразия.
178. Шаріф'ян, Ф. 2015. *Культурна лінгвістика та світові англомовні мови*. Світ англії. 34 (4). С. 515–532.
179. Шаховский, В. 1986. *Семантические особенности мифолексем как разряда экспрессивной лексики*. Лексическая и грамматическая семантика: Межвуз. сб. науч. тр. / Новосиб. ун-т. Новосибирск. С. 72–82.
180. Шевченко, І. 2005. *Когнітивно-комунікативна парадигма і аналіз дискурсу* : [монографія] Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Харків : Константа. С. 9–20.
181. Шевченко, І. та Морозова, О. 2005. *Проблеми типології дискурсу. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен*. Ред. І. С. Шевченко. Х.: Константа. С. 233–236.
182. Юнг, К. 2004. *Душа и миф. Шесть архетипов*. Минск: Хар-вест.
183. Adams, R. 1999. *Possible Worlds*. The Cambridge Dictionary of Philosophy, edited by R. Audi. Cambridge, N.Y. : Cambridge University Press. P. 723–725.
184. *Álfröðull*. Available at: <https://www.revolvy.com/page/%C3%81lfr%C3%B6%C3%B0ull> [Accessed 10 October 2012].

185. Arvidson, M. 2013. *Kris och kultur : kulturvetenskapliga perspektiv på kunskap, estetik och historia*. Ursula Geisler, Kristofer Hansson. Antologi. Sekel Bokförlag. Lund.
186. Atkin, A. 2013. *Peirce's Theory of Signs* [online]. The Stanford Encyclopedia of Philosophy [edited by Edward N. Zalta]. Available at: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2013/entries/peircesemiotics/> [Accessed 3 May 2021].
187. Borch, D. 2008. *Sång inom populärmusikgenrer : konstnärliga, fysiologiska och pedagogiska aspekter*. Piteå : Institutionen för musik och medier, Luleå tekniska universitet.
188. Brandt, L. 2009. *Subjectivity in the Act of Representing: The Case for Subjective Motion and Change*. Phenomenology and the Cognitive Sciences. Vol. 8, Issue 4. P. 573–601.
189. Carlson, L. 2010. *Encoding Space in Spatial Language*. The Spatial Foundations of Language and Cognition [edited by Kelly S. Mix, Linda B. Smith, Michael Gasser]. Oxford : Oxford University Press. P. 157–183.
190. Chabot, E. 2012. *Thematic Patterns In Millennial Heavy Metal: A Lyrical Analysis*. University of Central Florida.
191. Chandler, D. 2007. *Semiotics: The Basics [2nd edition]*. London ; New York: Routledge.
192. Chomsky, N. 1993. *Language and Thought*. Moyer Bell.
193. Cook, V. and Newson, M. 2007. *Chomsky's Universal Grammar. An Introduction*. Wiley-Blackwell.
194. Croft, W. 1991. *Syntactic Categories and Grammatical Relations: The Cognitive Organization of Information*. Chicago; London : University of Chicago Press.
195. Croft, W. and Cruse D. 2004. *Cognitive Linguistics*. Cambridge University Press.
196. Deeks, M. *Nordic Heavy Metal as a Representation of Place*. University of Leeds.

197. Dexter, L. 2018. *Characteristics of Swedish Folk-Song*: Thesis for the Degree of Bachelor of Music.
198. Divers, J. 2005. *Possible Worlds*. N.Y. : Routledge.
199. Eco, U. 1979. *A Theory of Semiotics*. Bloomington: Indiana University Press.
200. Ekengren, F. 2006. *Performing death: the function and meaning of Roman drinking vessels in Scandinavian mortuary practices*. Old Norse Religion in Long-Term Perspectives: Origins, Changes & Interactions (Vagar Till Midgard). Anders Andrén, Kristina Jennbert. P. 109–113.
201. Evans, V. 2007. *Glossary of Cognitive Linguistics*. Edinburgh : Edinburgh University Press.
202. Evans, V. and Green, M. 2006. *Cognitive Linguistics. An Introduction*. Edinburgh : Edinburgh University Press.
203. Fauconnier, G. 2007. *Mental Spaces*. The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics. Ed. by: D. Geeraerts, H. Cuyckens. Oxford, L. : Oxford University Press. P. 352–377.
204. Fauconnier, G. and Turner, M. 1999. *Metonymy and Conceptual Integration*. Metonymy in Language and Thought [edited by KlausUwe Panther, Günter Radden] Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins. P. 77–90.
205. Fauconnier, G. and Turner, M. 2002. *The Way We Think. Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. New York : Basic Books.
206. Fillmore, Ch. 1985. *Frames and the Semantics of Understanding*. Quaderni di semantica. Vol. VI, No. 2. P. 222–254.
207. *Freyr*. Available at: <https://norse-mythology.org/gods-and-creatures/the-vanir-gods-and-goddesses/freyr/> [Accessed 20 March 2021]
208. Heide, E. 2011. *Loki, the “Vätte”, and the Ash Lad: A Study Combining Old Scandinavian and Late Material*. Viking and Medieval Scandinavia, Published by: Brepols, Vol. 7. P. 63–106. Available at: <https://www.jstor.org/stable/45019150> [Accessed 20 March 2021]
209. Hodge, R. and Kress G. 1988. *Social Semiotics*. Cambridge; Oxford: Polity Press.

210. Husar A. 2019. *Mythological and linguistic concept "SUNGOD"*. "Сучасна філологія: тенденції та пріоритети розвитку". Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Р. 12–16.
211. Husar, A. 2018. *Mythological concept THUNDERSTORM in English, Swedish and Slavonic song discourses*. "Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету" № 36/2018. Р. 35–39.
212. Husar, A. 2019. *Mythological concept SUNGOD in English, Swedish and Slavonic song discourses*. "Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)". № 11. Р. 36–42.
213. Jackendoff, R. 1994. *Patterns In The Mind: Language And Human Nature*. BasicBooks, A Division of Harper Collins Publishers, Inc.
214. Jackendoff, R. 1999. *Semantics and Cognition*. Samuel Jay Keyser, The Massachusetts Institute of Technology, Eighth printing.
215. Jennbert, K. 2006. *The heroized dead: people, animals, and materiality in Scandinavian death rituals, AD 200-1000*. Old Norse Religion in Long-Term Perspectives: Origins, Changes & Interactions (Vagar Till Midgard). Anders Andrén, Kristina Jennbert. P. 135–140.
216. Jerold, C. 1987. *Frakes Loki's Mythological Function in the Tripartite System*. The Journal of English and Germanic Philology, Vol. 86, No. 4. University of Illinois Press. P. 473–486. Available at: <https://www.jstor.org/stable/27709903> [Accessed 20 March 2021].
217. Johnson, M. 1987. *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*. Chicago ; London : University of Chicago Press.
218. Kevin, J. 2009. *Cunning Intelligence in Norse Myth: Loki, Óðinn, and the Limits of Sovereignty*. History of Religions , Vol. 48, No. 3 The University of Chicago Press. P. 211–246. Available at: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/598231> [Accessed 20 March 2021].
219. Kozel, D. 2016. "Mythological Archetype in Music and Principles of Its Interpretation." International Review of the Aesthetics and Sociology of Music. vol. 47. no. 1. P. 3–15.

220. Kvilhaug, M. 2004. *The Maiden with the Mead a Goddess of Initiation in Norse Mythology*. University Of Oslo.
221. Kvilhaug, M. *The Old Norse Halloween or Day of the Dead: Alfablót (Sacrifice to the Elves)*. Available at: http://freya.theladyofthelabyrinth.com/?page_id=339 [Accessed 20 March 2021].
222. Kvilhaug, M. *The Old Norse Yule Celebration – Myth and Ritual*. Available at: http://freya.theladyofthelabyrinth.com/?page_id=397 [Accessed 20 March 2021].
223. Lakoff, G. and Johnson, M. 2003. *Metaphors We Live By*. Chicago : University of Chicago Press.
224. Langacker, R. 2008. *Cognitive Grammar: A basic introduction Oxford*: Oxford University Press.
225. Lewis, D. 1986. *On the Plurality of Worlds*. Blackwell.
226. Lewis, D. 1986. *On the Plurality of Worlds*. Oxford : Basil Blackwell Publishing.
227. Liberman, A. 2004. *Some Controversial Aspects of the Myth of Baldr*. P. 17–54. Available at: <http://userpage.fu-berlin.de/~alvismal/11baldr.pdf> [Accessed 20 March 2021]
228. Lilliestam, L. 2009. *Musikliv: Vad människor gör med musik – och musik med människor*. (Reviderad utgåva. 2:a upplagan). Bo Ejeby Förlag. Göteborg.
229. *Litha History – Celebrating the Summer Solstice*. Available at: <https://www.learnreligions.com/history-of-summer-solstice-holiday-litha-2562244> [Accessed 20 March 2021].
230. Manea, I. 2016. *Malhalla Rising: the Construction of Cultural Identity through Norse Myth in Scandinavian and German Pagan Metal*. University of Bucharest.
231. Mankey, J. 2014. *Names of the Summer Solstice*. Available at: <https://www.patheos.com/blogs/panmankey/2014/06/names-of-the-summer-solstice> [Accessed 20 March 2021].
232. Mirabella, M. 2017. *Heavy Metal and Globalization: Reception study on the Metal community in the Global South*. Stockholms universitet, Humanistiska fakulteten, Institutionen för mediastudier.

233. Monelle, R. 2014. *Linguistics and Semiotics in Music* (Contemporary Music Studies Book 5) Routledge; 1st edition.
234. Morris, Ch. 1938. *Foundations of the Theory of Signs*. International Encyclopedia of Unified Science. V.1. No. 2. Chicago: University of Chicago Press.
235. Moulin, B. 1995. *Discourse Spaces: A Pragmatic Interpretation of Contexts*. ICCS. Proceedings of the Third International Conference on Conceptual Structures: Applications, Implementation.
236. Mulder, D. 2014. *Automatic Classification of Heavy Metal Music*.
237. Pétursson, P. 2006. *Völuspá and the tree of life: a product of a culture in a liminal stage*. Old Norse Religion in Long-Term Perspectives: Origins, Changes & Interactions (Vagar Till Midgard). Anders Andrén, Kristina Jennbert. P. 313–319.
238. Quirk, R. 1985. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik. New York: Longman.
239. Rahkonen, M. 1981. *Om existens, tid och lokalitet i svenskan*. Studia Philologica Jyväskyläensia.
240. Ray, S. 2002. *Language, Logic, and Concepts*. Jackendoff, Paul Bloom and Karen Wynn.
241. Sermon, R. *From Easter to Ostara: the Reinvention of a Pagan Goddess*. Available at: https://www.academia.edu/19634106/From_Easter_to_Ostara_the_Reinvention_of_a_Pagan_Goddess [Accessed 20 March 2021].
242. Steinsland, G. 2007. *Vikingatidens världsbild: kosmologi*. Fornordisk religion. P. 102–116.
243. Talmy, L. 1983. *How Language Structures Space. Spatial Orientation. Theory, Research, and Application* / [edited by Herbert L. Pick, Jr., Linda P. Acredolo]. New York ; London : Plenum Press. P. 225–282.
244. Vikstrand, P. 2006. *Ásgarðr, Miðgarðr and Útgarðr : a linguistic approach to a classical problem*. Old Norse Religion in Long-Term Perspectives: Origins, Changes & Interactions (Vagar Till Midgard). Anders Andrén, Kristina Jennbert. P. 354–357.
245. Werth, P. 1999. *Text Worlds: Representing Conceptual Space in Discourse*. London: Longman.

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

246. *Hávamál. Так говорили Викинги*, 1997. Перевод с древнеисландского [пер. и послесл. Лены Бергманн ; авт. предисл. Маттхас Видар Саймундссон]. Рейкьявик : Gudrun.
247. *Антология концептов: в 2 т.*, 2005. Под ред Карасика В. И., Стернина И. А. Волгоград: Парадигма. Т. 1.
248. *Боги викингов*, 2003. [пер. с англ. Ю.В. Устиновой]. [Москва] : АРТ-РОДНИК
249. Левицкий, В. 2010. *Этимологический словарь германских языков*. Винница: Нова книга. Т.1.
250. *Лингвистический энциклопедический словарь*, 1990. М.: Сов.энцикл.
251. *Літературознавча енциклопедія*, 2007. У 2 т. Т. 2. Авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. К.: ВЦ “Академія”.
252. *Мифы и легенды викингов*, 2003. [пер. с англ. М. Б. Ивановой]. Москва : Арт Родник.
253. *Постмодернизм. Энциклопедия*, 2001. Минск : Интерпрессервис ; Книж. дом.
254. Селіванова, О. 2010. *Лінгвістична енциклопедія*. Полтава : докільля-К.
255. *Скандинавская мифология*, 2004. [предания, герои, боги, войны, традиции, суеверия, сканд. язычество]: энцикл./ [сост. и общ. ред. и предисл. Кирилла Королева]. Москва : Эксмо ; Санкт-Петербург : Мидгард.
256. Rodale, J. 1978. *The Synonym Finder. Emmaus* : Rodale Press.
257. *Svensk etymologisk ordbok*. Available at: [http:// runeberg.org/svetym/](http://runeberg.org/svetym/) [Accessed 20 March 2021].
258. *Svenska Akademiens ordbok*. Available at: <https://www.saob.se/> [Accessed 20 March 2021].

259. *Fornsvensk lexikalisk databas*. Available at: <https://spraakbanken.gu.se/fsvldb/> [Accessed 3 May 2021].
260. *Lexin*. Available at: <http://lexikon.nada.kth.se/lexin/> [Accessed 20 March 2021].
261. *Longman Dictionary of Contemporary English*, 2003. [Edited by C. Fox et al.]. 4th edition. Harlow : Pearson Education Limited.
262. *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners*, 2002. [Edited by M. Rundell et al.]. Oxford : Macmillan Education.
263. *Merriam-Webster Dictionary*. Available at: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/> [Accessed 20 March 2021].
264. *Old English Translator*. Available at: <https://www.oldenglishtranslator.co.uk/index.htm> [Accessed 3 May 2021].
265. *Old Norse Dictionary*. Available at: http://www.vikingsofbjornstad.com/Old_Norse_Dictionary_E2N.shtm#v [Accessed 3 May 2021].
266. *Online Etymology Dictionary*. Available at: <http://www.etymonline.com/> [Accessed 20 March 2021].
267. Orchard, A. 1997. *Dictionary of Norse myth and legend*. London: Cassell. Available at: <https://archive.org/stream/dictionaryofnors0000orch?ref=ol#page/78/mode/2up> [Accessed 20 March 2021].
268. Orel, E. 2003. *A handbook of Germanic etymology*. Leiden: Brill. Available at: <https://archive.org/details/handbookofgerman0000orel> [Accessed 20 March 2021].

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

Шведськомовний дискурс

1. Division S – Budkavlen
2. Division S – En Hyllning... (Till Robert J. Mathews!)
3. Fejd – Alvorna Dansar
4. Fejd – Bed För Din Själ
5. Fejd – Farsot
6. Fejd – Gryning
7. Fejd – Jordens Smycke
8. Fejd – Nagelfar
9. Fejd – Svanesång
10. Feskarn – Livet i Norden
11. Fimbultur – Av Resen Snärjd
12. Fimbultur – Balders Död
13. Fimbultur – Gryende Tidevarv
14. Finntroll – Blodsvept
15. Finntroll – Ett Norrskensdåd
16. Finntroll – Fiskarens Fiende
17. Finntroll – Fornfamnad
18. Finntroll – I Trädens Sång
19. Finntroll – Krigsmjöd
20. Finntroll – Mot Skuggornas Värld
21. Finntroll – Skogsdotter
22. Finntroll – Slagbröder
23. Finntroll – Under Bergets Rot
24. Forndom – Den Grymma Hästen
25. Fornhem – Fornhem

26. Fornhem – Nedgång
27. Fornhem – Úrdjupets Svärta
28. Frostkorp – Svea Rikes Krigare
29. Garmarna – Ett Dolt Begär
30. Garmarna – Väktaren
31. Griftefrid – Vargaland
32. Griftefrid – Vredgade Vindarnas Sus
33. Grimner – Blotet
34. Grimner – En Saga om Underjorden
35. Grimner – Ett Likbål För den Tappre
36. Grimner – Forna Dagar
37. Grimner – Frost Mot Eld
38. Grimner – Färd
39. Grimner – Midgård Brinner
40. Grimner – Mot Jotunheim
41. Grimner – Muspelheims Härskare
42. Grimner – Nordmännens Raseri
43. Grimner – Res Er Mina Söner
44. Grimner – Runstenen
45. Grimner – Skogsdömd
46. Grimner – Ättlingars Klagan
47. Hel – Eldsjäl
48. Hel – Fjärran Öster
49. Hel – Fria i Norr
50. Hel – Is
51. Hel – Segerfylld Hemkomst
52. Hel – Tjockare än Blod
53. Hel – Valkyriors Dom
54. Hel – Varg
55. Hel – Vargars Sång

56. Hel – Öde Värld
57. Imprecater – Svart Död
58. In Battle – De Hängdas Furste
59. In Battle – I Ofred Vi Drar Fram
60. In Battle – Är av Köld
61. Myrkvedr – Nifelheims Vindar
62. Myrkvedr – Urdarbrunnr
63. Månegarm – Blodörn
64. Månegarm – Dödsfärd
65. Månegarm – En Fallen Fader
66. Månegarm – I Den Svartaste Jord
67. Månegarm – Vargstenen
68. Nordkväde – Kyla
69. Nordman – Vandraren
70. Norrsken – I Frostdödens Grepp
71. Ocean Chief – Den Sanna Styrkan
72. Otyg – Blåkullafärden
73. Otyg – I Trollberg och Skog
74. Otyg – Skuggan på Åsen
75. Otyg – Vinterväsen
76. Otyg – Vättar och Jättar
77. Ranarim – Hem Igen
78. Repent – Havshymn
79. Sabaton – En Hjältas Väg
80. Sabaton – En Livstid i Krig
81. Skogen – Dimfärd
82. Skogen – Djävulens Eld
83. Skogen – Griftenatt
84. Skogen – Orcus Labyrint
85. Therion – Gudaskymning

86. Therion – Helheim
87. Therion – Nifelheim
88. Thrym – I Hel Du Väntar
89. Thyrfing – Draugs Harg
90. Thyrfing – Dryckeskväde
91. Thyrfing – Elddagsjämning
92. Thyrfing – Farsotstider
93. Thyrfing – Från Stormens Öga
94. Thyrfing – Hednaland
95. Thyrfing – Mjölner
96. Thyrfing – Urkraft
97. Thyrfing – Vargavinter
98. Thyrfing – Vindöga
99. Thyrfing – Världsspegeln
100. Ultima Thule – Balders Hird
101. Ultima Thule – Det Är en Viking
102. Ultima Thule – Drakskepp
103. Ultima Thule – Då Svallar Vårt Vikingablod
104. Ultima Thule – Efter Elden
105. Ultima Thule – En för Alla
106. Ultima Thule – Gleipner
107. Ultima Thule – Hem till Svitjod
108. Ultima Thule – Hjältar
109. Ultima Thule – Mitt Land
110. Ultima Thule – Odens Återkomst
111. Ultima Thule – Stolt Svensk
112. Ultima Thule – Svea Arv, Svealand
113. Ultima Thule – Sång i Danziger Gatt
114. Ultima Thule – Till Kriget
115. Vemoth – Acceptera eller Dö

116. Vemoth – Blodregn
117. Vemoth – Mörka Drömmar
118. Vemoth – Smidas på Nytt
119. Vintersorg – Allfader Vise
120. Vintersorg – Allt Mellan Himmel och Jord
121. Vintersorg – En Blixt från Klar Himmel
122. Vintersorg – En Våldig Isvidds Karga Dräkt
123. Vintersorg – Hednaorden
124. Vintersorg – Lågornas Rov
125. Vintersorg – Norrskensdrömmar
126. Vintersorg – På Landet
127. Vintersorg – Ur Aska och Sot
128. Vintersorg – Världsalltets Fanfar
129. Yggdrasil – Ekot av Skogens Sång
130. Yggdrasil – Höstmörkrets Natt
131. Yggdrasil – I Nordens Rike
132. Yggdrasil – Irrbloss
133. Yggdrasil – Själ i Flamma
134. Yggdrasil – Storm
135. Yggdrasil – Svälttider
136. Yggdrasil – Valkyria
137. Yggdrasil – Vedergällning

Англомовний дискурс

138. Adalruna – The Gathering of an Army and the Seizing of Hunland
139. Amon Amarth – Father of the Wolf
140. Amon Amarth – The Last with Pagan Blood
141. Amon Amarth – Twilight of the Thunder God
142. Ancient Wind – And Soon We'll All Die

143. Ancient Wind – Northern Conquest
144. Ancient Wind – The Gjallerhorn Sounds
145. Andvari – Visions of Fate
146. Ashes – Stone Spiral
147. Athelruna – Odin Guides Sigi from the Other-World
148. Athelruna – Wodenesþing
149. Ather Realm – Odin Will Provide
150. Ather Realm – One Chosen by the Gods
151. Ather Realm – The Magician
152. Ather Realm – The Sun, the Moon, the Star
153. Berserkr – Lords of the Sea
154. Berserkr – Choosers of the Slain
155. Berserkr – The Iceman Has Risen
156. Black Sabbath – After Forever
157. Blodravn – Of Swords and Honour
158. Blodravn – The Golden Hall
159. Blodravn – Væringjar
160. Bloodshed Walhalla – Ragnarok
161. Brainsludge – Odin’s Opus
162. Cholernik – Acceptance
163. Conan – Throne of Fire
164. Corretja – A Battle for Lundene
165. Cult Of Frey – Ancestral Blood
166. Cult Of Frey – Once We Were Kings
167. Cult Of Frey – Wolves of Odin
168. Dainsleif – Sorrow
169. Dragonship – Green Hills, Blue Skies
170. Dragonship – Predestined Fatality
171. Dragonship – Set the Sails
172. Ethreal – A Lonely Dancer

173. Ethreal – Mistress
174. Ethreal – Moments
175. Fenrismaw – Evoking Jormungandr
176. Fenrismaw – Jotunheim
177. Fenrismaw – Legacy in Ashes
178. Fenrismaw – Out of Amsvartnir
179. Fenrismaw – The Hanging Tree
180. Folkearth – Taking Arms
181. Frozen Mist – Bloodlines
182. Frozen Mist – Nature’s Epitaph
183. Frozen Mist – The Eternal Burning of Yggdrasil
184. Galdr – Ancient Lights of the Stars
185. Galdr – Oath of Blood
186. Galdr – Well of Urdr
187. Hammer Horde – Archaic Offerings
188. Hammer Horde – In the Name of the Winter’s Wrath
189. Hammer Horde – Led by the Ancient Light
190. Hammer Horde – Midgårdian Revelry
191. Hammer Horde – Of Legends and Lore
192. Hammer Horde – Seafarer
193. Hammer Horde – Through Celestial Seascapes
194. Hammer Horde – Triumph of Sword and Shield
195. Hammer Horde – Unholy Harbingers of War
196. Headstone Epitaph – Into Foray
197. Heathen Foray – Foretelling
198. Heathen Foray – Path of the Warrior
199. Helcaraxe – Mjolnir
200. Holy Grail – Apotheosis
201. Holy Grail – Black Lotus
202. Holy Grail – Fight to Kill

203. Holy Grail – Hollow Ground
204. Holy Grail – Pro Patria Mori
205. Jacob's Dream – At the Gates
206. Jacob's Dream – Cry the Viking
207. Jacob's Dream – Deceiver of the Nations
208. Jacob's Dream – Sea of Destiny
209. Jotunheim – Einherjar
210. Jotunheim – Fimbulwinter
211. Jotunheim – Jotunheim
212. Jotunheim – Naglfar
213. Jotunheim – Ragnarok
214. Last Legion – A King's Sorrow
215. Last Legion – Descendants of Odin
216. Lycanthrope – Glory Without Liberty
217. Malphas – Jörmungandr
218. Malphas – Legions of Darkness Lay Waste
219. Malphas – Naglfar Comes
220. Malphas – The Jaws of Fenrir
221. Manowar – Brothers of Metal Pt.1
222. Manowar – By Blood and Steel You Will Die
223. Manowar – Carry On
224. Manowar – Courage
225. Manowar – Dark Avenger
226. Manowar – Fight Until We Die
227. Manowar – Glory Majesty Unity
228. Manowar – Gods of War
229. Manowar – Hail and Kill
230. Manowar – Heart of Steel
231. Manowar – House of Death
232. Manowar – Let the Gods Decide

233. Manowar – Loki God of Fire
234. Manowar – Odin
235. Manowar – Ride the Dragon
236. Manowar – Sleipnir
237. Manowar – Swords in the Wind
238. Manowar – The Blood of Odin
239. Manowar – The Demon’s Whip
240. Manowar – The Kingdom of Steel
241. Manowar – The Lord of Steel
242. Manowar – The Power
243. Manowar – The Power of Thy Sword
244. Manowar – The Warriors Prayer
245. Manowar – Thor (The Powerhead)
246. Manowar – Touch the Sky
247. Mjollnir – Through Strength and Steel
248. Northsong – Mimisbrunnr
249. Northsong – Nomad
250. Northsong – Yggdrasil
251. Oakenshield – Ginnungagap
252. Oakenshield – Of Wood and Blood
253. Oakenshield – Utgarda Loki
254. Oakenshield – Valhalla
255. Oakenshield – Vigrif
256. Oakenshield – Wen Heath
257. Oakhelm – Of Wood and Blood
258. Olden – Dragon Eye
259. Olden – With Malice
260. One-Eyed Doll – I Am a Viking
261. Order of Tyr – To Yourself, Be True
262. Ossiyan – Parting of the Seas

263. Raven God – Fenrir in Chains
264. Raven God – Hall of the Slain
265. Raven God – Hanging
266. Raven God – Sent to Hel
267. Runemaster – Mannaz
268. Runemaster – Pyres of Heathen Kings
269. Runemaster – The Leavings of the Wolf
270. Saga – The Road to Valhalla
271. Saxon – Dogs of War
272. Saxon – Dragon's Lair
273. Saxon – Gonna Shout
274. Saxon – Hammer of the Gods
275. Saxon – Overture in B–Minor / Refugee
276. Saxon – Rock Is Our Life
277. Saxon – Sons of Odin
278. Saxon – The Great White Buffalo
279. Saxon – They Played Rock and Roll
280. Saxon – To Live by the Sword
281. Saxon – Valley of the Kings Paroles
282. Saxon – Where the Lightning Strikes
283. Skogshallen – For Irminsul
284. Skogshallen – Hail Njörd
285. Skogshallen – Many Returns
286. Skogshallen – Mjödhallen (The Mead Hall)
287. Skogshallen – Northern Lights
288. Skogshallen – Song of Death
289. Skogshallen – The Few Who Remain
290. Skogshallen – The Tale of Ölrúnir Beerfrost the Viking Who Drank a Lot
291. Skogshallen – The Tides of War
292. Skogshallen – War Gods

293. Skogshallen – Weregild
294. Sleipnir – Ancestral Blood
295. Sleipnir – Blood on the Sword
296. Sleipnir – Farewell (To a Fallen Brother)
297. Sleipnir – Take Us to Valhalla
298. Sleipnir – Warriors of Thor
299. Sleipnir – Wolves of Odin
300. The Sword – (The Night the Sky Cried) Tears of Fire
301. The Sword – Apocryphon
302. The Sword – Freya
303. The Sword – Hammer of Heaven
304. The Sword – The Black River
305. The Sword – To Take the Black
306. Thorr-Axe – Hung for Nine Days
307. Thorr-Axe – The Forging Ritual
308. Warseid – Ascension
309. Warseid – Dragons in the Mist
310. Warseid – Warseid
311. Wizard – The Witch of the Enchanted Forest

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікація в періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу

Гусар, А. (2020). *Концепт-мифологема ELD/ОГОНЬ в современном шведском песенном дискурсе*. Science and Education a New Dimension. Philology, VIII(68), Issue: 218, 26–31. ISSN 2308-5258 (Print) ISSN 2308-1996 (Online)

Публікації у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії “Б”

Гусар, А. (2018). *Лінгвокультурні та лінгвосеміотичні особливості вербалізації давньоскандинавського концепту БИТВА в сучасному англomовному пісенному дискурсі*. “Мовні та концептуальні картини світу” № 2 (66), 59–64. ISSN 2520-6397

Husar, A. (2018). *Mythological concept THUNDERSTORM in English, Swedish and Slavonic song discourses*. “Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету” № 36/2018, 35–39. ISSN 2409-1154

Husar, A. (2019). *Mythological concept SUNGOD in English, Swedish and Slavonic song discourses*. “Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)”. № 11, 36–42. ISSN 2312-6353

Гусар, А. (2021). *Вербалізація давньоскандинавських міфологем в сучасному пісенному дискурсі (на матеріалі шведської та англійської мов)*. Науковий збірник “Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник

наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка” № 35. ISSN 2308-4855 (Print) ISSN 2308-4863 (Online).

Публікації, у яких додатково відображені результати дослідження
(статті в інших виданнях, матеріали конференцій тощо)

Гусар, А. (2018). *Моделювання альтернативних світів у сучасному англomовному пісенному дискурсі*. Збірник “Мова. Культура. Комунікація: здобутки та перспективи сучасних філологічних досліджень. Матеріали IX-ї Міжнародної науково-практичної конференції (27 квітня 2018 р.)”, 20–22.

Гусар, А. (2018). *Концепт ПОТОЙБІЧЧЯ у сучасному англomовному пісенному дискурсі*. Збірник тез I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку”, 239–241.

Гусар, А. (2019). *Концепт ГРОМОВЕРЖЕЦЬ у сучасному германському та слов'янському пісенних дискурсах*. Збірник тез “Таврійські філологічні наукові читання: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції”, 64–68.

Husar, A. (2019). *Mythological and linguistic concept “SUNGOD”*. “Сучасна філологія: тенденції та пріоритети розвитку”. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 12–16.

Гусар, А. (2019). *Концепт БОГ СОНЦЯ у сучасному германському та слов'янському пісенних дискурсах*. Збірник наукових публікацій “ВЕЛЕС”, V Міжнародна конференція “Наука і сучасність: виклики глобалізації”, 105–116.

Гусар, А. (2020). *Давньоскандинавський концепт-міфологема ELD / ВОГОНЬ у сучасному шведському пісенному дискурсі*. Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції “Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників філологічних наук”, 64–67.

Гусар, А. (2020). *Концепт-міфологема “ВОГОНЬ” у сучасному шведському музичному дискурсі*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

«Філологічні й педагогічні студії у вітчизняній та зарубіжній науці ХХІ сторіччя», 24–26.

Додаток Б

Лінгвокультурний довідник

СВІТ. На найбільш загальному рівні концепт-універсалія СВІТ для людини – це планета Земля, усе земне життя, людська цивілізація. З філософської точки зору концепт СВІТ може стосуватися як фізичного всесвіту, так і світу окремого індивіда. У теологічному контексті СВІТ – це матеріальна сфера, що протиставляється небесній духовній сфері. Тобто, загалом, світ уявляється людиною як цілісна система, що об'єднує феномени природи, суспільства і антропої сфери та обмежує доступні для людини на сучасному щаблі її розвитку знання і уявлення про основи суцього. З огляду на антропоцентризм сприйняття та інтерпретацій феноменів буття, світ є варіантом реальності, структурований навколо низки базових сенсів (Колесник, 2019). На мезорівні, що відображає специфіку категоризації навколишньої дійсності давньогерманським етносом, мова йде вже не про один світ, а про 9 різних: 1. Асгард – небесне місто, обитель богів-асів; 2. Альвхейм (Льюсальвхейм) – Батьківщина світлих Альвів (ельфів); 3. Муспельхейм – країна вогненних велетнів, вогняне царство; 4. Мідгард – світ, населений людьми; 5. Ванахейм – Батьківщина Ванів (боги природи); 6. Свартальфахейм – Батьківщина Цвергів (гноми, дворфи); 7. Йотунгейм – земля, населена велетнями-йотунами; 8. Ніфльхейм – земля льодів і туманів, місце проживання льодових велетнів; 9. Хельхейм – світ мертвих, в якому панує Хель. Таким чином космос давніх скандинавів складається з різних heim, hem або home “царств”, “домівок”, де мешкають різні сили та істоти, відділених одне від одного горами, ущелинами та річками. Отже, часопросторовий концепт СВІТ корелює також з концептом ДІМ. У центрі усього суцього знаходиться Асгард, а у центрі Асгарду – світове дерево Ігдрасіль. На кінцях світу панують

протилежні божественні сили. За межами та навколо Асгарду розташований світ людей – Мідгард. За межами Мідгарду розташовані землі Утгарду, повні хаотичних сил та негостинних, небезпечних для людей та богів, мешканців. Ці недоброчливі мешканці не вважаються “поганими” з погляду богів, скоріше “іншими”, незацікавленими у творенні божественного порядку, тому небезпечними (Vikstrand, 2006). У контексті аналізу просторового аспекту концепту СВІТ розглянемо лексему “garðr”, що зустрічається у назві світів Ásgarðr, Miðgarðr та Utgarðr. Давньоскандинавське слово garðr має еквіваленти майже у всіх германських мовах: у готській – це gards, у сучасних скандинавських мовах – gård, у англійській – yard. Усі ці слова походять від прото-германського *garða-, що означало “паркан, огорожу”, пізніше “обгороджене місце, територію”, ще пізніше з’явилося значення “господарства, хутору, господи”, що і сьогодні збереглося, наприклад, у сучасній шведській мові. В едичних піснях Нумісквідата Ррумсквіда, а також у деяких скальдичних віршах зустрічається слово Асгард – так називається резиденція богів-асів. Для Сноррі Стурлусона назва “garðr” у цьому контексті синонімічна поняттю “borg” – фортифікація, фортеця. У “Видінні Гюльві” Сноррі пише про те, що Один зі своїми братами створили людей і потім побудували фортецю, замок “borg” і назвали його Ásgarðr. Проте у пізніших джерелах більше не згадується це значення. Є також думка, що на назву обителі богів вплинула назва світу, населеного людьми – Мідгарду. Miðgarðr – слово, що часто зустрічається у готській midjungards, mittilagart та mittilgart у давньоверхньонімецькій, middilgard у давньосаксонській, та middangeard у давньоанглійській. Усі ці слова мають відтінок значень “земля” чи “світ”, а також корелюють із лексемою “garðr” (у значенні “огорожена територія”) у контексті легенди про створення світу (поема “Мова Грімніра”), де розповідається про те, що Miðgarðr був створений з бров велетня Іміра, що могли нагадувати плетену огорожу (Vikstrand, 2006). Що ж стосується назви Утгарду, то тут, на думку Р. Вікстранда, є два релевантні варіанти тлумачення: 1) господарство, що лежить “за межами”, належить іншому селу, місту; 2) паркан, що відгороджує поля у

власності певного володаря, від тих, що йому не належать. У будь-якому випадку мова йде про відмежування “своєї” території від “чужої”, на яку не варто заходити чужинцям (Vikstrand, 2006), (Steinsland, 2007).

Сценарій СТВОРЕННЯ СВІТУ. Термін “створення світу” є антонімом у відношенні до терміна “походження світу”, що вживається в природничих науках. Створення світу, або креаціонізм, передбачає участь вищих сил у творчому процесі. Один займає найбільш визначне місце у створенні давньогерманського Всесвіту. Проте він не створює світ ex nihilo з нічого. У скандинавській міфології процес формування світу почався з порожнечі Гіннунгагап (давн.-ісл. Ginnungagap “порожнє місце”, лакуна, давн.-ісл. іменник Ginnunga (род.в., мн.) можна співвіднести з давн.-ісл. слабким дієсловом gina “позіхати”; давн.-англ. ginian “бути широко відчиненим” або давн.-англ. togīnan, gānian “позіхати”; днв.сакс. ginon, днв.в. нім. ginên, ginôn, geinôn “позіхати”; давн.-в.нім. gin “позіхання, щелепа”; давн.-англ., ср.в.нім. gin “глибина, прірва”, давн.-ісл. gar “позіхання, прірва”; давн.-ісл. гара “відкривати щелепи, кричати”, ср.в.нім. gaffen “позіхати”, сучасне шв. att gara – відкривати рот, кричати, att gäsra – позіхати). Матеріальне наповнення первісної безодні варіюється залежно від джерела: його асоціюють з порожнечою, водою або поєднанням цих двох елементів. Незмінною залишається лише наявність глибини та бездонності. В такому контексті проявляється внутрішня форма концепту, яка полягає в уявленні про світ, що виникає з нічого, з темряви, з безодні, з порожнечі. Крім того, сценарій СТВОРЕННЯ СВІТУ також пов’язаний зі сценарієм КІНЦЯ СВІТУ та з універсальними концептами ВОГОНЬ та ЖЕРТВА.

Сценарій КІНЕЦЬ СВІТУ / ДОЛЯ СВІТУ. Універсальний сценарій “кінець світу” означає загрозу абсолютного чи часткового припинення існування цивілізацій, людства, Всесвіту тощо, Тобто, передбачає знищення усього живого. У давньогерманській міфології смерть Бальдра була провісником того, що наближається ragnarök “доля богів” (ragna – множина від давн.-ісл. regin “бог; сила, що керує”, шв. att regera – правити, enregering –

правління, уряд; gök “причина, походження; доля”). Під Рагнарьоком слід розуміти саме “смерть богів” і, як результат, – загибель світу. Апокаліпсис за германоскандинавською язичницькою традицією не схожий на християнський армагедон. З точки зору язичницької ідеології Рагнарьок – це лише кінець одного земного життя, яке супроводжується смертю абсолютно всього, включаючи богів, та народженням іншого, нового життя, нового світу, вже з новими богами (Троць, 2011, с.70). Смерть Бальдра – це жертва, яку боги невільно принесли світу чудовиськ та мороку в якості застави за відродження світу після всесвітньої катастрофи. Пророцтво вьольви не завершується загибеллю світу. Вона бачить, як після Рагнарьоку з моря піднімається нова земля і над морем літає орел, що намагається спіймати рибу: орел мешкає у верхів’ї космічного дерева Ігдрасіль, а риба – це представник нижнього світу. Таким чином, взаємодія неба та моря, верху та низу символізує відновлення космічних зв’язків та космічного порядку. На Ідавьолль-полі збираються вцілілі аси і ведуть символічні, сакральні розмови про світового змія та подвиги Одіна. Бальдр повертається з того світу і посідає місце свого батька Одіна. Аси відшукують золоті тавлеї і на землі знову настає золотий вік. Тобто, сценарій КІНЦЯ СВІТУ, крім уявлення про знищення старого світу, містить у собі очікування нового кращого життя та відновлення золотого віку на землі – це загибель старого, заради кращого нового, звільнення світу від наслідків гріховного минулого.

Просторовій системі давньогерманської культури крім горизонтальної, притаманна також вертикальна модель світу (Троць, 2011, с.70). Для вертикальної моделі світу характерною є концепція Світового Дерева – ясеня Ігдрасиля, в якій втілюється концепт-міфологема СВІТОВЕ ДЕРЕВО (Petursson, 2006), (Steinsland, 2007). Універсальний концепт **СВІТОВЕ ДЕРЕВО** у різних культурах (Культура Шумеру, Вавилону, Старий заповіт тощо) тлумачиться, як уособлення єдності усього світу, своєрідна модель Всесвіту, де для кожної істоти, предмета чи явища є своє місце. Це також певний посередник між світами – своєрідний міст, через який можна дістатися

до світу богів або у потойбічний світ. У давньоскандинавській світобудові концепт СВІТОВЕ ДЕРЕВО, яке ще також називають “деревом долі”, втілений у ясені Ігдрасиль (Yggdrasill – ygg “жахливий”, одне з імен Одіна + drasil “кінь”), описаний у “Пророкуванні вельви” та у “Мові Грімніра”: у назві дерева закодований епізод віднайдення Одіном рун, в замін на які, він приніс в жертву собі самого себе та прикував себе на 9 діб списом до Світового Дерева (що відсилає нас також до сценарію автожертвоприношення з метою отримання мудрості). Символ коня, властивий для індоєвропейського культу богів-близнюків, можна побачити також у назві культового дерева: давн.-інд. asvattha, ашваттха (букв. “кінна стоянка, зупинка”) – космічна вісь світу (Іванов и Топоров, 1994). Хеннінг Кюре вказує на те, що конем іноді називали “шибеницю”, таким чином, процес повішання можна метафорично назвати “їздою верхи на шибениці” (Petursson, 2006). Ігдрасиль пов’язує між собою всі дев’ять світів скандинавської космогонії та представляє світ як величезну екосистему. Світове дерево – це своєрідна “вертикальна дорога, шлях”, що поєднує “верхній світ” та “нижній світ”, його вічнозелені гілки сягають небес, символізуючи вічне життя, безсмертя духовного світу. Його коріння сягає найглибше: один його корінь дістає до світу Хель – царства мертвих; другий до світу велетів; третій до світу людей. У “Мові Грімніра” розповідається про те, що боги кожного дня прибувають до підніжжя Ясеня з різних кінців Всесвіту (Тор пересікає, наприклад, море, що говорить про його подорож між світами), щоб радитись та правити світами, адже біля коренів Ігдрасиллю знаходиться точка доступу до трьох основних світів. Усі річки світу та водойми витікають з-під коренів ясеня, що робить Ігдрасиль також “деревом життя”. У той самий час давні германці уявляли світ неідеальним, дефективним, і це не могло не відобразитись також і на світовому дереві: 4 лісові олені об’їдають листя ясеня, його коріння точить змія / дракон Нідгьотт, а по стовбуру вниз-вверх снують гризун / білка Рататоск (можливе трактування назви як “щур, що гризе”, оскільки цей персонаж пов’язується з циклом знищення та відбудови) та передає слова дракона орлові, який сидить на верхівці дерева і навпаки. Оскільки

Ігдрасиль велетенський, то сварячись, орел і дракон не чують один одного. Таким чином, Рататоск здійснює місію “посланця”. В дещо пізніших згадках говориться про те, що, бігаючи деревом, білка забуває частину інформації, тому подає її в перекрученому вигляді, тим самим посилюючи розбрат між орлом та драконом (Petursson, 2006). Ігдрасиль поєднує не тільки усі світи у міфологічному просторі, а й минуле з майбутнім, адже норни – богині долі Урд (минуле або доля), Верданді (теперішнє або становлення), Скульд (майбутнє або борг) мешкали біля джерела Urðr, що також витікає з-під коренів Світового Древа. Таким чином, ми можемо також говорити про другу універсальну складову часопросторового локусу – концепт-міфологему **ЧАС**. У класичному розумінні “час” – це неперервна величина, завжди апіорна, нічим не зумовлена, характеристика світу. Міфічний час, властивий також давньоскандинавському світоустрою, – це час космічних циклів, час постійного повторення. З іншого боку, час для давніх скандинавів скінченний, адже майбутнє світу, богів та людей вже відоме. Давньоскандинавський міфічний час можна поділити на кілька стадій: 1) далеке минуле (період часу до створення світу, народження велетня Іміра), 2) близьке минуле (створення космосу з тіла Іміра), 3) теперішнє (життєпис богів та людей, смерть Бальдра), 4) найближче майбутнє (Рагнарбок), 5) далеке майбутнє (воскресіння Бальдра та відновлення золотого віку на землі) (Lindow, 2001, p.40–42). Тобто, для концепту-міфологеми ЧАС характерним є одночасне існування світу у двох вимірах: перший вимір – існування поза часом, “тут” і “зараз”, у колі вічного повернення, як визначив цей міфологічний принцип М. Еліаде: “Усе нескінченно повторюється; під сонцем не трапляється нічого нового. Але це повторення [...] надає подіям реальності”; другий вимір, навпаки, сповнений часу – це внутрішній час міфологічної системи, що визначає й описує її виникнення, розвиток і загибель. Така “визначена есхатологічність” проводить чітку розмежувальну лінію між германоскандинавською й іншими індоєвропейськими міфологічними системами (Троць, 2011, с.72), що прослідковується і сьогодні у віддзеркаленні загальної картини світу сучасних

лінгвospільнот. Крім того, у давній сільськогосподарській культурі сприйняття часу корелювало з робочим життєвим ритмом: був чітко визначений час для весняної обробки землі, оранки, посіву зерна, вирощування, збирання врожаю, його зберігання, час для весняного осіннього вилову риби, час для полювання та збиральництва. Сезони та ритм робочого життя селянина були релігійно забарвлені та супроводжувалися різними обрядами та звичаями. Так, давньоскандинавські джерела розповідають про весняне жертвоприношення “для перемоги” на честь Одіна у середині квітня, яким відзначався початок сезону морських військових походів у невідомі моря з метою грабування та захоплення нових територій і рабів. У середині жовтня приносили жертву Фрейру на знак подяки за зібраний врожай. Взимку у найтемніший та найхолодніший місяць жертвоприношенням вшановували Тора, аби він захистив богиню сонця Суль та усіх людей і богів від чудовиськ та темряви. Усі ці обряди та ритуали означають річний ритм та циклічність світосприйняття давніх скандинавів: час рухається як колесо, повертаючись кожного разу знову на початок, символізуючи, таким чином, безперервний обмін між світом живих та світом мертвих. Ця циклічність є частиною божественного світотворення: “Зійшлися владики / на долі престоли, / священні всі боги, / і радились разом; / ночі й нащадкам / ім’я дарували, / ранок назвали / і полудень також, / присмерк і вечір, / щоб час рахувати” (Пророцтво вьольви, 6). Проте у “Пророцтві вьольви” час зображується як такий, що мав не лише циклічну природу, а й лінійну: космічна історія має свій початок і свій кінець (Petursson, 2006). Таким чином, концепти СВІТ та ЧАС тісно пов’язані з міфологічними сценаріями СТВОРЕННЯ СВІТУ та КІНЦЯ СВІТУ.

У категорію часопросторових концептів потрапляє також міфологема ЛІС. У різних міфологіях ліс пов’язаний, перш за все, з тваринним світом. Це місце, де мешкають ворожі людині сили (зазвичай, протиставляється місцю безпечному, заселеному людьми). Через ліс проходить шлях у світ мертвих. Наприклад, Мідгарду протиставляється ворожий Залазний ліс. Проте, існує

також Ліс Ходміміра, розташований в кроні світового ясеня Ігдрасиль. Це єдине місце на Землі, де меч Сурта втрачає свою руйнівну силу. Двоє людей, які переживуть Рагнарьок, Лів та Лівтрасір, врятуються саме тут.

ЖЕРТВА. Поняття “жертва” асоціюється, в першу чергу, з актом насильства або вбивства. У свою чергу, концепт ЖЕРТВА має давню історичну основу та є невід’ємним елементом релігійного та філософського світосприйняття (Басс, 2010). В скандинавській міфології така космічна жертва велетня Іміра символізує початок кінця, адже нічого доброго та довготривалого не можна збудувати на крові та насильстві. Так само кінець старого світу та початок нового світу буде пов’язаний із сліпим вбивством бога світла та весни Бальдра, який стає новою космічною жертвою, а його смерть платою за нове життя та відродження світу. Іншою метафізичною ситуацією, що проявляється у рамках концепту ЖЕРТВА, є намір Тюра віддати свою праву руку вовку Фенріру, аби відтягнути кінець світу. Тут прослідковується також кореляція з концептом БРЕХНЯ. Один відомий за свої акти автожертвоприношення заради мудрості: він пожертвував своє око, щоб напитися із джерела Міміра, що дарує мудрість. Щоб відкрити руни, Один приніс себе в жертву самому собі та повісив себе на Ігдрасилі. Концепт КОСМІЯНА ЖЕРТВА не чужий і для інших індоєвропейських міфологій та найчастіше пов’язаний у цьому контексті з концептом СТВОРЕННЯ СВІТУ.

ВОГОНЬ. Вперше згадане Емпедоклом як один з чотирьох класичних елементів, явище вогню є одним із центральних у світовій міфології та згадується у багатьох міфах та легендах у різних народів, а його вшанування базується на визнанні безсумнівного божественного походження та сили – вогонь це і сонце, і блискавка, а також духи та божества, що уособлювали ці сили. У давнину добути вогонь було непросто, тому вогнище завжди оберігалось і підтримувалося, адже без вогню неможливо було зігрітись або приготувати їжу. Жертовний вогонь запалювали, щоб вшанувати загиблих або

померлих людей (з вогню усе народжується – у вогні усе завершує свій шлях), за допомогою вогню жерці спілкувалися із богами, благаючи у них захисту або допомоги. У кожного народу чи племені був свій бог чи дух вогню, якому поклонялись, приносили жертви. У скандинавській міфології першочергово стихію вогню уособлював велетень Сурт – володар Муспельхему, царства вогню: з початку часів у Всесвіті не було нічого, крім чорної безодні, поки не зіткнулося царство вогню з царством льоду Ніфльхеймом, тоді на землі зародилося перше життя. Тобто для давніх скандинавів вогонь є, в першу чергу, символом життя. Крім того, під час останньої битви, коли боги боролись проти велетнів та чудовиськ, Сурт, бачачи, що сили рівні, зібрав усю свою вогняну міць і направив її на землю, таким чином закінчивши есхатологічну битву. Тобто, вогонь – це і початок, і кінець. Уособленням вогню у давніх скандинавів була також міфологічна істота велетень Логі (Logi, Loge – давн.-сканд. “вогонь”, від давн.-шв. loghi, lughī, норв.діалект. loge, ісл. logi, давн.-фриз. loga від герм. luзан- у порівнянні з сердн.верх.нім. та нім. lohe, що походить від герм. luhan-, від індевр. luk-; у порівнянні з лат. lucere, lysa, грец. λευκός – сучасн. шв. låga – “полум’я”, імовірно ljungeld – давня назва блискавки, ljus “світло”, lugn “спокій”, “спокійний”) чи по-іншому Халогі (Hálogi – високе полум’я), що був братом Kári (управитель вітру) та Ægir (управитель моря) і сином Fornjótr (forn-jótr = “давній велетень”, можливо мається на увазі Імір) та мав дружину Glöð (“розпечені вуглі”, сучасна шв. glöd “жар”, “палкість”). Логі фігурує у розповіді про подорож Тора та Локі до фортеці Утгард-Локі у Йотунхеймі, де він змагався проти Локі у поїданні м’яса. Сили були рівними, проте Логі поглинув не лише м’ясо, але й кості та дерев’яну дощечку, після чого виявилось, що він є втіленням самого “дикого вогню”. Деякі дослідники стверджують, що Логі як міфіологічна істота або домашній помічник vätte стоїть поряд з іншими рідко видимими, проте дуже корисними персонажами, такими як tomte (гном), tuftekalle (домовий), kullebonde (землером з пагорбу), ellefolk (ельфійський народ), nisse (молодий гном, помічник tomten) тощо (Heide, 2011). Є версія, за якою дух вогню Логі та бог брехні Локі – це пов’язані між собою міфічні

істоти. Не зважаючи на скептичне ставлення більшості науковців до даної теорії, деякі все ж таки виступають на її захист і висувують наступні аргументи. По-перше, обоє мають спільне архаїчне походження від велетнів, по-друге, у “Пророцтві вьольви” говориться про те, що Локі буде керувати човном Нагльфар, наповненим мешканцями Муспельхейму, що буде насуватися з вогняного царства на поле останньої битви. Цей факт робить Локі безпосередньо пов’язаним зі стихією вогню, адже до Муспельхейму може потрапити лише той, хто походить з цієї землі (Стурлусон, 1979). Ще один доказ криється у першочерговій антифункції бога витівок, хитрощів та обману та у теорії М. Маковського про “множинну етимологію”. Тобто, про можливість одночасного існування декількох семасіологічних зв’язків у історії одного і того ж значення. Подібна теорія базується на припущенні про те, що язичники співвідносили один і той самий предмет чи явище з різними речами, особами, явищами, одна та сама дія ставала джерелом багатьох асоціацій у свідомості давніх людей. Таким чином, витоки значення поняття “брехня” криються у сакральній сфері та мають безпосередній зв’язок з поняттями “вогонь”, “горіти”: давн.-англ. *lieg* “вогонь”, грец. *legein* “говорити”, лат. *lingua* “мова”, нім. *lügen* “брехати”; англ. сленг *to burn* у значенні “to deceive”, шв. *lögn* “брехня”, *ljuga* “брехати”, іоска “приваблювати” (давн.-шв. *lokka*, *lukka*) (Антологія концептів, 2005).

Концепт ВОГОНЬ можна також трактувати у межах категорії “нежива сутність”. У багатьох давніх суспільних утвореннях, у тому числі й у давньоскандинавському, люди розрізняли багато видів вогню, що мали різні функції та ознаки і представляють, відповідно, різні мікроконцепти: таким чином, “дикий вогонь” – це зовсім інша сутність порівняно з “домашнім вогнем” чи “цілющим вогнем”; до того ж існував священний вогонь, поховальний, ритуальний, “вогонь для потреби” (“need fire”, що згадувався братами Грімм та використовувався для лікування худоби). Крім того, стихія вогню може трактуватись як “життєдайна” та одночасно як “руйнівна” сила;

вогонь – проливає світло, мудрість, розвіює темряву невідомості та незнання тощо.

СМЕРТЬ. Універсальний концепт у мовній картині світу багатьох народів. Феномен смерті завжди був важливою проблемою для людини, культури та філософії і залишається актуальним у сучасному світі. У даному концепті актуалізується суспільно-історичний досвід, накопичений людством за історію свого існування. Проте у кожного народу різний погляд на питання завершення життя та про те, що чекає людину після смерті. Для давніх германців смерть представлена образом правительки підземного світу Хельхейму (або однойменного Хель), напівживої-напівмертвої дочки Локі та велетки Ангрбоди – Хель (давн.-сканд. *Hel* – “та, що обіцяє горе”), що згадується у Молодшій та Старшій Еддах, а також у сагах Хейскімрінгла, сагах про Егіля. Лексема *hel* зустрічається в усіх давньогерманських мовах: давн.-фриз. *helle*, давн.-сакс. *hellia*, давн.-гер. *hella*, готське *halja* походять від іменника *haljō* або *haljō* “приховане місце, підземний світ” (Orel, 2003); також пов’язаний з ним давньогерманський термін *halja-rūnō*, що бере початок від готського *haliuginnae* “відьма”, давньоанглійського *helle-rūne* “чаклунка”, “некромант”. Протогерманський термін *halja-wītjan* (або *halja-wītjan*) утворений з давньоскандинавського терміну *hel-víti* “пекло”. З часом, особливо під впливом християнізації, місцезнаходження Хель варіюється: за словами Сноррі Стурлуссона обитель правительки смерті знаходиться на півночі під землею; щоб дістатися туди, треба перетнути крижану річку через міст *Gjallarbru*, який охороняє велетка *Modgud*. За іншими джерелами Хельхейм оточує захисна стіна *Helgrind*, *Nagrind* “брама мертвих”, а вхід до царства мертвих охороняє пес Гарм. Один власноруч надав Хель владу панувати над дев’ятьма світами та давати притулок усім померлим від хвороб, голоду та похилого віку. Вона мешкає у палаці *Éljúðnir* “вогкий”, тримає в одній руці тарілку *Hungr* “голод”, а в іншій ніж *Sultr* “мор”, має слуг – *Ganglati*, *Ganglöt* “ледачі блукачі”; поріг її дому *FallandaForad* “камінь спотикання”, ліжко її *Kör* “ложе хворого” (Orchard,

1997). Хель згадується в історії про “негеройську” смерть Бальдра та його невдале визволення з царства мертвих. Правителька Хельхейму разом з Локі, велетнями з Йотунхейму та іншими чудовиськами під час Рагнарьоку бере участь у битві проти сил порядку. На човні Нагльфар, що зроблений з нігтів померлих, вона приведе військо мертвих на поле бою: “Сурт їде з півдня / з губителем листя, сяють мечі / на сонці богів, / гори зіткнулися, / відьми погинули, / крокують в Хель люди, / тріснуло небо” (Пророцтво вьольви) (Ekengren, 2006), (Jennbert, 2006). Поховальні ритуали, на думку дослідників, є втіленням традицій, що змінюються відповідно до змін у картині світу народу та адаптації моральних норм, важливих для поєднання окремих індивідів у спільну соціальну єдність. У дохристиянські часи поховальні ритуали, що задіювали тварин, предмети побуту, зброю, конструювання могил-поховань, корелювали з усвідомленням соціальної ідентичності небіжчика. Таким чином такі ритуали відтворюють космологічні ідеї та символізують зв’язок земного життя з вищими силами. У свою чергу, побудова монументальних поховань, зведення надгробних каменів та курганів сприяло також ритуалізації ландшафту та нагадуванню новим поколінням про звичаї, заможність та владу пращурів (Jennbert, 2006). Неминучою складовою процесу помирання є перехід у **ПОТОЙБІЧЧЯ**. Цей концепт також належить до базових, універсальних концептів у картині світу багатьох інших лінгвокультур, є багатофункціональним та відзначається етноспецифічними властивостями з огляду на обсяг і зміст.

Універсальний концепт ПОТОЙБІЧЧЯ у давньоскандинавській моделі світу представлений передусім концептом Вальгалла (давн.-ісл. Valhöll, протогерм. Walhall, пор. да. wælheal = wæl “загибель” + heal “зала”, тобто “палац загиблих”), що характеризує важливу область у давньоскандинавському міфологічному локусі ЧАСОПРОСТІР. В обителі богів-асів Асгарді є величезна золотoverха зала Вальгалла, оснащена усім необхідним для гідного прихистку полеглих воїнів-героїв (Петрухин, 2005, с.93). Один оцінює подвиги полеглих на земних війнах воїнів та у супроводі валькірій відправляє половину

найдостойніших у свій рай. Є ще третя обитель, про яку зустрічається мало згадок – Фолькванг (давн.-сканд. Fólkvangr – поле людей, воїнів), яким управляє Фрея і куди відправляється спочивати інша половина полеглих героїв. Отже, у давніх скандинавів є дві дороги, що чекають на них після смерті та уособлюють сценарії концепту ПОТОЙБІЧЧЯ: 1) дорога героїв та протилежний їй 2) шлях звичайних смертних.

БОЖЕСТВО. У спільноіндоєвропейській міфологічній системі головний елемент позначався основою *deiuo* “денне сяюче небо” та сприймався як верховне божество (а також, як загальна назва поняття “бог” та збірна назва класу богів): ср. хетт. *šiuua-*, “бог”, *šiuatt-*, “день”, лувійск. *tiuaz*, “бог сонця”, давн.-інд. *deva*, дева – “бог”, *dyaus*, “небо” (Д’яус як божество), авест. *daeva*, “дев”, “демон”, грец. *Ζεύς*, род. від. *Διός*, “Зевс, бог ясного неба”, лат. *deus*, “бог”, *dies*, “день”, давн.-ісл. *tívar*, “боги”, литов. *dievas* (Диевас-“бог”) і т. д. (Иванов и Топоров, с.1994). Термін “бог” або “божество” за визначенням стосується певних надприродних безсмертних (частіше за все) сутностей, яким віруючі приписують суттєвий вплив на життя людини. Давньогерманські боги були наділені надприродними силами, однак їм також були притаманні різноманітні людські слабкості: вони помилялися, програвали, обдурювали і були не раз обдурені іншими богами чи створіннями і, врешті-решт, були приречені на загибель. Така сакральна “приреченість” та знання про кінець світу, людей та богів є окремою рисою, притаманною лише для давньоскандинавського світогляду.

ГРОМОВЕРЖЕЦЬ. Бог грому завжди був важливим БОЖЕСТВОМ, як для германців, так і для інших народів. У давніх індоєвропейських міфологіях грим є уособленням лютого бога, що переслідує демонів і злих духів та вражає їх своєю зброєю – блискавкою. Тобто, громовержець – це небесний бог, який бореться проти зла. Основна функція бога різниться залежно від народу та його виду діяльності (кочівники, землероби, войовничі народи). В індоєвропейській

традиції громовержець є часто головним богом, царем над усіма богами (Зевс у греків, Юпітер у римлян, Індра в індуїзмі, Перун у слов'ян) або перебуває у близьких, сімейних зв'язках з головним богом (Тор у германців). Лексема “грим” – смислова основа даного концепту зазвичай тлумачиться як певне атмосферне явище, що має місце під час дощу та супроводжується гучними звуками, гуркотом, тріскотом та блискавкою. Тобто, сучасні люди сприймають це поняття як цілком буденне явище природи, а не як певні надприродні сили чи волевиявлення богів. Однак у мовній картині світу все ще можна знайти сліди давніх вірувань, які особливо яскраво спостерігаються у етимологічному бекграунді понять “грим” та “thunder”. В англійській мові іменник “thunder” з'явився ще до XII ст. і використовувався у сучасному, відомому нам значенні, яке походить від давньоанглійського *þunor* “грим, розкат грому, бог Тор”, від протогерманського **thunraz* (яке, своєю чергою, походить від давньоскандинавського *þorr*, давньфризького *thuner*, середньонідерландського *donre*, нідерландського *donder*, давньоверхньонімецького *donar*, німецького *Donner* = грим). У шведській мові поняття “*åska*” = “грим” Відповідно, до давньогерманської міфології означало, що “ас, бог Тор їде на своїй колісниці, запряженій козлами” (*as* = бог + *aka* (*åka*) = їхати на чомусь). У данській та норвезькій є поняття “*torden*”, що дорівнює по значенню шведському “*tordön*” (*tor* (*åska*) = грим та *dunder* = відтворювати гучні звуки) і дослівно означає “гуркіт Тора”. У деяких шведських діалектах люди продовжують використовувати слово “*torar*” (дієслово від власної назви “Тор”) на позначення дії “тримить”. У кельтській міфології є також бог грому *Taranis* (ірландська *Tuireann*). Походження його імені пов'язують з іменем германського бога Тора. Універсальний концепт ГРОМОВЕРЖЕЦЬ має однакові функції в усіх індоєвропейських міфологіях. Це божество набуває певних архетипних рис батька, який захищає та карає своїх дітей.

БОГ СОНЦЯ. Спільною рисою більшості індоєвропейських міфологій є наявність міфів, які описують постійну взаємодію опозицій: “день – ніч”,

“сонце – місяць”, “зима – літо” (Иванов и Топоров, с.1994). Сучасна наука пояснює зміну сезонів та доби рухом небесних світил, зокрема сонця. Давні германці також покладали відповідальність на міфологічну персоніфікацію сонця, що мало декілька божественних обличь: Фрейр та Фрея, Бальдр та власне богиня-сонце Суль.

Фрейру поклонялися як богу родючості, літа, сонця і сонячного тепла. Його опис багато в чому наближається до образу слов'янського Семаргла і єгипетського бога Сета. Але Семаргл і Сет є лише захисниками Сонця, а Фрейр постає його втіленням, уособленням. Фрейр “дарує мир та радість смертним” (Фролов, 2018, с.56). Від другого імені Фрейра – Інґві походить багато германських імен: Інґвар, Інґмар, Інґеборґа, Інґрід тощо. Крім того, Фрейр-Інґве вважається родоначальником династії Інґлінґів – майбутніх правителів Швеції. Інший бог, який мав так само багато “сонячних” функцій як і Фрейр був улюблений син Одіна – Бальдр (від гот. *balþaz “сміливий”). Корінь “baltic” (литовське “baltas”, латвійське “balts”) має значення “білий, добрий” та може бути запозиченням з балтійських мов у протогерманську (Lieberman). У континентальній саксонській і англо-саксонській традиції син Одіна називається не Bealdor, а Baldag (саксонська) та Vældæg, Beldeg (англо-саксонська), що асоціюється зі світлим періодом доби, можливо, навіть з персоніфікацією “Дня”, як окремого божества та корелює зі значенням слова “блискучий, білий бог”, що походить від балтійського кореня baltas, а також проявляється у імені слов'янського бога Білобога. Сучасні дослідники доводять, що ім'я бога Бальдра треба тлумачити, як “блискучий день”. Богиня Суль (давн.-герм. Sól чи давн.-верх.нім. Sunna), яку часто називали Álfröðull (давн.-герм. “elf-beam”, “elf-disc” чи “elf-glory, elf-heaven”) безпосередньо відповідала за рух небесного світила по небосхилу. В обох Еддах вона згадується як сестра місяця Мані (Máni) або дочка Мундільфари (Mundilfari); її переслідує жадливий міфічний вовк на ім'я С্কоль (Sköll). Завдяки такому космічному переслідуванню на землі є день і ніч, літо та зима. Деякі дослідники вважають, що з часом богиня сонця втратила свою важливість у релігійному

культі вікінгів порівняно з періодом Бронзової доби. Проте багато її важливих характерних рис перейняли інші молодші богині: Фрея (сестра Фрейра) мала золоті очі та полум'яне намисто, головним атрибутом Сіф (дружини Тора) було її золоте волосся, також дружина Фрейра Герд мала такі яскраві руки, що могла освітити ними землі та океани. Крім того, валькірій часто описують як “світлих”, “сяючих”, “південних”, “золотосяйних”, тих, що випромінюють промені, та, подібно Герд, “освітлюють повітря та океан” під час своєї небесної подорожі. Наявність кількох іпостасей одного божества є властивою рисою давніх релігій. У передбаченні сказано, що під час Рагнарьоку Суль проковтне вовк, однак перед своєю загибеллю богиня встигне народити дочку, яка продовжить справу своєї матері після кінця світу. Зважаючи на такі міфологічні події, давні скандинави шанували сонячний календар та слідували за різними сонцестояннями і відзначали шлях сонячної богині Суль протягом року святами, що збереглися до сьогодні (Yule, Ostara, Alfablót). Повертаючись до теми Рагнарьоку та символічної смерті сонця як початку зими, варто також згадати про феномен Великої зими або Фімбулвінтер – в скандинавській міфології епоха, що передує безпосередньо Рагнарьоку та складається з трьох послідовних зим без літа поміж ними. Протягом цього часу буде безліч міжусобних воєн, та розбрат поглине людство. Декілька популярних теорій прив'язують цю частину міфології з кліматичними змінами (наслідками катастрофічного виверження вулкану), що сталися в Скандинавії наприкінці залізної доби. До цих змін клімат був суттєво теплішим.

ДОЛЯ. Поняття “доля” позначає наперед визначений перебіг подій в житті людини або розвитку суспільства. Для різних культур доля – це, перш за все, символ найвищої, незбагненої сили, яка впливає не лише на людину протягом її життя, а має владу і над надістотами (богами), і над представниками потойбічного світу (Шарманова, 2009, с.148–149). Доля – це дарунок, якому властивий певний фатальний відтінок. Майбутнє, тобто, свою долю, неможливо оминати, навіть боги тут безсилі. Після створення світу на березі моря боги

знайшли два дерева – ясень (шв. ask, англ. ash) та лозу, з яких зробили перших людей – Аска та Емблю. Спочатку люди були бездиханними й позбавленими долі. Потім Один вдихнув у них душу, Вілі – почуття, а Ве наділив людей розумом; долю дали їм богині долі, три норни (у грецькій міфології мойри): Урд – завершене минуле, Верданді – теперішнє, Скульд (шв. ska, skulle допоміжне дієслово для утворення майбутнього часу, також skuld – борг, провина) – неминуче майбутнє. Ім'я останньої норни говорить про те, що боги і люди у скандинавській міфології фатально приречені і живуть у передчутті власної загибелі та кінця світу, який стане платою за минулі вчинки. Сценарій отримання людиною душі від Одіна пов'язаний із концептом **ДУША** у скандинавській міфології, що перетікає у концепт **ДОЛЯ**. Уявлення давніх скандинавів про душу не схоже на християнське чи буддистське та скоріше можна тлумачити як призначення, долю, фатум.

ВІЙНА. За визначенням “війна” – це специфічна форма вияву соціальних відносин, в якій панує збройна боротьба, що підпорядковує своїм цілям усі сфери суспільного життя. Зазвичай характеризується крайньою колективною агресією, руйнуваннями та високою смертністю. Війна була головним ремеслом та сенсом життя для давніх скандинавів, тому достойною вважалася лише смерть у бою зі зброєю у руках. Це ще одна риса, характерна для давньогерманського світогляду. Такому військовому устрою підпорядковувалась уся космогонія, а військові дії набували “сакрального” характеру: війни трапляються у світі людей, оскільки подібні конфлікти реалізуються на сакральному плані – у світі богів. Часопросторовий концепт **ПОЛЕ БИТВИ** корелює з концептом **ВІЙНА** та найчастіше виконує роль переправи у світ мертвих. Найбільш відомим є поле Вігрід, що стане місцем останньої битви між богами та велетнями.

МЕЧ. Універсальна міфологема меч корелює з поняттями “сила”, “достоїнство”, “влада”, “лідерство”, “вища справедливість”, “світло/вогонь”,

“мужність”, “захист”. На метафізичному рівні символізує “розум”, “силу інтелекту”, “проникливість”. Двосічний меч уособлює “божественну мудрість”, “правду”. У багатьох міфологіях меч має амбівалентне значення у якому протиставляється життя і смерть. Меч відділяє душу, життя від тіла, небо від землі, таким чином слугуючи інструментом, мостом в інший світ. Це також атрибут бога війни і блискавка громовержця. Загалом у часи вікінгів зброя була дорогим задоволенням, тому шанувалась і могла передаватись у спадок від батька сину, дарувалась правителем, або здобувалась у бою. Досить часто воїна ховали разом зі своєю зброєю, яка мала б знадобитись йому в останній битві. Зброєю любили і поважали, давали власні імена та згадували у піснях. Крім того різні види зброї (найчастіше це спис, меч, молот, сокира) мали важливе значення у картині світу скандинавів, символізували їх космологічні та етичні поняття, позначали богів. Традиційним символом війни, а також бога війни Одіна був спис. У контексті автожертвоприношення Одіна спис є також символом вісі світу. Крім того, результат метання спису більшою мірою залежав від удачі і, відповідно, волі богів. Іншим поширеним і досить дешевим видом зброї був молот, що уособлював нищівну міць стихії і тому був невід’ємним атрибутом громовержця Тора. Доступність такої зброї також говорить про те, що Тор був, у першу чергу, богом простих людей, у той час як меч був зброєю воєнної знаті та конунгів, найдорожчим та найбільш шанованим видом зброї. Мечі часто декорувалися магічними рунами та зображенням змії. Меч був атрибутом Одіна, Фрейра (меч, який міг самостійно брати участь у битві), Хеймдаля та Тюра; меч Суртра. Кеннінги: “вогонь Одіна”, “змії крові”, “змії ран”, “прут вбивства”, “загибель людини”, “вогонь рани”, “згуба щитів”, “полум’я щита”.

ВОЇН. Найбільш достойною та потрібною соціальною роллю у давніх скандинавів була роль воїна. У свою чергу, цей концепт як один з основних антропологічних безпосередньо корелює з концептами ВІЙНА, СМЕРТЬ, ПЕРЕМОГА, СЛАВА, СОРОМ, ПОМСТА. Людина реалізує свою функцію

воїна на війні, вона зазнає слави, якщо перемагає, або якщо гине зі зброєю у руці та потрапляє до Вальгалли. Проте, якщо вона гине безславно, то активізує концепт СОРОМУ, а також якщо не здійснить помсту за свою Батьківщину або полеглого побратима. Окремою категорією воїнів були легендарні берсерки (“перевертень”, “людина-ведмідь”), люті воїни, що у стані бойового шаленства здатні руйнувати все на своєму шляху, не відчуючи болю. Також у скандинавській картині світу актуальним був жіночий образ воїна – валькірії (старонорв. *valkyrjur* “ті, що обирають загиблих”, одн. *valkyrja*) войовничої діви, яка брала участь в розподілі перемог і смертей в битвах, помічниця Одіна.

КОРАБЕЛЬ. У культурі герmano-скандинавських народів корабель відігравав важливу роль. Географічне положення, відкритий вихід до моря, велика кількість річок та озер сприяли розвитку мореплавної справи з метою освоєння нових земель, торгівлі та також збагачення шляхом грабунку. Етимологія назви “вікінги” (від давн.-норв. “*vikingr*”) показує на тісний зв’язок з морською стихією і може дослівно перекладатись як “люди з фйордів”. Є також інші теорії походження: від іменника *vik* “бухта”, “затока”; або від дієслова *vikja* “повертати”, “ухилитись”, і в цьому значення вікінг – це той, хто лишив Батьківщину. У цьому контексті цей концепт корелює з концептом **ПОДОРОЖ**. Основну частину флоту вікінгів складали бойові кораблі драккари (давн.-сканд. “*drage*” – дракон, “*kar*” судно, човен), на носі яких зображувались дракони, що мало надавати кораблю магічної сили, захищати від злих духів та відлякували ворога. Серед відомих кораблів у міфології були: Скідбладнір (давн.-сканд. *Skíðblaðnir*) – човен Фрейра, що міг вмістити все військо Асгарда й плавав як морем, так і сушею, незалежно від вітру; корабель було виготовлено з багатьох дрібних частинок й настільки майстерно, що його можна було скласти, як тканину, й сховати до мішка; та Нагльфар, корабель зроблений із нігтів мерців – під час Рагнарьоку на ньому Химір (за версією Молодшої Едди), чи Локі (Волюспа та Старша Едда) поведе свою армію велетнів до поля останньої битви Вігрід. Сноррі Стурлусон у творі “Видіння

Гюльві” описує звичай скандинавів остригати у небіжчиків нігті і спалювати їх, щоб корабель ніколи не був створений.

ПІСНЯ. Поетичне мистецтво у скандинавській міфології асоціюється, в першу чергу, з феноменом меду поезії – напою, ковток якого наділяє будь-кого поетичними здібностями. За легендами цей напій було виготовлено з крові Квасіра, наймудрішої людини, двома братами-гномами. Один викрав напій та віддав його своєму синові, богу поетів Брагі. Вважається, що справжнє поетичне мистецтво буває лише у тих, кого боги ним наділяють. Та частина меду, яку Одін випадково пролив, тікаючи з місця злочину в образі Орла, стала надбанням бездарних поетів. Поетичну творчість скандинавів та ісландців традиційно поділяють на еддичну та скальдичну поезії. Еддична поезія вирізняється простотою форми та змістом епічного характеру і є близькою до фольклору. Скальдичній поезії властиві витончена форма та часто бідний зміст. Скальди жили при дворах та дружинах конунгів й творили в період між IX та XIV століттями. Головними жанрами їх поезії були: драпа (бойова пісня, яка прославляла звершення конунга, його дружини та висловлювала героїчні ідеали), нід (осудлива пісня-прокляння) та окрема віса. За гарний твір скальд міг отримати цілий статок. Пісні скальдів, які виконували самі поети без музичного супроводу, зберігалися протягом низки століть в усній традиції. У скальдичних творах немає художньої вигадки. Скальди можуть лише повідомляти факти, безпосередніми свідками яких вони були. Вони не обирають зміст своїх поезій, він визначається дійсністю. Поняття “художньої вигадки” ще не існувало. Воно для людини ери вікінгів було б невідмінним від брехні. Таким чином, функція скальдичної поезії відрізнялась від сучасного уявлення про літературну творчість.

ТАБЛИЦІ

Таблиця 1

Локуси

ЧАСОПРОСТІР
<i>1. Поліверсум</i>
СВІТ
інші простори та пов'язані з простором явища
СВІТОВЕ ДЕРЕВО, ЛІС, ПОЛЕ БИТВИ, НІЩО, ЧАС
джерела (“кровоносна система”, що пов'язує між собою світи та час)
<i>2. Помешкання богів та інших істот</i>
ДІМ (світлиця), ПАЛАЦ
<i>3. Межові стани</i>
БУТТЯ :: НЕБУТТЯ, СМЕРТЬ :: ЖИТТЯ, ЗИМА :: ЛІТО, ДЕНЬ :: НІЧ, СВІТЛО :: ТЕМРЯВА, ДОРОГА (ШЛЯХ), МІСТ, СТАРІСТЬ :: МОЛОДІСТЬ
ЖИВІ ІСТОТИ
<i>1. Антропоморфні</i>
ЛЮДИНА, ЧОЛОВІК, ЖІНКА, ДИТИНА, НАРОД
<i>2. Теоморфні</i>
БОГ ВІЙНИ, БОГ-ПЕРЕМОЖЕЦЬ, БОГ-ОХОРОНЕЦЬ, БОГ- ГРОМОВЕРЖЕЦЬ, БОГ/БОГИНЯ СОНЦЯ, БОГИНЯ ЛЮБОВІ ТА РОДЮЧОСТІ, БОГ МУДРОСТІ, БОГ-ТРИКСТЕР, БОГ ПОЕЗІЇ, БОГ

РОСЛИННОСТІ
<i>3. Зооморфні</i>
ВОРОН, ВОВК, ОЛЕНЬ, КІНЬ, КОЗА, КОРОВА, ЦАП, ЗМІЙ, ДРАКОН, ЛОСОСЬ, БІЛКА, ЛЕБІДЬ, СОКІЛ, ОРЕЛ, СОБАКА, ВЕПР, КІТ
<i>4. Фітоморфні</i>
ДУБ, ЯСЕНЬ, ВІЛЬХА, КВІТКА, ДЕРЕВО, ЯЧМІНЬ, КВАСОЛЯ
<i>5. Суб'єкти специфічної етіології (інші раси, істоти)</i>
ВЕЛЕТЕНЬ, ЕЛЬФ, ГНОМ, БОГИНИ ДОЛІ, ЕЙНХЕРІЯ, БЕРСЕРК, ТРОЛЬ, ВАЛЬКІРІЯ, ДУХ ПРИРОДИ, МРЕЦЬ, МОРСЬКЕ ЧУДОВИСЬКО
НЕЖИВІ ПРЕДМЕТИ
<i>1. Інструменти</i>
бурав, кліщі, ковадло, ковальські інструменти, молот, рибальська сітка, веретено, млин, руда
<i>2. Побутовий реманент, предмет побуту</i>
чаша, чан, гральні кості
<i>3. Музичні інструменти та все, що пов'язано з музикою</i>
ПІСНЯ, поезія
<i>4. Магічні предмети, божественні артефакти</i>
ЯБЛУКА БЕЗСМЕРТЯ, МОЛОТ, БРАСЛЕТ, ЗОЛОТЕ НАМИСТО, ПОЯС СИЛИ, МАГІЧНІ ЧЕРЕВИКИ, ЗАЛІЗНІ РУКАВИЦІ, ЛАНЦЮГ З НЕІСНУЮЧИХ РЕЧЕЙ, РІГ, ЧОВЕН, ЗОЛОТЕ ВОЛОССЯ, СПИС

<i>5. Зброя</i>
СПИС, МОЛОТ, шолом, лук та стріла, СОКИРА, бойовий ніж, кинджал, щит
ПРИРОДНІ ЯВИЩА, ФЕНОМЕНИ ПРИРОДИ, ЕНЕРГІЇ, АБСТРАКТНІ СИЛИ
ДОЛЯ, СОНЦЕ, МІСЯЦЬ, ЗІРКИ, ВІТЕР, МОРЕ, ОКЕАН, ЗЕМЛЯ, ВОГОНЬ, ВОДА, КРОВ, МЕД
СОЦІАЛЬНА СФЕРА
<i>1. Ролі</i>
ГЕРОЙ, ВАРТОВИЙ, КОВАЛЬ, КАМЕНЯР, КУХАР, ТОРГОВЕЦЬ, БАТЬКО, СИН, МАТІР, ДОЧКА, ДРУЖИНА, ЧОЛОВІК, ЧАРІВНИК, ПРОВИДИЦЯ, СКАЛЬД, ВОЇН, ВОРОГ :: ПОБРАТИМ, ПЕРЕМОЖЕЦЬ, “ТОЙ, ХТО ПРОГРАВ”, СЛУЖНИЦЯ, ПОСЛАНЕЦЬ, ЦІЛИТЕЛЬ
<i>2. Статуси</i>
ярл, бонд, раб, жрець, конунг
<i>3. Евентиви</i>
ЗУСТРІЧ, ЗРАДА, НАРОДЖЕННЯ, ПОХОВАННЯ, ВЕСІЛЛЯ, ПРОДАЖ, ГРА, ЗЛОЧИН :: ПОКАРАННЯ, ПОДОРОЖ, ОБРАЗА, БЕНКЕТ, РИЗИК, ПРАЦЯ, ПРОРОЦТВО, ДОГОВІР, РАДА, СУД, УКЛАДЕННЯ МИРУ, ОБМІН, ПОМСТА, ВІЙНА, БИТВА, ТОРГІВЛЯ, ПЕРЕМОГА :: ПОРАЗКА
<i>4. Почуття, емоційні та психічні стани</i>
НЕНАВИСТЬ, ЛЮБОВ, ШАЛЕНСТВО, АПАТІЯ, СТРАХ, СОРОМ, СУМ, ЩАСТЯ, ЗЛІСТЬ, РАДІСТЬ, ПЕЧАЛЬ
АКСІОЛОГІЧНА СФЕРА

1. Чесноти, їх антоніми та цінності

ЧЕСТЬ :: БЕЗЧЕСТЯ, МУДРІСТЬ :: НЕВІДАННЯ, СПРАВЕДЛИВІСТЬ,
 РОЗУМ = ДУХ = ДУША, РІШУЧІСТЬ, ДРУЖБА :: ВОРОЖНЕЧА, КРАСА ::
 НЕВРОДА, ПРАВДА :: БРЕХНЯ, ПАМ'ЯТЬ :: ЗАБУТТЯ, ВОЛЯ/СВОБОДА ::
 НЕВОЛЯ, МОВА, ГРОШІ (КОШТОВНОСТІ, ЗОЛОТО, БАГАТСТВО ::
 БІДНІСТЬ, ЗЛИДНІ), СІМ'Я, УСПІХ :: ПОРАЗКА, ПРОТЕСТ,
 БАТЬКІВЩИНА, ПОСЛУГА, НАДІЯ :: ЗНЕВІРА, ОБОВ'ЯЗОК, МРІЯ, ДОБРО
 :: ЗЛО, СКРОМНІСТЬ, ТЕРПІННЯ, СИЛА :: СЛАБКІСТЬ, ВВІЧЛИВІСТЬ,
 ЗДОРОВ'Я :: ХВОРОБА, ДІМ, ЇЖА (ХАРЧІ, ПРОВІАНТ), ПОДАРУНОК,
 СКАРБ, ВДЯЧНІСТЬ, СЛУХ І ЗІР, МОЛОДІСТЬ :: СТАРІСТЬ

2. Евентиви

ЖЕРТВА, ОБМАН, ПЕРЕВТІЛЕННЯ/ТРАНСФОРМАЦІЯ, ІНІЦІАЦІЯ,
 КОНФЛІКТ, СУПЕРЕЧКА, ОСУД, ПОМСТА, ПОКАРАННЯ

Таблиця 1.1

Локуси та імена концептів в англomовному дискурсі

ЧАСОПРОСТІР

world, universe, dominion

land, kingdom, realm

Asgard, Midgard, Jotunheim

Yggrasil

forest, battlefield

home, house

Valhalla, heaven

throne

night – day; life – death; light – darkness; future – past
 time, eternity
 end, Ragnarok
 journey, quest, path
 rainbow, bridge
 void, abyss, chaos

ЖИВИ ІСТОТИ

1. Антропоморфні

nation, people, human, man, woman, baby, mankind, child, girl

2. Теоморфні

god, Odin, Thor, Loki, Wuldor (Ull/Ullr)

3. Зооморфні

wolf, dragon, raven, horse, Fenrir, lion, serpent, eagle

4. Фітоморфні

tree, oak

5. Суб'єкти специфічної етіології (інші раси, істоти)

beast, spirits, troll, giant, monster

НЕЖИВИ ПРЕДМЕТИ

1. Інструменти, матеріали

steel, metal, iron, silver

2. Побутовий реманент, предмет побуту

wheel
<i>3. Музичні інструменти та все, що пов'язано з музикою та поезією</i>
sound, play, game, song, music, voice, dance, story, word, tale, legend
<i>4. Магічні предмети, божественні артефакти</i>
ring, ship
<i>5. Зброя</i>
sword, hammer, blade, axe, shield, spear, knife
ПРИРОДНІ ЯВИЩА, ФЕНОМЕНИ ПРИРОДИ, ЕНЕРГІЇ, АБСТРАКТНІ СИЛИ
sky, earth, desert, air, cloud, ocean, fire, water, river, sun – moon, thunder, storm, lightning, rain, mountain, dawn, midnight, ice, winter, snow, frost, star, nature mead, blood soul, fate
СОЦІАЛЬНА СФЕРА
<i>1. Ролі</i>
father, son, warrior, brother, enemy, prisoner, sorcerer, viking, witch, maiden
<i>2. Статуси</i>
king, lord, mother, queen, lady, princess
<i>3. Евентиви</i>
war, battle, feast, birth, farewell, crime, oath
<i>4. Почуття, емоційні та психічні стани</i>

pain, love, rage, sorrow, wrath, hatred, despair, lust, desire, hunger, greed, madness, regret
АКСІОЛОГІЧНА СФЕРА
<i>1. Чесноти, їх антоніми та цінності</i>
power, glory, pride, cause, spirit, victory, hope, destiny, strength, truth, dream, honor, faith, knowledge, force, secret, friend, peace, wisdom, law, spell, magic, freedom, justice, courage, fame, help, thought, chance, wish, beauty, fortune, history, trust, work, legacy, warmth, promise, memory, family, wealth, gold, choice evil, danger, lie, curse, sin, disease, shame
<i>2. Евентиви</i>
fighting, sacrifice, vengeance, revenge, mercy, prophecy

Таблиця 1.2

Локуси та імена концептів у шведськомовному дискурсі

ЧАСОПРОСТІР
värld, rike, nord, Sverige, fosterland, Svea, landskap, Svealand, land tid, framtid, timme, natt – dag, ljus – mörker, liv – död skog, Yggdrasil, brunn hem, boning, sal, borg, gård, hall, slott, stad, by, nejd slut, Ragnarök, vargavinter, vargtimmen väg, färd, vandring hel, evighet, intet, tomhet, gränser, kaos Valhall, Valhalla, Nifelheim, Midgård, Muspelheim
ЖИВІ ІСТОТИ

<i>1. Антропоморфні</i>
man, folk, barn, kvinna, människor, gosse
<i>2. Геоморфні</i>
gud, Oden, asar, allfader, Tor, Loke, Balder, Frej
<i>3. Зооморфні</i>
djur, ulven, varg, ormar, korpar, lejon
<i>4. Фітоморфні</i>
träd, frö, blommor
<i>5. Суб'єкти специфічної етіології (інші раси, істоти)</i>
väsen, troll, jättar, valkyrior, vinterväsen
НЕЖИВІ ПРЕДМЕТИ
<i>1. Інструменти, матеріали</i>
stål, guld, järn
<i>2. Побутовий реманент, предмет побуту</i>
<i>3. Музичні інструменти та все, що пов'язано з музикою та поезією</i>
sång, ord, röst, dans, musik, tystnad, tal, saga, visor
<i>4. Магічні предмети, божественні артефакти</i>
skepp, segel, draksskepp
<i>5. Зброя</i>

svärd, trollhammaren, spjut, vapen, ухан

ПРИРОДНІ ЯВИЩА, ФЕНОМЕНИ ПРИРОДИ, ЕНЕРГІЇ, АБСТРАКТНІ СИЛИ

själ, ande

jord, sol – måne, vind, is, berg, skog, storm, vatten, himlen, dimma, å, havet, stjärnor, sjö, snö, vågor, fjäll, klippor, naturen, skymmning, vintern, höst, regn, våren, flod, sommaren, naturen, ö, blix

eld, glöd, brand, flammor, härd

köld, kyla

mjöd

blod

СОЦІАЛЬНА СФЕРА

1. Ролі

son, bröder, fader, moder, fränder, dotter, mor, syster, brud, fru

baneman, vikingar, krigare, fiende, hjälte, älskling, härskare, trollkvinnan, valkyrior

2. Статуси

kung, herr, konung, drottning, bonddräng

3. Евентиви

blott, strid, kamp, rus, krig, offer, trolldom, väntan, bojor, hamn, lek, mord

4. Почуття, емоційні та психічні стани

sorg, vintersorg, smärta, hat, vrede, ont, kärlek, vredesmod, älgskogen, raseri, begär, fasa, ångest, skam, lust, rädsla

АКСІОЛОГІЧНА СФЕРА

1. Чесноти, їх антоніми та цінності
makt, vän, fränder, mod, styrka, öde, frid, arv, ro, rätt, frihet, lag, hopp, runor, minnen, sanningen, tanke, visdom, mål, dröm, härd, gåva, god, lycka, fana, hjälp, mat, viljan, bröd, leende, stolthet svek, nöd, skuld, ondska, ond, fel, fordom, lögner, våld
2. <i>Евентиви</i>
blott, strid, kamp, rus, krig, offer, trolldom, väntan, bojor, hamn, lek, mord

Таблиця 2

Значення концептів-міфологем у шведськомовному та англomовному сучасних пісенних дискурсах

СВІТ

значення	міфологічні	сучасні	шв. дискурс	англ. дискурс
частина поліверсуму (один з багатьох світів)	+		+	+
олюднена територія	+	+	+	
приречений на загибель та відродження	+		+	+
впорядкована система	+			
Хаос	+		+	+

захищене місце, дім	+		+	
Новий світ	+		+	+
цілісність, яка складається з усіх наявних явищ, існування		+		
земна куля, усе, що тут знаходиться		+		
рід, вид діяльності, сфера		+		
Батьківщина		+	+	
світ спогадів та пам'яті		+	+	
світ сну		+	+	
світ фантазії		+	+	
той світ, потойбіччя	+	+	+	
світ живих, на противагу світу мертвих	+	+	+	+
життя		+		+
світські справи		+		+
царство		+		

ЛІС

значення	міфологічні	сучасні	шв. дискурс	англ дискурс
ділянка з деревами		+		
магічна, казкова місцевість	+		+	+
місце, де мешкають духи	+		+	+
рідне місце, Батьківщина	+	+	+	+
мандри, блукання			+	
місце збереження давніх традицій	+		+	
безпечне місце	+		+	
початок збереження і відродження життя	+		+	+
дорога смерті, смерть	+		+	+
місце, де мешкають небезпечні істоти	+			+
душевний спокій				+
маргінальний, перехідний простір				+
місце сили				+
святе місце				+

надійне місце				+
---------------	--	--	--	---

ДІМ

значення	міфологічні	сучасні	шв. дискурс	англ. дискурс
населена земна ділянка; нерухомість		+	+	
постійне місце проживання або помешкання		+		
чоловік або дружина, діти або батьки та рідні брати й сестри, родина		+		+
місце, де людина насолоджується спокоєм або безпекою		+	+	
рідна місцевість, Батьківщина		+	+	+
заклад, що забезпечує проживання та догляд за людьми з особливими потребами		+		
близьке оточення		+		
один зі світів	+		+	

початок, місце народження			+	+
Північ (Скандинавія)		+	+	
те, за що варто боротись, що потрібно захищати			+	+
Вальгалла	+			+

ПОДОРОЖ

значення	міфологічні	сучасні	шв. дискурс	англ. дискурс
переміщення у певному напрямку		+		
Дике полювання	+		+	
життя	+	+	+	
поневір'яння		+	+	
морська подорож = призначення	+		+	
смерть = подорож до Вальгалли / у інший світ	+		+	+
рух у природі	+	+	+	+
швидке поширення чогось		+	+	

життя = доля = призначення	+		+	+
квест з метою здобуття наживи	+			+
битва = шлях вказаний Одіном	+			+

БОЖЕСТВО

значення	міфологічні	сучасні	шв. дискурс	англ. дискурс
один з персонажів германського пантеону	+	+	+	+
християнський бог	+	+	+	+
уособлення природних явищ	+		+	
міфічна істота, наділена більшою або меншою силою, яка є об'єктом поклоніння		+		
ідея або річ, якій поклоняються		+		
вища основа реальності, абсолютна сила		+		

могутній правитель		+		
--------------------	--	---	--	--

МЕЧ

значення	міфологічні	сучасні	шв. дискурс	англ. дискурс
вид зброї	+	+	+	+
меч Суртра = кінець світу	+		+	+
сила	+		+	+
достоїнство	+		+	
влада	+		+	
лідерство	+		+	
вища справедливість	+			+
мужність	+		+	+
захист	+		+	
божественна мудрість	+			
правда	+			
руйнування	+		+	
перемога	+		+	+
перехід у інший світ, шлях до Вальгалли	+			+
пам'ять поколінь, наслідування справи	+		+	+

батька				
помста	+		+	+
атрибут Одіна	+			+
меч = воїн				+
смерть = поховання				+

ПІСНЯ

значення	міфологічні	сучасні	шв. дискурс	англ. дискурс
спів		+		
звуки природних явищ	+	+	+	+
почуття суму чи радості		+	+	
прощальна пісня смерті	+		+	+
пісня ворона	+		+	+
пісня вовка, вовчиці	+		+	
патріотична пісня		+	+	+
пісня світового дерева	+		+	
магічне заклинання	+		+	
хвалебна пісня героя	+	+	+	
історія = оповідь =	+	+	+	+

пам'ять поколінь				
пісня валькірій	+		+	+
життя = радість		+	+	+
віра				+
бойова пісня	+	+		+
пісня смерті	+			+
пісня присвячена богам	+			+
пісня меча	+			+

КОРАБЕЛЬ

значення	міфологічні	сучасні	шв. дискурс	англ. дискурс
велике морське судно		+		
екіпаж корабля		+		
кінець світу = Нагльфар	+		+	+
можливість збагачення	+			
подорож країнами та світами	+		+	
поховання = перехід у Вальгаллу	+		+	

військові дії	+	+	+	
розруха, смерть руйнування, страх	+		+	+
торгівля, культурний обмін		+	+	
призначення, воля богів	+		+	
звитяга	+		+	
життя	+		+	+
пригоди, свобода			+	

ВОГОНЬ

значення	міфологічні	сучасні	шв. дискурс	англ. дискурс
те, що горить / гріє / світить		+		+
корисний :: небезпечний	+	+	+	+
очищаючий, священний, караючий	+	+	+	+
рухливий, живий (сповнений життя)	+	+	+	+
емоції		+	+	+
розумний, кмітливий		+		

безсилий, безпомічний		+		
початок, створення світу	+		+	+
світанок, надія	+		+	
руйнація	+	+	+	+
передвісник Рагнарьоку	+		+	+
смерть	+		+	+
кара богів, надприродна сила	+		+	
звільнення від кайданів	+		+	
життя, енергія	+		+	+
поховання, шлях до Вальгалли	+		+	+
домашнє тепло	+	+	+	
спогади, історії	+		+	+
відродження	+		+	
помста	+		+	+
захист	+		+	+
магія, руни	+		+	+

мудрість	+		+	
кохання	+		+	
любов до Батьківщини	+		+	
путівник, світло, що вказує шлях	+	+		+
зцілення	+			+
виготовлення зброї	+	+		+
Локі	+			+
битва	+	+		+
випробування вогнем	+			+
сила	+			+
загартований характер	+	+		+
дракон	+			+
фенікс	+			+
пекуча думка		+		+
удача	+			+

ДОЛЯ

значення	міфологічні	сучасні	шв. дискурс	англ. дискурс
зміст подій = життя		+	+	+

наперед визначений (непереборний) перебіг подій, визначене майбутнє	+	+	+	+
доля караюча	+		+	
спільна доля народу	+		+	
поклик долі	+		+	
доля = душа = дух	+			
смерть воїна	+		+	+
норни	+		+	+
доля світу = Рагнарьок	+		+	+
вьольва	+		+	
руни	+		+	+
подорож	+		+	+
слава = доля воїна	+			+
доля воїна = загинути	+			+
помста ворогам = доля воїна	+			+

ДУША

значення	міфологічні	сучасні	шв. дискурс	англ. дискурс
нематеріальна		+	+	

сутність				
моральна та емоційна природа людини		+	+	+
духовне начало		+	+	
метонімічне позначення людини		+	+	+
загальне Я		+	+	
те, що становить найглибшу сутність; ядро; головний принцип		+		
про когось чи щось дуже цінне		+		
потойбічний дух	+		+	
проклята душа	+		+	
грішна душа		+	+	+
патріотичні почуття		+	+	
бойовий дух, шаленство	+		+	+
скандинавська душа		+	+	
сила духу, внутрішня прихована сила	+	+	+	
очищення душі	+	+	+	+

смерть	+	+	+	+
доля = душа = призначення	+		+	+

ВОЇН

значення	міфологічні	сучасні	шв. дискурс	англ. дискурс
особа, яка бере участь у війні	+	+	+	+
особа, яка відбуває військову службу		+		
воїн-берсерк	+		+	
захисник Батьківщини		+	+	
воїн = син Одіна	+			+
доля людини	+			+

ВІЙНА

значення	міфологічні	сучасні	шв. дискурс	англ. дискурс
ворожнеча, боротьба	+	+	+	+
протистояння, конфлікт	+	+	+	+
провідник у Вальгаллу	+		+	+
кінець світу	+		+	+

справа Одіна	+		+	
жорстокість	+		+	
часи смути	+		+	
свобода, звільнення	+		+	
покликання	+			+
звитяга, слава				+
вірність	+			+
перемога	+			+
служба богам війни	+			+
спосіб життя	+			+
дар Одіна	+			+
хорообрість	+			+
поразка = зрада	+			+
щастя і слава	+			+
Одін = володар війни	+			+
холод, спустошення, бідність	+	+		+
об'єднання заради спільної мети	+	+		+
захист Батьківщини	+	+		+
честь	+	+		+

наперед визначена доля	+			+
присяга, клятва	+	+		+

ПОМСТА

значення	міфологічні	сучасні	шв. дискурс	англ. дискурс
вбивство, насилля, псування речей або власності як відплата за заподіяну шкоду, несправедливість або образу		+		
кара за гріхи (релігійне)		+		
дар Одіна	+		+	
помста Фенріра = загибель світу	+			+
помста йо тунів = Рагнарьок	+			+
йти у бій заради помсти	+			+
зрада призводить до помсти		+		+
помста =		+		+

справедливість				
----------------	--	--	--	--

ЖЕРТВА

значення	міфологічні	сучасні	шв. дискурс	англ. дискурс
релігійний або магічний дар богу / богам	+	+	+	+
обряд		+		
жертва нещасного випадку, смерть людини		+	+	
дар, який кладуть на вівтар		+		
самопожертва		+		
щось занехаяне або загублене		+		
плата за початок, створення нового світу (Імір, Бальдр)	+		+	
сплата боргу	+		+	
очищення	+		+	
плата за знання, мудрість (Одін)	+			+

полеглі вороги = жертва Одіну			+	+
плата за мир				+

ПЕРЕМОГА

значення	міфологічні	сучасні	шв. дискурс	англ. дискурс
успіх	+	+	+	+
подолання ворога чи супротивника	+	+	+	+
завоювання нових земель			+	
благословення Одіна	+		+	+
ворон = символ перемоги	+		+	
пролиття крові	+		+	
помста	+		+	
молот Тора	+		+	
могутність	+			+
смерть	+		+	+
бенкет, святкування	+	+	+	+
гордість	+	+		+
тріумф	+	+		+

вічна слава, безсмертя	+			+
самопожертва	+			+
випробування	+			+
оповідь, пам'ять поколінь	+			+
обітниця богам	+			+

СЛАВА

значення	міфологічні	сучасні	шв. дискурс	англ. дискурс
славнозвісність		+		
успіх		+		
честь		+		
воєнна справа	+		+	+
перемога	+		+	+
смерть ворогів = на славу Одіну	+		+	+
пам'ять про давні традиції, вірування	+		+	
помста	+		+	
смерть героя	+		+	+
мета подорожі квесту	+		+	
патріотизм	+	+	+	+

сила	+	+		+
------	---	---	--	---

Таблиця 3

а) Частотність вживання імен концептів в дискурсах

Велика Британія та США		Швеція (шв.)		Швеція (англ.)		Скандинавія (анг.)		Інші країни (анг.)	
571	night	222	liv	799	blood	362	blood	1185	blood
568	time	209	blod	778	death	306	time	1057	time
531	blood	190	land	753	time	279	world	1056	gods
510	life	180	död	672	life	271	death	923	fight
460	death	179	tid	592	fire	229	life	891	life
442	sky	128	eld	548	war	226	fight	863	death
408	world	121	sång	523	night	226	night	847	night
382	fire	110	jord	511	world	219	fire	754	fire
373	god	110	natt	507	man	218	end	704	land
362	day	110	man	503	land	197	darkness	692	battle
340	man	106	själ	483	god	190	man	685	world
319	war	106	skog	468	day	187	eye	670	war
316	land	105	hem	454	way	185	light	668	end
313	battle	98	slut	454	eyes	175	god	668	way
303	end	91	ljus	436	light	164	pain	666	light
298	power	90	sol	422	fight	161	day	616	eye
279	light	86	sorg	418	end	158	land	589	day
275	eye	80	svärd	364	pain	157	soul	576	sky

266	steel	76	ord	351	soul	148	hell	564	fear
242	sword	76	väg	326	battle	148	war	544	Odin
212	metal	75	dag	318	wind	139	heart	475	sun
207	call	74	makt	299	sword	136	sun	470	heart
203	cold	73	blott	293	sun	132	dream	463	sword
205	glory	73	öga	286	darkness	132	evil	452	sea
203	Odin	68	gud	282	cold	131	fear	448	warrior
194	heart	68	värld	269	mind	130	sword	436	man
190	sun	66	strid	253	heart	126	earth	432	darkness
189	earth	65	vind	252	power	125	way	425	power
183	home	63	is	247	name	124	battle	417	soul
180	soul	63	slag	242	hell	122	mind	416	man
173	fate	62	namn	227	home	117	metal	410	wind
170	king	62	vän	224	sea	113	king	396	pain
169	pain	60	berg	221	fate	106	flames	392	king
157	darkness	59	mod	220	son	97	hate	366	home
152	name	59	mörker	213	earth	96	glory	360	earth
150	thunder	58	hjärta	204	dawn	96	men	357	hand
145	sound	58	kropp	202	thunder	92	steel	341	destiny
140	path	56	rike	195	ground	90	hammer	337	swords
135	brothers	56	steg	192	hammer	89	beast	332	fate
131	Valhalla	55	famn	187	glory	89	name	331	mind
116	father	54	styrka	187	hate	88	hand	321	name
114	pride	52	vintersorg	177	face	86	wind	312	father

113	son	52	väsen	177	king	83	sea	302	glory
113	storm	50	måne	177	north	82	call	299	steel
111	love	50	sol	172	father	82	cause	282	metal
109	calling	50	storm	172	storm	81	fate	276	son
109	people	49	Oden	166	ice	80	Odin	274	face
106	dawn	48	nord	163	warriors	80	wings	272	love
105	wall	47	vatten	161	skies	78	love	271	north
101	forth	46	folk	161	Thor	76	power	271	warrior

б) Частотність вживання імен концептів в дискурсах

Ім'я концепту	Швеція (шв.)	Велика Британія та США (англ.)	Швеція (англ.)	Скандина вія (англ.)	Інші країни (англ.)
night / natt	0,108	0,297	0,217	0,220	0,235
time / tid	0,177	0,295	0,313	0,298	0,293
blood / blod	0,206	0,276	0,332	0,352	0,329
life / liv	0,219	0,265	0,279	0,223	0,247
death / död	0,178	0,239	0,324	0,264	0,239
world / värld	0,067	0,212	0,212	0,271	0,190
fire / eld	0,126	0,198	0,246	0,213	0,209
god / gud	0,067	0,194	0,2011	0,170	0,293
war / krig	0,026	0,166	0,228	0,144	0,186

battle / strid	0,065	0,163	0,135	0,120	0,192
power / styrka	0,053	0,155	0,104	0,074	0,118
light / ljus	0,090	0,145	0,181	0,180	0,185
sword / svärd	0,079	0,126	0,124	0,126	0,128
metal / metall	0,0009	0,110	0,064	0,114	0,078
glory / ära	0,038	0,106	0,077	0,093	0,083
Odin / Oden	0,048	0,105	0,066	0,077	0,151
sun / sol	0,089	0,098	0,122	0,132	0,131
earth / jord	0,108	0,098	0,088	0,122	0,100
home / hem	0,103	0,095	0,094	0,065	0,101
soul / själ	0,104	0,093	0,146	0,153	0,115
fate / öde	0,044	0,090	0,092	0,078	0,092
king / kung	0,038	0,088	0,073	0,110	0,108
pain / smärta	0,037	0,088	0,151	0,159	0,110
darkness / mörker	0,058	0,081	0,119	0,192	0,120
love / kärlek	0,024	0,057	0,044	0,076	0,075
song / sång	0,119	0,016	0,021	0,018	0,010
forest / skog	0,104	0,041	0,031	0,002	0,007
day / dag	0,074	0,188	0,194	0,156	0,163
sacrifice / offer	0,072	0,007	0,054	0,010	0,011

north / nord	0,047	0,007	0,073	0,022	0,075
warrior / krigare	0,014	0,007	0,034	0,007	0,024
destiny / öde	0,044	0,042	0,039	0,0009	0,056
ship / skep	0,023	0,017	0,037	-	0,002
victory / seger	0,016	0,016	0,013	0,017	0,018
revenge / hämnd	0,011	0,006	0,005	0,008	0,014
shame / skam	0,011	0,004	0,005	0,002	0,001
battlefield / slagfält	0,004	0,005	0,002	0,001	0,007

Таблиця 3.1

Частотність вживання імен фокусних концептів в дискурсах

Ім'я концепту	Швеція (шв.)	Велика Британія та США (англ.)	Швеція (англ.)	Інші скандинав ські країни (англ.)	Інші країни (англ.)
death / död	0,178	0,239	0,324	0,264	0,239
world / värld	0,067	0,212	0,212	0,271	0,190
fire / eld	0,126	0,198	0,246	0,213	0,209
god / gud	0,067	0,194	0,2011	0,170	0,293
war / krig	0,026	0,166	0,228	0,144	0,186

sword / svärd	0,079	0,126	0,124	0,126	0,128
glory / ära	0,038	0,106	0,077	0,093	0,083
home / hem	0,103	0,095	0,094	0,065	0,101
soul / själ	0,104	0,093	0,146	0,153	0,115
fate / öde	0,044	0,090	0,092	0,078	0,092
song / sång	0,119	0,016	0,021	0,018	0,010
forest / skog	0,104	0,041	0,031	0,002	0,007
sacrifice / offer	0,072	0,007	0,054	0,010	0,011
warrior / krigare	0,014	0,007	0,034	0,007	0,024
destiny / öde	0,044	0,042	0,039	0,0009	0,056
ship / skep	0,023	0,017	0,037	-	0,002
victory / seger	0,016	0,016	0,013	0,017	0,018
revenge / hämnd	0,011	0,006	0,005	0,008	0,014
shame / skam	0,011	0,004	0,005	0,002	0,001
battlefield slagfält	/ 0,004	0,005	0,002	0,001	0,007

Таблиця 3.2

**Частотність вживання імен фокусних концептів у шведськомовному
та англомовному дискурсах**

Ім'я концепту	Швеція (шв.)	Велика Британія та США (англ.)
death / död	0,178	0,239
world / värld	0,067	0,212
fire / eld	0,126	0,198
god / gud	0,067	0,194
war / krig	0,026	0,166
sword / svärd	0,079	0,126
glory / ära	0,038	0,106
home / hem	0,103	0,095
soul / själ	0,104	0,093
fate / öde	0,044	0,090
song / sång	0,119	0,016
forest / skog	0,104	0,041
sacrifice / offer	0,072	0,007
warrior / krigare	0,014	0,007
destiny / öde	0,044	0,042
ship / skep	0,023	0,017

victory / seger	0,016	0,016
revenge / hämnd	0,011	0,006
shame / skam	0,011	0,004
battlefield/ slagfält	0,004	0,005